BL baltų lankų rinktinė proza

Erich Kästner

Fabianas

Vieno moralisto istorija

ERICH KÄSTNER

Fabianas

Vieno moralisto istorija

Iš vokiečių kalbos vertė
TEODORAS ČETRAUSKAS

baltos lankos

UDK 830-3
Ka 551

Diese Publikation erscheint mit Unterstützung
des Inter Nationes Förderungsprogramms für die Übersetzung
deutscher Bücher in eine Fremdsprache

Knygos leidimą parėmė Vokiškų knygų vertimo programa
Inter Nationes

Redagavo LAIMA BAREIŠIENĖ

Apipavidalino VIDA KURAITĖ

Viršelyje panaudota Algimanto Kezio nuotrauka
Versta iš Erich Kästner, *Fabian, Die Geschichte eines Moralisten*,
Zürich: Atrium Verlag, 1999

Printed in Lithuania
ISBN 9955-429-64-X

PIRMAS SKYRIUS

Padavėjas orakulas
Jis vis tiek tenai eina
Dvasinio suartėjimo institucija

Fabianas sėdėjo „Špalteholco" kavinėje ir skaitė vakarinių laikraščių antraštes: „Anglų lėktuvas sprogo virš Bovė", „Strichninas buvo laikomas greta lęšių", „Devynmetė mergaitė iššoko pro langą", „Vėl nepavyko išrinkti premjero", „Žmogžudystė Lainco zoologijos sode", „Skandalas miesto socialinės rūpybos skyriuje", „Dirbtinis balsas liemenės kišenėje", „Rūro anglių apyvarta mažėja", „Dovanos reicho geležinkelio direktoriui Noimanui", „Drambliai ant šaligatvio", „Įtampa kavos rinkose", „Skandalas dėl Klaros Bov", „Šimtas keturiasdešimt tūkstančių metalo pramonės darbininkų žada streikuoti", „Nusikaltėlių drama Čikagoje", „Derybos su Maskva dėl medienos dempingo", „Štarhembergo jėgeriai maištauja". Kaip ir kasdien. Nieko ypatinga.

Jis gurkštelėjo kavos ir nustėro. Ji buvo su cukrumi. Nuo to laiko, kai prieš dešimt metų triskart per savaitę Oranienburgo Vartų studentų valgykloje springdamas rijo makaronus su sacharinu, jis negalėjo pakęsti saldumo. Skubiai užsidegęs cigaretę pasišaukė padavėją.

– Kuo galiu būti naudingas? – paklausė tas.

– Atsakykite man į vieną klausimą.

– Prašau.

– Ar man eiti tenai, ar neiti?

– Kur, pone?

– Jūs turite ne klausti, o atsakyti. Eiti man ar neiti?

Padavėjas pasikrapštė paausį. Paskui atsistojo nuo vienos plokščios pėdos ant kitos ir sumišęs atsakė:

– Manau, kad geriau bus neiti. Atsarga gėdos nedaro, pone.

Fabianas linktelėjo galvą.

– Gerai. Tada eisiu! Sąskaitą.

– Bet juk patariau jums neiti!

– Kaip tik todėl ir eisiu! Prašom sąskaitą.

– O jei būčiau pataręs eiti, tada būtumėte nėjęs?

– Tada irgi būčiau ėjęs. Sąskaitą!

– Nieko nesuprantu! – piktai burbtelėjo padavėjas. – Kodėl jūs manęs išvis klausėte?

– Kad aš žinočiau, – atsakė Fabianas.

– Puodelis kavos, sumuštinis, penkiasdešimt, trisdešimt, aštuoniasdešimt, devyniasdešimt pfenigų, – padeklamavo anas.

Fabianas padėjo ant stalo markę ir išėjo. Jis nesuprato, kur esąs. Jeigu įlipi Vitenbergo aikštėje į pirmą autobusą, prie Potsdamo tilto persėdi į tramvajų, nepasižiūrėjęs į jo numerį, o po dvidešimties minučių išlipi, nes prieš tave staiga atsisėda ponia su Frydricho Didžiojo fizionomija, tai išties gali nežinoti, kur esi.

Jis nusekė paskui tris skubiai žengiančius darbininkus ir kliuvinėdamas už storų lentų palei statybų tvoras ir pilkus nykius valandinius viešbučius išėjo prie Janovico tilto geležinkelio stoties. Traukinyje išsiėmė adresą, kurį jam buvo davęs Bertuchas, jo kontoros viršininkas: „Šliuterio gatvė Nr. 33, ponia Zomer". Jis nuvažiavo iki Zoologijos sodo. Joachimštalio gatvėje kažkokia ant plonų kojų silpnai bestovinti panelė paklausė, ar jis nepalaikytų jai draugijos. Jis atsisakė pasiūlymo, pagrasė pirštu ir pasišalino.

Miestas buvo panašus į mugę. Namų frontonai išdažyti tokiomis margomis ugnimis, kad žvaigždėms danguje beliko

tik gėdytis. Virš stogų pasigirdo lėktuvo kriokimas. Ir staiga ėmė lyti aliumininiais taleriais. Praeiviai žvalgėsi į viršų, juokėsi ir lankstėsi. Fabianas probėgšmais prisiminė pasaką, kur maža mergytė pasikelia marškinėlius, norėdama sugauti iš dangaus krintančias monetas. Paskui nuėmė nuo kieto svetimos skrybėlės krašto vieną talerį. „Ateikite į egzotišką barą Nolendorfo aikštėje Nr. 3, gražios moterys, nuogos skulptūros, tame pačiame pastate ‚Kondoro' pensionas", – buvo parašyta ant jo. Fabianui staiga pasirodė, kad jis skrenda tame lėktuve ir iš viršaus mato save, jauną vyriškį Joachimštalio gatvėje, tarp judrios minios, žibintų ir vitrinų šviesoje, karštligiškos nakties sumaišty. Koks mažas tas vyriškis! O juk tai jis pats. Jis perėjo Kurfiurstendamo alėją. Ant vieno frontono sukosi šviečianti figūra, turkiukas su elektriniais akių obuoliais. Kažkas staiga smarkiai kaukštelėjo iš užnugario į Fabiano bato kulną. Jis piktai atsigręžė. Pasirodo, jog tai būta tramvajaus. Konduktorius nusikeikė.

– Atsargiau! – riktelėjo policininkas.

Fabianas nusiėmė skrybėlę ir pasakė:

– Pasistengsiu.

Šliuterio gatvėje duris atidarė liliputas su žalia livrėja, pasilypėjo kopėtaitėmis, padėjo svečiui nusirengti ir dingo. Vos tiktai pasišalinus žaliajam mažyliui, iš kitapus užuolaidos atšlamėjo stambi ponia, matyt, pati ponia Zomer, ir pasakė:

– Gal malonėsite užeiti į mano kabinetą?

Fabianas nusekė paskui ją.

– Jūsų klubą man rekomendavo toksai ponas Bertuchas.

Ji pavartė sąsiuvinį ir linktelėjo galvą:

– Bertuchas, Frydrichas Georgas, kontoros viršininkas, 40 metų, vidutinio ūgio, brunetas, gyvena Karlo gatvėje Nr. 9, mėgsta muziką, teikia pirmenybę lieknoms, ne vyresnėms kaip dvidešimt penkerių metų blondinėms.

– Teisingai!

– Ponas Bertuchas pas mane lankosi nuo spalio mėnesio ir per tą laiką buvo penkis kartus.

– Tai kalba jūsų įstaigos naudai.

– Stojimo mokestis – dvidešimt markių. Kiekvienas apsilankymas dar dešimt.

– Štai trisdešimt markių. – Fabianas padėjo pinigus ant stalo. Apkūnioji ponia įkišo juos į stalčių, paėmė plunksnakotį ir tarė:

– Jūsų duomenys?

– Fabianas Jakobas, 32 metų, be pastovios profesijos, šiuo metu reklamos specialistas, Šaperio gatvė Nr. 17, nesveikos širdies, plaukai rusvi. Kas jus dar domina?

– Ar turite kokių nors pageidavimų ponioms?

– Nenorėčiau apsiriboti. Esu linkęs prie blondinių, tačiau patirtis kalba prieš jas. Man patinka stambios moterys. Bet nenusiteikęs ir prieš mažas. Palikite tą skiltį neužpildytą.

Kažkur grojo gramofonas. Apkūnioji ponia pakilo ir rimtai pareiškė:

– Prieš mums įeinant į salę turiu supažindinti jus su mūsų svarbiausiomis taisyklėmis. Į klubo narių suartėjimus žiūrima labiau teigiamai negu neigiamai. Ponios turi tokias pat teises kaip ir ponai. Apie klubo buvimą, jo adresą ir įpročius rekomenduojama sakyti tiktai pasitikėjimą keliantiems žmonėms. Nepaisant idealių klubo tikslų, už buvimą jame mokama iškart. Klubo patalpose nė vienai porai negalima atsiskirti. Poros, pageidaujančios vienumos, privalo palikti klubą. Mūsų klubas padeda užmegzti ryšius, tačiau pačių ryšių palaikymui netarnauja. Klubo nariai, atsitiktinai čia sutikę pažįstamų, prašomi tai tučtuojau pamiršti, nes tik taip galima išvengti nereikalingų komplikacijų. Ar jūs mane supratote, pone Fabianai?

– Kuo puikiausiai.

– Tuomet prašau eiti su manimi.

Svečių buvo apie keturiasdešimt. Pirmame kambaryje lošiamas bridžas. Greta buvo šokama. Ponia Zomer pasodino

naująjį narį prie laisvo stalo, pasakė, jog į ją bet kada galima kreiptis, ir pasišalino. Fabianas atsisėdo, paprašė padavėjo atnešti konjako su sodos vandeniu ir apsidairė. Gal čia švenčiamas kieno nors gimtadienis?

– Tie žmonės atrodo romesni, negu iš tikrųjų yra, – pasakė maža juodaplaukė panelė ir atsisėdo greta jo. Fabianas pasiūlė jai cigaretę.

– Jūs, regis, simpatingas, – pasakė ji. – Esat gimęs gruodžio mėnesį.

– Vasario.

– Aha! Žuvų ženklas su keliais vandenio lašais. Gan šalto būdo. Jūs atėjote tik iš smalsumo?

– Atomų teoretikai tvirtina, kad ir pačias smulkiausias materijos daleles sudaro apie jas be perstogės aplinkui besisukančios elektros energijos masės. Kaip jūs manote, ar toks požiūris hipotezė, ar atitinka tikrąją padėtį?

– Pasirodo, jūs dar ir įžeidus? – sušuko toji ypata. – Tačiau tai nesvarbu. Jūs atėjote čia norėdamas susirasti moterį?

Jis kilstelėjo pečius į viršų.

– Tai oficialus pasiūlymas?

– Nesąmonė! Aš buvau dusyk ištekėjusi, kol kas man to pakanka. Šeima kaip saviraiškos forma man netinka. Tačiau vyrai mane labai domina. Kiekvieną, kurį matau ir kuris man patinka, aš įsivaizduoju kaip vyrą.

– Tikiuosi, tikrąja to žodžio prasme.

Ji nusijuokė tarsi žagsėdama ir uždėjo jam ant kelio ranką.

– Be abejo! Ne veltui sakoma, kad mano vaizduotė pernelyg tiesmuka. Jeigu vakaro metu jums kils noras palydėti mane namo, tai žinokite, jog mano butas, kaip ir aš, mažas, tačiau nuolatinis.

Jis nuėmė svetimą neramią ranką nuo savo kelio ir pasakė:

– Viskas įmanoma, bet dabar aš noriu apžiūrėti šią įstaigą.

Tačiau jam tai nepavyko. Kai atsistojo ir pasisuko, prieš jį stypsojo didelė kaip pagal užsakymą ponia, kuri tarė:

– Tuoj prasidės šokiai.

Ponia buvo aukštesnė už jį, be to, blondinė. Juodaplaukė pleputė, paklusdama klubo taisyklėms, išgaravo. Padavėjas paleido gramofoną. Prie stalų kilo sujudimas. Prasidėjo šokiai.

Fabianas įdėmiai stebėjo blondinę. Ji buvo blyškaus infantiliško veido ir atrodė drovesnė, negu buvo galima spręsti iš šokio. Jis tylėjo ir jautė, kad netrukus bus pasiektas tas tylos laipsnis, kai pradėti pokalbį, netgi patį tuščiausią, nebeįmanoma. Laimė, jis užlipo jai ant kojos. Ji prabilo. Ir parodė jam dvi ponias, kurios neseniai apskaldė viena kitai ausis ir suplėšė drabužius dėl vieno vyro. Papasakojo, kad ponia Zomer palaiko ryšį su žaliuoju liliputu, ir pareiškė, jog pati apie tokį dalyką net nedrįsta pagalvoti. Pagaliau paklausė, ar jis dar norįs pasilikti; ji jau išeinanti. Jis išėjo kartu.

Kurfiurstendamo alėjoje ji pasimojo taksi, pasakė adresą ir privertė jį atsisėsti šalia.

– Bet aš turiu tik dvi markes, – pareiškė jis.

– Tai nesvarbu, – atsakė ji ir riktelėjo vairuotojui: – Išjunkite šviesą!

Tapo tamsu. Automobilis trūktelėjo ir pajudėjo. Jau ties pirmu posūkiu ji užgriuvo ant jo ir įkando į apatinę lūpą. Jis trenkėsi smilkiniu į stogo atramą, susiėmė už galvos ir pasakė:

– Oi! Nebloga pradžia.

– Nebūk toks jautrus, – įsakė ponia ir toliau jį atakavo.

Jam ataka buvo per staigi. Be to, skaudėjo pakaušį. Fabianas negalėjo atsakyti tuo pačiu.

– Kol mane pasmaugsit, aš dar norėčiau parašyti vieną laišką, – sukriokė jis.

Ji sudavė jam į raktikaulį, nusijuokė, nė trupučio nepakeisdama minos, pereidama visą gamą nuo „do“ iki „si“ ir atgal, ir dusino jį toliau. Jo pastangos gintis buvo suprantamos aiškiai neteisingai. Jis ėmė maldauti likimą sumažinti posūkių skaičių. Ir likimas pasigailėjo.

Kai automobilis pagaliau sustojo, blondinė pasipudravo veidą, sumokėjo vairuotojui ir jau prie durų pasakė:

– Pirma, tavo veidas visas išterliotas raudonomis dėmėmis, ir antra, tu išgersi pas mane puodelį arbatos.

Jis nusivalė nuo skruostų lūpų dažus ir tarė:

– Jūsų pasiūlymas daro man garbę, bet aš turiu rytoj anksti būti kontoroje...

– Nesiutink manęs. Tu liksi pas mane. Tarnaitė tave pažadins.

– Bet aš neatsikelsiu. Ne, aš turiu miegoti namie. Septintą ryto laukiu skubios telegramos. Šeimininkė ją atneš į kambarį ir tol purtys, kol pabusiu.

– Iš kur jau dabar žinai, kad gausi telegramą?

– Aš net žinau, kas joje bus parašyta.

– O kas?

– „Ropškis iš lovos. Tavo ištikimas draugas Fabianas". Fabianas esu aš.

Jis prisimerkęs pasižiūrėjo į medžių lapus ir pasidžiaugė geltona žibintų šviesa. Gatvė buvo labai tyli. Be garso į tamsą nubėgo katė. O kad dabar galėtų nueiti palei tuos pilkus namus!

– Ta istorija apie telegramą pramanyta, ar ne?

– Keista, bet ne, – atsakė jis.

– Ko atėjai į klubą, jei tavęs nedomina tolesnė eiga? – piktai paklausė ji ir atrakino duris.

– Aš sužinojau adresą ir man pasidarė smalsu, aš jau toks.

– Tad pirmyn! – pasakė ji. – Smalsumui ribų nėra.

Durys už jų užsitrenkė.

ANTRAS SKYRIUS

Esama labai įkyrių ponių
Advokatas neturi nieko prieš
Elgetavimas gadina būdą

Lifte buvo veidrodis. Fabianas išsitraukė nosinę ir ėmė valytis nuo veido raudonas dėmes. Jo kaklaraištis buvo persikreipęs. Smilkinys degė. Blyškioji blondinė žiūrėjo į jį iš viršaus.

– Ar žinote, kas yra megera? – paklausė jis.

Ji apkabino jį.

– Žinau, bet aš esu gražesnė.

Ant durų buvo parašyta: „Mol".

Atidarė tarnaitė.

– Atneškite mums arbatos.

– Arbata jau jūsų kambaryje.

– Gerai. Eikite miegoti!

Fabianas nusekė paskui moterį. Ji nusivedė jį tiesiai į miegamąjį, įpylė arbatos, padėjo konjako, cigarečių ir plačiu mostu pasiūlė:

– Vaišinkis!

– Dieve mano, na ir tempas!

– Kur? – paklausė ji.

Jis praleido jos klausimą pro ausis.

– Jūsų pavardė Mol?

– Netgi Irena Mol, kad baigę gimnaziją žmonės galėtų pasijuokti, sėskis. Aš tuojau ateisiu.

Jis sulaikė ją ir pabučiavo.

– Na matai, pamažu išsijudini, – pasakė ji ir pasišalino.

Jis gurkštelėjo arbatos ir išgėrė taurę konjako. Paskui apžiūrėjo kambarį. Lova buvo žema ir plati. Lempos šviesa prislopinta. Sienos – vien veidrodžiai. Jis išgėrė dar vieną taurę konjako ir priėjo prie lango. Jis buvo be grotų.

Ką ta moteris ketina su juo daryti? Fabianas buvo trisdešimt dvejų metų ir aną naktį uoliai pasidarbavęs, bet ir šis vakaras jį ėmė jaudinti. Jis išgėrė dar vieną konjako ir pasitrynė rankas.

Jį seniai domino jausmų skalės vingiai, taip sakant, iš smalsumo. Kad pažintum, reikia pačiam viską išbandyti. Tiktai tada galima apie juos spręsti. Ir kaip chirurgui atverti savo paties sielą.

– Taip, o dabar tas mažas berniukas bus suvalgytas, – pasakė blondinė. Ji buvo su juodų nėrinių pižama. Jis atsitraukė žingsnį atgal. Bet ji suriko „valio!" ir taip šoko jam ant kaklo, kad Fabianas neteko pusiausvyros, pargriuvo ir kartu su ponia atsisėdo ant žemės.

– Argi ji ne siaubinga! – staiga pasigirdo balsas.

Fabianas nustebęs pakėlė į viršų akis. Tarpduryje, apsirengęs pižama, stovėjo menkas ilganosis žmogelis ir žiovavo.

– Ko jums čia reikia? – paklausė Fabianas.

– Atsiprašau, pone, bet aš negalėjau žinoti, kad jūs jau šliaužiosite su mano žmona po kambarį.

– Su jūsų žmona?

Įsibrovėlis linktelėjo, baisingai nusižiovavo ir papriekaištavo:

– Irena, kam gi tu statai poną į tokią nepatogią padėtį! Jeigu jau nori, kad aš pasižiūrėčiau į tavo naują laimikį, tai bent padoriai pristatyk. O dabar – ant kilimo! Ponui tai aiškiai nemalonu. Be to, aš jau miegojau, kai tu mane pažadinai... Aš esu Molis, pone, advokatas, be to, – jis plačiausiai nusižiovavo, – be to, vyras šios asmenybės, kuri jus dabar prispaudusi.

Fabianas nustūmė nuo savęs blondinę, atsistojo ir susitvarkė plaukus:

– Jūsų žmona laiko vyrų haremą? Aš esu Fabianas.

Molis priėjo prie jo ir padavė ranką.

– Man labai malonu susipažinti su tokiu simpatišku jaunu žmogumi, viena vertus, įprastomis, o antra vertus, neįprastomis aplinkybėmis. Tačiau tai priklauso nuo pažiūrų. Jeigu jums neramu, tai, žinokit, aš prie to pripratęs. Prašom sėstis.

Fabianas atsisėdo. Irena Mol įsitaisė ant ranktūrio, paglostė Fabianą ir pasakė vyrui:

– Jeigu jis tau nepatinka, aš nutraukiu sutartį.

– Bet jis man patinka, – atsakė advokatas.

– Jūs kalbate apie mane taip, lyg aš būčiau trupininio pyrago gabalas ar žaisliukas, – tarė Fabianas.

– Tu ir esi žaisliukas, mažyli, – sušuko ponia ir priglaudė jo galvą prie savo krūtinės su juodomis grotomis.

– Po šimts perkūnų! – suriko jis. – Malonėkite nuo manęs atstoti!

– Nepykink savo svečio, miela Irena, – pasakė Molis. – Aš dabar su juo nueisiu į savo kabinetą ir pasakysiu kas reikia. Tu pamiršti, kad jam viskas turi atrodyti keista. Aš paskui jį vėl tau grąžinsiu. Labanakt.

Advokatas padavė žmonai ranką.

Ji užlipo ant savo žemos lovos, pastovėjo nusiminusi ir vieniša tarp pagalvių ir pasakė:

– Labanakt, Moli, saldžių sapnų. Bet neužkankink jo savo kalbomis, man jo dar reikės.

– Gerai, gerai, – prižadėjo Molis ir išsivedė svečią.

Jie įsitaisė kabinete. Advokatas užsidegė cigarą, pasipurtė nuo šalčio, užsidengė kelius kupranugario vilnų antklode ir ėmė vartyti kažkokią bylą.

– Aš čia visai niekuo dėtas, – pasakė Fabianas, – tačiau tai, ką jūs leidžiate savo žmonai, viršija viską. Ar ji dažnai kelia jus iš miego, kad įvertintumėte jos meilužius?

– Labai dažnai, pone. Iš pradžių aš raštu išsireikalavau šią teisę. O po pirmų mūsų vedybinio gyvenimo metų sudarėme sutartį, kurios 4-asis paragrafas toks: „Sutarties partnerė įsipareigoja pirma pristatyti kiekvieną žmogų, su kuriuo ji nori užmegzti intymius santykius, savo vyrui, ponui daktarui Feliksui Moliui. Jeigu jis nepritaria jos pasirinkimui, ponia Irena Mol turi tučtuojau atsisakyti savo ketinimų. Už kiekvieną šio paragrafo pažeidimą baudžiama perpus sumažinant mėnesinį išlaikymą". Sutartis labai įdomi. Gal man ją perskaityti *in extenso**?

Molis išsiėmė iš kišenės rašomojo stalo raktą.

– Prašom nesivarginti! – sulaikė jį Fabianas. – Man tiktai įdomu, kaip jums išvis atėjo mintis sudaryti tokią sutartį.

– Mano žmoną kamavo košmariški sapnai.

– Ką?

– Na, ji sapnavo. Sapnavo klaikius dalykus. Matyt, todėl, kad jos seksualiniai poreikiai augo proporcingai mūsų vedybiniams metams, iš čia ir sapnai, apie kurių turinį jūs, pone, laimė, dar nieko nežinote. Aš nusišalinau, o ji ėmė vedžiotis į savo miegamąjį kinus, imtynininkus ir šokėjas. Kas gi man beliko? Ir tada mes sudarėme tą sutartį.

– Ar jums neatrodo, kad veiksmingesnis ir skoningesnis būtų kitas vaistas? – nekantriai paklausė Fabianas.

– Pavyzdžiui, koks, pone? – advokatas išsitiesė krėsle.

– Pavyzdžiui, dvidešimt penki per vakarą?

– Bandžiau. Bet mane tai pernelyg skaudino.

– Aš jus puikiai suprantu.

– Ne! – sušuko advokatas. – Jūs to nesuprasite! Irena labai stipri, pone.

Molis nuleido galvą. Fabianas ištraukė iš stovinčios ant rašomojo stalo vazos baltą gvazdiką ir įsikišo jį į švarko kilpą, pakilo, pavaikščiojo po kambarį, pataisė pakrypusius paveiks-

* Visą (*lot.*).

lus. Galbūt tam senam škrabalui net patiko gauti nuo savo žmonos į kailį.

– Aš einu namo, – pasakė Fabianas. – Duokite man durų raktą!

– Jūs rimtai? – išsigandęs paklausė Molis. – Bet Irena jūsų laukia. Pasilikite, dėl Dievo meilės! Ji padūks, pamačiusi, kad jūs išėjote! Manys, kad aš išvariau. Pasilikite, maldauju! Ji taip džiaugėsi. Padarykite jai tą mažą malonumą!

Šeimininkas pašoko ir įsikibo į svečio švarką.

– Neišeikite. Jūs nesigailėsite. Jūs dar ateisite. Jūs tapsite mūsų draugu. Ir aš žinosiu, kad Irena gerose rankose. Padarykite tai dėl manęs.

– Galbūt jūs dar pasiūlysite man mėnesinį mokestį?

– Apie tai būtų galima pakalbėti, pone. Aš nesu skurdžius.

– Duokite man raktą, ir kuo greičiau! Aš tokioms pareigoms netinku.

Daktaras Molis atsiduso, pagraibė stalčiuje, padavė Fabianui raktų ryšulį ir pasakė:

– Labai gaila, jūs man nuo pat pradžių patikote. Pasilaikykite raktus kelias dienas. Galbūt apsigalvosite. Aš, šiaip ar taip, džiaugčiausi jus vėl pamatęs.

Fabianas burbtelėjo: „Labanakt", tyliai perėjo koridorių, pasiėmė skrybėlę ir paltą, pravėrė duris, atsargiai jas išėjęs uždarė ir nurūko laiptais žemyn. Gatvėje giliai įkvėpė ir pakraipė galvą. Čia apačioje pro šalį ėjo žmonės ir nė nenutuokė, kas dedasi už tų sienų! Stebuklingas gebėjimas matyti per sienas ir užuolaidas buvo smulkmena, palyginti su gebėjimu ramiai priimti tai, ką matai.

„Aš esu labai smalsus", – pasakė jis tai blondinei, o dabar bėga, užuot patenkinęs savo smalsumą Molių šeima. Jis paklojo trisdešimt markių. Dvi dar turi kišenėje. Vadinasi, pavakarieniauti nepavyks. Švilpiniuodamas leidosi klaidžioti tamsiomis nepažįstamomis alėjomis ir netyčia atsidūrė priešais Herštrasės geležinkelio stotį. Nuvažiavo iki Zoologijos sodo,

tenai įšoko į metro, išlipo Vitenbergo aikštėje ir Špichernštrasėje vėl išlindo iš požemio pasaulio po atviru dangumi.

Jis nuėjo į savo nuolatinę kavinę. Ne, daktaras Labudė jau išėjęs. Jis laukęs iki vienuoliktos. Fabianas atsisėdo, užsisakė kavos ir užsirūkė.

Šeimininkas, toksai ponas Kovalskis, pasiteiravo, kaip jo brangi sveikata. Beje, šįvakar nutikęs labai įdomus dalykas. Kovalskis taip išsišiepė, kad blykstelėjo jo netikri dantys. Į jį pirmas atkreipęs dėmesį padavėjas Nytenfiūras.

– Tenai, prie to apskrito stalo, sėdėjo jauna pora. Abu labai gyvai kalbėjosi. Moteris vis glostė vyro ranką. Ji juokėsi, uždegė jam cigaretę ir buvo kaip reta maloni.

– Tai juk visai nekeista.

– Palaukite, mielas pone Fabianai. Palaukite! Ta moteris, gražuolė, reikia pasakyti, tuo pat metu flirtavo su ponu, sėdinčiu prie gretimo stalo. Ir kaip! Nytenfiūras mane nepastebimai privedė prie jų. Vaizdas buvo tiesiog pritrenkiantis. Tas tipas jai pagaliau kyštelėjo raštelį. Ji perskaitė, linktelėjo galvą, savo ruožtu brūkštelėjo kelis žodžius ir numetė ant gretimo stalo. Tuo pat metu kalbėdamasi su savo draugu, jam kažką pasakodama ir jį tuo aiškiai džiugindama, – aš esu matęs labai mitrių moterų, tačiau ta simultanininkė nepralenkiama.

– Kodėl jis tai pakentė?

– Luktelėkite, pone Fabianai. Tuoj sužinosite! Taigi mes irgi stebėjomės, kodėl jis kenčia. Jis patenkintas sėdėjo šalia, kvailai šypsojosi, o tuo metu, kai ji linktelėjo ponui prie gretimo stalo, net uždėjo jai ant peties ranką. Tas taip pat linktelėjo, davė kažkokį ženklą, mes net išsižiojome. Nytenfiūras paskui priėjo prie jų, nes jie norėjo susimokėti.

Ponas Kovalskis užvertė į viršų savo stambią galvą ir garsiai nusikvatojo.

– Tai kurgi čia šuo pakastas?

– Tas vyras, su kuriuo ji sėdėjo, buvo aklas!

Šeimininkas nusilenkė ir nuėjo garsiai juokdamasis. Fabianas

nustebęs palydėjo jį akimis. Žmonijos pažanga buvo neginčijama.

Prie durų kilo triukšmas. Nytenfiūras ir jo padėjėjas bandė išstumti į lauką kažkokį apskurėlį.

– Nešdinkitės iš čia. Kiek galima prašinėti, tiesiog bjauru, – šnypštė Nytenfiūras, o jo padėjėjas purtė išblyškusį ir nė žodžio netariantį žmogų.

Fabianas pašoko, pribėgo prie jų ir šūktelėjo padavėjams:

– Tučtuojau atstokit nuo pono!

Tie nenoromis pakluso.

– Štai ir jūs, – pasakė Fabianas ir padavė elgetai ranką. – Man labai gaila, kad jus pažemino. Atleiskite, ir prašom prie mano stalo. – Jis nusivedė tą nesusivokiantį, kas čia darosi, žmogų į savo kampą, paprašė atsisėsti ir paklausė: – Ko jūs norėtumėte? Gal bokalo alaus?

– Jūs labai malonus, – pasakė apskurėlis. – Bet aš nenoriu, kad jūs turėtumėte per mane nemalonumų.

– Štai valgiaraštis. Išsirinkite ką norite.

– Ką jūs! Jie pakels mane nuo stalo ir išmes pro duris.

– Neišmes! Susitverkite! Jūs nedrįstate kaip žmogus sėdėti ant kėdės vien dėl to, kad jūsų švarkas sulopytas ir kad urzgia pilvas? Pats esat kaltas, kad jūsų niekur neįleidžia pro duris.

– Kai esi dveji metai be darbo, į viską imi žiūrėti kitaip, – pasakė elgeta. – Aš miegu nakvynės namuose. Ir gaunu dešimties markių pašalpą. Mano skrandis sugedęs nuo to, kad valgiau pernelyg daug juodųjų ikrų.

– Kokia jūsų profesija?

– Banko tarnautojas, jeigu neklystu. Aš jau ir kalėjime pabuvęs. Dieve, kiek visko tenka patirti. Viena, ko dar nesu patyręs, tai savižudybė. Tačiau tai dar priešaky.

Vyrutis sėdėjo ant kėdės krašto, drebančiomis rankomis prisidengęs liemenės iškirptę, kad nebūtų matyti purvinų marškinių.

Fabianas nežinojo, ką jam sakyti. Jis permetė galvoje kelis sakinius. Nė vienas netiko. Tad atsistojo ir pasakė:

– Luktelkite, padavėjas, matyt, laukia, kad jo pakviesti ateitų delegacija.

Jis skubiai priėjo prie baro, subarė vyriausiąjį padavėją, paėmė už parankės ir atitempė prie stalo per visą kavinę. Elgeta buvo dingęs.

– Aš rytoj sumokėsiu! – riktelėjo Fabianas, išbėgo iš kavinės ir apsidairė. Elgetos niekur nebuvo matyti.

– Ko jūs ieškote? – paklausė kažkas.

Tai buvo Miunceris, redaktorius Miunceris. Jis užsisegė paltą, užsidegė cigaretę ir pasakė:

– Kokia nesąmonė! Aš galėjau lengvai laimėti tą partiją. Šmalnaueris žaidė kaip begemotas. Bet man reikėjo išeiti į naktinę pamainą. Vokiečių tauta rytoj rytą nori žinoti, kiek per tą laiką, kai ji miegojo, buvo gaisrų.

– Jūs juk politikos skyriaus redaktorius, – nusistebėjo Fabianas.

– Gaisrų būna visokių, – atsakė Miunceris. – Ypač nakčia. Taip jau yra. Žinote ką, eime su manimi! Jums pagaliau reikia pamatyti mūsų cirką.

Miunceris įlipo į mažą automobilį, Fabianas įsitaisė šalia.

– Ar seniai įsigijote automobilį? – paklausė jis.

– Aš jį pirkau iš mūsų prekybos skyriaus redaktoriaus. Jam buvo per brangu jį išlaikyti, – atsakė Miunceris. – Jis visuomet labai niršta pamatęs, kaip aš lipu į jo buvusią brangenybę. Tai netgi įdomu. Ar žinote, kad važiuojate su manimi savo rizika? Jeigu nusisuksite sprandą, atsakysite pats.

Ir jie nuvažiavo.

TREČIAS SKYRIUS

Keturiolika žuvusių Kalkutoje
Teisingiausia daryti tai, kas neteisinga
Sraigės šliaužia ratu

Koridorius buvo tuščias. Prekybos skyriuje degė šviesa, bet viduje niekas nesėdėjo, durys buvo atviros.

– Gaila, kad Malmis jau išėjęs, – apgailestaudamas pasakė Miunceris. – Jis vėl nepamatė savo automobilio. Luktelėkite, nagi pasiklausykime, kas dedasi pasaulyje.

Jis staigiai atlapojo duris, kaukšėjo rašomosios mašinėlės, iš prie sienos surikiuotų telefono kabinų, tarsi iš tolo, sklido stenografininkių balsai.

– Ar yra ko nors svarbaus? – riktelėjo Miunceris į tą triukšmą.

– Reicho kanclerio kalba, – atsakė viena moteris.

– Taip ir maniau, – tarė redaktorius, – tas tipas su savo plepalais man sumaus visą pirmą puslapį. Ar turite pilną tekstą?

– Antra kabina jau priiminėja antrą trečdalį.

– Tučtuojau į mašiną ir paskui man! – paliepė Miunceris, užtrenkė duris ir nusivedė Fabianą į politikos skyrių. Jiems rengiantis, jis parodė į rašomąjį stalą:

– Jūs tiktai pažiūrėkite, kas čia darosi! Tikra popierių lavina!

Jis pasirausė ką tik gautų pranešimų krūvoje, kelis lyg koks siuvėjas apkarpė ir padėjo į šalį. Likusius sumetė į popierių krepšį sakydamas:

– Marš į krepšiuką!

Paskui paskambino, paprašė livrėją apsirengusio pasiuntinio atvežti butelį Mozelio vyno, dvi taures ir davė pinigų. Pasiuntinys tarpduryje susidūrė su susijaudinusiu jaunu vyriškiu.

– Ką tik skambino viršininkas, – pasakė jis vos gaudydamas kvapą. – Turėjau išbraukti iš vedamojo straipsnio penkias eilutes. Gavus naujų žinių, jos jau paseno. Aš kaip tik iš rinkyklos, kur liepiau tas penkias eilutes išmesti.

– Jūs tikras patrakėlis, – pasakė Miunceris. – Supažindinu: daktaras Irgangas, būsima garsenybė. Irgangas* – slapyvardis, pone Fabianai.

Jie padavė vienas kitam ranką.

– Tačiau, – sumurmėjo Irgangas sumišęs, – skiltyje liko penkios tuščios eilutės.

– Ir ką tokiu avariniu atveju reikia daryti? – paklausė Miunceris.

– Užpildyti skiltį, – atsakė praktikantas.

Miunceris linktelėjo galvą.

– Surinkta nieko nėra?

Jis pasirausė tarp atspaudų.

– Ne. Prasti reikalai.

Jis permetė akimis pranešimus, kuriuos ką tik buvo atidėjęs į šalį, ir papurtė galvą.

– Galbūt dar ateis kas nors tinkama, – pasiūlė palaukti jaunuolis.

– Jums reikėjo tapti šventuoju atsiskyrėliu, – pasakė Miunceris. – Arba kardomojo kalėjimo kaliniu, arba šiaip žmogumi, turinčiu marias laiko. Jeigu reikia žinios ir jos nėra po ranka, ji sugalvojama. Žiūrėkite!

Jis atsisėdo, greitai negalvodamas parašė kelias eilutes ir padavė lapą jaunuoliui:

* Irrgang (*vok.*) – klejojimas, bastymasis, painus kelias, labirintas.

– Va, o dabar pasiskubinkite, maketuotojau. Jeigu neužteks, išretinkite eilutes.

Ponas Irgangas perskaitė, ką buvo parašęs Miunceris, tyliai ištarė: „O Aukščiausiasis", – susmuko, tarsi jam būtų pasidarę bloga, ant gulimosios kėdės, į patį šlamančių užsienietiškų laikraščių krūvos vidurį.

Fabianas pasilenkė prie lapo, virpančio Irgango rankoje, ir perskaitė: „Kalkutoje vykusiuose gatvių susirėmimuose tarp musulmonų ir induistų, nors policija ir greit įvedė tvarką, keturiolika žmonių žuvo ir dvidešimt du buvo sužeisti. Ramybė visiškai atstatyta".

Į kambarį vilkdamas šlepetėmis apmautas kojas įėjo senis ir padėjo priešais Miuncerį keletą mašinėle rašytų lapų.

– Kanclerio kalbos tęsinys, – sumurmėjo jis. – Pabaigą gausime po dešimties minučių.

Ir iškėblino pro duris. Miunceris suklijavo tuos šešis kol kas turimos kalbos lapus, paversdamas juos viduramžišku transparantu, ir ėmė redaguoti.

– Paskubėk, – tarė jis, šnairomis dirstelėjęs į Irgangą.

– ...Bet Kalkutoje nebuvo jokių neramumų, – paprieštaravo Irgangas. Paskui nunarino galvą ir paikai tarė: – Keturiolika žuvusių.

– Nebuvo neramumų? – paklausė pasipiktinęs Miunceris. – O kaip jūs tai įrodysite? Kalkutoje visada vyksta neramumai. Galbūt mums parašyti, kad Ramiajame vandenyne vėl pasirodė gyvatė? Įsidėmėkite štai ką: pranešimai, kurių melagingumo neįmanoma nustatyti arba įmanoma tik po kelių savaičių, yra teisingi. O dabar žaibiškai išnykite, antraip nusikankinsite, pildydamas miesto dalį.

Jaunuolis išskubėjo.

– Ir šitoks nori būti žurnalistu, – sudejavo Miunceris ir dūsaudamas ėmė braukyti mėlynu pieštuku reicho kanclerio kalbą. – Su mėgėjiškais reportažais iš kasdieninio gyvenimo jis dar susidorotų. Tačiau jų mums, deja, nereikia.

– Ir jūs be niekur nieko nugalabijate keturiolika induistų, o dar dvidešimt du paguldote į Kalkutos miesto ligoninę? – paklausė Fabianas.

Miunceris dorojo kanclerio kalbą.

– O ką daryti? – paklausė jis. – Beje, kam gailėti tų žmonių? Juk jie visi gyvi, visi trisdešimt šeši, ir jaučiasi kuo puikiausiai. Patikėkite, mano mielas, tai, ką mes prirašome, nėra taip bloga, palyginti su tuo, ko neparašome. – Ir vėl išbraukė pusę puslapio kanclerio kalbos. – Viešąją nuomonę labiau veikia pranešimai, ne straipsniai, o labiausiai tai, kai nėra nei to, nei ano. Bet patogiausia tada, kai išvis jokios viešosios nuomonės nėra.

– Tuomet uždarykite savo laikraštį, – pasakė Fabianas.

– O iš ko mes gyvensime? – paklausė Miunceris. – Be to, ką mes tada veiksime?

Tuo metu atėjo pasiuntinys su livrėja ir atnešė vyną bei taures. Miunceris įpylė ir pakėlė savąją taurę.

– Už tuos keturiolika žuvusių indų! – sušuko jis ir išgėrė. Ir vėl užsipuolė kanclerį. – Mūsų aukščiausias valstybės asmuo vėl pripliauškė nesąmonių! – pareiškė jis. – Tai tiesiog mokyklinis rašinys tema: „Vandenys, kuriuose ateityje plaukios Vokietija ir nepaskęs". Šeštoje klasėje jis gautų trejetą. – Jis atsigręžė į Fabianą ir paklausė: – Ir kaip pavadinti tokį juokingą straipsnį?

– Man labiau įdomu, ką jūs parašysite apačioje.

Anas vėl patraukė gurkšnį, lėtai paskalavo burnoje vyną, nurijo ir atsakė:

– Nė vieno skiemens. Nė vieno žodžio. Mums nurodyta nesmogti vyriausybei į nugarą. Jeigu peikiame ją, kenkiame sau, jeigu tylime, padedame vyriausybei.

– Aš turiu pasiūlymą, – tarė Fabianas. – Girkite ją!

– O ne, – sušuko Miunceris. – Mes padorūs žmonės. Sveikas, Malmi!

Tarpduryje stovėjo lieknas elegantiškas ponas. Jis linktelėjo galva.

– Nepykite ant jo, – tarė Fabianui prekybos skyriaus redaktorius. – Jis dvidešimt metų dirba žurnalistu ir jau tiki tuo, ką pats meluoja. Jo sąžinę slegia dešimt minkštų patalų, o ant jų neteisuolio miegu miega ponas Miunceris.

Senasis pasiuntinys vėl atnešė rašomąja mašinėle primargintus puslapius. Miunceris čiupo klijus, paklijavo kalbą, redaguodamas toliau.

– Jūs smerkiate savo kolegą už nejautrumą? – paklausė Fabianas poną Malmį. – Ką jūs be jo darytumėte?

Prekybos skyriaus redaktorius nusišypsojo, tiesa, tiktai lūpomis.

– Aš taip pat meluoju, – pasakė jis. – Tačiau žinau tai. Aš žinau, kad sistema neteisinga. Pas mus ūkyje tai ir aklas mato. Tačiau aš su atsidavimu tarnauju neteisingai sistemai. Mat neteisingoje sistemoje, kuriai atiduodu savo kuklų talentą, visos neteisingos priemonės yra teisingos, o teisingos, žinoma, neteisingos. Aš esu geležinio nuoseklumo šalininkas, be to, esu...

– Cinikas, – įsiterpė Miunceris nepakeldamas galvos.

Malmis trūktelėjo pečiais.

– Sakyčiau, bailys. Tai būtų dar tikriau. Mano būdas visais atžvilgiais atsilieka nuo proto. Aš dėl to nuoširdžiai gailiuosi, bet nieko negaliu padaryti.

Įėjo daktaras Irgangas, jaunasis praktikantas, ir ėmė su Miunceriu aptarinėti, kokius naujausio pašto pranešimus išmesti ir kokius įdėti. Iš tiesų buvo įvykę du gaisrai. Be to, Ženevoje ištartos kelios miglotos frazės apie vokiečių mažumą Lenkijoje. Žemės ūkio ministras pagrasino pakelsiąs Rytų Elbės dvarininkams muitus. Miesto prekybos valdybos direktorių bylos tyrimas netikėtai pasukęs kita linkme.

– O kaip mes pavadinsime reicho kanclerio kalbą? – paklausė Miunceris. – Nagi, ponai. Dešimt pfenigų už gerą pavadi-

nimą. Jį jau reikia atiduoti rinkėjams. Jeigu matricos vėluos, mums vėl pakels vėją spaudėjas.

Jaunuolis taip įtemptai susimąstė, kad jo net kakta išrasojo.

– „Kancleris reikalauja pasitikėjimo", – pasiūlė jis.

– Vidutiniška! – pareiškė Miunceris. – Paimkite stiklinę ir išgerkite gurkšnį vyno!

Jaunuolis paklausė jo patarimo tarsi įsakymo.

– „Vokietija, arba širdies tingumas", – tarė Malmis.

– Nekalbėkite nesąmonių! – sušuko politikos skyriaus redaktorius. Paskui didelėmis raidėmis mėlynu pieštuku užrašė eilutę virš rankraščio ir sušuko: – Dešimt pfenigų mano.

– Ką gi jūs parašėte? – paklausė Fabianas.

Miunceris paspaudė skambučio mygtuką ir patetiškai ištarė:

– „Optimizmas privalomas, sako kancleris!"

Pasiuntinys išnešė popierius. Prekybos skyriaus redaktorius kyštelėjo ranką kišenėn ir be žodžių padėjo ant stalo dešimt pfenigų.

Jo kolega nustebęs pakėlė galvą.

– Tuo aš pradedu akciją, kuri mums skubiai reikalinga, – pareiškė Malmis.

– Kokią akciją?

– Grąžinti jums pinigus, kuriuos išleidote mokslui, – atsakė Malmis; politikos skyriaus praktikantas Irgangas negarsiai nusijuokė. Paskui puolė prie suskambėjusio telefono.

– Vienas prenumeratorius nori kažką sužinoti, – pasakė jis po valandėlės, uždengęs ranka mikrofoną. – Jie ten sėdi alinėje ir susiginčijo, kaip reikia sakyti „filològas" ar „filòlogas".

Miunceris paėmė iš jo ragelį.

– Luktelėkite, – pasakė jis. – Mes jums tuojau atsakysime, pone. – Paskui pamojo Irgangui ir sušnabždėjo: – Į literatūros skyrių.

Jaunuolis tučtuojau išdūmė, grįžo atgal ir trūktelėjo pečiais.

– Aš ką tik sužinojau: reikia sakyti „filològas". Prašom. Labanakt.

Miunceris padėjo ragelį, pakraipė galvą ir įsigrūdo į kišenę Malmio monetą.

Po to jie sėdėjo mažoje vyninėje netoli laikraščio redakcijos. Miuncerio paprašytas vienas rinkėjas eidamas namo užnešė jam skiltis, kad patikrintų, ar viskas gerai. Jis pyktelėjo dėl dviejų rašybos klaidų, o pavadinimu pirmame puslapyje pasidžiaugė. Paskui prie jų stalo priėjo Štromas, teatro kritikas.

Ir jie ėmė uoliai gerti. Irgangas, jaunasis praktikantas, jau beveik kalbėjosi su dievais. Štromas, kritikas, lygino kelis garsius režisierius su vitrinų dekoratoriais, dabartinis teatras jam atrodė kapitalizmo žlugimo simptomas, ir kai kažkas leptelėjo, kad nėra dramaturgų, Štromas pareiškė, kad vienas kitas yra.

– Jūs jau gerokai kauštelėjęs, – pasakė Miunceris vos apversdamas liežuvį, ir Štromas be jokios priežasties nusikvatojo.

Tuo tarpu Fabianas, nepasakysi, kad laisva valia, klausėsi Malmio aiškinimų apie trumpalaikes paskolas.

– Pirma, valstybė ir ekonomika dar plačiau atveria duris užsienio kapitalui, – dėstė redaktorius, – antra, užtenka vieno įtrūkimo, ir visas kromelis sugrius. Jeigu vieną dieną iš apyvartos bus išimtos didelės sumos, visiems mums bus amen, ir bankams, ir koncernams, ir valstybei.

– Bet laikraštyje jūs apie tai nieko nerašote, – pasakė Irgangas.

– Aš padedu nuosekliai daryti tai, kas neteisinga. Visa, kas įgyja gigantiškas formas, gali žavėti, netgi kvailumas. – Malmis pasižiūrėjo į jaunuolį. – Eikite greičiau iš čia, jūsų apranga netvarkinga. – Irgangas padėjo ant stalo galvą. – Pereikite į sporto skyrių, – patarinėjo Malmis. – Tas žanras bus lengvesnis jūsų švelniai prigimčiai.

Praktikantas atsistojo, nusvyravo per salę prie galinių durų ir dingo.

Miunceris sėdėjo ant sofos ir staiga apsiverkė.

– Aš esu kiaulė, – sumurmėjo jis.

– Perdėm rusiška atmosfera, – tarė Štromas. – Alkoholis, savigrauža, suaugusių vyrų ašaros.

Jis buvo sujaudintas ir paglostė politikui plikę.

– Aš esu kiaulė, – murmėjo anas. Ir laikėsi savo.

Malmis šyptelėjo Fabianui.

– Valstybė remia nepelningą stambųjį ūkį. Valstybė remia sunkiąją pramonę. Ji tiekia savo gaminius menkomis kainomis į užsienį, tačiau mūsų valstybės viduje parduoda didesnėmis negu pasaulinės rinkos kainomis. Žaliavos pernelyg brangios, fabrikantai nemoka algų; valstybė spartina masių perkamosios galios smukimą mokesčiais, kurių nedrįsta užkrauti turtingiesiems; kapitalas ir taip milijardais plaukia į užsienį. Argi tai ne nuoseklu? Ar beprotybė neturi priemonių? Čia bet kokiam gurmanui nutįs seilė!

– Aš esu kiaulė, – sumurmėjo Miunceris, atkišta apatine lūpa gaudydamas ašaras.

– Jūs pervertinate save, gerbiamasis, – pasakė prekybos skyriaus redaktorius.

Miunceris, toliau sriūbaudamas, nutaisė įsižeidusį veidą. Jis buvo labai įžeistas, kad jam neduodama jaustis tuo, kuo save laiko, tiesa, tiktai būdamas įkaušęs.

Malmis su malonumu toliau aiškino padėtį.

– Technika spartina gamybos augimą ir mažina darbininkų skaičių. Masių perkamajai galiai gresia greitoji džiova. Amerikoje deginami grūdai ir kava, kad nekristų jų kaina. Prancūzijoje vynuogių augintojai dejuoja dėl pernelyg gausaus derliaus. Ar galite tai įsivaizduoti?! Žmonės raunasi plaukus, kad žemė pernelyg naši! Per daug grūdų, tuo tarpu kiti neturi ko ėsti! Jeigu žaibas netrenks į tokį pasaulį, tai galas bet kokioms istorinėms pranašystėmis.

Malmis atsistojo, truputį pasvyravo ir pabeldė į taurę. Aplinkiniai sužiuro į jį.

– Ponai, – sušuko jis, – aš noriu pasakyti kalbą. Kas prieš, tegu atsistoja.

Miunceris sunkiai pakilo.

– Tegu atsistoja, – toliau šaukė Malmis, – ir išeina iš čia.

Miunceris vėl atsisėdo. Štromas nusijuokė.

Ir Malmis pradėjo kalbą:

– Jeigu tai, kuo dabar serga mūsų gerbiamas pasaulis, būtų taikoma atskiram asmeniui, mes sakytume: jam paralyžius. Ir jums visiems, be abejo, žinoma, kad nuo šios be galo nemalonios ligos, kaip ir nuo jos pasekmių, gali padėti tiktai radikalus būdas, kuris arba išgydys, arba pražudys ligonį. O kas daroma mūsų žemės rutuliui? Jis gydomas ramunėlių arbata. Visi žino, kad tas gėrimas naudingas, tik nieko nepadeda. Bet užtat neskauda. Laukime ir gerkime arbatą, galvoja žmonės, ir taip einama prie tokio visuotinio smegenų suminkštėjimo, kad geriau nė nereikia.

– Baikite tuos bjaurius medicininius palyginimus! – sušuko Štromas. – Mano skrandis jų nevirškina.

– Gerai, atsisakome medicininių palyginimų, – sutiko Malmis. – Mes nepražūsime dėl to, kad vienas kitas mūsų amžininkas be galo niekšingas, ir dėl to, kad kai kurie iš jų tapatūs tiems, kurie valdo pasaulį. Mes pražūsime nuo bendros dvasinės prabangos. Mes norime permainų, bet nenorime keistis patys. „O ką kiti darys?" – galvoja kiekvienas, supdamasis krėsle. Tuo tarpu pinigai iš ten, kur jų yra, keliauja tenai, kur jų trūksta. Spekuliacijoms ir procentų kėlimui nematyti galo, o pagerėjimui – pradžios.

– Aš esu kiaulė, – sumurmėjo Miunceris, pakėlė taurę ir prikišo prie burnos, bet negėrė. Taip ir liko sėdėti.

– Kraujas užnuodytas, – sušuko Malmis. – Mes tenkinamės tuo, kad ant kiekvienos žemės rutulio vietos, kur pasireiškia uždegimas, užklijuojame pleistrą. Ar galima pagydyti nuo kraujo užkrėtimo? Negalima. Ligonis vieną dieną gauna galą, visas apklijuotas pleistrais.

Teatro kritikas nusibraukė nuo kaktos prakaitą ir maldaujamai pasižiūrėjo į oratorių.

– Velniop medicininius palyginimus, – tarė Malmis. – Mes žūstame nuo savo širdžių tingumo. Aš esu ekonomistas ir aiškinu jums: bandymai įveikti dabartinę krizę ekonominėmis priemonėmis neatnaujinus sielos yra šarlatanizmas!

– Siela pagal save susikuria kūną, – pareiškė Miunceris ir parvertė taurę. Ir ėmė garsiai kūkčioti, staiga suvokęs apverktiną dabartinės padėties mastą. Ir Malmis, kad perrėktų kolegą, turėjo pakelti balsą:

– Jūs sakysite, jog esama dviejų masinių judėjimų. Tie žmonės, nesvarbu, ar jie pultų iš dešinės, ar kairės, nori pagydyti nuo kraujo užkrėtimo, ligoniui kirviu kapodami galvą. Kraujo užkrėtimo tada, aišku, nebebus, tačiau nebeliks ir paties ligonio, tai yra toks gydymas pernelyg radikalus.

Ponui Štromui galutinai įgriso ligos vaizdai, ir jis spruko pro duris. Prie kampinio stalo sunkiai pakilo storulis, pabandė pasukti į kalbėtoją galvą, bet kaklas buvo per storas, ir jis pasakė nukreipęs veidą į priešingą pusę:

– Jums reikėjo tapti gydytoju. – Po to vėl klestelėjo ant kėdės. Ten jį staiga apėmė baisus įniršis ir jis užbaubė: – Mums reikia pinigų. Pinigų. Ir dar kartą pinigų!

Miunceris linktelėjo ir sušnabždėjo:

– Montekukolis taip pat buvo kiaulė.

Ir raudojo toliau.

Storulis prie kampinio stalo vis negalėjo nusiraminti.

– Tiesiog juokinga, – burbėjo jis. – Dvasinis atsinaujinimas, širdies tingumas, mirk iš juoko. Duokite mums pinigų, ir mes pasveiksime. Ir tada galėsime pasijuokti!

Dabar Miunceris tyliai knarkė, jis miegojo.

Priešais jį sėdėjusi tokio pat storumo moteris paklausė:

– Bet iš kur mes tuos pinigus gausime, Artūrai?

– Ar tavęs klausiau? – užriko tas vėl įsiutęs. Paskui nusiramino, sulaikė už skverno praeinantį padavėją ir pasakė: – Atneškite dar vieną kotletą drebučiuose, taip pat acto ir aliejaus.

Malmis parodė pirštu į storulį ir paklausė:

– O ką aš sakiau? Kas norės rizikuoti galva dėl tokių idiotų? Aš tai ne. Todėl toliau meluojama. Teisinga yra daryti neteisinga.

Miunceris buvo patogiai įsitaisęs, gulėjo ant sofos ir parpė, nors dar nemiegojo.

– Ir vis dėlto jūsų automobilis priklauso man, – kriuktelėjo jis, nukreipęs lėliukes į Malmį.

Netrukus sugrįžo Štromas ir Irgangas. Jie atėjo susikibę už rankų ir atrodė taip, lyg sirgtų gelta.

– Aš negaliu gerti alkoholio, – atsiprašydamas paaiškino Irgangas. Juodu atsisėdo.

– Pasigailėjimo verta pokarinė karta, – burbtelėjo Štromas.

Tas teatro kritikas bet kokias, net savaime suprantamas ir nė kiek neginčijamas, tiesas sugebėjo išsakyti taip, kad jos atrodė neįtikėtinos ir ginčytinos. Jeigu jis su tokiu pigiu patosu būtų pareiškęs, kad dukart du yra keturi, Fabianas tuojau būtų ėmęs abejoti daugybos lentele. Nusigręžęs nuo Štromo, jis ėmė stebėti Malmį. Šis sėdėjo it mietą prarijęs ir žiūrėjo kažkur į erdvę, paskui, pasijutęs stebimas, krūptelėjo, dirstelėjo į Fabianą ir pasakė:

– Reikėtų labiau suimti save į nagą, nuo gėrimo imi nevaldyti liežuvio.

Fabianas pakilo ir atsisveikindamas padavė kiekvienam žurnalistui ranką, prekybos skyriaus redaktoriui – paskutiniam.

– Gal jūs ir teisus, – pasakė Malmis ir liūdnai šyptelėjo.

– Aš, atrodo, kauštelėjau, – pasakė Fabianas nakčiai stovėdamas prie durų. Jis mėgo šią ankstyvą girtumo stadiją, kai žmogui atrodo, kad jis jaučia, kaip sukasi žemė. Medžiai ir namai ramiai tebestovi vietose, žibintai dar nesidvejina, bet žemė sukasi, pagaliau tai jauti! Tačiau šiandien jo ir tai nedžiugino. Jis ėjo su savo įkaušimu gretimai, dėdamasis neturįs su juo nieko bendra. Koks vis dėlto juokingas tas rutulys, nesvarbu, ar jis sukasi, ar ne! Jis prisiminė vieną Domjė piešinį, kuris va-

dinosi „Pažanga". Domjė buvo nupiešęs lape keletą sraigių, šliaužiančių viena paskui kitą. Tokiu tad tempu vystosi žmonija! Tačiau sraigės šliaužė ratu!

Ir tai buvo baisiausia.

KETVIRTAS SKYRIUS

Cigaretė didumo sulig Kelno katedra
Poniai Holfeld smalsu
Mebliuoto kambario gyventojas skaito Dekartą

Kitą rytą Fabianas atėjo į darbą pavargęs. Be to, jį kamavo pagirios. Fišeris, jo kolega, darbą pradėjo nuo pusryčių.

– Kaip jums pavyksta amžinai būti tokiam alkanam? – paklausė Fabianas. – Jūs uždirbate mažiau už mane. Esate vedęs. Banke pinigų neturite. O valgote tiek, kad ir aš nuo to pasisotinu.

Fišeris baigė kramtyti kąsnį.

– Mūsų visa šeima tokia, – paaiškino jis. – Mes, Fišeriai, garsėjam apetitu.

– Jūsų šeimai reikėtų pastatyti paminklą, – užjautė Fabianas.

Fišeris neramiai muistėsi ant kėdės.

– Kad nepamirščiau, Kuncė nupiešė skelbimų seriją, kuriai mums reikia parašyti rimuotus dvieilius. Tai jau jūs padarysite.

– Jūsų pasitikėjimas daro man garbę, – atsakė Fabianas, – bet aš dar nebaigęs rašyti antraščių fotomontažams. Tad jūs į tą laiką ir pamiklinkite plunksną, antraip už ką ateityje pusryčiausite pats ir jūsų didžiai gerbiama šeima?

Jis pasižiūrėjo pro langą į cigarečių fabriką ir nusižiovavo. Dangus buvo pilkas kaip dviračių takelio asfaltas. Fišeris ėmė

vaikščioti po kambarį ieškodamas rimų ir nutaisęs nepatenkintą veidą.

Fabianas išvyniojo plakatą, pritvirtino jį smeigtukais prie sienos, atsistojo toliausiame kambario kampe ir įsispitrijo į plakatą, kuriame buvo Kelno katedros nuotrauka, o šalia jos plakato autorius buvo pastatęs cigaretę, dydžiu nė kiek nenusileidžiančią katedrai. Jis parašė: „Niekas nepralenks... Tokia aukšta... Pranokstanti aukščiu bet ką... Nepralenkiama..." Vykdė savo pareigą, nors ir nesuprato, kam to reikia.

Fišeris nerado rimų ir ramybės. Jis pradėjo šneką.

– Bertuchas sako, kad vėl bus atleista žmonių.

– Galimas daiktas, – sumurmėjo Fabianas.

– O ką jūs darysite, jei atsidursite už durų? – paklausė anas.

– Manote, kad aš nuo pat savo konfirmacijos vien tiktai gyriau prastas cigaretes? Jeigu mane iš čia išnešdins, pasiieškosiu naujo darbo. Koks skirtumas, vienu daugiau ar mažiau.

– Papasakokite ką nors apie save, – paprašė Fišeris.

– Infliacijos laikais aš valdžiau vienos akcinės bendrovės biržos popierius. Man reikėjo dukart per dieną paskaičiuoti jų vertę, kad žmonės žinotų savo kapitalo dydį.

– O paskui?

– Paskui už tam tikrą valiutos sumą nusipirkau žalėsių parduotuvę.

– Kodėl būtent žalėsių?

– Todėl, kad mes buvome alkani! Iškaboje buvo parašyta: „Daktaro Fabiano delikatesų parduotuvė". Anksti rytą, kai būdavo dar tamsu, aš su išklerusiu rankiniu vežimėliu dardėdavau į turgų.

Fišeris atsistojo.

– Ką? Tai jūs dar ir daktaras?

– Aš apsigyniau tais pačiais metais, kai dirbau mugės raštvedžiu.

– Ir kaip vadinosi jūsų disertacija?

– Ji vadinosi „Ar Heinrichas fon Kleistas buvo mikčius?" Iš

pradžių norėjau remdamasis stiliaus pavyzdžiais įrodyti, kad Hansas Saksas buvo pilnapadis. Bet paruošiamieji darbai per ilgai užtruko. Viskas. Geriau rašykite!

Jis nutilo ir ėmė vaikštinėti palei plakatą. Fišeris smalsiai į jį dirsčiojo. Bet nedrįso daugiau kalbinti. Jis dūsaudamas sukiojosi kėdėje ir žvalgėsi į savo užrašus. Pagaliau ryžosi rimuoti „rūkyti" su „mąstyti", išlygino popierių, gulintį prieš jį, ir pasikliaudamas įkvėpimu primerkė akis.

Tada suskambėjo telefonas. Jis pakėlė ragelį ir pasakė:

– Taip, jis čia. Luktelėkite, daktaras Fabianas tuoj prieis. – Ir tarė Fabianui: – Jūsų draugas Labudė.

Fabianas paėmė ragelį:

– Labas, Labude, kas naujo?

– Nuo kada tave tie cigaretininkai vadina daktaru?

– Aš išsiplepėjau.

– Taip tau ir reikia. Ar gali šiandien pas mane ateiti?

– Galiu.

– Į antrą butą. Iki.

– Iki, Labude.

Jis padėjo ragelį. Fišeris nutvėrė jį už rankovės.

– Tas ponas Labudė juk jūsų draugas. Tad kodėl nesikreipiate į jį vardu?

– Kad jis neturi, – atsakė Fabianas. – Tėvai pamiršo savo laiku duoti jam vardą.

– Jis išvis neturi vardo?

– Įsivaizduokite, ne! Jau keleri metai nori atgaline data jį įsigyti, bet policija neleidžia.

– Jūs šaipotės iš manęs? – šūktelėjo Fišeris įsižeidęs.

Fabianas draugiškai paplojo jam per petį ir pasakė:

– Jūs viską pastebite.

Paskui vėl sutelkė dėmesį į Kelno katedrą, brūkštelėjo kelias eilutes ir nunešė direktoriui Breitkopfui.

– Būtų gerai, kad sugalvotumėte kokį konkursėlį, – pasakė direktorius. – Jūsų prospektas mažmenininkams labai patiko.

Fabianas linktelėjo galva.

– Mums reikia kažko naujo, – toliau kalbėjo direktorius, – konkurso ar ko nors panašaus. Tačiau tai turi nieko nekainuoti, suprantate? Stebėtojų taryba neseniai pareikalavo perpus sumažinti išlaidas reklamai. Ką tai reiškia jums, matyt, pats suprantate, ar ne? Taigi kibkite į darbą, jaunasis drauge! Ir kuo greičiau atneškite man ką nors nauja. Bet kartoju: jūsų projektas turi būti kuo pigesnis. Sėkmės!

Fabianas išėjo.

Kai pavakare grįžo į savo kambarį – aštuoniasdešimt markių per mėnesį, su rytmečio kava, už šviesą mokėti atskirai, – ant stalo rado motinos laišką. Išsimaudyti negalėjo, nebuvo šilto vandens. Tad tik nusiprausė, pasikeitė baltinius, apsirengė pilkąjį kostiumą, paėmė motinos laišką ir atsisėdo prie lango. Gatvės triukšmas kaip lietaus šuorai barbeno į langus. Ketvirtame aukšte kažkas mokėsi skambinti pianinu. Greta senas pasipūtęs finansų patarėjas šaukė ant savo žmonos. Fabianas atplėšė voką ir perskaitė:

Mano mielas brangus berniuk!

Iš pat pradžių noriu tave nuraminti: gydytojas sakė, kad nieko baisaus nėra. Kažkas su liaukomis negerai. Tačiau pagyvenusiems žmonėms taip dažnai būna. Taigi dėl manęs nesirūpink. Iš pradžių aš labai nervinausi. Bet mūsų senasis Lemanas padarys kas reikia. Vakar buvau truputį nuėjusi į Rūmų sodą. Gulbės jau turi jauniklių. Parko kavinėje už kavos puodelį paprašė septyniasdešimties pfenigų, koks įžūlumas.

Ačiū Dievui, skalbimas jau baigėsi. Ponia Hazė paskutiniu momentu atsisakė. Man atrodo, kad jai kraujas išsiliejo į smegenis. Rytoj rytą nešiu dėžutę į paštą. Šįsyk geriau supakuosiu ir aprišiu tvirčiau negu andai. Kelyje visko gali nutikti. Micė tupi ant mano kelių, ji ką tik suėdė gabaliuką kaklelio, o dabar baksi man snukiu ir trukdo rašyti. Jeigu tu vėl, kaip aną savaitę, įdėsi į laišką pinigų, aš tau nutampysiu ausis. Mums visko užtenka, o tau pačiam reikia pinigų.

Negi tau išties patinka reklamuoti cigaretes? Tie lapeliai, kuriuos atsiuntei, man labai patiko. O ponia Tomas pasibaisėjo, kad tu rašai tokius

dalykus. Bet ji sakė, kad ne tu dėl to kaltas. Kas šiandien nenori mirti iš bado, o kas to nori, negali laukti, kol jam pro kaminą įkris geras darbas. Be to, aš pasakiau, kad tik laikina, ką tu darai.

Tėvas po truputį dirba. Bet jam, atrodo, su stuburu bėda! Vaikšto persikreipęs. Teta Marta vakar atnešė iš sodo tuziną kiaušinių. Vištos deda gerai. Puikią turiu seserį. Tiktai va su vyru labai nesutaria. Mano mielas berniuk, o kad tau vėl pavyktų ištrūkti namo. Buvai per Velykas. Kaip bėga laikas. Tarsi turi vaiką, o jo beveik nematai. Per metus susitinkam tik kelias dienas. Rodos, sėsčiau į traukinį ir atvažiuočiau. Kaip gera buvo anksčiau! Beveik kiekvieną vakarą prieš eidama gulti aš peržiūriu nuotraukas ir atvirukus. Ar atsimeni, kaip mes su kuprinėmis ėjome į žygius? Kartą grįžome tik su vienu pfenigu kišenėje. Mane visada suima juokas, kai tai prisimenu.

Na, iki pasimatymo, mano mielas sūnau. Prieš Kalėdas turbūt jau nesusitiksim. Ar tu vis dar taip vėlai eini gulti? Perduok gerų dienų Labudei. Tegu jis tave prižiūri. O kaip su merginomis? Žiūrėk, būk atsargus. Tėvas siunčia labų dienų. Karštai bučiuoju ir sveikinu

Tavo mama.

Fabianas padėjo laišką į stalčių ir pažvelgė gatvėn. Kodėl jis čia, svetimame, Dievo užmirštame kambaryje, pas našlę Holfeld, kuriai anksčiau nereikėjo laikyti nuomininkų? Kodėl nesėdi namie, pas savo motiną? Ko jam reikia šiame mieste, šioje išprotėjusioje akmeninių kubelių dėžėje? Kad rašytų vingrias nesąmones, jog žmonija rūkytų daugiau negu anksčiau? Europos žlugimo juk gali laukti ir ten, kur gimė. Viskas per tai, kad jis įsivaizduoja, jog žemės rutulys suksis, kol Fabianas į jį žiūrės. Tas juokingas poreikis dalyvauti! Kiti turi profesiją, daro karjerą, veda, įtaiso savo žmonoms vaikus ir mano, kad taip reikia. O jis, beje, savo noru, stovi už tvoros, žiūri ir tarpais galuojasi iš nevilties. Europoje dabar didžioji pertrauka. Mokytojų nėra. Tvarkaraštis dingęs. Senasis žemynas nepereis į kitą klasę. Kitos klasės nėra!

Į duris pabeldė jo šeimininkė, našlė Holfeld, ji įėjo į kambarį ir pasakė:

– Pardon, aš maniau, kad jūsų dar nėra. – Ji priėjo arčiau. – Ar girdėjote vakar naktį, kaip triukšmavo ponas Tregeris? Jis vėl buvo atsivedęs moterų. Į ką panaši jo sofa! Aš jį išvarysiu, jeigu tai darsyk pasikartos. Ką pamanys naujoji nuomininkė, gyvenanti gretimame kambaryje?

– Jeigu ji dar tiki gandru, tai jai niekuo nepadėsi.

– Bet, pone Fabianai, mano butas ne lindynė!

– Miela ponia, žinia, jog nuo tam tikro amžiaus žmonėms kyla norų, nesutampančių su butų šeimininkių dorovinėmis nuostatomis.

Ponia Holfeld neteko kantrybės.

– Bet jis juk buvo atsivedęs mažiausiai dvi!

– Ponas Tregeris – gašlys, miela ponia. Bus geriausia, jei pasakysite jam, kad atsivestų per naktį tik vieną ponią, ne daugiau. O jeigu jis neklausys, tai mes paprašysime dorovės policiją, kad jį iškastruotų.

– Aš stengiuosi neatsilikti nuo laiko, – gan išdidžiai pareiškė ponia Holfeld ir priėjo dar arčiau. – Papročiai smarkiai pasikeitė. Ir prie jų reikia taikytis. Aš daug ką suprantu. Juk aš pagaliau ne tokia jau sena.

Ji jau stovėjo visai arti jam už nugaros. Fabianas nematė, bet jos niekieno neįvertinta krūtinė, matyt, kilnojosi iš susijaudinimo. Kuo toliau, tuo blogiau. Nejau iš tiesų nėra kam ja užsiimti? Naktimis ji, matyt, stovi basa priešais komivojažieriaus Tregerio duris ir pro rakto skylutę priiminėja jo orgijų paradą. Ji pamažu eina iš proto. Kartais žiūri į Fabianą taip, lyg norėtų numauti kelnes. Anksčiau tokio tipo poniutės tapdavo davatkomis. Jis atsistojo ir pasakė:

– Gaila, kad jūs neturite vaikų.

– Gerai, išeinu. – Ponia Holfeld sutrikusi smuko iš kambario.

Jis pasižiūrėjo į laikrodį. Labudė buvo dar bibliotekoje. Fabianas priėjo prie stalo. Ant jo krūvelėmis gulėjo knygos ir brošiūros. Virš jų, ant sienos, kabojo siuvinėtas užrašas: „Tik vieną

valandėlę". Įsikėlęs gyventi, jis nuėmė jį nuo sofos ir pakabino virš knygų. Kartais kurią nors paėmęs, perskaitydavo vieną kitą puslapį. Tai beveik niekada nekenkė.

Ir dabar vieną paėmė. Dekartą. Brošiūrėlė vadinosi „Filosofijos pagrindų apmąstymai". Buvo praėję šešeri metai, kai ją skaitė. Apie ją Dryšas galėjo paklausti per žodinį egzaminą. Šešeri metai kartais būna nemažas laiko tarpas. Kitoje gatvės pusėje kabojo užrašas: „Haimas Pinesas. Perku ir parduodu kailius".

Nejau tai viskas, ką prisimena apie anuos laikus? Laukdamas, kol pakvies egzaminuotojas, Fabianas su kito kandidato cilindru ant galvos vaikštinėjo po koridorių ir išgąsdino šveicorių. Kandidatas Fogtas tada susikirto ir išvažiavo į Ameriką.

Jis atsisėdo ir atskleidė brošiūrą. Ką jam pasakys Dekartas? „Aš jau prieš daugelį metų pastebėjau, kiek melagingų dalykų jaunystėje priiminėjau už gryną pinigą ir kaip abejotina buvo tai, ką stačiau ant tokio pamato. Todėl maniau, kad kartą gyvenime turiu viską iš pagrindų sugriauti ir vėl pradėti, jeigu noriu sukurti ką nors tvirta ir nelaikina. Tačiau tas uždavinys man atrodė toks didelis, kad aš laukiau brandaus, moksliniams tyrimams tinkamo amžiaus. Todėl taip ilgai nesiryžau, kad dabar kaltinčiau save, jog jaučiausi be galo kaltas, jei laiką, kuris man dar liko veikti, gaiščiau abejonėms. Dabar visa tai man išėjo į naudą. Mano siela atsikračiusi bet kokių rūpesčių, ir aš įgijau laiko ramiems apmąstymams. Tad dabar atsiskiriu nuo pasaulio, kad rimtai ir laisvai griaučiau visus savo ankstesnius įsitikinimus".

Fabianas pasižiūrėjo į gatvę, į autobusus, kurie lyg dramblìai su riedučiais važiavo Kaizerio alėja, ir trumpam užmerkė akis. Paskui pervertė ir permetė akimis įvadą. Dekartui buvo keturiasdešimt penkeri, kai jis paskelbė savo revoliuciją. Buvo truputį dalyvavęs Trisdešimties metų kare. Mažas žmogelis su didele galva. „Atsikračiusi bet kokių rūpesčių". Revoliucija vienatvėje. Olandijoje. Prieš langus tulpių lysvės. Fabianas

nusijuokė, padėjo filosofą į šalį ir apsivilko paltą. Koridoriuje sutiko poną Tregerį, komivojažierių, be galo mylintį moteris. Jie nusilenkė vienas kitam.

Labudės antrasis butas buvo centre. Apie jį nedaug kas žinojo. Jis čia persikeldavo, kai imdavo nervinti prašmatnūs Vakarų dalies kvartalai, kilmingi giminaičiai, aukštuomenės ponios ir telefonas. Ir atsidėdavo moksliniams ir socialiniams polinkiams.

– Kur tu buvai aną savaitę? – paklausė Fabianas.

– Apie tai paskui.

– O kaip jaučiasi panelė sužadėtinė?

– Ačiū, gerai, – atsakė Labudė ir gurkštelėjo iš priešais stovinčios taurės konjako. – Aš buvau Hamburge. Leda tau perduoda gerų dienų.

– Ką nors girdėjai apie slaptąjį tarėją? Jis perskaitė tavo darbą?

– Ne. Neturi laiko, vis gynimai, egzaminai, paskaitos, seminarai ir senato posėdžiai. Kol jį perskaitys, man barzda iki kelių užaugs.

Labudė įsipylė ir išgėrė.

– Nesinervink. Tie tipeliai virs iš koto, kai pamatys, kaip tu pagal Lesingo kūrinius atkūrei jo mąstymo eigą ir protą, kurio jie iki tavęs niekada nesuprato ir vaizdavo kaip nuo tikrovės atitrūkusį kosminį protą.

– Bijau, kad jie pernelyg nustebs. Kad aš psichologiškai žiūriu į kanonizuotą mirusio rašytojo logiką, nurodau jo logines klaidas ir savarankiškai vertinu jas kaip reikšmingus dalykus, kad parodau genialaus žmogaus asmenybę, svyruojančią tarp dviejų epochų, remdamasis seniai paruoštu pardavimui klasiku, juos tik supykins. Palaukime. Duokime seniui saksui ramybę. Aš penkerius metus jį skrodžiau, ardžiau ir vėl dėjau krūvon! Irgi mat užsiėmimas suaugusiam žmogui, tarsi kokioje šiukšlių dėžėje knistis aštuonioliktame amžiuje! Atsinešk taurę!

Fabianas paėmė iš spintos likerio taurę ir įsipylė. Labudė spoksojo priešais save nieko nereginčiomis akimis.

– Šįryt aš mačiau, kaip Valstybinėje bibliotekoje suėmė vieną profesorių. Sinologą. Kuris jau metai kaip vogė ir pardavinėjo retus bibliotekos spaudinius ir paveikslus. Jis išbalo kaip drobė, kai jį suėmė, ir atsisėdo ant laiptų. Jam davė šalto vandens. O paskui išvežė.

– Jis pasirinko ne tą profesiją. Kam jam reikėjo mokytis kiniškai, jeigu paskui ėmė kniaukti? Prasti reikalai, jeigu jau pradeda vogti net filologai.

– Išgerk ir einam! – šūktelėjo Labudė.

Pro turgaus halę, per tūkstantį bjaurių kvapų jie atėjo į autobusų stotelę.

– Važiuosim pas Hauptą, – pasakė Labudė.

PENKTAS SKYRIUS

Rimtas pokalbis šokių salėje
Panelė Paula slapčia skutasi
Ponia Mol svaido taures

Haupto salėse, kaip ir kiekvieną vakarą, buvo „Paplūdimio šventė". Lygiai dešimtą iš galerijos žąsele nusileido pora tuzinų gatvės merginų. Jos buvo su margais maudymosi kostiumais, golfo kojinėmis ir aukštakulniais bateliais. Taip apsirengusios neturėjo mokėti už įėjimą ir dar galėjo gauti taurę dykai. Tokių lengvatų prireikė sumažėjus įstaigos pajamoms. Merginos iš pradžių šoko tarpusavyje, kad vyrai galėtų jas apžiūrėti.

Muzikos lydima apkūnių moteriškų formų apžvalga jaudino prie barjero besigrūdančius komivojažierius, buhalterius ir mažmenininkus. Šokių tvarkdarys riktelėjo, jog laikas rinktis panas, ir tai buvo tuojau padaryta. Pirmiausia buvo išgraibytos storiausios ir įžūliausios merginos. Nišos kaipmat prisipildė. Prie baro sėdinčios panelės pasidažė lūpas. Orgija galėjo prasidėti.

Labudė ir Fabianas sėdėjo prie pertvaros. Jie mėgo šią užeigą, nes buvo iš kito rato. Jų staliuko telefono lentelė be perstogės švytėjo. Aparatas čirškė. Jiems skambino. Labudė nukėlė ragelį ir padėjo jį po stalu. Jie vėl galėjo ramiai kalbėtis, nes triukšmas, muzika, juokas ir dainos jiems nė kiek netrukdė.

Fabianas papasakojo apie naktinę pamainą redakcijoje, apie cigarečių fabriką, apie ėdrūnus Fišerius ir Kelno katedrą. Labudė pasižiūrėjo į draugą ir pasakė:

– Tau reikia pagaliau prasimušti.

– Aš juk nieko nemoku.

– Tu daug ką moki.

– Tai tas pats, – pasakė Fabianas. – Aš moku daug ką ir nieko nenoriu. Kam gi man muštis? Dėl ko? Tarkim, kad aš iš tiesų imčiau vykdyti kokią nors funkciją. Bet kurgi ta sistema, kurioje galėčiau ją vykdyti. Jos nėra, taigi viskas beprasmiška.

– Kodėl, pavyzdžiui, galima uždirbti pinigų.

– Aš ne kapitalistas.

– Kaip tik todėl. – Labudė trumpai nusijuokė.

– Sakydamas, kad nesu kapitalistas, turiu minty, jog man stinga finansininko gyslelės. Kam man tie pinigai? Ką aš su jais daryčiau? Kad būtum sotus, prasimušti nereikia. Man ir kitiems tas pats, ar aš rašinėju adresus, ar plakatams eiles, ar pardavinėju raudonuosius kopūstus. Argi tai darbas suaugusiam žmogui? Koks skirtumas, ar kopūstai parduodami urmu, ar po truputį? Kartoju, aš ne kapitalistas! Man nereikia procentų, man nereikia pridedamosios vertės.

Labudė pakraipė galvą.

– Tu neveiklus. Kas uždirba pinigų ir jų nemėgsta, gali juos iškeisti į valdžią!

– Kam man ta valdžia? – paklausė Fabianas. – Žinau, tu jos sieki. Bet kam man valdžia, jeigu aš jos nenoriu? Valdžios ir pinigų siekimas yra broliai, bet man jie negiminės.

– Valdžią galima panaudoti kitiems.

– Kas tai daro? Vienas ją panaudoja sau, kitas savo šeimai, vienas valdančiai klasei, kitas tiems, kurių šviesūs plaukai, dar kitas tiems, kurių ūgis viršija du metrus, šeštas, kad ant žmonių kailio išbandytų matematinę formulę. Aš spjaunu į pinigus ir valdžią!

Fabianas trenkė kumščiu į pertvarą, bet ji buvo minkšta ir aptraukta pliušu. Smūgio nebuvo girdėti.

– O, kad būtų toks sodininkystės ūkis, apie kokį aš svajoju! Tai aš suriščiau tave už kojų ir rankų, nugabenčiau tenai ir pri-

versčiau pasodinti gyvenimo tikslo medį! – Labudė buvo rimtai susirūpinęs ir uždėjo ranką draugui ant peties.

– Aš pasistengsiu. Gerai?

– O kam nuo to bus geriau?

– O kam turi būti geriau? – paklausė Fabianas. – Tu nori valdžios. Tu nori, svajoji suburti smulkiąją buržuaziją ir jai vadovauti. Tu nori valdyti kapitalą ir suteikti pilietines teises proletariatui. Be to, nori prisidėti prie kultūringos valstybės kūrimo, valstybės, kuri būtų velnioniškai panaši į rojų. O aš sakau tau: žmonės ir tavo rojuje daužys vieni kitiems snukius! Jau nekalbant apie tai, kad jis niekuomet nebus sukurtas... Aš žinau vieną tikslą, bet jo, deja, nepavadinsi tikslu. Norėčiau mokyti žmones padorumo ir proto. O kol kas domiuosi, ar jie tam gabūs.

Labudė pakėlė taurę ir sušuko:

– Linkiu sėkmės! – Jis išgėrė, padėjo taurę ir pasakė: – Pirma reikia sukurti teisingą sistemą, o paskui žmonės prie jos prisitaikys.

Fabianas gėrė ir tylėjo.

Labudė karštai kalbėjo toliau:

– Tu juk sutinki, ar ne? Žinoma, kad sutinki. Tačiau tau labiau patinka skiesti apie nepasiekiamą tobulą tikslą, užuot troškus netobulo, bet pasiekiamo. Tu neturi ambicijų, štai kur bėda.

– Tai laimė. Įsivaizduok, kad penki milijonai mūsų bedarbių nesitenkintų vien pašalpomis. Įsivaizduok, kas būtų, jeigu jie turėtų ambicijų!

Tuo metu prie pertvaros palinko dvi ponios. Viena buvo stora ir šviesiaplaukė, jos krūtinė gulėjo ant pliušo kaip ant padėklo. Kita buvo liesa, ir žiūrint į jos veidą atrodė, kad jos kojos turi būti kreivos.

– Pavaišinkite mus cigarete, – pasakė blondinė.

Fabianas atkišo pakelį, Labudė davė ugnies. Moterys rūkė, laukdamos žvilgčiojo į juos, ir liesoji po kiek laiko gergždžiančiu balsu pareiškė:

– Tai šitaipos.

– Gal ir degtine pavaišinsite? – paklausė storoji.

Jie keturiese nuėjo prie baro. Kelią tenai supo kartoniniai vynuogių lapai ir didžiulės kartoninės vynuogių kekės. Jie atsisėdo kampe. Ant sienos buvo nupiešta Kaubo pilis. Fabianas pagalvojo apie Bliucherį. Labudė užsakė likerio. Moterys ėmė šnabždėtis. Matyt, dalijosi kavalierius. Mat netrukus storoji blondinė užmetė ranką Fabianui ant sprando, kitą uždėjo ant šlaunies, apskritai elgėsi kaip namie. Liesoji vienu mauku išgėrė savo taurę, čiuptelėjo Labudei už nosies ir kvailai sukikeno.

– Viršuje yra nišų, – pasakė ji, išlygino ant šlaunų mėlynas triko kelnes ir mirktelėjo.

– Kodėl jūsų rankos tokios šiurkščios? – paklausė Labudė.

Ji pagrasino jam pirštu.

– Ne dėl to, ką manai, – sušuko ji, net springdama iš išdykumo.

– Paula anksčiau dirbo konservų fabrike, – pasakė blondinė, paėmė Fabiano ranką ir tol braukė ja sau per krūtis, kol speneliai išpampo ir sukietėjo.

– O paskui eisim į viešbutį? – paklausė ji.

– Aš visur nusiskutusi, – pareiškė blondinė ir buvo aiškiai linkusi tai parodyti. Labudei vos pavyko ją sulaikyti.

– Po to miegas geresnis, – pasakė blondinė ir ištiesė savo diktas kojas.

Lota prie baro pilstė gėrimus. Ponios gėrė taip, lyg būtų savaitę nieko nevalgiusios. Muzika čia buvo vos girdėti. Prie baro sėdėjo milžiniškas tipas ir lakė vyšninę. Jo plaukai beveik siekė nugarą. Už Kaubo pilies degė elektros lemputė it saulė apšviesdama Reiną.

– Viršuje yra nišų, – vėl pakartojo liesoji, ir jie užlipo tenai. Labudė užsakė šaltų užkandžių. Kai lėkštės su mėsa ir dešra atsidūrė ant stalo, ponios užmiršusios viską pasaulyje ėmė kirsti. Apačioje, salėje, vyko gražiausios figūros konkursas. Ponios su

striukais maudymukais ėjo ratu, mojuodamos rankomis ir viliokiškai šypsodamosis. Vyrai stovėjo kaip galvijų turguje.

– Pirmas prizas – didelė saldainių dėžė, – pareiškė Paula kramtydama, – kuri ją gaus, turės vėl atiduoti administratoriui.

– Aš geriau pavalgysiu, be to, jie visad sako, kad mano kojos per storos, – pasakė blondinė. – Tuo tarpu už storas kojas nieko geriau nėra. Aš kartą praleidau vakarą su rusų kunigaikščiu, tai jis ir dabar tebesiuntinėja man atvirukus.

– Nesąmonė! – burbtelėjo Paula. – Kiekvienas vyras nori ko nors kito. Aš pažinojau vieną poną, inžinierių, tai jam patiko džiovininkės. O Viktorijos draugas kuprotas, ir ji sako, kad be tos kupros negalėtų gyventi. Ir nieko čia nepadarysi. Man atrodo, kad svarbiausia suprasti ko nori.

– Tai jau taip, – pareiškė storulė ir pasismeigė paskutinį dešros gabaliuką. Salėje kaip tik buvo paskelbta nugalėtoja. Orkestras užgrojo tušą. Administratorius įteikė nugalėtojai didelę saldainių dėžutę. Mergina laiminga jam padėkojo, nusilenkė plojantiems ir šaukiantiems svečiams ir dingo su savo dovana, matyt, nunešė grąžinti į kontorą.

– Kodėl gi jūs nebedirbate savo konservų fabrike? – paklausė Labudė priekaištingai.

Paula atstūmė tuščią lėkštę, persibraukė ranka per pilvą ir atsakė:

– Pirma, tas fabrikas buvo ne mano, o antra, mane atleido. Laimė, kai ką žinojau apie direktorių. Jis buvo suvedžiojęs keturiolikmetę. Suvedžiojęs, galbūt per stipriai pasakyta. Bet jis tuo tikėjo. Ir aš jam skambinau kas dvi savaitės ir reikalavau penkiasdešimties markių, antraip, girdi, visiems papasakosiu. O kitą dieną nueidavau į kasą ir pasiimdavau pinigus.

– Tai juk šantažas! – sušuko Labudė.

– Advokatas, kurį direktorius užsiundė ant manęs, irgi taip sakė. Aš turėjau pasirašyti kažkokį popiergalį, gavau šimtą markių, ir sudie mano pensijai iki gyvos galvos. O dabar aš čia ir gyvenu ta diena.

– Baisu, – pasakė Labudė Fabianui, – baisu, kiek daug direktorių piktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi.

Storulė riktelėjo:

– Klausyk, ką tu čia šneki. Jeigu aš būčiau vyras, be to, fabriko direktorius, tai visąlaik piktnaudžiaučiau. – Po to brūkštelėjo ranka Fabianui per galvą, pakštelėjo į lūpas, paėmė jo ranką ir uždėjo ją ant savo sotaus pilvo. Labudė nuėjo šokti su Paula. Jos kojos iš tiesų buvo kreivos.

Gretimoje nišoje viena ponia garsiai girtu balsu dainavo:

Ak, meilė, ta užmačia,
Jai reikalinga tik apačia.

Storulė pasakė:

– Ta tai bent diegas. Ji nemūsiškė, ateina čionai su brangiausiais kailiniais, o po jais tiktai permatomi apatiniai. Sako, kad ji turtinga, gyvena Vakarų pusėje ir yra ištekėjusi. Atsiveda į nišą jaunų bernų, moka už juos ir taip išsidirbinėja, kad net sienos raudonuoja.

Fabianas atsistojo ir virš pusaukštės sienos pažvelgė į gretimą nišą.

Tenai su žaliu šilkiniu maudymosi kostiumu sėdėjo aukšta stotinga ponia ir plėšdama dainas nurenginėjo reichsvero kareivį, kuris iš paskutiniųjų priešinosi.

– Nagi! – šaukė ji. – Nebūk toks ištižėlis! Parodyk pažymėjimą!

Tačiau dorasis pėstininkas ją atstūmė. Fabianas prisiminė garsiąją Egipto ministro žmoną, kuri taip pat begėdiškai lindo prie vargšo Juozapo, gabaus Abraomo proanūkio. Ponia su žaliu maudymuku pakilo, paėmė šampano taurę ir nusvirduliavo prie turėklų.

Tai buvo ne ponia Potifar, o ponia Mol. Ta pati Irena Mol, kurios buto raktas gulėjo jo palto kišenėje.

Ji svyruodama stovėjo prie turėklų, paskui iškėlė į viršų siaurą taurę ir sviedė ją į salę. Taurė sudužo ant parketo. Muzikantai liovėsi groję. Šokėjai išsigandę pakėlė galvas. Jie žiūrėjo į nišą.

Ponia Mol atkišo ranką ir suriko:

– Ir tai vadinasi vyrai! Vos prisilieti, o jie jau susileidę! Tad štai ką aš jums pasakysiu, didžiai gerbiamos ponios, aš siūlau visą šią gaują įkišti už grotų! Didžiai gerbiamos ponios, mums reikia vyrų bordelių! Kas už tai, tegu pakelia ranką!

Ji karštai trenkė sau į krūtinę ir ėmė žagsėti. Salėje pasigirdo juokas. Administratorius jau lipo į viršų. Irena Mol ėmė verkti. Jos blakstienų tušas sušlapo ir su ašaromis tekėdamas žemyn išliniavo skruostus.

– Padainuokim! – šaukė ji kūkčiodama ir žagsėdama. – Padainuokim apie rojalį! – Ir išskėtusi į šalis rankas užplėšė:

Žmogus tai tik nartus žvėris
Ir vis artumo nori jis.
Ateik, ateik, oi negaliu,
Pagrok manim kaip rojaliu.
Tu visąnakt be atvangos,
Kas tau daugiau...

Administratorius užėmė jai burną, ji tai suprato visai kitaip ir puolė jam ant kaklo. Ir tuo metu pamatė į ją žiūrintį Fabianą, ištrūko iš administratoriaus glėbio ir suriko:

– Aš juk tave pažįstu! – ir norėjo pulti prie jo. Bet reichsvero kareivis, į tą laiką jau atsitokėjęs, nutvėrė ją ir prievarta pasodino ant kėdės. Salėje vėl grojo muzika ir sukosi poros.

Labudė tos scenos metu atsiskaitė, davė Paulai ir storulei truputį pinigų, nutvėrė Fabianą už parankės ir išsivedė.

Drabužinėje jis paklausė:

– Ji tikrai tave pažįsta?

– Taip, – atsakė Fabianas, – jos pavardė Mol, o vyras advokatas ir moka kiek nori tiems, kurie su ja miega. Tų keistuolių buto raktus aš tebeturiu kišenėje. Štai jie.

Labudė atėmė iš jo raktus, šūktelėjo:

– Aš tuojau grįšiu! – ir nubėgo su skrybėle ir paltu atgal.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Dvikova prie Brandenburgo muziejaus
Kada bus kitas karas?
Gydytojas išmano diagnostiką

Jiems atsidūrus gatvėje, Labudė piktai paklausė:

– Tarp tavęs ir tos beprotės kas nors buvo?

– Ne, aš tik buvau jos miegamajame, kur ji nusirengė. Ir tada pasirodė vyras, tvirtinęs, kad jinai jo žmona, ir prašė manęs nesijaudinti. Paskui parodė man keistą sutartį, kurią juodu yra sudarę... Paskui aš išėjau.

– O kodėl pasiėmei raktus?

– Todėl, kad durys buvo užrakintos.

– Siaubinga boba, – pasakė Labudė. – Ji gulėjo girta ant stalo, ir aš įkišau raktus į jos rankinuką.

– Ji tau nepatiko? – paklausė Fabianas. – Formos vis dėlto įspūdingos, o įžūlus konfirmantės snukutis atrodo labai nederamai.

– Jeigu ji būtų bjauri, tai seniai būtum atidavęs raktus durininkui. – Labudė nusivedė draugą šalin. Jie lėtai įsuko į šalutinę gatvę, praėjo pro paminklą ponui Šulcei-Deličui, ir pro Brandenburgo muziejų, kur vijokliais apaugusioje nišoje niūrojo Akmeninis Rolandas; Šprės upėje dejavo garlaivis. Jie sustojo ant tilto ir žiūrėjo į tamsią upę ir ilgą eilę sandėlių be langų. Dangus virš Frydrichštato degė.

– Mielas Štefanai, – tyliai pasakė Fabianas, – mane jaudina tai, kaip tu manimi rūpiniesi. Bet aš nesu nelaimingesnis už

mūsų laiką. Tu nori padaryti mane laimingesnį už jį? Tau nepavyks, nors ir parūpintum man direktoriaus vietą, milijoną dolerių ar padorią moterį, kurią aš galėčiau mylėti, arba ir viena, ir antra, ir trečia.

Upe pasroviui plaukė juoda valtelė su raudonu žibintu priekyje. Fabianas uždėjo ranką draugui ant peties.

– Kai aš pirma sakiau, jog leidžiu laiką smalsiai stebėdamas, ar šis pasaulis gabus dorai, tai buvo tik pusė tiesos. Aš trinuosi niekuo rimtai neužsiimdamas dar dėl vienos priežasties. Aš trinuosi ir vėl laukiu, kaip tada per karą, kai žinojome: „Mus dabar pašauks." Prisimeni? Mes rašėme diktantus ir rašinius, dėdamiesi, jog mokomės, bet iš tiesų visiems buvo nusispjaut, ar mes mokomės, ar ne. Juk mus turėjo pašaukti į karą. Argi mes nesėdėjome tada po stikliniu gaubtu, iš kurio lėtai, bet nuolatos traukiamas oras? Ir mes spurdėjome, bet spurdėjome ne iš išdykumo, o todėl, kad mums trūko oro. Ar prisimeni? Mes nieko nenorėjome praleisti, ir mus kamavo pavojingas gyvenimo alkis, nes kiekvienąsyk mums atrodė, kad galbūt tai paskutinė mūsų vakarienė.

Labudė atsirėmė į turėklus ir žiūrėjo žemyn į Šprės vandenis. Fabianas susijaudinęs vaikščiojo pirmyn ir atgal, tarsi po savo kambarį.

– Ar tu tai prisimeni? – kalbėjo jis. – O po pusės metų mes jau buvome pasiruošę išvykti į karą. Aš gavau aštuonias paras atostogų ir nuvažiavau į Gralį. Nuvažiavau ten todėl, kad kartą buvau lankęsis vaikystėje. Buvo ruduo, ir aš liūdnai klaidžiojau minkšta alksnynų žeme. Baltija tarsi ėjo iš proto, o atostogautojus galėjai suskaičiuoti pirštais. Daugmaž pakenčiamų moterų buvo gal dešimt, ir aš su šešiomis iš jų permiegojau. Artimiausia ateitis buvo numačiusi paversti mane kraujine dešra. Ką gi man reikėjo iki tol veikti? Skaityti knygas? Tobulėti? Stengtis užsidirbti pinigų? Aš sėdėjau didelėje laukimo salėje, ir ta salė vadinosi Europa. Traukinys turėjo važiuoti po aštuonių dienų. Aš tai žinojau. Bet kur važiuoti ir kas manęs laukia, nežinojo niekas. Dabar mes vėl sėdime laukimo salėje, ji vėl vadi-

nasi Europa! Ir mes vėl nežinome, kas bus. Mes gyvename ta diena, krizės galo nematyti!

– Po velnių! – sušuko Labudė. – Jeigu visi galvos kaip tu, tai gyvenimas niekad neįeis į vėžes! Galbūt aš nesuprantu, kad dabar viskas laikina? Manai, kad nepasitenkinimas tai tavo privilegija? Bet aš vis tiek stengiuosi veikti protingai, o ne stebėti iš šono.

– Protingieji neateis į valdžią, – atsakė Fabianas, – o teisingieji tuo labiau.

– Ak šitaip? – Labudė priėjo prie draugo ir abiem rankom nutvėrė jį už palto apykaklės. – Bet kodėl jiems vis dėlto nepabandyti?

Tą akimirką abu išgirdo šūvį ir šūksnį, o netrukus dar tris šūvius kitoje pusėje. Labudė puolė į tamsą ir per tiltą nukūrė Brandenburgo muziejaus pusėn. Vėl driokstelėjo šūvis.

– Čia tai bent! – sumurmėjo Fabianas pats sau taip pat bėgdamas ir stengdamasis, nors skaudėjo širdį, pasivyti Labudę.

Prie Brandenburgo muziejaus Rolando kojų sėdėjo vyras, mojavo revolveriu ir šaukė:

– Na palauk, kiaule!

Ir vėl šovė kiton pusėn gatvės į nematomą priešininką. Tenai išsilakstė žibintas. Ant šaligatvio žvangėdami pasipylė stiklai. Labudė atėmė iš jo ginklą, o Fabianas paklausė:

– Kodėl jūs šaudote sėdėdamas?

– Nes man kliuvo į koją, – burbtelėjo vyras. Jis buvo jaunas, kresnas ir su kepure. – Ak, koks galvijas, – užbaubė jis, – bet aš žinau, kas tu toks. – Ir pagrasino į tamsą.

– Kiaurai peršauta blauzda, – pasakė Labudė, atsiklaupė, išsitraukė iš palto kišenės nosinę ir bandė laikinai aprišti žaizdą.

– Viskas prasidėjo alinėje, – dejavo sužeistasis. – Jis išterliojo ant staltiesės svastiką. Tada aš žodį. Jis žodį. Ir aš užvelėjau jam per ausį. Šeimininkas išmetė mus pro duris. Tas tipas sekė paskui mane ir tyčiojosi iš Internacionalo. Aš neiškentęs atsigręžiau, ir tada jis šovė į mane.

– Ar jūs bent nepakeitėte nuomonės? – paklausė Fabianas ir pasižiūrėjo į sužeistąjį, kuris dabar sukando dantis, nes Labudė čiupinėjo jo žaizdą.

– Kulkos tenai nėra, – pasakė Labudė. – Nejau čia nevažinėja automobiliai? Kaip kaime.

– Net policininko nėra, – pagailestavo Fabianas.

– To dar man trūko! – Sužeistasis bandė atsistoti. – Kad jie vėl įkištų už grotų proletarą, kuris buvo toks įžūlus, kad leidosi peršaunamas nacio?

Labudė jį sulaikė, vėl pasodino ant žemės ir paprašė draugą surasti taksi. Fabianas perbėgo per gatvę, pasuko už kampo ir pasileido tamsia krantine.

Gretimame skersgatvyje stovėjo taksi automobiliai. Jis liepė vairuotojui važiuoti prie Brandenburgo muziejaus, prie Rolando, girdi, laukia keleiviai. Automobilis dingo tamsoje. Jis pats nuėjo pėsčiomis, stengdamasis kvėpuoti giliai ir lėtai. Jo širdis daužėsi kaip pašėlusi. Garsiai plakė po švarku. Tvinksėjo, kalė smilkiniuose. Jis sustojo ir nusišluostė kaktą. Ak, tas prakeiktas karas! Tas prakeiktas karas! Tiesa, jis atsipirko tik sugadinta širdimi, palyginti lengvai išsisuko, bet užteko ir to. Provincijoje, sako, esama daugelio namų, kur vis dar guli sumaitoti kareiviai. Vyrai be galūnių, vyrai su baisiais veidais, be nosių, be burnų, gailestingosios seselės, kurių jau niekas negali išgąsdinti, pila toms suluošintoms būtybėms maistą per plonus stiklinius vamzdelius, kuriuos smeigia į klaikiai užrandėjusias skyles ten, kur anksčiau būta burnų. Burnų, kurios galėjo juoktis, kalbėti ir šaukti.

Fabianas pasuko už kampo. Ir atsidūrė prie muziejaus. Priešais jį stovėjo taksi. Jis užmerkė akis ir prisiminė tas baisias nuotraukas, kurias buvo matęs ir kurios kartais jam iškildavo prieš akis sapnuose ir gąsdindavo. Ak, tie vargani į Dievą panašūs padarai! Jie vis dar gulėjo tuose nuo pasaulio atskirtuose namuose, negalėdami net patys pavalgyti ir priversti toliau gyventi. Juk juos nužudyti – nuodėmė. Bet buvo teisinga nude-

ginti jiems veidus liepsnosvaidžiais. Šeimos nieko nežinojo apie tuos vyrus, tėvus ir brolius. Joms buvo pasakyta, kad jie dingę be žinios. Nuo to laiko praėjo jau penkiolika metų. Žmonos vėl ištekėjo. Ir velionis, kur nors Brandenburgo provincijoje maitinamas per stiklinį vamzdelį, gyveno namuose tiktai gražios nuotraukos pavidalu, virš sofos su gėlių puokšte šautuvo vamzdyje, o po ja sėdėjo jo įpėdinis ir gardžiai kirto kukulius. Kada bus kitas karas? Kada vėl jo sulauksim?

Staiga kažkas riktelėjo:

– Ei!

Fabianas atsimerkė ir ėmė dairytis, kas čia šaukia. Tas žmogus gulėjo ant žemės, pasirėmęs alkūne, kitą ranką prispaudęs prie sėdynės.

– Kas jums atsitiko?

– Aš esu antras, – atsakė vyras. – Man irgi kliuvo.

Fabianas plačiai išsižergęs atsistojo priešais ir nusijuokė. Iš kitos pusės, atsimušęs į muziejaus sieną, atsklido aidas.

– Atsiprašau, – sušuko Fabianas, – suprantu, kad nemandagu juoktis.

Vyras sulenkė koją per kelį, nutaisė skausmingą veidą, pasižiūrėjo į rankas, kurios buvo visos kruvinos, ir piktai iškošė pro dantis:

– Kaip norite. Bet ateis diena, kai jums praeis noras juoktis.

– Ko ten stovi? – šūktelėjo Labudė ir nepatenkintas perėjo per gatvę.

– Ak Štefanai, – atsakė Fabianas, – čia sėdi antras dvikovininkas su kulka dūlėje.

Jie pasišaukė vairuotoją, pernešė nacionalsocialistą į kitą gatvės pusę ir pasodino į automobilį šalia partnerio komunisto. Paskui įlipo patys ir liepė važiuoti į artimiausią ligoninę. Automobilis pajudėjo.

– Ar labai skauda? – paklausė Labudė.

– Kentėti galima, – atsakė abu vienu metu ir niūriai dėbtelėjo į viens kitą.

– Tautos išdavikas! – pasakė nacionalsocialistas. Jis buvo didesnis už darbininką, truputį geriau apsirengęs ir panėšėjo į komivojažierių.

– Darbininkų išdavikas! – pasakė komunistas.

– Žemesnė rasė! – riktelėjo vienas.

– Beždžionė! – nenusileido antras.

Komivojažierius griebėsi kišenės.

Labudė nutvėrė jį už riešo.

– Atiduokite revolverį! – paliepė jis.

Anas pasipriešino. Fabianas ištraukė ginklą ir įsikišo kišenėn.

– Ponai, – pasakė jis, – kad Vokietijoje susidariusi nepakenčiama padėtis, mums aišku visiems. O kad dabar bandoma atvira diktatūra įamžinti visiškai nepriimtinus dalykus, yra nuodėmė, už kurią netrukus susilauksim bausmės. Tačiau beprasmiška daryti viens kitam skyles atkampiausiose kūno dalyse. Jeigu būtumėte pataikę geriau ir dabar važiuotumėte į lavoninę, o ne į ligoninę, tuo irgi ne ką būtumėte pasiekę. Jūsų partija, – jis turėjo galvoje fašistą, – žino tiktai su kuo kovoja, bet ir tai nelabai. O jūsų partija, – tarė darbininkui, – jūsų partija...

– Mes kovojame su proletariato išnaudotojais, – pareiškė tas, – o jūs esate buržua.

– Teisingai, – sutiko Fabianas, – aš esu smulkus buržua, ir tai šiandien baisus keiksmažodis.

Komivojažieriui skaudėjo žaizdą, jis sėdėjo palinkęs į šoną ant sveikos dugno pusės ir stengėsi neliesti savo galva priešininko galvos.

– Proletariatas – tai sąjunga, paremta bendrais interesais, – pasakė Fabianas. – Tai didžiausia sąjunga, paremta bendrais interesais. Ir kovoti už savo teises yra jūsų pareiga. Ir aš esu jūsų pusėje, nes mes turime bendrą priešą, nes esu už teisingumą. Aš jūsų draugas, nors jums į tai nusispjaut. Bet, mielas pone, net ir kai *jūs* ateisite į valdžią, žmonijos idealas liks nuošalėje ir toliau raudos. Juk žmonės netampa geri ir protingi vien todėl, kad jie vargšai.

– Mūsų vadai... – pradėjo šneką darbininkas.

– Apie juos geriau nekalbėkime, – nutraukė jį Labudė.

Automobilis sustojo. Fabianas paskambino prie ligoninės vartų. Atidarė durininkas. Pasirodė sanitarai ir nunešė paėmę iš automobilio sužeistuosius. Budintis gydytojas paspaudė draugams rankas.

– Jūs atvežėte man du politikus? – paklausė jis šypsodamasis. – Šįvakar mums buvo atgabenti iš viso devyni ligoniai, tarp jų vienas su peršautu pilvu. Vien tiktai darbininkai ir tarnautojai. Ar jums dar nekrito į akį, kad visi jie daugiausia iš priemiesčių ir vieni kitus pažįsta? Šios politinės šaudynės kaip du vandens lašai panašios į šokių peštynes. Tiek viena, tiek kita yra mūsų vokiško gyvenimo grimasos. Apskritai regisi, kad jie nori sumažinti bedarbių skaičių viens kitą šaudydami. Keistas savitarpio pagalbos būdas.

– Žmonių nerimą galima suprasti, – pasakė Fabianas.

– Taip, žinoma, – linktelėjo gydytojas. – Mūsų žemynas serga bado šiltine. Ligonis jau pradeda klejoti ir blaškytis. Likite sveiki! – Vartai užsidarė.

Labudė sumokėjo vairuotojui ir paleido jį. Draugai tylomis ėjo greta. Staiga Labudė sustojo ir pasakė:

– Aš dar negaliu eiti namo. Klausyk, važiuojame į anoniminį kabaretą.

– O kas tai?

– Aš irgi nežinau. Mitrus vyrukas, sako, pririnkęs puspročių ir verčia juos dainuoti ir šokti. Moka jiems kelias markes, o tie leidžiasi publikos plūstami ir išjuokiami. Galbūt jie to net nepastebi. Sako, kad ten visuomet pilna žmonių. Betgi tai ir suprantama. Tenai eina tie, kuriems patinka, jog yra žmonių labiau pamišusių už juos.

Fabianas sutiko. Jis atsigręžęs darsyk pasižiūrėjo į ligoninę, virš kurios blyksėjo Didieji Grįžulo ratai.

– Mes gyvename didžiu metu, – pasakė jis, – ir jis kasdien didėja.

SEPTINTAS SKYRIUS

Bepročiai scenoje
Paskutinė Paulio Miulerio kelionė
Vonių fabrikantas

Priešais kabaretą buvo daug lengvųjų automobilių. Rudabarzdis vyras su stručio plunksnomis papuošta skrybėle ir didžiule alebarda stovėjo prie užeigos durų ir šaukė:

– Prašom, prašom į šitą durnyną!

Labudė ir Fabianas įėjo į vidų, paliko drabužinėje paltus ir ilgai ieškoję perpildytoje ir prirūkytoje patalpoje rado vietos prie kampinio staliuko.

Siūbuojančioje scenoje strykčiojo kvailai šypsanti mergina. Matyt, šokėja. Ji buvo su klaikiai žalia pačios pasisiūta suknele, turėjo rankoje dirbtinių gėlių vainiką ir vienodais laiko tarpais švysčiojo į orą save ir jį. Į kairę nuo scenos prie išderinto pianino sėdėjo bedantis senis ir skambino „Vengrų rapsodiją".

Sunku buvo suvokti, ar šokis ir skambinimas kuo nors susiję. Svečiai, visi be išimties elegantiškai apsirengę, gėrė vyną, garsiai kalbėjosi ir juokėsi.

– Panele, jus skubiai kviečia prie telefono! – suriko vienas plikas ponas, iš pažiūros mažiausiai generalinis direktorius. Kiti ėmė dar garsiau juoktis. Šokėja nesidavė išmušama iš vėžių ir toliau strykčiojo ir šypsojosi. Paskui muzika nutilo. Rapsodija baigėsi. Mergina scenoje piktai dėbtelėjo į pianistą ir strykčiojo toliau, šokis dar buvo nebaigtas.

– Mama, tavo vaikas verkia! – suspiegė ponia su monokliu.

– Jūsų irgi, – atkirto kažkas prie tolimo stalo.

Ponia atsigręžė.

– Aš neturiu vaikų.

– Ir labai gerai! – šūktelėjo kažkas iš salės galo.

– Tylos! – suriko kažkas kitas. Replikos baigėsi.

Mergina tebešoko, nors jai jau seniai turėjo skaudėti kojas. Pagaliau ji pati nusprendė, kad užteks, baigė šokį nevykusiu tūptelėjimu, išsišiepė dar kvailiau negu pirma ir išskėtė rankas.

Storas ponas su smokingu atsistojo.

– Puiku, labai puiku! Rytoj galite ateiti pas mane dulkinti kilimų!

Publika triukšmavo ir plojo. Mergina be perstogės tūpčiojo ir lankstėsi. Tada iš užkulisio išlindo kažkoks vyriškis, nutempė smarkiai besipriešinančią šokėją nuo scenos ir pats priėjo prie rampos.

– Bravo, Kaligula! – sušuko ponia, sėdinti prie pirmos eilės stalų.

Kaligula, apvalainas jaunas žydas su raginiais akiniais, kreipėsi į poną, sėdintį šalia šaukusios moters.

– Čia jūsų žmona? – paklausė jis.

Ponas linktelėjo.

– Tai pasakykite savo žmonai, kad ji užsičiauptų! – paliepė Kaligula.

Publika ėmė ploti. Vyras pirmoje eilėje paraudo. Jo žmona pasijuto pamaloninta.

– Tylos, avinai! – sušuko Kaligula ir iškėlė rankas. Stojo tyla. – Šokis buvo puikus, ar ne?

– Taip! – ėmė baubti visi.

– O dabar pamatysite dar geresnį numerį. Aš išleisiu į sceną tokį Paulį Miulerį. Jis iš Tolkevico. Tai toks kaimas Saksonijoje. Paulis Miuleris kalba Saksonijos tarme ir tariasi esąs poetas. Jis padeklamuos jums baladę. Pasiruoškit blogiausiam.

Paulis Miuleris iš Tolkevico, kiek suprantu, yra pamišęs. Aš negailiu pinigų, kad geriausios pajėgos pasirodytų mano kabarete. Kadangi negaliu pakęsti, jog pamišėliai sėdėtų tik salėje.

– To jau per daug! – suriko vienas svečias rapyros randais subjaurotu veidu. Jis pašoko ir pasipiktinęs pasitaisė švarką.

– Į vietą! – sukomandavo Kaligula ir susiraukė. – Ar žinote, kas jūs esate? Idiotas.

Buvęs studentas tiesiog duso iš pykčio.

– Beje, – toliau kalbėjo kabareto šeimininkas, – beje, žodį „idiotas" aš pavartojau ne norėdamas įžeisti, o tik apibūdinti.

Publika juokėsi ir plojo. Besipiktinantį randuotą poną jo pažįstami pasodino ant kėdės ir ėmė raminti. Kaligula paėmė į ranką skambutį, paskambino kaip naktinis sargas ir užriko:

– Pauli Miuleri, pasirodyk!

Ir dingo.

Iš užkulisių išlindo ištįsęs, be galo perblyškęs žmogus sudriskusiomis drapanomis.

– Sveikas, Miuleri! – pratrūko šaukti svečiai.

– Jis per greitai augo, – pasakė kažkas.

Paulis Miuleris nusilenkė nutaisęs įžūliai rimtą veidą, persibraukė per plaukus ir užsiėmė rankomis akis. Jis kaupėsi. Paskui staiga atitraukė rankas nuo veido, atkišo jas į priekį, išskėtė pirštus, išsprogino akis ir ištarė:

– „Paskutinė kelionė", autorius Paulis Miuleris.

Ir žengė dar vieną žingsnį į priekį.

– Nenukrisk! – suriko ponia, kuriai Kaligula buvo liepęs užsičiaupti.

Tačiau Paulis Miuleris tyčia žengė dar žingsniuką, paniekinamai pasižiūrėjo iš viršaus į publiką ir vėl ištarė:

– „Paskutinė kelionė", autorius Paulis Miuleris.

Grafas Šteinas, griežtas vyras,
Savo dukterį vis spyrė
Nemylėti karininko,
Nes jis kitą jai išrinkęs.

Tada kažkas iš publikos sviedė į sceną gabaliuką cukraus. Paulis Miuleris pasilenkė, įsidėjo cukrų į kišenę ir nelaimę pranašaujančiu balsu deklamavo toliau:

Ir jai liko tiktai bėgti,
Slapta į mašiną sėsti
Ir išrūkt vėlai nakčia,
O mirtis štai jau ir čia.

Į sceną vėl nukrito cukraus gabaliukas. Matyt, salėje sėdėjo nuolatiniai svečiai, žinantys artistų įpročius. Kiti pasekė jų pavyzdžiu ir ėmė tiesiog bombarduoti cukrumi Miulerį, kuris nuolatos lankstėsi ir rinko cukraus gabaliukus.

Tolesnį deklamavimą lydėjo nuolatinis tūpčiojimas. Miuleris taip pat bandė gaudyti į jį lekiantį cukrų burna. Jo veidas darėsi vis grėsmingesnis, o balsas niūresnis. Iš jo deklamuojamų žodžių darėsi aišku, kad tą baisiąją naktį ne vien grafaitė važiavo automobiliu, norėdama kuo greičiau atsidurti mylimojo glėbyje, bet ir tas sėdėjo savo automobilyje ir artinosi prie pilies, kurioje manė esant panelę, tuo tarpu ta skubėjo pas jį. Kadangi mylimieji važiavo tuo pačiu keliu, kadangi, be to, buvo be galo lietinga, ūkanota naktis ir eilėraštis vadinosi „Paskutinė kelionė", tad norom nenorom piršosi mintis, jog jų automobiliai susidurs. Paulis Miuleris išsklaidė paskutines abejones.

– Užčiaupk burną, antraip iš tavo makaulės pasipils pjuvenos! – užbaubė kažkas. Tačiau autokatastrofa buvo neišvengiama.

Jis užmiršęs viską lėkė,
Tik į priekį, tik į priekį,
Rūkas didelis tvyrojo,
Jiedu į viens kitą plojos,
Riksmas, klyksmas, dundesys,
Žuvo ji ir žuvo jis.

– Ir ką gi jie daugiau darys! – sušuko kažkas. Žmonės šaukė ir plojo. Jiems įgriso Paulis Miuleris, ir jie nebenorėjo žinoti, kuo baigėsi tragedija.

Jis deklamavo toliau. Tačiau tebuvo matyti, kaip juda burna. Girdėti nieko negalėjai, „Paskutinės kelionės" pabaigą prarijo likusiųjų gyvų keliamas triukšmas. Liesąjį baladžių kūrėją apėmė įniršis. Jis nušoko nuo scenos ir taip papurtė už pečių vieną ponią, kad jai iš burnos į mėlyno šilko sterblę iškrito cigaretė. Ji klykdama pašoko. Jos palydovas taip pat atsistojo ir ėmė plūstis. Atrodė, lyg lotų šuo. Paulis Miuleris pastūmė kavalierių, ir tas pargriuvo ant kėdės.

Čia pasirodė Kaligula. Jis buvo įsiutęs, grieždanaš dantimis kaip koks žvėrių tramdytojas, nutvėrė žmogų iš Tolkevico už kaklaryšio ir ištempė į artistų kambarį.

– Tfu, velnias! – nusispjovė Labudė, – apačioje – sadistai, viršuje – pamišėliai.

– Ši sporto šaka tarptautinė, – tarė Fabianas, – Paryžiuje tas pats dedasi. Tenai žiūrovai šaukia: „Tiuje-le"*, tada iš užkulisio išlenda milžiniška medinė ranka ir pašalina vargšą iš akiračio. Išnyksta kaip dūmas.

– Tas tipelis vadina save Kaligula. Jis daug ką išmano. Net Romos istoriją. – Labudė atsistojo ir patraukė prie durų. Jam buvo gana. Fabianas taip pat pakilo. Ir tada kažkas trenkė jam per petį. Jis atsigręžė. Priešais jį stovėjo tas randuotas vyras, jis išsišiepė iki ausų ir linksmai riktelėjo:

– Kaip gyveni, seni?

– Ačiū, neblogai.

– Kaip aš džiaugiuosi tave sutikęs, seni! – Buvęs studentas džiugiai kumštelėjo Fabianui į krūtinę ir pataikė į vieną sagą.

– Eime iš čia, – pasakė Fabianas, – toliau mušimės lauke!

Ir prasibrovęs pro kėdes išėjo į vestibiulį.

– Mano mielas, – pasakė jis Labudei, kuris kaip tik vilkosi paltą, – dingstam greičiau iš čia. Ką tik toks tipas mane be perstogės tujino.

Jie pasiėmė skrybėles. Bet buvo jau vėlu.

* Užmušk jį! (*Pranc.*)

Vyras su randais stūmė priešais save strazdanotą moterį, lyg ji pati negalėtų paeiti, ir kalbėjo jai:

– Žiūrėk, Meta, tas žmogus buvo pirmas mūsų klasės mokinys. – O Fabianui pasakė: – Tai mano žmona, senuk. Taip sakant, mano geresnioji pusė. Mes gyvename Remšeide. Aš spjoviau į asesorystę ir tapau savo uošvio dalininku. Mes gaminame vonias. Jeigu tau reikia, gausi už didmeninę kainą! Cha cha! Taip, aš gyvenu gerai. Ačiū. Laimingai vedęs. Butas dviejų šeimų name, už jo didelis sodas, kišenės netuščios, ir vaiką turime, bet neseniai.

– Jis tokio didumo, – atsiprašydama pasakė Meta ir rankomis parodė, kokio dydžio vaikas.

– Užaugs, – paguodė Labudė.

Moteris dėkingai pasižiūrėjo į jį ir įsitvėrė savo vyrui į parankę.

– Nagi, seni, – vėl varė savo buvęs studentas, – tai dabar tu papasakok, ką visą tą laiką veikei.

– Nieko ypatingo, – atsakė Fabianas. – Šiuo metu darau tarpplanetinę raketą. Noriu pasižiūrėti, kas dedasi Mėnulyje.

– Puiku! – sušuko vyriškis, vedęs vonių fabriką. – Vokietija pirma visų! O kaip sekasi tavo broliui?

– Jūs tiesiog apipylėte mane džiugiomis naujienomis, pone, – pasakė Fabianas. – Broliuko aš visada norėjau. Bet leiskite nekukliai paklausti: „Kur jūs mokėtės gimnazijoje?"

– Marburge, kurgi kitur?

Fabianas apgailestaudamas gūžtelėjo pečiais.

– Tai, matyt, nuostabus miestas, bet aš, deja, tenai niekad nesu buvęs.

– Tuomet labai atsiprašau, – karktelėjo anas. – Apsirikau, labai panašus, prašom nesupykti. – Jis kaukštelėjo kulnais, paliepė: – Einam, Meta! – ir pasišalino. Meta sutrikusi pasižiūrėjo į Fabianą, linktelėjo Labudei ir nusekė paskui vyrą.

– Koks mulkis! – piktinosi Fabianas. – Priskrenta prie visiškai nepažįstamų žmonių ir plekšnoja per petį. Įtariu,

kad šito Kaligulos kabarete toks kabinėjimasis įeina į programą.

– Nemanau, – tarė Labudė. – Tos vonios tikrai neišgalvotos ir baisingai mažas vaikas taip pat.

Jie ėjo namų link. Labudė liūdnai žiūrėjo į šaligatvį.

– Kokia neteisybė, – pasakė jis po valandėlės. – Tas buvęs asesorius turi butą, sodą, profesiją, strazdanotą žmoną ir visa kita. O tokie kaip mes vegetuojam lyg paskutiniai valkatos, be pastovaus darbo, be nuolatinių pajamų, be tvirto tikslo ir net be nuolatinės draugės.

– Tu juk turi Ledą.

– O labiausiai mane siutina tai, – kalbėjo toliau Labudė, – kad toks tipas turi nuosavą, paties padarytą vaiką.

– Nepavydėk, – tarė Fabianas, – tas teisiškai praprusęs vonių fabrikantas išimtis. Kas iš tų, kuriems dabar trisdešimt, gali vesti? Vienas neturi darbo, kitas neteks jo rytoj. Trečias dar nėra jo turėjęs. Mūsų valstybė dabar nepasiruošusi priimti naujas kartas. Kam sumautai sekasi, tas lieka vienas, užuot dalijęsis savo nesėkmėmis su žmona ir vaiku. O kas vis dėlto įtraukia kitus į tokią avantiūrą, tas elgiasi mažų mažiausiai neatsakingai. Aš nežinau, kas yra pasakęs, jog pasidalintas vargas – pusė vargo, bet jeigu tas plepys dar gyvas, tai aš linkiu jam, kad gautų du šimtus markių per mėnesį ir turėtų išmaitinti aštuonias burnas. Ir tegu dalina savo vargą aštuoniems, kol pajuoduos.

Fabianas pasižiūrėjo į draugą iš šono.

– Beje, kodėl tave tai jaudina? Tėvas juk tau duoda pinigų. O kai turėsi *venia legendi**, tai prisidursi dar kelis grašius. Tada vesi Ledą ir jau niekas nesutrukdys mėgautis tėvystės džiaugsmais.

– Be ekonominių, yra ir kitų sunkumų, – pasakė Labudė, sustojo ir pasimojo taksi. – Nesupyk, bet dabar aš noriu pabūti vienas. Ar gali rytoj ateiti pas mano tėvus? Aš tau turiu daug ką papasakoti.

* Teisę dėstyti aukštojoje mokykloje.

Jis kažką įspraudė draugui į ranką ir įlipo į laukiantį automobilį.

– Apie Ledą, taip? – paklausė Fabianas pro atvirą langą.

Labudė linktelėjo ir nuleido galvą. Automobilis pajudėjo. Fabianas palydėjo jį akimis.

– Aš ateisiu! – šuktelėjo jis.

Tačiau automobilis buvo jau toli, ir raudona švieselė galėjo būti jonvabalis. Pagaliau Fabianas atsitokėjo ir pasižiūrėjo, ką turi rankoje. Tai buvo penkiasdešimties markių banknotas.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Studentai užsiiminėja politika
Vyresnysis Labudė mėgsta gyvenimą
Antausis ant Alsterio kranto

Labudės tėvai gyveno Grunevalde, didelėje graikiškoje šventovėje. Tiesą sakant, tai buvo ne šventovė, o vila. Ir jie ten beveik negyveno. Motina nuolatos buvo išvykusi, paprastai į pietus, į užmiesčio namą prie Lugano. Pirma, Lugano ežeras jai patiko labiau negu Grunevaldo. Ir antra, Labudės tėvui atrodė, kad trapiai jo žmonos sveikatai pietuose būti naudinga. Jis labai mylėjo savo žmoną, ypač tada, kai jos nebuvo. Kuo didesnis atstumas juos skyrė, tuo labiau.

Jis buvo garsus advokatas. Kadangi jo klientai turėjo daug pinigų ir daug bylų, tai ir jis turėjo daug bylų ir daug pinigų. Profesijos, kurią mėgo, teikiamas jaudulys jo netenkino. Beveik kiekvieną naktį jis praleisdavo lošimo klubuose. Jis negalėjo pakęsti namuose tvyrančios ramybės. Ir priekaištingos žmonos akys varydavo į neviltį. Kadangi abu bijojo viens kitą sutikti, tai kiek įmanydami vengė vilos. Štefanas, jų sūnus, norėdamas susitikti su tėvais, turėdavo eiti į priėmimus, kuriuos jie rengdavo žiemą. O kad jam tie vakarai metai po metų darėsi vis labiau atkarūs ir jis pagaliau liovėsi į juos vaikščiojęs, tai tėvus pamatydavo tik atsitiktinai.

Daugiausia apie tėvą jis sužinojo iš vienos jaunos aktorės. Sutiko ją viename kaukių baliuje, ir ji labai smulkiai papasa-

kojo apie žmogų, kuris ją tuomet rėmė. Lengvabūdės moterys kartais bando įsitaisyti meilužį pasakodamos jam apie intymias buvusių šeimininkų puses ir įpročius. Kalbantis paaiškėjo, kad ji pasakoja apie teisės tarėją Labudę, ir Štefanas kuo greičiau spruko iš baliaus.

Fabianas nemėgo lankytis Grunevaldo viloje. Manė, jog turėti tokius namus yra grynas pinigų mėtymas. Jis išvis negalėjo įsivaizduoti, kad įmanoma atsikratyti jausmo, jog esi tik svečiuose, kai tave supa tokia prabanga. Ir be viso kito puikiai suprato, kodėl Labudės tėvai taip nutolo nuo vienas kito tame name muziejuje.

– Baisu, – pasakė jis draugui, sėdinčiam prie rašomojo stalo, – kiekvieną sykį, kai aš čionai ateinu, man atrodo, kad jūsų tarnas lieps įsispirti į fetrines šlepetes ir pradės vedžioti po pilį. Jeigu tu man pasakytum, kad didysis kunigaikštis jojo į Ferbelino mūšį ant šio krėslo, tai aš, matyt, patikėčiau. Beje, ačiū už pinigus.

Labudė numojo ranka.

– Tu juk žinai, kad aš jų turiu daugiau negu reikia. Nekalbėkime apie tai. Aš pasikviečiau tave čionai tam, kad norėjau papasakoti, kas atsitiko Hamburge.

Fabianas atsistojo ir persėdo ant sofos. Dabar jis buvo už Labudės nugaros, ir draugui nereikėjo kalbant į jį žiūrėti.

Abu žvelgė pro langą, į žalius medžius ir raudonus vilų stogus. Langas buvo atviras, ir kartais atskrisdavo koks paukštis, pavaikščiodavo palange šen ir ten, pakreipęs galvą pasižiūrėdavo vidun ir vėl grįždavo į sodą. Be to, buvo girdėti, kaip kažkas grėbliu lygina žvyruotus takus. Labudė sėdėjo įrėmęs pastėrusias akis į artimiausio medžio šakas.

– Rasovas man parašė, kad didžiausioje Hamburgo universiteto auditorijoje įvairių politinių pažiūrų studentams skaitys paskaitą tema „Tradicija ir socializmas“. Ir pasiūlė būti koreferentu, per diskusiją papasakoti apie savo politinius planus. Aš nuvažiavau tenai. Paskaita prasidėjo. Rasovas papasakojo

studentams apie kelionę į Rusiją, savo įspūdžius ir pokalbius su rusų menininkais ir mokslininkais. Socialistinių pažiūrų studentų atstovai jį nuolatos nutraukinėjo. Po jo kalbėjo vienas komunistas, kuriam savo ruožtu trukdė buržuazinių pažiūrų atstovai. Tada atėjo mano eilė. Aš bendrais bruožais apibūdinau Europos kapitalizmą ir paraginau buržuazinį jaunimą imtis ryžtingų veiksmų ir sustabdyti žlugimą iš visų pusių, pasyviai ar aktyviai, gresiantį mūsų žemynui. Šis jaunimas, kalbėjau aš, artimiausiu metu ims reikštis politikoje, gamyboje, žemėvaldoje ir prekyboje, tėvai viską nugyveno, ir mūsų užduotis pertvarkyti žemyną: tarptautinėmis sutartimis, savanorišku asmeninio pelno mažinimu, kapitalizmo ir technikos suvaržymu iki protingų ribų, socialinių reformų plėtimu, auklėjimo kultūros ir mokymo lygio kėlimu. Aš sakiau, kad šis naujas frontas, tokia konstruktyvi klasių sąveika įmanoma, nes jaunimas, bent jau jo elitas, atsisakys begalinio egoizmo, be to, jam užteks proto pasirinkti ne neišvengiamą katastrofą, o grąžinti sistemą į, taip sakant, organišką būseną. Jeigu jau negalima apsieiti be viešpataujančios klasės, kalbėjau aš, ar ne geriausia būtų pasirinkti mūsiškę, jaunimo klasę. Kraštutinių pažiūrų atstovams mano kalba, kaip visada, sukėlė juoką. Bet kai Rasovas pasiūlė sudaryti iniciatyvinę buržuazinių radikalų grupę, tam vis dėlto buvo pritarta. Grupė buvo sukurta. Mes parašėme kreipimosi projektą, kuris bus išsiuntinėtas visiems Europos universitetams. Rasovas, aš ir dar keli ketiname važinėti po Vokietijos aukštąsias mokyklas, skaityti paskaitas ir burti panašias grupes. Tikimės sudaryti savotišką bloką su socialistinių pažiūrų studentais. Kai sukursime grupes visuose universitetuose, šios savo ruožtu ims veikti kitus intelektualinius susivienijimus. Mūsų veikla pamažu įsisiūbuoja. Vakar aš tau apie tai nepasakojau, nes žinau, koks tu skeptikas.

– Džiaugiuosi, – pasakė Fabianas. – Labai džiaugiuosi, kad tu gali imtis savo plano. Ar jau užmezgei ryšį su Laisvųjų demokratų grupe? Kopenhagoje susikūręs „Europos klubas“,

turėk tai galvoje. Ir nepyk ant manęs už tai, kad abejoju dabartinio jaunimo gerumu. Ir neširsk, kad netikiu, jog protas ir valdžia kada nors sukurs šeimą. Deja, čia esama tik antinomijos. Aš esu tikras, kad žmonija, kokia ji yra, turi tik dvi galimybes. Arba nesitenkindama savo likimu išsižudyti, kad pagerėtų padėtis, arba, priešingai, tiesa, tai grynai teorija, susitaikyti su savimi ir pasauliu, ir tada pasidaryti galą iš nuobodulio. Efektas bus tas pats. Kokia nauda iš pačios tobuliausios sistemos, jeigu žmogus kiaulė? O ką sakė Leda?

– Nieko nesakė. Kadangi jos tenai nebuvo.

– O kodėl?

– Ji nežinojo, kad aš Hamburge.

Fabianas nustebęs pakilo, bet paskui vėl tylomis atsisėdo.

Labudė išskėtė rankas ir įsistvėrė į stalo kampus.

– Aš norėjau Ledą nustebinti. Norėjau ją slapta pasekti. Mat man buvo kilęs įtarimas. Jeigu per mėnesį būni kartu tiktai dvi dienas ir vieną naktį, tuomet toks ryšys ima irti, o jeigu taip trunka metų metus kaip mums, tai galų gale iš jo nieko nelieka. Ir tai mažai ką turi bendra su partnerių savybėmis, tai įvyksta, ir tiek. Prieš kelis mėnesius aš kartą užsiminiau, kad ji pasikeitė. Tada ji ėmė apsimetinėti. Kažką vaizduoti. Apsikabinimai geležinkelio stotyje, švelnios kalbos, aistra lovoje, viskas buvo vien vaidyba.

Labudė iškėlė į viršų galvą. Ir kalbėjo labai tyliai.

– Aišku, kad žmonės nutolsta nuo vienas kito. Nebežino viens kito rūpesčių. Nežino, su kuo kitas susipažįsta. Nepastebi, kaip kitas keičiasi ir kodėl taip yra. Susirašinėti beprasmiška. Atvažiuoji, pasibučiuoji, nueini į teatrą, paklausi kas naujo, permiegi naktį ir vėl išsiskiri. Po mėnesio vėl ta pati nesąmonė. Dvasinis artumas, paskui lova, viskas pagal kalendorių, su laikrodžiu rankoje. Neįmanoma, ji – Hamburge, aš – Berlyne, meilę žudo geografija.

Fabianas paėmė cigaretę ir taip atsargiai brūkštelėjo degtuką, lyg būtų bijojęs įskaudinti dėžutę.

– Paskutiniais mėnesiais aš kiekvieno tokio susitikimo bijojau. Kiekvieną syk, kai Leda užsimerkusi gulėjo greta, kai virpėdama raitėsi po manim ir laikė glėbyje, aš norėjau nuplėšti jos veidą lyg kaukę. Ji melavo. Bet ką norėjo apgauti? Tik mane ar ir save pačią? Kadangi ji nenorėjo nieko aiškinti, nors aš laiškuose nesyk prašiau, buvau priverstas padaryti tai, ką padariau. Tą vakarą, kai mes įkūrėme iniciatyvinę grupę, aš greitai atsisveikinau su Rasovu ir kitais ir nuėjau prie namo, kur gyvena Leda. Langai buvo tamsūs. Galbūt ji jau miegojo. Bet man logika nerūpėjo. Aš ėmiau laukti.

Labudės balsas virpėjo. Jis pagraibė po stalą, nutvėrė kelis pieštukus ir ėmė juos ritinėti tarp delnų. Tolesnį pasakojimą lydėjo tylus medžio kaukšėjimas.

– Gatvė, kurioje ji gyvena, plati ir apstatyta tiktai iš vienos pusės. Kitoje pusėje gėlių lysvės, pievelės, takai ir krūmai, o už jų Alsteris. Priešais namą yra suolas. Aš atsisėdau tenai, traukiau cigaretę po cigaretės ir laukiau. Kai tiktai kas nors imdavo artintis gatve, manydavau, jog tai Leda. Taip aš prasėdėjau nuo dvyliktos nakties iki trijų ryto, kūriau piktus pokalbius ir vaizdavausi audringas scenas. O laikas ėjo. Tuoj po trijų prie namo privažiavo taksi automobilis. Iš jo išlipo aukštas lieknas vyras ir sumokėjo vairuotojui. Tada iš automobilio iššoko moteris, pribėgo prie durų, atrakino jas, įėjo vidun, palaikė duris, kol įėjo vyras, ir vėl užrakino iš vidaus. Automobilis nuvažiavo atgal į miestą.

Labudė atsistojo. Jis numetė pieštukus ant rašomojo stalo, greitai kelis kartus perėjo per kambarį ir sustojo toliausiame kampe priešais pat sieną. Jis žiūrėjo į apmušalų raštą ir vedžiojo juo pirštu.

– Tai buvo Leda. Jos langai nušvito. Aš mačiau, kaip už užuolaidų judėjo du šešėliai. Svetainėje šviesa užgeso. Ir nušvito miegamasis. Balkono durys buvo praviros. Kartais aš girdėjau Ledos juoką. Tu juk žinai, kaip skambiai ji juokiasi. Kartais įsiviešpataudavo visiška tyla, name ir aplink mane gatvėje, ir aš tegirdėdavau, kaip plaka mano širdis.

Čia atsilapojo durys ir įėjo teisės tarėjas Labudė, be skrybėlės ir palto.

– Sveikas, Štefanai! – pasakė jis, priėjo arčiau ir padavė sūnui ranką. – Seniai nesimatėm, ką? Buvau kelias dienas išvažiavęs. Reikėjo atsipalaiduoti. Nervai, nervai. Ką tik grįžau. Kaip sekasi? Prastai atrodai. Turi rūpesčių? Kas nors naujo apie disertaciją? Nieko? Na, ir ilgai jie ten kuičiasi. Ar mama neatsiuntė laiško? Tegu dar pabūna kokias dvi savaites. Ta vieta ne veltui vadinama „Rojum". Jai ten gerai. Sveiki, pone Fabianai. Rimtai šnekatės, ką? Svarstote, ar gyvenimas po mirties tęsiasi? Tarp mūsų kalbant – ne. Viską reikia padaryti iki mirties. Taigi darbo į valias. Ir dieną, ir naktį.

– Fricai, kur tu dingai? – atsklido iš laiptinės moteriškas balsas.

Teisės tarėjas trūktelėjo pečiais.

– Na štai, prašom. Maža dainininkė, didelis talentas, be darbo. Atmintinai moka visas arijas. Ilgainiui išūžia ausis. Na, iki. Geriau linksminkitės, užuot gelbėję žmoniją. Kaip jau sakiau, gyvenimą reikia nugyventi iki mirties. Galėčiau smulkiai nupasakoti kaip. Nebūk toks rimtas, sūnau.

Jis padavė abiem ranką ir išėjo užtrenkdamas duris.

Labudė po laiko užsiėmė ausis, priėjo prie rašomojo stalo, valandėlę pagalvojo ir pasakojo toliau:

– Apie penktą pradėjo lyti. Po šešių nustojo. Dangus nušvito ir prasidėjo diena. Miegamajame tebedegė šviesa. Rytui brėkštant tai atrodė keistai. Septintą tas vyras išėjo. Jis švilptelėjo, išlindęs pro duris, ir pasižiūrėjo į viršų. Leda stovėjo su japonišku chalatu balkone ir mojo jam. Jis taip pat pamojo. Ji akimirką praskleidė chalatą, kad jis darsyk pamatytų jos kūną. Jis pasiuntė jai oro bučinį. Man net bloga pasidarė. Jis švilpiniuodamas nuėjo gatve. Aš nuleidau galvą. Viršuje balkono durys užsidarė.

Fabianas nežinojo, kaip jam elgtis, ir toliau sėdėjo ant sofos. Staiga Labudė užsimojo ir trenkė kumščiu į stalą.

– Lederga! – suriko jis.

Fabianas pašoko nuo sofos, bet Labudė pamojo ranka ir ramiai pasakė:

– Nieko. Klausyk toliau. Per pietus aš paskambinau. Ji apsidžiaugė, kad aš vėl atvažiavau. Tiktai kodėl neparašiau. Ar negalėčiau ateiti penktą! Moksliniai darbuotojai dabar anksčiau baigia darbą. Iki penkių aš blaškiausi po uosto kvartalą. Paskui nuvažiavau pas ją. Ji buvo padėjusi ant stalo arbatos ir pyrago ir švelniai mane pasitiko. Aš gėriau arbatą ir plepėjau visokius niekus. Paskui ji ėmė automatiškai nusirenginėti, apsisiautė chalatą ir atsigulė ant sofos. Tada aš paklausiau, ką ji pasakytų, jeigu mes nutrauktume ryšį. Ji paklausė, kas man darosi. Juk jau nuspręsta, kad mes susituoksime, kai tiktai aš apginsiu disertaciją. Gal aš jos nebemylįs? Aš pasakiau, kad dabar kalbama ne apie tai. Dėl mūsų vis didėjančio nutolimo, dėl kurio ji kalta, mūsų santykius, manding, derėtų nutraukti.

Ji pasirąžė, davė chalatui nuslysti nuo peties ir vaikišku balsu pasakė, jog aš toks šaltas. O dėl nutolimo, tai labiau kaltas aš negu ji, kaip rodo ši nedviprasmiška padėtis. Ji sutiko, kad sunku nutiesti dvasinį tiltą tarp Hamburgo ir Berlyno. Ir su seksu ne viskas gerai. Jeigu ji geidžianti manęs, tai manęs nėra, o kai aš esu, meilė būna panaši į pietus, kuriuos privalai valgyti, nesvarbu, ar esi alkanas, ar ne. Bet kai mes susituoksime, viskas bus gerai. Beje, aš turįs nesupykti. Prieš kelias savaites ji pasidariusi nedidelę operaciją. Kadangi norėjusi pagimdyti mūsų vaikus kaip mano žmona, o ne anksčiau. Apie tą mažą nelaimę ji man nieko nesakiusi, nes nenorėjusi gąsdinti. Bet dabar ji jau vėl rikiuotėje. Kodėl aš prie jos neprisėdu? Ji pasiilgusi.

– Nuo ko buvo tas likviduotas vaikas? – paklausiau aš. Ji atsisėdo ir nutaisė įžeistą veidą.

– Ir kas buvo tas vyras, kuris šiąnakt su tavim miegojo? – paklausiau aš vėl.

– Tau vaidenasi, – pasakė ji. – Tu pavyduliauji, tai kvaila.

Aš trenkiau jai antausį ir išėjau. Ji pasileido paskui mane, laiptais nusekė iki durų. Ir stovėjo tenai su plevėsuojančiu chalatu, šeštą vakaro, ir šaukė, kad pasilikčiau. Bet aš išbėgau ir nuvažiavau į stotį.

Fabianas priėjo prie Labudės ir uždėjo jam ant pečių rankas.

– Kodėl tu man vakar to nesakei?

– Na, aš kaip nors susitvarkysiu, – pasakė Labudė. – Šitaip man meluoti!

– Bet ką ji turėjo daryti? Pasakyti tiesą?

– Aš nenoriu apie tai daugiau galvoti. Atrodo, lyg būčiau po sunkios ligos!

– Tu tebesergi, – pasakė Fabianas. – Tu ją tebemyli.

– Teisybė, – sutiko Labudė. – Bet esu ir ne su tokiais susitvarkęs kaip aš.

– O jeigu ji tau parašys?

– Tarp mūsų viskas baigta. Aš penkerius metus gyvenau tuščiomis viltimis, gana. Blogiausio aš tau dar nepasakiau. Ji nemyli manęs, ir niekada nemylėjo! Tiktai dabar, kai padėtas taškas, viskas sueina. Tiktai dabar, kai ji gulėjo greta manęs ir šaltakraujiškai melavo, aš supratau, kas vyko per tuos metus. Per penkias minutes viską supratau. Ir pasiunčiau į archyvą! – Labudė stumtelėjo draugą prie durų. – O dabar einam. Mes pakviesti pas Rutą Reiter. Eime, man reikia už daug ką atsigriebti.

– Kas yra Ruta Reiter?

– Aš šiandien su ja susipažinau. Ji turi ateljė ir yra skulptorė, jeigu galima tikėti jos žodžiais.

– Aš visuomet svajojau tapti pozuotoju, – pasakė Fabianas ir apsivilko paltą.

DEVINTAS SKYRIUS

Keistos merginos
Kandidatas į anapus lieka gyvas
Kavinė vadinasi „Kuzina"

– Pagaliau sulaukėme vyrų! – sušuko Reiter. – Prašom patogiau įsitaisyti. Kulp ką tik dejavo, kad taip toliau negalima. Ji jau dvi dienos neturėjo vyro, o paskutinis buvo tikra nelaimė. Ji yra madų modeliuotoja, o tas tipas, be mažos paslaugos, būtų jai nedavęs užsakymo. Be to, jis buvo beveik impotentas, sakė ji.

– Tie patys bjauriausi, – pasakė Labudė. – Jie vis bando, bando, norėdami įsitikinti, ar nepraėjo galia.

Jis pasižiūrėjo į merginą, kurios pavardė buvo Kulp. Ji sėdėjo ant gulimosios kėdės aukštai iškėlusi kojas ir mojo jam.

Labudė atsisėdo šalia Kulp. Fabianas nesiryždamas delsė. Patalpos viduryje, po lempa, priešais skulptūrų eilę, stovėjo negrabaus darbo medinis stalas, o ant jo sėdėjo nuoga tamsiaplaukė moteris. Reiter įsitaisė ant taburetės, paėmė eskizų bloknotą ir ėmė piešti.

– Aktas vakaro šviesoje, – paskelbė nepakeldama galvos, – tai panelė Zelov. Pakeisk pozą, brangioji! Atsistok, kojos plačiai, liemenį pasuk stačiu kampu į dešinę. Va taip, rankas sukryžiuok virš galvos. Stop!

Nuogoji moteris, kurios pavardė buvo Zelov, pakilo ir plačiai išžergusi kojas atsistojo ant stalo. Ji buvo puikiai sudėta ir abejingomis, liūdnomis akimis žvelgė priešais save.

– Duokite ko nors gerti, barone, man šalta, – staiga pasakė ji.

– Iš tiesų, panelė Zelov visa pašiurpusi, – patvirtino Fabianas. Jis buvo priėjęs arčiau ir stovėjo priešais pozuotoją kaip meno žinovas priešais bronzinę moters skulptūrą.

– Liesti draudžiama! – Skulptorės balsas nuskambėjo labai piktai.

Panelė Kulp, Labudės glėbyje besiraivanti kaip šiltoje vonioje, šūktelėjo Fabianui:

– Nekišk nagų. Ji pavydi. Jų ryšys tvirtas.

– Valdyk liežuvį! – burbtelėjo Reiter. – Labude, jeigu norite atlikti su Kulp ką nors neatidėliotina, tai nesivaržykite. Aš turiu tiktai šią vieną patalpą, bet ji visko mačiusi.

Labudė pasakė turįs dorovinių abejonių.

– Ko tik tame pasaulyje nėra, – liūdnai tarė Kulp.

Reiter trumpam pakėlė nuo bloknoto galvą ir pasižiūrėjo į Fabianą.

– Jeigu jūs irgi domitės Kulp, tai prašau! Tiktai išsitraukite iš kišenės grašį. Labudės herbas, o jūsų skaičius. Kulp išmes į viršų monetą, ir tai ją uždegs. Kieno viršus, tam ir pirmenybė.

– Kokia didi tiesa! – sušuko Kulp. – Bet, klausyk, grašį? Tu mane nupiginai!

Fabianas mandagiai įterpė, kad jis nemėgsta azartinių lošimų.

Nuogoji moteris treptelėjo koja.

– Gerti!

– Batenberg, greta tavo krėslo stovi staliukas, o ant jo džinas. Nešk jį čionai.

– Mielai, – atsakė kažkieno balsas. Už statulų suskambo stiklas. Paskui į lempos apšviestą ratą išėjo nematyta mergina ir padavė nuogai pozuotojai pripiltą taurę.

Fabianas apstulbo.

– Kiekgi moteriškių čia yra? – paklausė jis.

– Aš vienintelė, – atsakė panelė Batenberg ir nusijuokė.

Fabianas pasižiūrėjo jai į veidą ir padarė išvadą, kad ji ne iš

to rato. Mergina vėl nuėjo už skulptūrų. Jis nusekė paskui ją. Ji atsisėdo į krėslą. Jis atsistojo greta gipsinės Dianos, apkabino ranka sportiškos deivės strėnas ir pasižiūrėjo pro dirbtuvės langus į moderno stiliaus frontonų skliautus ir vedutas. Jo ausis pasiekė šeimininkės balsas:

– Paskutinė poza, brangioji. Liemenį į priekį, kelius sulenk, užpakalį išriesk, rankos ant kelių, gerai, taip stovėk!

O dirbtuvės priekinėje dalyje buvo girdėti trumpi spigūs šūksniai. Panelei Kulp, atrodo, trūko oro.

– Kaipgi jūs atsidūrėte šioje kiaulidėje? – paklausė Fabianas.

– Ruta Reiter ir aš esame iš vieno miesto. Mes ėjome į tą pačią mokyklą. Andai netyčia susitikome gatvėje. O kad aš dar tik neseniai Berlyne, tai ji mane pasikvietė apšviesti. Aš paskutinįsyk čia. Jau pakankamai sužinojau.

– Malonu girdėti, – pasakė jis. – Aš ne toks jau dorovės saugotojas, bet mane vis tiek liūdina, kai matau, kad moteris gyvena žemiau savo lygio.

Ji rimtai pasižiūrėjo į jį.

– Aš ne angelas, pone. Mūsų metas angelams nepalankus. Bet ką daryti? Jeigu vyras mums patinka, mes jam atsiduodame. Atsisakome visko, kas buvo anksčiau, ir ateiname pas jį. „Štai aš", – sakome maloniai šypsodamosi. „Taip, – sako jis, – čia tu", – ir pasikaso paausį. Viešpatie, galvoja jis, jos dar man trūko. Mes lengva širdimi dovanojame jam tai, ką turime. O jis keikiasi. Tų dovanų jam nereikia. Iš pradžių keikiasi tyliai, paskui garsiai. Ir mes jaučiamės vienišos kaip niekad anksčiau. Man dvidešimt penkeri, ir mane jau paliko du vyrai. Paliko kaip skėtį, kuris tyčia kur nors pamirštamas. Jūsų netrikdo mano atvirumas?

– Daugelio moterų dalia tokia. Mes, jauni vyrai, turim į valias rūpesčių, o laiko tik tiek, kad užtenka vien malonumams, bet ne meilei. Šeimos sąvoka miršta. Mes turime tik dvi galimybes parodyti, jog suvokiame atsakomybę. Arba vyriškis prisiima atsakomybę už moters ateitį, bet po savaitės netenka darbo

ir suvokia, kad pasielgė neatsakingai. Arba nesiryžta suvokdamas savo atsakomybę sugadinti kitam žmogui gyvenimo, ir jeigu moteris dėl to tampa nelaiminga, pamato, kad ir šis sprendimas buvo neatsakingas. Tai antinomija, kurios anksčiau nebuvo.

Fabianas atsisėdo ant palangės. Priešais buvo apšviestas langas. Jis pasižiūrėjo į varganai apstatytą kambarį. Prie stalo sėdėjo moteris, pasirėmusi ranka galvą. O priešais ją stovėjo vyras, mojuojantis rankomis, piktai žiopčiojantis, paskui jis griebė nuo vagio kepurę ir išėjo. Moteris atitraukė rankas nuo veido ir įrėmė akis į duris. Paskui nuleido ant stalo galvą, lėtai, ramiai, lyg laukdama krintančio kirvio smūgio. Fabianas atsigręžė ir pasižiūrėjo į merginą, sėdinčią šalia jo krėsle. Ir ji matė sceną kitoje gatvės pusėje ir liūdnai žiūrėjo į jį.

– Dar viena, netapusi angelu, – pasakė jis.

– Antras vyras, kurį aš mylėjau ir dėl to buvau jam našta, vieną vakarą išėjo iš namų išmesti į pašto dėžutę laiško. Jis nulipo laiptais ir negrįžo. – Ji pakraipė galvą, tarsi vis dar nesuprasdama to, kas įvyko. – Aš tris mėnesius laukiau, kad jis grįžtų. Juokinga, ar ne? Paskui jis atsiuntė atviruką iš Santjago, su daug nuoširdžių sveikinimų. Mano motina pasakė: „Tu kekšė!", ir kai aš priminiau, kad ji pirmą vyrą turėjo aštuoniolikos, o pirmo vaiko susilaukė devyniolikos, pasipiktinusi suriko: „Tai buvo visai kas kita!" Aišku, kad tai buvo visai kas kita.

– Kodėl jūs atvažiavote į Berlyną?

– Anksčiau moteris dovanojo save ir buvo saugoma kaip dovana! Šiandien už ją mokama ir ji vieną dieną kaip ir kiekviena nupirkta ir panaudota prekė išmetama. Mokėti grynais vyrams atrodo pigiau.

– Anksčiau tokia dovana buvo kas kita negu prekė. Šiandien dovana yra nieko nekainuojanti prekė. Ir tai kelia pirkėjui įtarimą. Čia kažkas ne taip, galvoja jis. Ir paprastai neapsirinka. Kadangi moteris jam vėliau pateikia sąskaitą. Staiga jis turi mokėti dorovinę dovanos kainą. Sielos valiuta. Iki pat gyvenimo galo.

– Būtent, – pasakė ji. – Būtent taip vyrai galvoja. Bet kodėl tada jūs pavadinote šią dirbtuvę kiaulide? Čia esančios moterys juk tokios panašios į tas, kokių jūs norite! Argi ne? Aš žinau, ko jums trūksta iki visiškos laimės. Mes turime ateiti ir išeiti, kada jūs to norite. Bet turime verkti, kai jūs mus išvarote. Ir džiaugtis, kada jūs mums pamojate. Jūs norite, kad meilė būtų prekė, tačiau prekė turi būti įsimylėjusi. Jums – visos teisės ir jokių pareigų, mums – visos pareigos ir jokių teisių, taip atrodo jūsų rojus. Tačiau to per daug! – Panelė Batenberg nusišnypštė ir kalbėjo toliau: – Jeigu mes negalime jūsų išlaikyti, tai ir nėra ko mylėti. Jeigu jūs norite mus pirkti, tai ir brangiai mokėkite.

Ji nutilo. Jos skruostais ritosi smulkios ašaros.

– Ir dėl to jūs atvažiavote į Berlyną? – paklausė Fabianas.

Ji be garso verkė.

Jis priėjo ir paglostė jos pečius.

– Jūs ir apie reikalus nieko neišmanote, – pasakė jis ir pasižiūrėjo tarp gipsinių figūrų į kitą dirbtuvės dalį. Nuoga pozuotoja sėdėjo ant stalo ir gėrė džiną. Skulptorė pasilenkė prie nuogos moters ir ėmė bučiuoti jos truputį atsikišusį pilvą ir krūtinę. Zelov tuo tarpu išgėrė savo taurę ir abejingai paglostė draugei nugarą. Viena bučiavo, kita gėrė, ir nė viena, rodės, gerai nesuprato, ką daro kita. O toliau, ant gulimosios kėdės, gulėjo Kulp ir Labudė, susisukę į šnabždantį gumulą.

Prie durų kažkas paskambino. Reiter išsitiesė ir sunkiais žingsniais nuėjo įleisti. Zelov užsitraukė kojines. Pro duris įėjo stambus vyras. Jis sunkiai kvėpavo, buvo su medine koja ir vaikščiojo su lazda.

– Ar Kulp yra? – paklausė jis.

Reiter linktelėjo galvą. Vyriškis išsitraukė iš kišenės kelis banknotus, padavė juos skulptorei ir pasakė:

– Visi kiti valandai išeikite. Zelov irgi galėtum man palikti. – Jis susmuko ant kėdės ir per jėgą nusijuokė. – Ne, ne, barone, aš pajuokavau.

Kulp išsiropštė iš kėdės, apsitampė suknelę ir padavė jam ranką.

– Sveikas, Vilhelmi, tai vis dar gyvas?

Vilhelmis nusišluostė nuo kaktos prakaitą ir papurtė galvą.

– Bet ilgai netrauksiu. Antraip pinigai baigsis greičiau, negu aš pakratysiu kojas.

Jis jai taip pat padavė kelis banknotus.

– Zelov! – riktelėjo jis. – Neišlak viso džino! Ir greičiau renkis.

– Eikite į „Kuziną". Aš irgi paskui ateisiu, – pasakė Kulp. Ir papurtė už peties Labudę. – Ei, brangusis, tau reikia nešdintis. Čia atėjo toks vienas, kuriam gydytojai prišnekėjo, kad jis dar šį mėnesį mirs. Jis laukia mirties kaip mes savo dienų. Aš jam padėsiu penkiolika minučių palaukti, ir ateisim pas jus.

Labudė atsistojo. Reiter pasiėmė paltą, Fabianas su panele Batenberg išlindo iš už statulų. Zelov jau buvo spėjusi apsirengti. Kandidatas į anapus ir Kulp pasiliko.

– Reikia tikėtis, kad jis nesumuš jos taip kaip anąsyk, – pasakė ant laiptų skulptorė. – Jį siutina tai, kad kiti gyvens ilgiau.

– Ji nieko prieš, jai patinka gauti į kailį, – pasakė Zelov. – Be to, už tuos savo paišymus ji gauna tiek, kad nei išgyventi, nei numirti neišgali.

– Gerus turim darbus! – Reiter piktai nusijuokė.

„Kuzina" buvo klubas, kuriame daugiausia lankėsi moterys. Jos šoko vienos su kitomis. Susikabinusios sėdėjo ant mažų žalių sofų. Žiūrėjo viena kitai į akis. Gėrė degtinę, kai kurios buvo su smokingais ir iki pat viršaus užsegtomis palaidinėmis, kad būtų kuo daugiau panašios į vyrus. Šeimininkę visi vadino „kuzina", kaip ir patį klubą, ji rūkė juodus cigarus ir tarpininkavo užmezgant pažintis. Vaikščiojo nuo vieno stalo prie kito, sveikinosi su svečiais, pasakojo riebius anekdotus ir lakė kaip vežikas.

Labudei, atrodo, buvo gėda Fabiano ir paties savęs. Jis pašoko su pozuotoja, paskui atsisėdo su ja prie baro, atsukęs drau-

gui nugarą. Ruta Reiter pavyduliavo, bet tvardėsi. Ji tik retkarčiais dirsčiojo į barą, sėdėjo išbalusi ir daug gėrė. Paskui prisigretino prie kito stalo ir ėmė tenai šnekėti su pagyvenusia ponia, kuri buvo baisingai išsidažiusi ir juokdamasi taip kudakavo, kad atrodė, jog tuojau padės kiaušinį.

– Aš vis dar negaliu pamiršti mūsų pokalbio, – pasakė Fabianas panelei Batenberg. – Ar jūs iš tiesų manote, kad visos šios moterys iš prigimties nenormalios? Ana va ta blondinė daug metų buvo vieno aktoriaus draugė, kol jis jos staiga neišvarė. Po to ji įsidarbino vienoje kontoroje ir miegojo su jos prokuristu. Pagimdė vaiką ir pralaimėjo bylą. Prokuristas neprisipažino, kad jis tėvas. Vaikas buvo atiduotas į kaimą. Blondinė gavo darbą kitur. Bet ji, bent jau kol kas, nebegali žiūrėti į vyrus, ir ne vienai, kuri čia sėdi, nutiko panašiai. Viena neranda vyrų, kita randa jų per daug, trečia klaikiai bijo pasekmių. Čia sėdi daug moterų, kurios tik pyksta ant vyrų. Zelov, kuri tenai kiūkso su mano draugu, viena iš tų. Ji tiktai todėl lesbietė, kad kita lytis ją pažemino.

– Gal palydėtumėte mane namo? – paklausė panelė Batenberg.

– Jums čia nepatinka?

Ji papurtė galvą.

Tuomet atsidarė durys ir į salę svirduliuodama įėjo Kulp. Ji sustojo priešais stalą, prie kurio sėdėjo skulptorė, ir pravėrė burną. Ji nešaukė, ji nieko nepasakė..Tik susmuko ant grindų.

Moterys smalsaudamos apsupo ją. Kuzina atnešė viskio.

– Vilhelmis ją vėl sumušė, – pasakė Reiter.

– Tegyvuoja vyrai! – sušuko viena mergina ir isteriškai nusijuokė.

– Atveskite iš galinio kambario gydytoją! – sušuko Kuzina.

Moterys ėmė lakstyti. Pianistas, toks pat sąmojingas kaip ir girtas, ėmė skambinti Šopeno „Laidotuvių maršą“.

– Tai čia gydytojas? – paklausė panelė Batenberg.

Pro šonines duris įėjo aukšta liesa ponia vakarine suknele ir baltu, panašiu į nupudruotą kaukolę veidu.

– Taip, tai medicinos mokslus baigęs vyras, – atsakė Fabianas. – Jis kadaise net buvo korporantas. Matote, koks randuotas po pudra veidas? Dabar jis morfinistas ir turi policijos leidimą rengtis moteriškai. Jis gyvena iš to, kad išrašinėja morfijaus receptus. Vieną dieną jį nutvers, ir tada jis nusinuodys.

Kulp nunešė į galinį kambarį. Gydytojas su vakarine suknele nuėjo iš paskos. Skulptorė pakvietė šokti pozuotoją, smarkiai prispaudė ją prie krūtinės ir ėmė kažką karštai aiškinti. Visiškai girta Zelov jos beveik nesiklausė ir užmerkė akis. Staiga ištrūko iš skulptorės glėbio, svirduliuodama perėjo šokių aikštelę, užtrenkė pianino dangtį su tokia jėga, kad instrumentas net sudejavo, ir užbaubė:

– Ne!

Stojo kapų tyla. Skulptorė viena stovėjo šokių aikštelėje mėšlungiškai sugniaužusi rankas.

– Ne! – darsyk užbaubė Zelov. – Gana! Užteks! Aš noriu vyro! Vyro noriu! Nelįsk prie manęs, gašli ožka! – Ji nutraukė Labudę nuo baro kėdės, pabučiavo, užsivožė ant galvos skrybėlę ir išsitempė Fabiano draugą, tam vos spėjus pasigriebti paltą.

– Tegyvuoja mažytis skirtumas! – riktelėjo ji, ir jie dingo už durų.

– Matyt, bus geriausia išeiti.

Fabianas pakilo, paklojo ant stalo pinigus ir padėjo Batenberg apsirengti. Kai jie išėjo, Ruta Reiter, dar vadinama baronu, tebestovėjo šokių aikštelėje. Niekas nedrįso prie jos artintis.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Nedorovingumo topografija
Meilė niekada nesibaigs!
Tegyvuoja mažytis skirtumas!

– Nejau tas žmogus jūsų draugas? – paklausė Batenberg gatvėje.

– Jūs jo nepažįstate! – Jį supykino jos klausimas, kaip ir paties atsakymas. Abu tylėdami ėjo greta. Po valandėlės jis pasakė:

– Labudei nepasisekė. Jis nuvažiavo į Hamburgą ir pamatė, kaip būsima žmona jį apgaudinėja. Jis mėgsta viską iš anksto organizuoti. Jo šeimyninis gyvenimas buvo apskaičiuotas iki penkto skaičiaus po kablelio. O per vieną naktį paaiškėjo, kad viskas ne taip. Jis nori kuo greičiau pamiršti ir kol kas bando tai daryti horizontaliu būdu.

Jie sustojo priešais vieną parduotuvę. Tokią vėlyvą valandą ji vis dar buvo ryškiai apšviesta, ir suknelės, palaidinės ir lakuoti diržai tarp tamsių namų gulėjo vitrinoje lyg kokioje mažoje, saulės nutviekstoje saloje.

– Ar galite pasakyti, kiek dabar valandų? – paklausė kažkas šalia jų. Panelė Batenberg išsigando ir įsikibo palydovui į ranką.

– Dešimt po dvyliktos, – atsakė Fabianas.

– Labai ačiū. Tuomet man reikia skubėti. – Juos užkalbinęs jaunas vyras pasilenkė ir ėmė atsidėjęs knebinėtis su batraiščiu. Paskui išsitiesė ir nedrąsiai šypsodamasis paklausė: – Gal atsitiktinai turite dvidešimt nereikalingų pfenigų?

– Atsitiktinai turiu, – tarė Fabianas ir padavė jam dvi markes.

– O, tai puiku. Labai jums ačiū, pone. Dabar man nereikės miegoti Gelbėjimo armijos nakvynės namuose. – Nepažįstamasis atsiprašydamas trūktelėjo pečiais, kilstelėjo skrybėlę ir skubiai nuėjo.

– Išsilavinęs žmogus, – tarė panelė Batenberg.

– Taip, pirma pasiklausė laiko ir tik paskui paprašė išmaldos.

Jie ėjo toliau. Fabianas nežinojo, kur gyvena mergina. Jis leidosi vedamas, nors pažinojo miestą geriau už ją.

– Blogiausia visoje toje istorijoje tai, – pasakė jis, – kad Labudė per vėlai, tiktai po penkerių metų, pastebėjo, jog Leda, moteris iš Hamburgo, jo niekada nemylėjo. Apgaudinėjo jį ne todėl, kad juodu retai matėsi. Ji apgaudinėjo jį, nes niekada nemylėjo. Jis patiko jai kaip žmogus, tačiau buvo ne jos skonio. Būna ir priešingai. Žmogus visiškai atitinka tavo skonį, bet negali jo pakęsti.

– O ar nebūna taip, kad žmogus visiškai atitiktų tavo skonį?

– Tokio laimingo sutapimo sunku tikėtis, – atsakė Fabianas. – O kas, be karingos nuostatos, atvedė jus į šią Sodomą ir Gomorą?

– Aš esu referentė, – atsakė ji. – Mano diplominis darbas apie tarptautinę kino teisę, ir viena Berlyno kino kompanija ketina mane priimti į savo sutarčių skyrių. Už šimtą penkiasdešimt markių per mėnesį.

– Geriau tapkite kino artiste!

– Jeigu kas, tai ir tapsiu, – ryžtingai pareiškė ji.

Ir abu nusijuokė. Jie ėjo Geisbergo gatve. Nakties tylą tik retkarčiais sutrikdydavo koks nors automobilis. Darželiuose kvepėjo gėlės. Vieno namo tarpuvartėje bučiavosi įsimylėjėlių pora.

– Čia, pasirodo, net mėnulis šviečia, – tarė tarptautinės kino teisės žinovė.

Fabianas spustelėjo jos ranką.

– Beveik kaip namie, ar ne? – paklausė jis. – Bet jūs klystate. Mėnulio šviesa ir gėlių kvapas, tyla ir provinciališkos glamonės tarpuvartėje – tai apgaulė. Ana toje aikštėje yra kavinė, kur kinai linksminasi su Berlyno kekšėmis. Vien tiktai kinai. O priekyje yra užeiga, kur išsikvepinę homoseksualūs vyrukai šoka su elegantiškais aktoriais ir išsipusčiusiais anglais, rodydami ką gali ir skelbdami savo kainą, bet paskui už viską sumoka šviesiai nusidažiusi senė, kuriai už tai bus leista eiti su jais. Dešinėje prie kampo yra viešbutis, kuriame gyvena tik japonai, o šalia restoranas, kur Rusijos ir Vengrijos žydai vieni iš kitų skolinasi pinigus ar kitaip mulkina. Viename skersgatvyje yra pensionas, kuriame popiet parsidavinėja nepilnametės gimnazistės, šitaip prisidurdamos kišenpinigių. Prieš pusę metų kilo skandalas, kurį buvo sunku užglaistyti; vienas pagyvenęs ponas kambaryje, į kurį užėjo ketindamas pasismaginti, rado nuogą šešiolikmetę, kaip, beje, ir tikėjosi, tik, deja, ji buvo jo duktė, o to jis nesitikėjo... Kadangi šis didžiulis miestas pastatytas iš akmenų, jis beveik nepasikeitęs. O jo gyventojai seniai prilygsta bepročiams. Rytuose klesti nusikaltimai, centre – apgavystės, šiaurėje – skurdas, vakaruose – ištvirkavimas, ir visur laikosi pražūtis.

– O kas bus po jos?

Fabianas nusiskynė šakelę, išlindusią pro tvoros grotas, ir atsakė:

– Bijau, kad įsigalės kvailumas.

– Mieste, iš kurio aš čionai atvažiavau, jis jau įsigalėjęs, – pasakė mergina. – Bet ką daryti?

– Jeigu žmogus iš prigimties optimistas, jam gresia neviltis. Aš esu melancholikas, man nieko neatsitiks. Nusižudyti nesu linkęs, nes nesuprantu to įkarščio, su kuriuo kiti daužo galva sieną, kol neatlaiko galva. Aš stebiu ir laukiu. Aš laukiu, kol nugalės padorumas, ir tada pasiūlysiu savo paslaugas. Mieloji panele, aš jūsų dar visai nepažįstu. Vis dėlto, arba galbūt todėl,

noriu supažindinti jus su savo darbine hipoteze, kaip elgtis su žmonėmis, kuri, beje, jau sėkmingai išbandyta. Tai teorija, kuria remtis nereikėtų. Tačiau praktiškai ji duoda visiškai neblogų rezultatų.

– Ir kokia ta jūsų hipotezė?

– Bet kokį žmogų čia, be vaikų ir senių, reikia laikyti pamišėliu, kol bus negincijamų įrodymų, kad yra priešingai. Kliaukitės tuo, ir greit įsitikinsite, kokia tai naudinga mintis.

– Gal man pradėti nuo jūsų? – paklausė ji.

– Aš to prašau, – atsakė jis.

Jie tylėdami perėjo Niurnbergo aikštę. Tiesiai prieš juos sustojo automobilis. Mergina krūptelėjo. Jie įsuko į Šaperio gatvę. Apleistuose soduose kniaukė rujojančios katės. Palei šaligatvių kraštus augo medžiai, metantys šešėlius ant žemės ir užstojantys dangų.

– Aš jau namie, – pasakė ji ir sustojo prie namo, pažymėto septynioliktu numeriu. Namo, kuriame gyveno ir Fabianas! Jis nuslėpė nuostabą ir paklausė, ar negalima būtų vėl susitikti.

– Jūs to tikrai norite?

– Su viena sąlyga: kad jūs to taip pat norite.

Ji linktelėjo ir akimirką padėjo jam ant peties galvą.

– Šis miestas toks didelis, – sušnabždėjo ji ir nesiryždama nutilo. – Ar nesuprasite neteisingai, jeigu aš jus pusvalandžiui pasikviesiu pas save? Kambarys man dar toks svetimas. Nei žodžio susijusio su juo, nei kokio nors prisiminimo, nes aš jame dar su niekuo nekalbėjau, nieko tokio, ką galėčiau prisiminti. Naktimis priešais langus siūbuoja juodi medžiai.

Fabianas garsiau, negu norėjo, pasakė:

– Mielai užeisiu. Atrakinkite duris.

Ji įkišo į spyną raktą ir pasuko jį. Bet prieš pastumdama duris darsyk pasakė:

– Aš labai bijau, kad jūs manęs neteisingai nesuprastumėte.

Jis pastūmė duris ir įjungė laiptinėje šviesą. Ir išsigando, kad galbūt išsidavė. Bet merginai nekilo įtarimo, ir ji, užraki-

nusi duris, nuėjo pirma. Jis nusekė iš paskos mėgaudamasis tuo, kaip šiandien slapčia įėjo į tą namą. Kažin kuriame aukšte ji gyvena? Ji sustojo kaip tik priešais jo šeimininkės, našlės Holfeld, duris ir jas atrakino.

Koridoriuje degė šviesa. Dvi merginos rožiniais marškinėliais žaliu balionu žaidė futbolą. Jos išsigando ir ėmė iš baimės kikenti. Panelė Batenberg sustojo kaip nudiegta. Tualeto durys atsidarė ir pasirodė ponas Tregeris, gašlusis komivojažierius, su pižama.

– Geriau rakinkite savo haremą, – burbtelėjo Fabianas.

Ponas Tregeris išsišiepė, suvarė merginas į savo seralį ir užsirakino. Fabianas netyčia uždėjo ranką ant savo kambario durų rankenos.

– Dėl Dievo meilės, – sušnabždėjo panelė Batenberg. – Tenai gyvena kažkas kitas.

– Pardon, – pasakė Fabianas ir koridoriumi pasekė paskui ją į gretimą kambarį. Jis nusiėmė skrybėlę, nusivilko paltą ir padėjo ant sofos. Ji savo paltą pakabino į spintą.

– Baisi skylė, – pasakė ji šypsodamasi. – Už aštuoniasdešimt markių per mėnesį.

– Aš moku tiek pat, – paguodė jis.

Už sienos pasigirdo triukšmas. Nepatenkintos girgždėjo čiužinio spyruoklės.

– O kaimynystė už dyką, – pasakė ji.

– Pragręžkite sienoje skylę ir imkite pinigus už žiūrėjimą.

– Ak, kaip aš džiaugiuosi. – Ji patrynė rankas, lyg stovėtų priešais degantį židinį. – Kai būnu viena, man ši svetainė atrodo daug bjauresnė. Aš jums labai dėkinga. Ar nenorite pasižiūrėti į tuos kraupius medžius?

Jie priėjo prie lango.

– Šiandien net medžiai atrodo mielesni, – pasakė ji. Paskui pasižiūrėjo į jį ir sumurmėjo: – Tai todėl, kad visada būnu viena.

Jis švelniai prisitraukė ją ir pabučiavo. Ji atsakė tuo pačiu.

– Dabar tu manysi, kad aš tave dėl to čia pasikviečiau.

– Žinoma, kad manysiu, – atsakė jis. – Bet tu pati to nežinojai.

Ji pasitrynė veidu į jo skruostą ir pažiūrėjo pro langą.

– Kuo gi tu vardu? – paklausė jis.

– Kornelija.

Jie gulėjo greta lovoje, jis užsimerkęs rankomis glostė jos veidą, kad pajustų jo bruožus, ir susirūpinęs paklausė:

– Ar dar prisimeni, kaip mes šįvakar sėdėjome dirbtuvėje, už gipsinių deivių, ir tu man sakei, kad nori bausti vyrus už jų egoizmą?

Ji apibėrė smulkiais bučiniais jo ranką. Paskui giliai įkvėpė ir atsakė:

– Mano ketinimai nė kiek nepasikeitė. Tačiau tau darau išimtį. Man atrodo, lyg aš tave mylėčiau.

Jis atsisėdo. Bet ji vėl pasiguldė jį šalia.

– Pirma, kai mes glamonėjomės, aš verkiau! – sušnabždėjo ji. Ir prisiminus tai, jos akys vėl prisipildė ašarų, bet ji nusišypsojo pro jas, ir jis po ilgo laiko vėl pasijuto beveik laimingas.

– Aš verkiau, nes myliu tave. Tačiau tai, kad myliu tave, mano reikalas, girdi? Tai neturi tavęs jaudinti. Tu gali ateiti ir išeiti, kada nori. Kai ateisi, aš džiaugsiuosi, kai išeisi, neliūdėsiu. Aš tau pažadu. – Ji prisislinko prie jo, prisiglaudė visu kūnu taip, kad jiems užėmė kvapą.

– Va taip, – sušuko ji, – o dabar aš noriu valgyti!

Jis nutaisė tokį nustebusį veidą, kad ji nusijuokė.

Ir paaiškino jam:

– Taip jau yra, jeigu aš ką nors myliu, norėjau pasakyti, jeigu mane kas nors pamyli, tu, manau, supranti, ką norėjau pasakyti? Tai po to visuomet baisingai noriu valgyti. Tačiau yra vienas bet. Aš neturiu ko valgyti. Aš nežinojau, kad šiame baisiame mieste taip greitai šitaip išalksiu.

Ji gulėjo ant nugaros ir šypsojosi luboms ir jų gipsinėms angelų galvutėms.

Fabianas atsistojo ir pasakė:

– Tuomet turėsim įsilaužti.

Paskui iškėlė Korneliją iš lovos, atidarė duris ir ištempė ją besispyriojančią į koridorių. Ji gynėsi, bet jis tvirtai ją suėmė, ir juodu, kaip iš akies traukti Adomas ir Ieva, nužygiavo koridoriumi iki Fabiano durų.

– Koks siaubas! – dejavo ji ir vis bandė ištrūkti.

Bet jis paspaudė rankeną ir įsitempė merginą vidun. Ji gailiai kaleno dantimis. Jis įjungė šviesą, nusilenkė ir iškilmingai pareiškė:

– Ponas daktaras Fabianas džiaugiasi matydamas savo menėse panelę daktarę Batenberg. – Tada griuvo į savo lovą ir iš malonumo suleido dantis į pagalvę.

– Ne! – ištarė ji jam už nugaros. – Negali būti. – Bet paskui patikėjo ir ėmė šokti pliauškutį.

Jis atsistojo ir priėjo prie jos.

– Gal malonėtum taip garsiai nepliaukšėti sau per šlaunis? – oriai paprašė jis.

– Šokant pliauškutį kitaip neįmanoma, – atsakė ji ir šoko toliau su tokiu pat užsidegimu ir įkarščiu. Paskui iškilmingai priėjo prie stalo, atsisėdo ant kėdės, pasitaisė suknelę, nors aiškiai buvo be nieko, ir pareikalavo:

– Prašau paduoti valgiaraštį.

Jis ėmė nešti lėkštes, peilius, šakutes, duoną, dešrą ir sausainius ir, kol jinai valgė, vaidino paslaugų vyriausiąjį padavėją. Vėliau ji ėmė raustis jo knygų lentynoje, pasikišo po dešine ranka kelias patikusias knygas, atkišo jam kairę ir didingai paliepė:

– Tučtuojau parvežkite mane atgal į mano apartamentus.

Prieš išjungdami šviesą jie dar susitarė, kad ji kitąryt žadins jį tampydama už ausies, kol pabus. O vakare vėl ketino susitikti namie. Kas pirmas pareis, tegu šalia savo durų rankenos pieštuku nubraižo kryžių. Abu sutarė, kad reikia kiek įmanoma stengtis, jog našlė Holfeld nieko nesuuostų.

Po to Kornelija išjungė šviesą. Ji įsitaisė šalia jo ir pasakė:

– Eikš.

Jis ėmė glostyti jos kūną. Ji suėmė jo galvą rankomis, priglaudė lūpas prie burnos ir sušnabždėjo:

– Eikš! Ką ten šaukė Zelov? Tegyvuoja mažytis skirtumas.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Netikėtumas fabrike
Kroicbergas ir keistuolis
Gyvenimas – blogas įprotis

Kitą rytą Fabianas atėjo į kontorą prieš penkiolika minučių iki darbo pradžios. Švilpiniuodamas permetė akimis apmatus konkurso, kurio iš jo reikalavo direkcija.

Fabrikas turėjo patiekti didmeninei prekybai šimtą tūkstančių pigių cigarečių pakelių. Jie turėjo būti numeruoti ir kiekviename privalėjo būti šešios įvairių rūšių cigaretės be užrašo. Pirkėjai turėjo atspėti, kiek šešių žinomų firmos rūšių cigarečių yra pakelyje. Žmogus, nusipirkęs vieną pakelį ir norėdamas išspręsti užduotį bei laimėti prizą, privalėjo pirkti dar bent šešis jau seniai pardavinėjamų cigarečių pakelius, taigi šešis ir tą vieną su rinkiniu. Jeigu atsiras šimtas tūkstančių norinčių, tai automatiškai bus parduota šeši šimtai tūkstančių kitų pakelių, o iš viso septyni šimtai tūkstančių. Be to, toks masalas, gerai išreklamuotas, turėtų padidinti bendrą pardavimų skaičių. Ir Fabianas ėmė skaičiuoti.

Įėjo Fišeris ir riktelėjo:

– Čia tai bent! – ir smalsiai pasižiūrėjo kolegai per petį.

– Konkurso projektas, – paaiškino Fabianas.

Fišeris apsivilko pilką liustrinį švarką, kurį dėvėjo kontoroje, ir paklausė:

– Ar paskui galėsiu parodyti savo dvieilius?

– Gerai. Šiandien mane traukia lyrika.

Kažkas pabeldė į duris. Į kambarį įslinko pagyvenęs, šlubuojantis kurjeris, dar vadinamas „pilnapadystės išradėju". Jis niūriai padėjo ant Fabiano rašomojo stalo geltoną voką ir vėl pasišalino. Voke buvo Fabiano dokumentai, čekis centrinei kasai ir trumpas tokio turinio laiškas:

Labai gerbiamas pone, firma yra priversta jums pranešti, kad nuo šios dienos jūs atleidžiamas. Mėnesio gale mokamą algą jūs jau šiandien galite atsiimti kasoje. Mes leidome sau pridėti rekomendaciją ir taip pat norime pridurti, jog laikome jus itin kvalifikuotu reklamos specialistu. Jūs atleidžiamas tik todėl, kad stebėtojų taryba nusprendė sumažinti reklamai skirtas lėšas. Dėkojame jums už nuopelnus mūsų įmonei ir linkime kuo geriausios kloties.

Parašas. Ir viskas.

Fabianas valandėlę sėdėjo nė nekrustelėdamas. Paskui atsistojo, apsirengė, įsikišo voką į palto kišenę ir pasakė Fišeriui:

– Iki pasimatymo. Linkiu sėkmės.

– Kurgi jūs einate?

– Mane atleido.

Fišeris pašoko. Jis visas pažaliavo.

– Ką jūs sakote?! Klausykite, tai man vėl pasisekė!

– Jūsų alga mažesnė, – pasakė Fabianas. – Todėl ir paliko.

Fišeris priėjo prie atleisto kolegos prakaituotu delnu pareikšti užuojautos.

– Laimė, jūs išliekate ramus. Esat tikras vyras, be to, jūs neturite ant savo sprando žmonos.

Staiga į kambarį įėjo direktorius Breitkopfas, stabtelėjo pamatęs, kad Fišeris ne vienas, bet paskui vis dėlto palinkėjo labo ryto.

– Labą rytą, pone direktoriau, – atsakė Fišeris ir dusyk nusilenkė. Fabianas apsimetė, kad nemato Breitkopfo, ir pasigręžęs į kolegą pasakė:

– Ant stalo guli mano konkurso projektas. Palieku jums.

Taip taręs išėjo iš savo veiklos vietos ir kasoje atsiėmė du šimtus septyniasdešimt markių. Prieš išeidamas į gatvę akimirką pastovėjo tarpuvartėje. Pro šalį dardėjo sunkvežimiai. Telegramų nešiotojas nušoko nuo dviračio ir nuskubėjo į priešais esantį pastatą. Gretimas namas buvo apstatytas pastoliais. Ant jų stovėjo tinkuotojai ir tinkavo pilką suskeldėjusią sieną. Ištisa virtinė margų baldų furgonų lėtai suko į gretimą gatvę. Grįžo telegramų nešiotojas, greitai apžergė dviratį ir nuvažiavo. Fabianas, stovėdamas pavartėje, kyštelėjo ranką į kišenę, pasitikrino, ar tenai tebėra pinigai, ir pagalvojo: „Kas manęs laukia?" Ir patraukė vaikštinėdamasis per miestą, nes jam jau nebereikėjo dirbti.

Jis suko po miestą, per pietus atsigėrė Ašingerio kavinėje kavos, nes nenorėjo valgyti, ir bastėsi po miestą, nors būtų norėjęs kur nors nulįsti į didžiausią tankmę. Bet kurgi tu čia rasi mieste tą tankmę? Jis ėjo ir ėjo dildydamas padais savo sielvartą. *Belle Alliance* gatvėje pažino namą, kuriame gyveno du semestrus, kai buvo studentas. Jis stovėjo tenai kaip senas kadai nematytas pažįstamas, kuris sutrikęs laukia, ar su juo pasisveikinsi, ar ne. Fabianas užlipo laiptais ir pasižiūrėjo, ar tenai tebegyvena senoji slaptojo tarėjo našlė. Bet prie durų kabojo lentelė su kita pavarde. Jis apsigrįžęs nuėjo. Senoji ponia buvo visa žila ir labai graži. Jis prisiminė jos taisyklingą kvailą veidą. Infliacijos metais jis neturėjo pinigų susimokėti už kurą. Todėl susisupęs į paltą kiūtodavo, rašydamas darbą apie Šilerio dorovinę-estetinę sistemą. Sekmadieniais senoji ponia jį kartais pasikviesdavo pietų ir pasakodavo apie plataus savo pažįstamų rato šeimyninius reikalus. Tada ir dabar jis amžinai buvo vargšas ir turėjo visas galimybes toks likti. Skurdas jau buvo tapęs jo blogu įpročiu, kaip kitam sėdėjimas susikūprinus ar nagų kramtymas.

Vakar naktį, prieš užmigdamas, jis dar pagalvojo: „Galbūt vis dėlto reikėtų pasėti šiame mieste kelias garbėtroškos sėklas,

nes jos čia taip greitai suveši; galbūt reikėtų truputį rimčiau žiūrėti į save ir dedantis, kad viskas gerai sukrypusiame šio pasaulio pastate, įsitaisyti jaukų trijų kambarių butą; galbūt nuodėmė mylėti gyvenimą ir nepalaikyti su juo rimto ryšio! Kornelija, referentė, gulėjo šalia ir miegodama tebelaikė jo ranką. Rytą ji sakė, jog vidurnaktį krūptelėjusi ir atsibudusi. Kadangi jis atsisėdęs lovoje ir energingai pareiškęs: „Aš priversiu reklamą švytėti!" Ir tada vėl atsigulęs.

Jis lėtai užlipo į Kroicbergo kalną ir atsisėdo ant suolo, pageidaujamo puoselėti. Prie jo buvo pritvirtinta lentelė: „Piliečiai, saugokite savo turtą!" Magistratas buvo patvirtinęs labai dviprasmišką raginimą ir, matyt, žinojo, ką daro. Fabianas įsižiūrėjo į milžinišką vieno medžio kamieną. Jo žievė buvo išvagota tūkstančio vertikalių raukšlių. Netgi medžiai turėjo rūpesčių. Du maži mokinukai praėjo pro suolą. Vienas, laikydamas už nugaros rankas, pasipiktinęs paklausė:

– Argi tai galima kęsti?

Kitas prieš atsakydamas patylėjo:

– Visai gaujai nepasipriešinsi, – pagaliau pasakė jis.

Ką jie toliau kalbėjo, Fabianas jau nebegirdėjo.

Iš kitos pusės pasirodė keista figūra: senas ponas su balta ožiška barzdele ir blogai sudėtu skėčiu. Vietoj palto buvo apsisiautęs seną žalsvą peleriną, o ant galvos kūpsojo kieta pilka skrybėlė, kuri prieš daugelį metų, matyt, buvo juoda. Senukas su pelerina priėjo prie suolo, sveikindamasis kažką sumurmėjo, atsisėdo šalia Fabiano, rūpestingai atsikosėjo ir ėmė smėlyje skėčiu braižyti ratus. Vienam iš ratų nubraižė dantis ir sujungė jo centrą su kito rato centru tiese, vis labiau sunkino savo brėžinį visokiomis kreivėmis ir linijomis, šalia ir viršuje rašė formules, skaičiavo, braukė, vėl skaičiavo, pabraukė vieną skaičių dusyk ir paklausė:

– Jūs ką nors suprantate apie mašinas?

– Deja, ne – atsakė Fabianas. – Jeigu kas nors paprašo manęs prisukti gramofoną, gali būti tikras, kad jis jau nebegros. Žieb-

tuvėliai mano rankose neužsidega. Aš po šiai dienai elektros srovę, spręsdamas pagal pavadinimą, laikau skysčiu. Ir niekada nesupratau, kaip galima vienoje elektra varomos metalinės kameros pusėje suguldyti paskerstus jaučius, o kitoje gauti skardines su troškinta jautiena. Beje, jūsų pelerina man primena internato laikus. Mes kiekvieną sekmadienį su tokiomis pelerinomis ir žaliomis kepurėmis žygiuodavome Martino Liuterio bažnyčion į mišias. Per pamokslą miegodavome visi, tik ne tas, kuris turėjo mus pažadinti, kai vargonininkas pradės groti choralą ar ateis auklėtojas.

Fabianas žiūrėjo į kaimyno peleriną ir juto, kaip ji žadina prisiminimus. Jam prieš akis iškilo išblyškęs storas direktorius, kaip jis kasryt, prieš maldą atverčia giesmyną, pritupia ir persibraukia ranka kelnes, kad įsitikintų, ar ant jų nėra nuodėmingos žemės likučių. Ir matė save patį vakare išsėlinantį pro internato vartus ir bėgantį tamsiomis gatvėmis, pro kareivines, per pratybų aikštę; užlekia aukštyn nuomojamo namo laiptais, paspaudžia skambutį. Ir girdi už durų drebantį savo motinos balsą: „Kas ten?" Girdi ir kaip pats uždusęs šaukia: „Čia aš, mama! Tiktai norėjau sužinoti, ar tau šiandien jau geriau!"

Senasis ponas tol vedžiojo per smėlį savo blogai sudėto skėčio galu, kol nutrynė visus skaičiavimus.

– Jeigu jau nieko nesuprantate apie mašinas, tai galbūt suprasite mane, – pasakė jis. – Aš esu vadinamasis išradėjas, penkių mokslo akademijų garbės narys. Technika man turi būti dėkinga už ženklią pažangą. Aš padėjau tekstilės pramonei gaminti penkiskart daugiau gelumbės negu anksčiau. Iš mano mašinų pasipelnė daug žmonių, netgi aš. – Senasis ponas atsikosėjo ir nervingai papešiojo savo smailią barzdelę. – Aš išradinėjau taikias mašinas ir nepastebėjau, kad tai patrankos. Pastovus kapitalas nuolatos augo, įmonių našumas didėjo, bet, pone, mažėjo darbininkų skaičius. Mano mašinos buvo patrankos, kurios guldė ištisas armijas. Jos atėmė duoną iš šimtų tūkstančių

žmonių. Kai buvau Mančesteryje, mačiau, kaip raitoji policija vaikė atleistus darbininkus. Jiems daužė kardais per galvas. Vieną jaunutę merginą sutrypė arklys. Ir kaltas buvau aš. – Senasis ponas nusmaukė ant pakaušio savo kietą skrybėlę ir atsikosėjo. – Kai sugrįžau, šeima paskyrė man globą. Jiems nepatiko, kad aš pradėjau dovanoti pinigus ir aiškinau, jog daugiau nenoriu turėti nieko bendra su mašinomis. Ir aš išėjau iš namų. Jie turi pinigų, gyvena mano name prie Štarnbergo ežero, o aš jau pusė metų kaip dingęs be žinios. Aną savaitę laikraštyje perskaičiau, kad mano duktė pagimdė vaiką. Taigi aš tapau seneliu ir kaip koks paskutinis valkata bastausi po Berlyną.

– Amžius nuo proto neapsaugo, – tarė Fabianas. – Deja, ne visi išradėjai tokie sentimentalūs.

– Aš jau norėjau važiuoti į Rusiją ir tenai pasiūlyti savo paslaugas. Tačiau be paso neįmanoma. Ir jeigu pasisakyčiau pavardę, tai juo labiau neišleistų. Mano vidinėje švarko kišenėje naujų audimo staklių brėžiniai ir skaičiavimai, tokios staklės duotų forų bet kokioms ankstesnėms. Šioje sulopytoje kišenėje milijonai. Bet aš verčiau mirsiu iš bado. – Senasis ponas išdidžiai plekštelėjo sau per krūtinę ir vėl atsikosėjo. – Šiąnakt nakvosiu Jorko gatvės devyniasdešimt trečiame name. Prieš pat uždarant vartus įeisiu į namą. Jeigu durininkas paklaus, pas ką einu, pasakysiu, kad pas Griunbergus. Jie gyvena penktame aukšte. Šeimos galva – vyresnysis pašto tarnautojas. Aš užlipsiu į viršų, praeisiu pro Griunbergų šeimos butą ir užlipsiu aukšto laiptais. Tenai ir atsisėsiu. Galbūt durys bus atviros. Kartais kur nors guli senas čiužinys. O paskui anksti rytą dingsiu.

– Iš kur jūs pažįstate tuos Griunbergus?

– Iš adresų knygos, – atsakė išradėjas. – Man juk reikia pasakyti kokio nors namo gyventojo pavardę, jeigu durininkas paklaus, pas ką atėjau. Kitą rytą melas paprastai iškyla aikštėn. Tačiau amžius gyvuojantis reikalavimas gerbti žilą plauką davė vaisių ir veikia net durininkus. Be to, aš kasdien keičiu ad-

resus. Žiemą vienoje privačioje mokykloje dėsčiau fiziką. Deja, mano pamokos virto prieš technikos stebuklus nukreiptu kursu. Tatai nepatiko nei mokiniams, nei direktoriui. Ir aš tris mėnesius šildžiausi pašto skyriuose. Dabar pašto skyrių nebereikia. Šilta. Tad ištisas valandas sėdžiu geležinkelio stotyse stebėdamas žmones: išvažiuojančius, atvažiuojančius ir pasitinkančius. Tai labai įdomu. Aš sėdžiu ten ir džiaugiuosi, kad esu gyvas.

Fabianas užrašė savo adresą ir padavė senukui.

– Nepameskite jo. Jeigu durininkas kada nors išvarys iš laiptinės, ateikite pas mane. Galėsite miegoti ant mano sofos.

Senasis ponas perskaitė raštelį ir paklausė:

– O ką sakys jūsų šeimininkė?

Fabianas trūktelėjo pečiais.

– Dėl to, kad aš kosėju, galite nesijaudinti, – pasakė senis. – Kai naktimis sėdžiu tamsiose laiptinėse, aš išvis nekosėju. Valdausi, kad negąsdinčiau namo gyventojų. Keistas gyvenimo būdas, ar ne? Aš pradėjau nuo nieko, paskui praturtėjau, o dabar vėl esu paskutinis vargeta, tačiau tai nesvarbu. Kaip bus, taip. Man kaip ir saulei tas pats, ar ji mane šildo mano terasoje Leoni, ar čia, ant Kroicbergo kalno.

Senasis ponas atsikosėjo ir ištiesė kojas. Fabianas atsistojo ir pasakė, kad jam jau reikia eiti.

– O kokia jūsų profesija? – paklausė išradėjas.

– Bedarbis, – atsakė Fabianas ir nudrožė alėja, vedančia į Berlyno gatves.

Vakare parėjo po daugelio valandų žygio vos pastovėdamas ant kojų namo, norėjo tuojau papasakoti Kornelijai, kaip jam nepasisekė. Jis jaudinosi, jau vien pagalvojęs apie būsimą sceną. Bet gal buvo vien alkanas.

Ponia Holfeld, šeimininkė, sugriovė jo planus. Ji laukė jo koridoriuje ir be jokio reikalo paslaptingai, bet toks jau jos būdas, pašnibždėjo, kad atėjęs Labudė. Labudė sėdėjo Fabiano kambaryje, jam, matyt, skaudėjo galvą. Jis atėjęs apsiprašyti, kad vakar

vakare neatsisveikinęs paliko stalą ir užeigą. O faktiškai norėjo visai ko kito. Jam rūpėjo sužinoti, ką apie tą istoriją su Zelov mano Fabianas.

Labudė buvo labai dorovingas žmogus ir visados manė, kad jo garbė reikalauja savo biografiją rašyti be klaidų ir tiesiai į švarraštį. Būdamas vaikas jis niekados nebraižė sugeriamojo popieriaus. Jo dorovė buvo tvarkos meilės pasekmė. Hamburge patirtas nusivylimas pažeidė jo tvarkos sistemą ir pačią dorovę. Sielos tvarkaraštis buvo sujauktas. Jo būdas neteko turėklų. Ir dabar jis, mėgęs turėti tikslų ir negalėjęs be jų apsieiti, atėjo pas Fabianą, betiksliškumo specialistą. Tikėjosi iš jo išmokti, kaip nerimaujant išlikti ramiam.

– Tu prastai atrodai, – pasakė Fabianas.

– Aš visą naktį nesudėjau nė bluosto, – prisipažino draugas. – Toji Zelov niūri ir prasta bobšė. Ji gali valandų valandas sėdėti ant sofos ir murmėti visokias kiaulystes, tarsi melsdamasi. Negali klausyti. O alkoholio maukia tiek, kad vien žiūrėdamas prisilaki. Paskui staiga prisimena, kad yra su vyru viena, ir tada tik laikykis. Ir elgiasi ne kaip normali moteris, bet lesbiete aš jos irgi nelaikau. Man atrodo, nors tai ir keistai skamba, kad ji homoseksuali.

Fabianas davė draugui išsikalbėti. Ir kad jis niekuo nesistebėjo, anas pagaliau apsiramino.

– Rytoj važiuoju dviem dienom į Frankfurtą, – išeidamas pasakė Labudė. – Rasovas irgi ten bus, mes norime įkurti iniciatyvinę grupę. Tuo tarpu ta mergina tegu pagyvena bute numeris du. Pastaraisiais mėnesiais jai labai sumautai sekėsi. Tegu pagaliau žmoniškai išsimiega. Iki, Jakobai.

Ir išėjo.

Fabianas nuėjo pas Korneliją. Ką ji pasakys išgirdusi, kad jis atleistas? Bet tenai sėdėjo Ruta Reiter, skulptorė, ji atrodė taip prastai, kad nė nenustebo, jį pamačiusi, ir išklojo, ką jau buvo plačiai išdėsčiusi Batenberg: mažoji Kulp nuvežta į *Charité* ligoninę. Jai kažkas pažeista viduje, o Vilhelmis, kandidatas į

anapus su medine koja, nuo vakar guli dirbtuvėje, dūsta, šnopščia ir vaduojasi mirtimi.

Kornelija išėmė iš savo lagamino kelis puodukus, lėkštes, atnešė šiek tiek maisto ir dailiai padengė stalą. Ji turėjo net baltą staltiesę ir gėlių puokštę. Reiter pareiškė jau išeinanti. Bet va dar ko norėjusi paklausti: ar kas nors nežino, kur gyvena jaunasis Labudė. Buvo aišku, kad ji tik dėl to buvo atėjusi. Tikėjosi per savo mokyklos draugę sužinoti Fabiano adresą, o per Fabianą, kur gyvena Labudė, nes Grunevaldo vilos tarnai jai nieko negalėję pasakyti.

– Aš žinau, kur jis gyvena, – atsakė Fabianas. – Be to, prieš kelias minutes jis sėdėjo mano kambaryje. Bet adreso negaliu duoti.

– Jis buvo čia? – sušuko skulptorė. – Iki!

Ir išlėkė.

– Ji negali be Zelov, – pasakė Kornelija.

– Ji negali gyventi nežeminama, – atsakė Fabianas.

– O aš galiu. – Ji pabučiavo jį ir pasodino prie stalo, kad Fabianas galėtų pasigėrėti, kaip ji ruošia vakarienę. – Tau patinka? – paklausė.

– Nuostabu. Labai gražu. Beje, būk tokia gera ir iš anksto pasakyk, kada man gėrėtis. Tu su nauja suknele? Ar aš jau matęs tuos auskarus? Ar tu vakar buvai persiskyrusi plaukus per vidurį? Aš nepastebiu to, kas man patinka. Man viską reikia pirštu parodyti.

– Tu pilnas trūkumų, – sušuko ji. – Kiekvieno atskirai aš nekenčiu, o visus krūvoj myliu.

Valgant ji papasakojo, kad rytoj pradės dirbti. Šiandien buvusi pristatyta daugeliui kolegų, dramaturgų, gamybos vadovų ir direktorių ir papasakojo apie tą keistą didelį namą, knibždėte knibždantį svarbių žmonių, lakstančių iš vienos konferencijos į kitą ir kaišiojančių pagalius į ratus garsinio kino atsiradimui. Fabianas nusprendė vėliau pasakyti savo bėdą.

Kai jie baigė valgyti, ji padėjo į šalį lėkštę su dviem sumuštiniais ir šypsodamasi pasakė:

– Neliečiama atsarga.

– Tu paraudai, – sušuko jis.

Ji linktelėjo.

– Kartais tu vis dėlto pastebi, kas verta nuostabos.

Jis pasiūlė pasivaikščioti. Ji apsirengė. O jis į tą laiką sumetė, kaip reikėtų pranešti apie atleidimą. Bet jiems nepavyko pasivaikščioti. Kai išėjo į lauką, kažkas už nugarų kostelėjo ir palinkėjo labo vakaro. Tai buvo išradėjas su pelerina.

– Jūs taip patraukliai apibūdinote savo sofą, kad aš šįvakar praradau bet kokį norą trūnyti ant laiptų ar palėpėje, – pasakė jis. – Todėl apsukau ratą apie Jorko gatvę ir atėjau čionai. Aš, tiesa, priekaištauju sau, kad jus apsunkinu, nes juk pagaliau jūs pats bedarbis.

– Tu bedarbis? – paklausė Kornelija. – Tai tiesa?

Senasis ponas įniko atsiprašinėti, manęs, kad panelė žinanti.

– Šįryt išgirdau. – Fabianas paleido Kornelijos ranką. – Atsisveikinant gavau du šimtus septyniasdešimt markių. Jei sumokėsiu už butą į priekį, mums liks šimtas devyniasdešimt markių. Vakar mane tai būtų prajuokinę.

Paguldę senąjį poną ant sofos ir pastatę šalia lempą, nes jis norėjo toliau tęsti savo slaptos mašinos skaičiavimus, jie palinkėjo jam labos nakties ir nuėjo į Kornelijos kambarį. Fabianas dar grįžo ir atnešė svečiui kelis sumuštinius.

– Aš jums pažadu nekosėti, – sušnabždėjo senis.

– Galite kosėti. Jūsų kaimynas ne tiek sau leidžia, o šeimininkė, tokia ponia Holfeld, pakenčia, nors jai anksčiau nereikėjo nuomoti kambarių. Tiktai nežinau, ką rytoj darysim. Šeimininkė labai vertina savo baldus ir labai supyktų pamačiusi, kad ant jos sofos visą naktį miegojo nepažįstamas žmogus. Labos nakties. Aš jus rytoj pažadinsiu. Iki tol ką nors būsiu sugalvojęs.

– Labanakt, jaunasis drauge, – atsakė senis ir išsitraukė iš kišenės savo brangiuosius popierius. – Linkėjimų sužadėtinei.

Kornelija atrodė tokia laiminga, kad Fabianas nusistebėjo. Po valandos ji jau surijo neliečiamą atsargą.

– Ak, gyvenimas toks puikus, – pasakė ji. – Ką tu manai apie ištikimybę?

– Pirma sukramtyk ir tik paskui sakyk skambius žodžius! – Jis sėdėjo šalia apsikabinęs rankomis kelius ir žiūrėjo į išsipleikusią ant lovos merginą. – Man atrodo, kad aš laukiu progos būti ištikimas, bet iki vakar netikėjau, kad dar galiu toks būti.

– Tai juk meilės prisipažinimas, – tyliai pasakė ji.

– Jeigu dabar imsi bliauti, aš numausiu tau kelnes ir išpersiu kailį! – pasakė jis.

Ji išsirito iš lovos, apsimovė savo rožines kelnaites ir atsistojo priešais Fabianą, šypsodamasi pro ašaras.

– Aš bliaunu, – sumurmėjo ji. – Dabar ištesėk pažadą. – Ir pasilenkė prie jo. Jis įsitraukė ją į lovą.

– Mano mielas, mielas, mielas! Dėl nieko nesirūpink! – pasakė ji.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Išradėjas spintoje
Nedirbti gėda
Motinos gastrolinis spektaklis

Kai kitą rytą norėjo pažadinti išradėją, tas jau buvo atsikėlęs, nusiprausęs ir apsirengęs, sėdi sau prie stalo ir skaičiuoja.

– Ar gerai išsimiegojote?

Senis buvo puikiai nusiteikęs ir paspaudė jam ranką.

– Ta sofa idealiai tinka miegojimui, – pasakė jis ir paglostė rudą sofos atlošą, tarsi tai būtų arklio nugara. – Man dabar jau nešdintis?

– Aš jums noriu pasiūlyti vieną dalyką, – tarė Fabianas. – Kai aš maudysiuosi, šeimininkė atneš į kambarį pusryčius, ir ji neturi tada jūsų pamatyti, antraip kils triukšmas. Kai ji išeis, vėl maloniai prašau. Tada galėsite ramiai pabūti dar kelias valandas. Aš, beje, jus paliksiu vieną, nes man reikia ieškotis darbo.

– Nieko tokio, – pareiškė senis. – Aš pavartysiu knygas, jeigu jūs nieko prieš. Bet kur man lįsti, kai jūs maudysitės?

– Manau, kad į spintą, – atsakė Fabianas. – Spinta, kaip būstas, iki šiol daugiausia pasirodydavo komedijose apie šeimyninę neištikimybę. Sulaužykime papročius, gerbiamas svety! Ar jūs priimate mano pasiūlymą?

Išradėjas atidarė spintą, skeptiškai pasižiūrėjo vidun ir paklausė:

– Ar jūs labai ilgai maudotės?

Fabianas nuramino jį, nustūmė savo antrąjį kostiumą į šalį ir paprašė svečią vidun. Senasis ponas apsisiautė peleriną, užsidėjo skrybėlę, pasikišo po pažastimi skėtį ir įsiropštė į spintą, kuri subraškėjo per visas sandūras.

– O jeigu ji mane čia ras?

– Tuomet aš pirmą kito mėnesio dieną turėsiu išsikraustyti.

Išradėjas atsirėmė į skėtį, linktelėjo ir pasakė:

– O dabar nešdinkitės į vonią!

Fabianas užrakino spintą, dėl visa ko įsidėjo į kišenę raktą ir šūktelėjo koridoriuje:

– Ponia Holfeld, pusryčius!

Kai įėjo į prausyklą, vonioje jau sėdėjo ir šypsojosi visa muiluota Kornelija.

– Nutrink man nugarą, – sušnabždėjo ji, – nes mano rankytės labai trumpos.

– Švara tampa malonumu, – tarė Fabianas ir išmuilino jai nugarą. Vėliau ji atsilygino jam tuo pačiu. Galop jie sėdėjo viens priešais kitą vonioje ir žaidė „jūra banguoja".

– Siaubas, – pasakė Fabianas, – mano spintoje dabar tūno išradėjų karalius ir laukia išvadavimo. Man reikia skubėti.

Jie išlipo iš vonios ir trynė viens kitą, kol paraudo oda. Tada išsiskyrė.

– Pasimatysim vakare, – sušnabždėjo ji.

Jis pabučiavo ją. Atsisveikino su jos akimis, jos burna ir kaklu, kiekviena kūno dalimi atskirai. Paskui nubėgo į savo kambarį. Pusryčiai jau buvo patiekti. Jis atrakino spintą. Senasis ponas išlipo nutirpusiomis kojomis ir atsigriebdamas ilgai kosėjo.

– Dabar bus antra komedijos dalis, – pasakė Fabianas, išėjo į koridorių, atidarė laiptinės duris, vėl jas užtrenkė ir sušuko: – Kaip aš džiaugiuosi, dėde, kad tu mane aplankei! Nagi ženk vidun! – Nepaliaudamas džiaugtis jis įsivedė tariamą asmenį į savo kambarį ir linktelėjo nustebusiam išradėjui. – Tai va,

dabar jūs pas mane jau oficialiai. Prašom sėstis. Štai jums antras puodukas.

– Ir aš jums, žinoma, dėdė.

– Giminystės ryšiai šeimininkes visuomet veikia raminamai, – paaiškino Fabianas.

– O kava gera. Ar galiu paimti bandelę? – Senasis ponas jau buvo bepamirštąs spintą. – Jeigu man nebūtų paskirta globa, aš jums užrašyčiau visą savo turtą, gerbiamas pone sūnėne, – pasakė jis ir ėmė iškilmingai valgyti.

– Jūsų hipotetinis pasiūlymas daro man garbę, – pasakė Fabianas.

Naujajam dėdei primygtinai prašant, jie susidaužė kavos puodeliais ir sušuko:

– Į sveikatą!

– Aš myliu gyvenimą, – prisipažino senis ir kiek sutriko. – Ypač po to, kai tapau vargšas. Kartais iš džiaugsmo, rodos, kandžiočiau saulės šviesą ar parkų orą. Ar žinote, kodėl taip yra? Aš dažnai galvoju apie mirtį, o kas dabar apie ją galvoja? Niekas negalvoja apie mirtį. Kiekvieną ji užklumpa iš netyčių, kaip geležinkelio ar kokia nors kita nenumatyta katastrofa. Tokie kvaili pasidarę žmonės. Aš kasdien galvoju apie mirtį, nes ji kasdien gali pamoti. O kad galvoju apie ją, tai myliu gyvenimą. Tai puikus išradimas, o apie išradimus aš išmanau.

– O apie žmones?

– Žemės rutulys apsikrėtęs niežais, – burbtelėjo senis.

– Mylėti gyvenimą ir neapkęsti žmonių, tai retai kada gerai baigiasi, – pasakė Fabianas ir atsistojo. Jis paliko svečią tebegeriantį kavą, paprašė ponios Holfeld netrukdyti dėdės ir nuėjo į savo rajono darbo biržą.

Aplankęs tris valdininkus, tai yra po dviejų valandų, jis sužinojo, kad atėjo ne tuo adresu, kad jam reikia kreiptis į Vakarų filialą, specialiai užsiiminėjantį kontorų tarnautojų reikalais. Jis nuvažiavo autobusu į Vitenbergo aikštę ir nuėjo į nurodytą vietą. Pasirodė, jog informacija buvo klaidinga. Jis pa-

kliuvo į bedarbių medicinos seselių, vaikų darželių auklėtojų ir stenografių būrį ir kaip vienintelis vyras sukėlė didelį susidomėjimą.

Jis išėjo į gatvę ir už kelių namų rado įstaigą, panašią į vartotojų sąjungos parduotuvę, ten dabar buvo darbo biržos filialas, į kurį jam ir reikėjo kreiptis. Kitapus buvusio prekystalio sėdėjo tarnautojas, o priešais jį stovėjo ilga bedarbių tarnautojų eilė, kurie viens po kito rodė savo korteles, o jis jas žymėjo.

Fabianas nusistebėjo, kaip rūpestingai tie bedarbiai buvo apsirengę, kai kurie net, galima sakyti, elegantiškai, ir sutikęs juos Kurfiurstendame, tikrai būtum palaikęs savanoriais dykūnais. Galbūt šie žmonės rytinį vizitą į registratūrą siejo su pasivaikščiojimu po prašmatnių parduotuvių gatves. Juk pastovėti priešais vitrinas nieko nekainuoja, ir kas supras, ar žmogus neįstengia nieko nusipirkti, ar nenori? Jie buvo su išeiginiais drabužiais ir teisingai darė, nes kas gi daugiau turi tiek išeiginių dienų kaip jie?

Rimti ir tiesūs stovėjo jie išsirikiavę eilėje ir laukė, kada vėl galės įsidėti į kišenę korteles. Po to ėjo į lauką tarsi iš kokio dantų kabineto. Kartais tarnautojas imdavo bartis ir atidėdavo kortelę į šalį. Parankinis nunešdavo ją į gretimą patalpą. Tenai didingai sėdėjo inspektorius ir prašė, kad nereguliariai registratūroje besilankantys žmonės pasiteisintų. Kartais pro duris išeidavo panašus į durininką žmogus ir ką nors pašaukdavo.

Fabianas ėmė skaityti ant sienų kabančius skelbimus. Buvo draudžiama nešioti raiščius. Perduoti kitiems asmenims tramvajaus persėdimo bilietus ir jais toliau naudotis. Provokuoti politinius debatus ir juose dalyvauti. Buvo pranešama, kur už trisdešimt pfenigų galima labai sočiai papietauti. Kad pakeistos kontrolės dienos asmenims, kurių pavardės prasideda tokiomis ir tokiomis raidėmis. Kokių profesijų atstovų pasikeitė kontorų adresai ir informavimo laikas. Buvo pranešama. Buvo draudžiama. Draudžiama. Pranešama.

Įstaiga pamažu tuštėjo. Fabianas padėjo priešais tarnautoją savo dokumentus. Ir tas pasakė, kad reklamos specialistai čia paprastai nesilanko ir patarė Fabianui kreiptis į kontorą, aptarnaujančią laisvų profesijų atstovus, mokslininkus, menininkus. Ir pasakė adresą.

Fabianas nuvažiavo autobusu į Aleksandro aikštę. Buvo jau beveik vidurdienis. Kontoroje rado labai mišrią draugiją. Sprendžiant pagal skelbimus, tai galėjo būti gydytojai, teisininkai, inžinieriai, diplomuoti agronomai ir muzikos mokytojai.

– Aš dabar krizių skyriuje, – kalbėjo mažas ponas. – Ir gaunu dvidešimt keturias su puse markės. Kiekvienam mano šeimos nariui per savaitę tenka dvi markės septyniasdešimt du pfenigai, o per dieną – 38 pfenigai. Aš apskaičiavau tai chroniškai neturėdamas ką veikti. Jeigu ir toliau taip bus, imsiu plėšti.

– Jeigu tai būtų taip lengva, – atsiduso jo kaimynas, trumparegis jaunikliis. – Netgi vogti reikia mokėti. Aš metus atpyliau kalėjime. Tiesą sakant, draugija ten nekokia.

– Man į tai nusispjaut, – karštai pareiškė mažasis ponas. – Mano žmona negali įdėti vaikams į mokyklą net duonos plutos. Aš negaliu į tai daugiau žiūrėti.

– Tarsi vogimas turėtų kokią nors prasmę, – pasakė aukštas diktas žmogus, rymąs prie lango. – Kai smulkus buržua neturi ko ėsti, jis tuojau virsta liumpenproletaru. Kurgi jūsų klasinė sąmonė, mažas šlykštus padare? Ar vis dar nesuvokiate, kur jūsų vieta? Padėkite paruošti politinę revoliuciją.

– Iki tol mano vaikai numirs iš bado.

– Jeigu sėsite už vogimą, jūsų gerbiami ponai vaikai numirs dar greičiau, – tarė vyras prie lango.

Trumparegis jaunikliis nusijuokė ir apgailestaudamas patraukė pečiais.

– Mano padai visiškai suplyšę, – pasakė mažasis ponas. – Jeigu aš čia kasdien vaikščiosiu, po savaitės neturėsiu batų, o važinėti nėra už ką.

– Argi jūs negaunate batų iš socialinio? – paklausė trumparegis.

– Mano kojos labai jautrios, – paaiškino mažasis ponas.

– Tai pasikarkite! – pasiūlė žmogus prie lango.

– Tam jo kaklas per jautrus, – įsiterpė Fabianas.

Jauniklis padėjo ant stalo kelias monetas ir suskaičiavo savo turtą.

– Pusė pinigų visuomet išeina skelbimams. Perki pašto ženklą. Kitą įdedi, kad atsiųstų atsakymą. Per savaitę po dvidešimtsyk perrašinėju ir tvirtinu visokias pažymas. Niekas atgal mano dokumentų neatsiunčia. Ir atsakymo nė vieno negavau. Jie ten savo kontorose, matyt, renka mano ženkliukus.

– Bet valdžia daro, ką gali, – pasakė žmogus prie lango. – Tarp kita ko, įsteigė nemokamus piešimo kursus bedarbiams. Tai tikra malonė, ponai. Pirma, išmoksti piešti obuolius ir žlėgtainius, o antra, tuo pasisotini. Meninis mokymas kaip maistas.

Mažasis ponas, matyt, visiškai neturintis humoro jausmo, liūdnai burbtelėjo:

– Man jų nereikia. Aš pats braižytojas.

Tada laukimo kambaryje pasirodė vienas tos kontoros tarnautojas ir Fabianas, jau įsigijęs karčios patirties, paklausė, ar jis tiesingai pataikė. Tarnautojas paprašė parodyti rajono darbo biržos pažymėjimą.

– Jūs dar neužsiregistravęs? Jums tai reikia padaryti pirmiausia.

– Vadinasi, dabar aš turiu eiti ten, kur prieš penkias valandas pradėjau savo turnė?

Bet tarnautojas jau buvo išgaravęs.

– Su tavimi mandagiai kalbama, – pasakė jauniklis, – bet niekuomet negali būti tikras, ar esi teisingai informuojamas.

Fabianas autobusu nuvažiavo į savo rajono darbo biržą. Jis jau buvo pravažinėjęs markę ir iš pykčio net nežiūrėjo pro langą.

Kai atvažiavo, birža buvo uždaryta.

– Nagi parodykite man savo popierius, – pasakė durininkas. – Galbūt aš galėsiu jums padėti.

Fabianas padavė tam geram žmogui visą pluoštą popierių.

– Aha, – tarė durininkas juos kruopščiai išstudijavęs. – Jūs net ne bedarbis.

Fabianas klestelėjo ant bronzinio stulpelio, puošiančio tarpuvartį.

– Jums dabar tam tikra prasme iki mėnesio pabaigos apmokėtos atostogos. Juk gavote iš firmos pinigus?

Fabianas linktelėjo.

– Tad ateikite po dviejų savaičių, – pasiūlė durininkas. – Iki tol pabandykite laimę skaitydamas skelbimus laikraščiuose. Viltis menka, bet visko būna.

– Laimingos kelionės, – burbtelėjo Fabianas, atsiėmė popierius ir nudrožė į Tyrgarteną, kur ketino suvalgyti kelias bandeles, tačiau galop sušėrė jas gulbėms, iškylaujančioms su jaunikliais Naujajame ežere.

Pavakare grįžęs namo, savo kambaryje rado motiną. Ji sėdėjo ant sofos ir, padėjusi į šalį knygą, pasakė:

– Stebiesi, ar ne, vaikeli?

Jie apsikabino. Ji kalbėjo toliau:

– Man reikėjo pažiūrėti, ką tu veiki. Tėvas į tą laiką pabus parduotuvėje. Aš nerimavau dėl tavęs. Tu neatsakinėji į mano laiškus. Dešimt dienų nieko nerašei. Aš nežinojau, kur dėtis, Jakobai.

Jis atsisėdo šalia motinos, glostė jos rankas ir aiškino, kad jam viskas gerai.

Ji tiriamai jį apžiūrinėjo.

– Aš ne laiku?

Jis papurtė galvą. Ji atsistojo.

– Skalbinius jau padėjau į spintą. Tavo šeimininkė kartais galėtų patvarkyti. Ar jai tai per žema? Spėk, ką aš tau atvežiau. – Ji atidarė pintą krepšį ir ėmė krauti ant stalo ryšulius. – Svarą kraujinės dešros, – pasakė ji, – pirktos Plačiojoje gatvėje,

tu žinai. Šaltą pjausnį. Deja, čia negalima naudotis virtuve, antraip aš tau pašildyčiau. Kumpio. Pusę saliamio dešros. Teta Marta perduoda gerų dienų. Aš buvau vakar pas ją sode. Kelis gabalus muilo iš parduotuvės. Kad ta prekyba bent kiek geriau eitų. Manau, žmonės jau nebesiprausia. O va kaklaraištis, tau patinka?

– Tu tokia gera, – pasakė Fabianas. – Bet kam dėl manęs taip švaistai pinigus?

– Ką tu čia šneki, – pasakė motina ir sudėjo maistą į lėkštę. – Tegu tavo šeimininkė teikiasi mums išvirti truputį arbatos. Aš jai jau sakiau. Rytoj vakare grįžtu namo. Aš atvažiavau traukiniu. Laikas kaipmat prabėgo. Mūsų kupė buvo berniukas. Mes tiek prisijuokėm. Kaip širdis? Tu per daug rūkai! Visur pilna tuščių cigarečių pakelių.

Fabianas pasižiūrėjo į motiną. Iš susijaudinimo ir graudulio ji elgėsi kaip žandaras per kratą.

– Vakar aš prisiminiau, – pasakė jis, – kaip buvo tada, kai gyvenau internate, o tu sirgai, ir aš vakarais pabėgdavau vien tik pažiūrėti, kaip jautiesi. Kartą, prisimenu, tu stūmei priešais save kėdę ir rėmeisi į ją, antraip nebūtum galėjusi man atidaryti.

– Tu daug prisikentėjai per savo mamą, – pasakė ji. – Mums reikėtų dažniau matytis. Kaip sekasi fabrike?

– Aš jiems pasiūliau vieną konkursą. Taip jie gali uždirbti ketvirtį milijono.

– O tau moka tiktai du šimtus septyniasdešimt per mėnesį, tai plėšikai.

Motina pasipiktino. Kažkas pabeldė į duris. Ponia Holfeld atnešė arbatą, pastatė padėklą ant stalo ir pasakė:

– Jūsų dėdė vėl čia.

– Tavo dėdė? – paklausė motina.

– Aš irgi nusistebėjau, – pareiškė šeimininkė.

– Tikiuosi, kad jums tai nepakenks, ponia Holfeld, – atsakė Fabianas, ir ponia Holfeld įsižeidusi pasišalino. Fabianas įsivedė

išradėją į kambarį ir pasakė motinai: – Mama, tai senas mano draugas. Jis vakar miegojo ant sofos, ir aš jį pavadinau dėde, kad būtų mažiau šnekų. – O išradėjui tarė: – Čia mano mama, mielas dėde. Geriausia šio šimtmečio moteris. Prašom sėstis. Šiandien sofa užimta. Bet prašom ateiti rytoj, jeigu jums tai tinka.

Senasis ponas atsisėdo, kostelėjo, užmovė savo skrybėlę ant skėčio rankenos ir įspraudė Fabianui į ranką voką.

– Tučtuojau paslėpkite, – paprašė jis. – Tai mano mašina. Mane vejasi. Šeima vėl nori mane įkišti į beprotnamį. Matyt, tikisi išgauti iš manęs užrašus ir pasidaryti pinigų.

Fabianas įsikišo voką kišenėn.

– Jūs nori uždaryti į beprotnamį?

– Aš nieko prieš, – pasakė senis. – Tenai ramu. Ir parkas nuostabus. Vyriausiasis gydytojas pakenčiamas bernas, pats truputį kvanktelėjęs ir puikiai žaidžia šachmatais. Aš jau dusyk ten buvau. Kai nusibos, vėl išeisiu. Atsiprašau, miela ponia, – pasakė jis motinai, – kad per mane turite rūpesčių. Neišsigąskite, kai mane išves. Netrukus turi paskambinti. Aš pasiruošęs. Popieriai saugioje vietoje. Beje, aš neišprotėjęs, savo brangiai giminei net pernelyg protingas. Mielas drauge, brūkštelėkite kelias eilutes į Bergendorfo kliniką.

Pasigirdo skambutis.

– Jie jau čia, – šūktelėjo senis.

Ponia Holfeld įleido du ponus.

– Prašau man atleisti už sutrukdymą, – pasakė vienas ir nusilenkė. – Mano įgaliojimai, kuriuos mielai galiu pateikti, leidžia išsivesti iš jūsų draugijos poną profesorių Kolrepą. Apačioje laukia automobilis.

– Kam tos mandagybės, mielas sanitarijos tarėjau. Aš jau vakar pastebėjau, kad jūs mane sekate. Sveiki, Vinkleri. Ką gi, važiuosim. Kaip gyvuoja mieloji mano šeima?

Gydytojas trūktelėjo pečiais.

Senis priėjo prie spintos, atsidarė ją, pasižiūrėjo vidun ir

vėl uždarė duris. Tada priėjo prie Fabiano ir paspaudė jam ranką.

– Labai jums ačiū. – Ir žengė prie durų. – Jūs turite gerą sūnų, – pasakė jis poniai Fabian. – Tuo ne kiekvienas gali pasigirti. – Ir išėjo iš kambario.

Gydytojas ir sanitaras išsekė jam iš paskos. Fabianas ir jo motina pasižiūrėjo pro langą. Prie durų stovėjo automobilis. Į gatvę išėjo trys vyrai. Vairuotojas padėjo senajam išradėjui apsivilkti dulkiniu, o peleriną numetė ant sėdynės.

– Keistas žmogus, – pasakė motina, – bet jis nepamišęs.

Automobilis nuvažiavo.

– O kodėl jis pasižiūrėjo į spintą?

– Šįryt aš jį tenai buvau uždaręs, kad nerastų šeimininkė.

Motina įpylė arbatos.

– Bet vis tiek lengvabūdiška priimti nakvynėn svetimus žmones. Juk visko gali atsitikti. Tikiuosi, jis tenai nesuteršė tavo drabužių.

Fabianas užrašė ant voko klinikos adresą ir jį užlipino. Paskui sėdo valgyti.

Po vakarienės pasakė:

– Pasiruošk, eisim į kiną.

Kol motina rengėsi, jis nuėjo pas Korneliją ir pasakė, kad atvažiavo motina. Draugė pavargusi gulėjo lovoje.

– Aš pamiegosiu, kol tu grįši iš kino, – pasakė ji. – Ar tada dar užeisi pas mane?

Jis pažadėjo. Garsinis filmas, kurį jie žiūrėjo, buvo banali teatro pjesės ekranizacija, vykusi dviem planais. Tačiau nufilmuota labai nešykštint lėšų, tiesiog beprotiškai prašmatniai. Nors padorumo sumetimais ir nebuvo rodoma, regėjosi, kad po lovomis stovi auksiniai naktipuodžiai. Motina vis juokėsi, Fabianą tai taip džiugino, kad jis ir pats ėmė jai pritarti.

Namo ėjo pėsti. Motina buvo linksma.

– Jeigu anksčiau būčiau buvusi tokia sveika, vaikeli, tau būtų buvę daug geriau, – pasakė ji po kiek laiko.

– Man ir taip buvo neblogai, – atsakė jis. – Be to, viskas jau praėjo.

Namie jie truputį pasiginčijo, kam miegoti lovoje, o kam ant sofos. Pagaliau Fabianas paėmė viršų. Motina paklojo jam sofą. Jis pasakė turįs trumpam nueiti į gretimą kambarį.

– Tenai gyvena viena jauna panelė, ir aš su ja draugauju.

Jis dėl visa ko atsisveikino, pabučiavo motiną ir tyliai atidarė duris.

Bet po valandėlės grįžo.

– Ji jau miega, – pasakė ropšdamasis ant sofos.

– Anksčiau tai būtų buvę neįmanoma, – tarė ponia Fabian.

– Jos motina tą patį sako, – burbtelėjo sūnus ir nusigręžė į sieną. Staiga, prieš pat užmigdamas, jis pakilo, atšlepsėjo per tamsų kambarį prie lovos, pasilenkė ir pasakė kaip kadaise:

– Saldžių sapnų, mamyte.

– Ir tau, – atsakė ji ir atsimerkė.

Jis to nepamatė ir tamsoje apgraibomis nuėjo prie sofos.

TRYLIKTAS SKYRIUS

Universalinė ir Artūras Šopenhaueris
Atvirkščias bordelis
Du dvidešimties markių banknotai

Kitą rytą jį pažadino motina.

– Kelkis, Jakobai! Pavėluosi į darbą.

Jis greitai apsirengė, stovėdamas išgėrė kavos puodelį ir atsisveikino.

– O aš į tą laiką padarysiu čia tvarką, – pasakė ji. – Šitiek dulkių visur. Ir tavo palto pakaba nutrūkusi. Eik be palto. Lauke šilta.

Fabianas atsirėmė į duris ir žiūrėjo į triūsiančią motiną. Jos nervingas uolumas dvelkė namais. Kambarys, rodės, buvo pilnas jo, ir jis prisiminė gimtus namus.

– Nejau negali penkias minutes pasėdėti nieko neveikdama? – paklausė jis. – Gaila, kad dabar neturiu laiko. Mes galėtume nueiti į Tyrgarteną. Arba į Akvariumą. Arba liktume čia, ir tu man papasakotum, koks juokingas buvau mažas. Kaip adata subraižiau lovą ir paskui atsivedžiau tave pasižiūrėti mano puikaus paveikslo. Arba kaip aš tau per gimimo dieną padovanojau baltų ir juodų siūlų, tuziną adatų ir spusčiukų.

– Taip pat dėžutę segtukų ir balto ir juodo šilko. Kaip šiandien prisimenu, – pasakė motina ir aptampė jo švarką. – Kostiumą reikėtų išlyginti.

– Ir žmoną turėti, ir septynis mažus mielus vaikus, – pridūrė jis nuspėdamas, ką ji toliau sakys.

– Spruk į darbą! – Motina įsirėmė į šonus rankomis. – Dirbti sveika. Beje, aš popiet ateisiu tavęs pasitikti. Lauksiu prie durų. Paskui tu mane nuvesi į stotį.

– Gaila, kad gali pabūti tiktai vieną dieną.

Jis darsyk priėjo prie jos.

Motina nežiūrėjo į jį. Kuitėsi prie sofos.

– Aš negalėjau ištverti namie, – sumurmėjo ji. – Bet dabar jau geriau, tau reikia daugiau miegoti ir nežiūrėti į gyvenimą taip rimtai, sūneli. Nuo to lengviau nebus.

– Dabar aš jau einu, nes dar tikrai pavėluosiu, – pasakė jis.

Ji pasižiūrėjo į jį pro langą ir linktelėjo. Jis pamojo ranka, nusišypsojo ir pasileido bėgti. Kai namo jau nebuvo matyti, sulėtino žingsnį ir pagaliau visai sustojo. Kokias jis čia slėpynes žaidžia su senute! Išlėkė kaip akis išdegęs, nors neturi ką veikti. Paliko ją tenai viršuje, svetimame, bjauriame kambaryje, nors žinojo, kad už kiekvieną valandą, praleistą su juo, ji būtų atidavusi vienerius savo gyvenimo metus. Popiet ji ateis jo pasitikti prie darbo. Jis turės suvaidinti komediją. Ji neturi sužinoti, kad jis atleistas. Kostiumas, kurį vilkėjo, buvo vienintelis, kurį per trisdešimt dvejus metus nusipirko pats. Ji visą savo gyvenimą dėl jo plūkėsi ir taupė. Nejau tai niekad nesibaigs?

Kadangi ėmė lyti, Fabianas užėjo į universalinę parduotuvę. Universalinės, nors jos egzistuoja visai ne dėl to, labai tinka neturinčių nei pinigų, nei skėčio žmonių pramogai. Jis pasiklausė pardavėjos, kuri labai mitriai skambino pianinu. Iš maisto produktų skyriaus jį išvarė žuvų kvapas, kurio negalėjo pakęsti nuo vaikystės, galbūt prisimindamas embrioninę būseną. Baldų aukšte vienas jaunikaitis būtinai norėjo jam įpiršti didelę drabužių spintą. Ji esanti labai nebrangi, galimybė nepakartojama. Fabianas pabėgo nuo neregėtai įkyraus pardavėjo į knygų skyrių. Antikvarinių knygų lentynoje aptiko Šopenhauerio rinktinę, pavartė ir įniko skaityti. To įtūžusio žmonijos dėdulės pasiūlymas sukil-

ninti Europą indų medicinos pagalba, aišku, buvo beprotiškas, kaip ir visi kiti teigiami pasiūlymai, nesvarbu, ar juos būtų sakę devynioliktojo amžiaus filosofai, ar dvidešimtojo amžiaus ekonomistai. Vis dėlto senis buvo nepakartojamas! Fabianas rado vieną tipologinį vertinimą ir perskaitė:

„Šį skirtumą Platonas išreiškia žodžiais ἔυχολος ir δύσχολος. Juos galima taikyti ir skirtingiems žmonėms, skirtingai išgyvenantiems malonius ir nemalonius įspūdžius, kai vienas tik juokiasi iš to, kas kitą beveik varo į neviltį, be to, kuo abejingiau išgyvenami malonūs dalykai, tuo stipriau – nemalonūs, ir atvirkščiai. Jeigu kas nors turi vienodas galimybes baigtis laimingai ar nelaimingai, tai blogai pasibaigus δύσχολος pyks ir graušis, o laimingai – nesidžiaugs; tuo tarpu ἔυχολος dėl nelaimingos baigties nepyks ir nesigrauš, o dėl laimingos džiaugsis. Jeigu iš dešimties sumanymų δύσχολος pasiseks devyni, tai jis nesidžiaugs ir pyks, kad nepasisekė dešimtas, o ἔυχολος priešingai, pasisekus vienam iš dešimties sumanymų, save guos ir bandys pralinksminti.

O kad blogis dažnai sutinkamas nė kiek neatlygintinai, tai niūrūs ir bailūs žmonės dažnai lengviau pakelia visokias bėdas negu linksmi ir nerūpestingi, nors tos bėdos dažnai būna tik įsivaizduojamos; kadangi tas, kuris visur mato tamsias spalvas ir bijo blogiausio, iš anksto imasi atsargumo priemonių, rečiau apsirinka, negu tas, kuris visur mato rožines spalvas."

– Ką jūs norite pirkti? – paklausė pavytusi panelė.

– Ar turite medvilninių kojinių? – paklausė Fabianas.

Pavytusioji panelė rūsčiai pasižiūrėjo į jį ir pasakė:

– Pirmame aukšte.

Fabianas padėjo knygą ant prekystalio ir nulipo laiptais žemyn. Ar teisus Šopenhaueris, kai jis, būtent jis, supriešina kaip lygias šias dvi žmonių kategorijas? Ar ne jis savo psichologijoje tvirtina: pasitenkinimo jutimas tai ne kas kita kaip nepasitenkinimo minimumas? Argi šia fraze jis nesuabsoliutina aiškiai klaidingos δύσχολοι pažiūros?

Porceliano ir meninės keramikos skyriuje grūdosi žmonės. Fabianas priėjo prie jų. Pirkėjai, pardavėjos ir žiopliai buvo apsupę mažą apsiverkusią gal kokių dešimties metų mergytę su mokykline kuprine ir varganais drabužiais. Mergytė drebėjo visu kūnu ir persigandusi žiūrėjo į piktus, susijaudinusius suaugusiųjų veidus.

Atėjo skyriaus vedėjas.

– Kas čia dedasi?

– Aš nutvėriau šią įžūlią mergiūkštę! Ji pavogė peleninę, – atsakė viena senmergė. – Va šitą!

Ji iškėlė į viršų margą dubenėlį ir parodė vedėjui.

– Marš pas direktorių! – sukomandavo žmogus su vizitiniu švarku.

– Tie dabartiniai vaikai, – atsiduso išsipusčiusi žąsis.

– Marš pas direktorių! – suriko viena pardavėja ir nutvėrė mažylę už peties. Ta ėmė garsiai verkti.

Fabianas prasibrovė pro susirinkusius.

– Tučtuojau paleiskite mergaitę!

– Atsiprašau, – pasakė skyriaus vedėjas.

– Ko jūs čia kišatės? – paklausė kažkas.

Fabianas taip pliaukštelėjo pardavėjai per rankas, kad ta tučtuojau paleido mergaitę, ir jis prisitraukė ją prie savęs.

– Kodėl tu paėmei būtent peleninę? – paklausė jis. – Tu jau rūkai cigarus?

– Aš neturėjau pinigų, – atsakė mergaitė. Ir pasistiebė ant pirštų galų. – Šiandien mano tėtės gimtadienis.

– Vagia todėl, kad neturi pinigų! Kuo toliau, tuo gražiau, – įsiterpė išsipusčiusioji žąsis.

– Parašykite mums čekį, – pasakė Fabianas pardavėjai. – Mes perkame šią peleninę.

– Bet ją reikia nubausti! – pareiškė skyriaus vedėjas.

Fabianas priėjo prie jo.

– Jeigu jūs nepriimsite mano pasiūlymo, aš išdaužysiu visą jūsų porcelianą.

Ponas su vizitiniu švarku trūktelėjo pečiais, pardavėja parašė čekį ir nunešė peleninę į išdavimo vietą. Fabianas priėjo prie kasos, sumokėjo ir paėmė ryšulėlį. Paskui palydėjo mergytę iki durų.

– Imk savo peleninę, – tarė jis. – Bet gerai žiūrėk, kad nesudužtų. Gyveno kartą mažas berniukas, jis nupirko didelį molinį puodą, norėdamas jį padovanoti mamai per Kūčias. Kai atėjo metas, berniukas paėmė puodą ir puolė prie pravirų durų. Eglutė pasakiškai žibėjo. „Va, mama, čia tau... – ištarė jis ir norėjo pasakyti: – Čia tau puodas". Bet puodas tiktai pokšt ir subyrėjo atsitrenkęs į duris. „Va, mama, čia tau rankena", – pasakė tada berniukas, nes tiktai rankena liko jo rankoje.

Mergytė pasižiūrėjo į jį, suspaudė ryšulėlį abiem rankomis ir pasakė:

– Bet peleninė be rankenos.

Ji tūptelėjo ir nubėgo. Paskui atsigręžė, šūktelėjo: „Labai ačiū!" ir dingo.

Fabianas išėjo į gatvę. Jau nebelijo. Jis atsistojo prie šaligatvio krašto ir žiūrėjo į pravažiuojančius automobilius. Vienas sustojo. Sena apsikrovusi pirkiniais ponia sunkiai pasislinko ant sėdynės ir norėjo išlipti. Fabianas atidarė duris, padėjo poniai nulipti nuo paminos, mandagiai nukėlė skrybėlę ir pasitraukė į šalį.

– Prašau! – pasakė kažkas šalia jo. Tai buvo ta pati sena ponia. Ji kažką įspraudė jam į delną, linktelėjo ir nuėjo į universalinę. Fabianas atgniaužė delną. Jame buvo vienas grašis*. Jis netyčia užsidirbo grašį. Negi jau atrodo kaip elgeta?

Jis įsidėjo monetą kišenėn, tyčia vėl priėjo prie šaligatvio krašto ir atidarė dar vieno automobilio dureles.

– Prašau! – pasakė kažkas ir vėl davė grašį.

„Tai virsta profesija, – pamanė Fabianas ir po ketvirčio valandos jau buvo uždirbęs šešiasdešimt penkis pfenigus. „Jeigu

* Dešimties pfenigų moneta (*vert. past.*).

dabar pro šalį eitų Labudė ir pamatytų literatūrologiją baigusį durininką", – pagalvojo jis. Bet ši mintis jo neišgąsdino. Tik motinos nebūtų norėjęs sutikti, ir Kornelijos.

– Ar galiu sušelpti? – paklausė viena moteris ir padavė jam gan stambią monetą. Tai buvo ponia Irena Mol. – Aš tave jau kadai stebiu, mano mielas, – pasakė ji ir piktdžiugiškai išsišiepė. – Mes vis susitinkame. Tau taip sumautai sekasi? Tu pasikarščiavai nepriimdamas mano vyro pasiūlymo ir raktus galėjai pasilaikyti. Aš laukiau tavęs, tikėdamasi išvysti savo guolyje. Tavo santūrumas mane jaudina. Va padėk nešti pirkinius. Arbatpinigių jau gavai.

Fabianas leidosi apkraunamas ryšuliais ir tylomis nusekė jai iš paskos.

– Kuo aš galiu tau padėti? – paklausė ji susimąsčiusi. – Darbo netekai, taip? Aš nekerštinga. Į Molį, deja, jau negalima dėti vilčių. Jis išplaukė laivu į Prancūziją ar kažkur kitur. Ir dabar pas mus gyvena kriminalinė policija. Molis savinosi jo notariatui patikimus pinigus. Jau daug metų, niekad nebūčiau patikėjusi. Mes jo neįvertinome.

– Iš ko jūs dabar gyvenate? – pasidomėjo Fabianas.

– Aš atidariau pensioną. Dideli butai dabar pigūs. Baldus man padovanojo senas pažįstamas, tiksliau, mes susipažinom neseniai, o pažįstamas senas. Jo žinioje tiktai kelios durų „akutės".

– Ir kas gyvena tame jūsų apžvelgiamame pensione?

– Jauni vyrai, mano mielas. Butas ir maistas už dyką. Be to, gauna trisdešimt procentų pajamų.

– Kokių pajamų?

– Mano jaunų nekrikščionių vyrų sąjungą labai myli aukštuomenės ponios. Ne visuomet gražios ir lieknos, o kad jos kadaise buvo jaunos, niekas netiki. Bet jos turi pinigų. Ir moka tiek, kiek liepiu. Ir ateina pas mane, net jeigu reikia savo vyrus apvogti ar nugalabyti. Mano pensiono gyventojai uždirba pinigų. O baldų pirklys žiūri. Ponios tenkina savo aistras. Tris jaunus vyrus iš manęs jau nupirko. Jie dabar turi pinigų, savus

butus ir draugužių, aišku, slapta. Vieną, vengrą, įsigijo pramonininko žmona. Jis gyvena kaip princas. Jeigu nekvailios, po metų bus susikrovęs turtą. Tada galės pasiųsti velniop tą išplerusią senę.

– Vadinasi, vyrų bordelis, – pasakė Fabianas.

– Tokia įstaiga dabar gyvybingesnė negu paprasti viešieji namai, – paaiškino Irena Mol. – Be to, aš nuo pat mažų dienų svajojau turėti kažką panašaus. Aš labai patenkinta. Turiu pinigų, beveik kiekvieną dieną priimu naują darbuotoją, ir kiekvienas, kuris nori gyventi pensione, turi išlaikyti savotišką stojamąjį egzaminą, parodydamas, ką gali. Aš priimu ne visus! Tikrų talentų maža. Įgimtų gabumų pasitaiko dažniau. Aš ruošiuosi organizuoti tobulinimosi kursus.

Ji sustojo.

– Mes atėjome.

Pensionas buvo dideliame elegantiškame nuomojamame name.

– Noriu tau pasiūlyti vieną dalyką. Į pensiono gyventojus tu netinki, mano mielas. Tu pernelyg išrankus ir jau per senas tam darbui. Mano klientūra labiau nori dvidešimtmečių. Be to, tu perdėtai išdidus. Aš tave galėčiau panaudoti kaip sekretorių. Man po truputį reikės įsivesti normalią apskaitą. Tu galėtum dirbti mano privačiuose apartamentuose ir ten pat gyventi. Ką pasakysi?

– Štai jūsų pirkiniai, – tarė Fabianas. – Bijau, kad man tuoj pasidarys bloga.

Tą akimirką iš namo išėjo du jaunuoliai. Jie buvo puikiai apsitaisę, stabtelėjo, pamatę ponią Mol, ir nusiėmė kepures.

– Gastonai, tau šiandien laisva diena? – paklausė ji.

– Mekis pakvietė apžiūrėti automobilio, kurį jam žada padovanoti septintas numeris. Po dvidešimties minučių aš sugrįšiu.

– Gastonai, tučtuojau eik į savo kambarį. Kas čia per tvarka? Tegu Mekis vienas eina. Marš atgal! Trečią valandą turi ateiti dvyliktas numeris. Iki tol turi pamiegoti, nagi!

Jaunuolis grįžo į namą, antrasis, darsyk nusilenkęs, nuėjo savo keliu.

Ponia Mol tarė Fabianui:

– Tai vėl spyriojiesi? – Ji paėmė ryšulius. – Duodu tau savaitę apsigalvoti. Adresą dabar žinai. Pamąstyk. Jeigu nori mirti iš bado, prašau. Be to, padarytum man asmeninę paslaugą. Tikrai. Kuo labiau spyriojiesi, tuo labiau man knieti. Gali neskubėti, aš nenuobodžiauju.

Ji nuėjo į namą.

– Tai ribojasi su būtinybe, – sumurmėjo Fabianas apsigręždamas.

Vienoje smuklėje jis suvalgė dešrelę su bulvių salotomis. Kartu perskaitė tenai iškabintus laikraščius ir užsirašė siūlomus darbus. Po to priplėkusioje popieriaus parduotuvėje nusipirko reikiamų dalykų ir sukurpė keturis prašymus priimti į darbą. Įmetęs juos į pašto dėžutę, nusprendė, kad jau metas. Ir pavargęs nupėdino prie cigarečių fabriko.

– Jūs vėl pas mus? – paklausė sargas.

– Aš susitaręs čia susitikti su motina, – atsakė Fabianas.

Sargas pamerkė akį.

– Pasikliaukite manimi.

Fabianui buvo nemalonu, kad sargas perprato, kokią komediją jis čia vaidina. Ir greit nuėjo į administracijos pastatą, atsisėdo prie lango ir kas penkios minutės žvilgčiojo į laikrodį. Išgirdęs žingsnius, prisiplodavo prie lango rėmo. Darbas baigėsi po penkių minučių. Tarnautojai skubėjo namo. Niekas jo nepastebėjo. Jis jau buvo beišlendąs iš slėptuvės, kai vėl išgirdo artėjančius žingsnius ir balsus.

– Aš rytoj informuosiu direkciją apie jūsų sugalvotą konkursą, mielas Fišeri, – pasakė vienas balsas. – Idėja gera, jus ims vertinti.

– Jūs labai malonus, pone direktoriau, – atsakė kitas balsas. – Iš tiesų aš tą projektą tik paveldėjau iš daktaro Fabiano.

– Paveldas tokia pati nuosavybė kaip ir bet kokia kita, pone

Fišeri! – Direktoriaus balsas sugriežtėjo. – Jums nepatinka mano pasiūlymas? Jūs nenorite, kad jums būtų pridėta algos? Na matote. Be to, tą projektą reikia truputį pataisyti. Kai tiktai pateiksite medžiagą, jos pagrindu aš padiktuosiu sekretorei ekspozė. Patikėkite, jis sukels furorą, tas mūsų projektas. Dabar galite eiti namo. Jums gerai.

– „Tiktai meistras visad plūkias". Šileris, – tarė Fišeris.

Fabianas išėjo iš nišos. Fišeris išsigandęs atšoko žingsnį atgal. Direktorius Breitkopfas atsisegė apykaklę.

– Aš nustebau mažiau negu jūs, – pasakė Fabianas ir nuėjo prie laiptų.

– Antai jis jau čia, – pasakė sargas, kalbėjęsis su Fabiano motina. Ji buvo pasidėjusi ant žemės lagaminą. Ant jo gulėjo kelioninis krepšys, rankinukas ir skėtis. Ji linktelėjo sūnui.

– Na, ar gerai padirbėjai? – paklausė.

Sargas geraširdiškai šyptelėjo ir įlindo į savo aptvarą.

Fabianas padavė motinai ranką.

– Mes turime dar pusvalandį, – pasakė jis ir paėmė jos daiktus.

Padėję daiktus kampinėje vietoje (viduriniame vagone, nes ponia Fabian manė, jog tai sumažina žūties galimybes per katastrofą), ėmė vaikštinėti palei kupė šen ir ten.

– Nenueikim taip toli. – Ji sulaikė sūnų už rankovės. – Lagaminą gali pavogti. Tik nusisuksi, ir nebėr.

Galop Fabianas pasidarė dar įtaresnis negu motina ir vis žvilgčiojo pro langą į bagažo tinklą.

– Jau galiu važiuoti, – pasakė motina, – pakabą prisiuvau. Kambarys vėl žmoniškai atrodo. Ponia Holfeld dedasi įžeista. Bet tu nekreipk dėmesio.

Fabianas nubėgo prie vežiojamo bufeto ir atnešė sumuštinių su kumpiu, sausainių pakelį ir du apelsinus.

– Koks tu išlaidus, vaikeli, – pasakė ji.

Jis nusijuokė, nuėjo į kupė, slapčia įkišo jai į rankinuką dvidešimties markių banknotą ir vėl išėjo į peroną.

– Kada tu pagaliau parvažiuosi? – paklausė ji. – Aš vaišinsiu tave viskuo, ką mėgsti, kasdien vis kuo kitu, ir mes nueisime į tetos Martos sodą. Parduotuvėje juk beveik nėra darbo.

– Atvažiuosiu, kai tik galėsiu, – pažadėjo jis.

Iškišusi galvą per kupė langą ji pasakė:

– Lik sveikas, Jakobai. Jeigu čia nesisektų, tai susirink savo penkis daiktus ir važiuok namo.

Jis linktelėjo galvą. Jie pasižiūrėjo į vienas kitą ir nusišypsojo, kaip šypsomasi peronuose, panašiai kaip pas fotografą, tiktai kad aplink nebuvo nė vieno fotografo.

– Laimingai tau, laimingai, – sušnabždėjo jis. – Kaip gerai, kad mane aplankei.

Ant stalo stovėjo gėlės. Šalia gulėjo vokas. Jis atidarė jį. Iškrito dvidešimties markių banknotas ir raštelis.

„Nors ir mažai, bet su meile, Tavo mama", buvo parašyta jame. O apatiniame kampe pridurta: „Pirmiausia suvalgyk pjausnį. Dešra pergamentiniame popieriuje išsilaikys kelias dienas".

Jis įsidėjo dvidešimties markių banknotą į kišenę. Dabar motina sėdi traukinyje ir tuojau turi aptikti kitą dvidešimties markių banknotą, kurį jis įdėjo jai į rankinuką. Matematiškai žiūrint rezultatas buvo nulinis. Juk dabar jie turėjo tą pačią sumą kaip ir pirma. Tačiau geri darbai nesiprastina. Dorovinės lygtys sprendžiamos kitaip negu aritmetinės.

Tą patį vakarą Kornelija paprašė jo šimto markių. Filmų koncerno koridoriuje ji sutikusi Makartą. Jis atėjo pas varžovus derėtis dėl nuomos ir ją užkalbino. Sakė, kad tokio tipo moters kaip ji jau seniai ieškąs. Aišku, jo firmos filmui. Ji turinti rytoj ateiti pas jį į kontorą. Tenai taip pat būsią filmo direktorius ir režisierius. Galbūt ją išbandysią.

– Aš turiu rytojui nusipirkti naują megztinį ir skrybėlę, Fabianai. Žinau, kad tu beveik neturi pinigų. Bet aš negaliu praleisti šios progos. Įsivaizduok, jei aš staiga tapčiau kino artiste! Ar gali įsivaizduoti?

– Galiu, – atsakė jis ir atidavė jai savo paskutinę šimtinę. – Tikiuosi, ji tau atneš laimę.

– Man? – paklausė ji.

– Mums, – pasitaisė jis jai įsiteikdamas.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Kelias be durų
Panelės Zelov liežuvis
Laiptai su kišenvagiais

Tą naktį Fabianas regėjo sapną. Galbūt jis sapnuodavo dažniau, negu manė, tačiau tą naktį jį pažadino Kornelija, ir jis įsiminė tą sapną. Kas dar prieš kelias dienas galėjo jį pažadinti iš sapnų? Kas būtų jį baikščiai purtęs už peties iki Kornelijos? Jis buvo miegojęs su daugeliu moterų ir merginų, tai tiesa, bet šalia jų?

Sapne jis ėjo begaline gatve. Namai buvo be galo aukšti. Gatvė – visiškai tuščia, namai neturėjo nei langų, nei durų. Ir dangus buvo aukščiau ir labiau svetimas, lyg žvelgiant iš gilaus šulinio. Fabianas buvo alkanas, ištroškęs ir mirtinai pavargęs. Jis matė, kad gatvė nesibaigia, bet ėjo ir ėjo, norėdamas pasiekti jos galą.

– Tai beprasmiška, – pasakė kažkas.

Jis apsidairė. Už jo stovėjo senasis išradėjas su sušaudyta pelerina, su prastai suglaustu skėčiu ir papilkėjusia kieta skrybėle.

– Laba diena, pone profesoriau, – sušuko Fabianas. – O aš maniau, kad jūs beprotnamyje.

– Čia jis ir yra, – pasakė senis ir sudavė skėčio rankena į vieno namo sieną. Pasigirdo skardinis garsas, ir atsidarė vartai, kurių nebuvo.

– Mano naujausias išradimas, – pasakė profesorius. – Leiskite, mielas sūnėne, man eiti pirmam, nes čia mano namai.

Fabianas nusekė paskui jį. Durininko vietoje tupėjo direktorius Breitkopfas, laikėsi už pilvo ir stenėjo:

– Aš gimdysiu. Sekretorė vėl nepasisaugojo!

Po to trissyk sudavė sau per plikę, kuri suskambėjo kaip gongas.

Profesorius įkišo direktoriui į gerklę blogai suglaustą skėtį ir išskleidė jį. Breitkopfo galva susprogo kaip balionas.

– Labai ačiū, – pasakė Fabianas.

– Nėra už ką, – atsakė išradėjas. – Ar jau matėte mano mašiną?

Jis paėmė Fabianą už rankos ir išvedė laukan per koridorių, kuriame degė melsva neono šviesa.

Prieš juos stūksojo mašina, didumo sulig Kelno katedra. Priešais ją stovėjo pusnuogiai darbininkai su kastuvais ir metė šimtus tūkstančių mažulyčių vaikų į milžinišką katilą, kuriame degė raudona liepsna.

– Pažiūrėkite iš kitos pusės, – pasakė išradėjas. Ir jie konvejeriu pervažiavo pilką kiemą. – Va, – pasakė senis ir parodė į viršų.

Fabianas pakėlė galvą. Didžiuliai, įkaitę Besemerio konverteriai leidosi žemyn, automatiškai virto ant šono ir pylė savo turinį ant horizontalaus veidrodžio. Turinys buvo gyvas. Vyrai ir moterys krito ant blizgančio stiklo, stojosi ir lyg pakerėti žiūrėjo į savo čia pat esantį, bet nepasiekiamą atspindį. Kai kurie linksėjo savo atspindžiams lyg pažįstamiems. Vienas išsitraukė iš kišenės pistoletą ir šovė. Ir kliudė, nors taikėsi savo atspindžiui tiesiai į širdį, savo kojos nykštį. Jo veidas persikreipė iš skausmo. Kitas sukosi ratu. Matyt, norėjo atsigręžti į savo atspindį nugara, bet jam vis nesisekė.

– Per dieną šimtas tūkstančių! – pareiškė išradėjas. – O aš juk sutrumpinau darbo laiką ir įvedžiau penkių darbo dienų savaitę.

– Vien tik pamišėliai? – paklausė Fabianas.

– Tai terminologijos dalykas, – atsakė profesorius. – Luktelėkite, atsakė sankaba. – Jis priėjo prie mašinos ir pakrapštė įkišęs į vieną skylę skėčiu. Staiga skėtis dingo, paskui dingo pelerina, ji įsitraukė paskui save senį. Jis dingo. Jo mašina jį prarijo.

Fabianas konvejeriu grįžo per pilką kiemą atgal.

– Įvyko nelaimė! – riktelėjo jis vienam pusnuogiui darbininkui. Ir čia iš katilo iškrito vaikas. Jis buvo su raginiais akiniais ir laikė rankutėje blogai sudėtą skėtį. Darbininkas užkabino vaiką kastuvu ir šveitė atgal į liepsnojantį katilą. Fabianas vėl pervažiavo kiemą ir ėmė laukti po siūbuojančiu Besemerio konverteriu pasirodant atnaujinto savo seno draugo.

Bet veltui. Vietoj jo iš vienos didžiulės apsiverčiančios dėžės iškrito jis pats, antras Fabianas, bet su pelerina, skėčiu ir skrybėle, atsistojo su kitomis figūromis ir, kaip jos, įsispoksojo į savo atspindį. Prie jo padų, galva žemyn, veidrodyje kabojo trečias Fabianas ir spoksojo į viršų, antrajam Fabianui į veidą. Šis parodė nykščiu per petį į mašiną ir pasakė:

– Mechaninis sielų perkėlimas. Kolrepo išradimas.

Tada priėjo prie tikrojo Fabiano, stovinčio kieme, įėjo į jį ir dingo.

– Kaip čia buvęs, – pripažino Fabianas, paėmė skėtį iš mašininio žmogaus, kuris nematomai buvo jį užpildęs, pasitaisė peleriną ir vėl tapo vienintelis savęs egzempliorius.

Jis pažiūrėjo į blizgantį veidrodį. Žmonės staiga ėmė smegti į jį tarsi į permatomą pelkę. Jie žiopčiojo, lyg rėktų iš baimės, bet nieko nebuvo girdėti. Pagaliau visai dingo po veidrodžio paviršiumi. Jų atspindžiai lyg žuvys spruko galvomis pirmyn šalin, vis mažėjo ir visai dingo. Dabar apačioje stovėjo tikri žmonės, ir atrodė, lyg jie būtų sustingę gintare. Fabianas priėjo prie pat jų. Ir tai, ką pamatė, buvo jau nebe atspindys. Virš nugrimzdusių padarų buvo vien tiktai stiklo plokštė, ir jie toliau gyveno. Fabianas atsiklaupė ir pasižiūrėjo žemyn.

Riebios, nuogos moterys, rūpesčių raukšlių išraižytais kūnais, sėdėjo prie stalų ir gėrė arbatą. Jos buvo su skylėtomis kojinėmis ir pintomis skrybėlaitėmis ant galvų, blizgančiomis apyrankėmis ir auskarais. Viena senė buvo įsivėrusi į nosį auksinį žiedą. Prie kitų stalų sėdėjo stori, pusnuogiai, plaukuoti kaip gorilos vyrai su cilindrais, kai kurie su violetinėmis apatinėmis kelnėmis, visi su dideliais cigarais tarp putlių lūpų. Vyrai ir moterys godžiai žiūrėjo į uždangą. Ji buvo atitraukta į šalį, ir jauni išsidažę vaikinai su prigludusiais prie kūno triko lyg besimaivančios manekenės išdidžiai perėjo per pakylą. Paskui juos, taip pat su triko, sekė merginos, jos dirbtinai šypsojosi ir įkyriai rodė savo apvalainumus. Fabianas kai kurias pažino, ten buvo ir Kulp, skulptorė, Zelov ir Paula iš Haupto įstaigos.

Senosios moterys ir vyrai pakėlė prie akių teatrinius žiūronus, pašoko, puolė link pakylos, kliūdami už stalų ir kėdžių, daužė viens kitą, kad prasibrautų į priekį, ir žvengė kaip rujojantys arkliai. Storos papuošalais apsikarsčiusios bobos traukė nuo pakylos vaikinus, klykdamos vertė juos ant žemės, klaupėsi maldaudamos, skėtė storas kojas, traukė nuo rankų pirštų ir iš ausų spenelių briliantus ir kišo juos kekšiškai šypsantiems padarams. Seni vyrai savo beždžioniškomis rankomis stvarstė merginas, taip pat vaikinus, glėbesčiavo, mėlynijo iš susijaudinimo, jeigu pavykdavo nutverti. Apatinės kelnės, išsprogusios venos, kojinių laikikliai, suplėšyti spalvoti triko, riebios ir raukšlėtos kūnų dalys, perkreipti veidai, išsišiepusios dažytos burnos, rudos lieknos rankos, mėšlungio traukomos kojos nuklojo žemę lyg gyvas persiškas kilimas.

– Tavo Kornelija irgi čia, – pasakė ponia Irena Mol. Ji sėdėjo šalia jo ir šlamštė mažus jaunus vyrus, imdama juos iš didelės saldainių tūtos. Pirmiausia nuplėšdavo nuo jų drabužius. Ir atrodė, lyg ji vyniotų nuo šokoladinių saldainių popierėlius. Fabianas ėmė dairytis Kornelijos. Visiems tarsi paklaikusiems duodantis apačioje, ji viena stovėjo ant pakylos ir gynėsi ano

storo žiauraus vyro, kuris viena ranka pražiodęs jai burną kita kišo į ją savo cigarą, degančiu galu į priekį.

– Jam beprasmiška priešintis, – pasakė ponia Mol, graibydama ranka po savo tūtą. – Tai Makartas, kino pramonininkas. Pinigų turi kaip šieno. Jo žmona nusižudė.

Kornelija susvyravo ir sykiu su Makartu griuvo į krūvą tarp kitų.

– Šok paskui ją, – paragino Mol. – Bet tu bijai, kad nesutrūktų stiklas tarp tavęs ir kitų. Tu laikai pasaulį vitrina.

Kornelijos jau nebuvo matyti. Užtat dabar Fabianas išvydo kandidatą į mirtininkus Vilhelmį. Jis buvo nuogas, su protezu vietoj kairės kojos. Sėdėjo ant lovos su baldakimu ir tarsi per bangas plaukė spurdančių žmonių kūnais. Jis mojavo savo lazda ir trankė per galvą ir rankas įsikibusiai į lovą Kulp, kol ta visa kruvina pasileido ir nugrimzdo į gelmę.

Vilhelmis pririšo prie lazdos virvelę, apvyniojo ja banknotą ir užmetė savo meškerę. Žmonės po juo šokinėjo lyg žuvys į orą, stvarstė banknotą, nuilsę krito žemyn ir vėl šoko į viršų. Ir štai! Viena moteris nutvėrė banknotą burna. Tai buvo Zelov. Ji spigiai sukliko. Kabliukas pervėrė jai liežuvį. Vilhelmis traukė virvutę, Zelov, perkreiptu veidu, artinosi prie lovos. Bet už jos išniro skulptorė, apkabino draugę abiem rankom ir patraukė atgal. Liežuvis toli išsikišo iš burnos. Vilhelmis ir skulptorė traukė merginą, kiekvienas į savo pusę. Liežuvis vis ilgėjo, ištyso lyg kokia raudona guma ir, rodės, tuoj tuoj nutrūks. Vilhelmis sunkiai pūtavo ir juokėsi.

– Nuostabu! – sušuko Irena Mol. – Panašu į virvės traukimą. Mes gyvename sporto amžiuje. – Ji suglamžė tuščią tūtą ir pasakė. – Dabar aš tave surysiu.

Ir nuplėšė jam peleriną. Jos pirštai ėmė čeksėti kaip žirklės ir perkirpo kostiumą. Jis trenkė jai skėčio rankena per galvą. Ji susverdėjo ir paleido jį.

– Aš juk tave myliu, – sušnabždėjo ji ir apsiverkė.

Ašaros lyg muilo burbuliukai tekėjo iš jos akių kampučių, vis didėjo ir mirguliuodamos kilo į viršų.

Fabianas atsistojo ir nuėjo toliau.

Jis atsidūrė didelėje salėje be sienų. Daugybė laiptų pakopų vedė iš vieno salės galo į kitą. Ant kiekvienos pakopos stovėjo žmonės. Jie dėmesingai žvelgė į viršų ir kraustė viens kitam kišenes. Kiekvienas apvaginėjo kitą. Kiekvienas slapta kraustė pirma jo stovinčio žmogaus kišenes, ir kol jis tai darė, jį apvaginėjo stovintis už nugaros. Salėje viešpatavo rimtis. Tačiau visi judėjo. Uoliai vogė ir davėsi apvagiami. Ant pačio žemiausio laipto stovėjo dešimtmetė mergytė ir traukė iš pirma jos stovinčio vyro palto kišenės margą peleninę. Staiga ant viršutinės pakopos atsidūrė Labudė. Jis iškėlė rankas, pasižiūrėjo žemyn ir sušuko:

– Draugai! Bendrapiliečiai! Padorumas turi nugalėti!

– Aišku! – choru suriko visi, kraustydami kitų kišenes.

– Kas su manimi sutinka, tepakelia ranką! – užriko Labudė.

Visi pakėlė vieną ranką, o kita toliau vogė. Tiktai mažoji mergytė ant apatinės pakopos pakėlė abi rankas.

– Ačiū jums, – pasakė Labudė susijaudinusiu balsu. – Brėkšta žmogiškojo orumo era. Nepamirškite šios valandos!

– Tu kvailys! – suriko Leda, atsistojo šalia Labudės ir užsitraukė paskui save aukštą gražų vyrą.

– Mano geriausi draugai yra didžiausi mano priešai, – liūdnai ištarė Labudė. – Man tas pats. Bet išmintis nugalės, net jeigu aš ir žūsiu.

Pasigirdo šūviai. Fabianas pasižiūrėjo į viršų. Visur langai, stogai. Ir visur stovi niūrūs tipai su revolveriais ir automatais.

Žmonės ant laiptų krito pasliki, bet vogė toliau. Pokšėjo šūviai. Žmonės mirė laikydami rankas svetimose kišenėse. Laiptai buvo nusėti lavonais.

– Jų negaila, – pasakė Fabianas savo draugui. – Eime iš čia!

Bet Labudė tebestovėjo kulkų lietui lyjant.

– Manęs irgi, – sušnabždėjo jis, atsigręžė į langus ir stogus ir pagrūmojo jiems kumščiu.

Pro stoglangius ir nuo kraigų žemyn lėkė kulkos. Persisvėrę pro langus kabojo sužeistieji. Ant vieno kraigo grūmėsi du

atletiški vyrai. Smaugė ir kandžiojo vienas kitą, kol vienas susverdėjo ir abu nugarmėjo žemyn. Pasigirdo, kaip pokštelėjo į žemę tuščios galvos. Salės palubėje skraidė lėktuvai ir mėtė ant namų liepsnojančius deglus. Stogai ėmė degti. Pro langus virto žali dūmai:

– Kodėl žmonės taip daro? – Mergaitė iš universalinės palietė Fabiano ranką.

– Jie nori pastatyti naujus namus, – atsakė jis. Paskui paėmė mergaitę ant rankų ir lipdamas per lavonus ėmė leistis laiptais žemyn. Pusiaukelėje sutiko mažą vyrą. Jis stovėjo, rašė į bloknotą skaičius ir skaičiavo judindamas lūpas.

– Ką jūs čia veikiate? – paklausė Fabianas.

– Pardavinėju likučius, – atsakė tas. – Lavonas kainuoja trisdešimt pfenigų, už mažiau susinešiojusius prašau penkiais pfenigais daugiau. Ar jūs įgaliotas derėtis?

– Eikite po velnių! – suriko Fabianas.

– Vėliau, – atsakė mažasis žmogus ir skaičiavo toliau. Laiptų apačioje Fabianas pastatė mergaitę ant žemės.

– O dabar eik namo, – pasakė jis.

Mergaitė nubėgo šokinėdama ant vienos kojos ir dainuodama.

Jis vėl užlipo laiptais.

– Aš neuždirbu nė pfenigo, – sumurmėjo mažasis žmogus, kai jis vėl ėjo pro šalį. Fabianas skubėjo. Viršuje griuvo namai. Iš griuvėsių krūvų veržėsi liepsnų liežuviai. Degančios sijos suiro ir be garso griuvo lyg į vatą. Tebedrioksėjo paskiri šūviai. Žmonės su dujokaukėmis ropojo per griuvenas. Susitikę jie tučtuojau pakeldavo automatus, prisitaikydavo ir šaudavo. Fabianas apsidairė. Kur Labudė?

– Labude! – suriko jis. – Labude!

– Fabianai, – pasigirdo kažkieno balsas, – Fabianai!

– Fabianai! – šaukė Kornelija purtydama jį už peties.

Jis pabudo.

– Kodėl tu šauki Labudę? – Ji perbraukė jam ranka per kaktą.

– Aš sapnavau, – pasakė jis. – Labudė Frankfurte.

– Gal man uždegti šviesą? – paklausė ji.

– Ne, pasistenk greičiau užmigti, Kornelija, tau rytoj reikia gerai atrodyti. Labanakt.

– Labanakt, – atsakė ji.

Po to abu ilgai gulėjo neužmigdami. Kiekvienas žinojo, kad kitas nemiega, bet abu tylėjo.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Jaunas žmogus, koks jis turi būti
Apie geležinkelio stočių prasmę
Kornelija rašo laišką

Kitą rytą, Kornelijai išėjus į darbą, jis atsisėdo prie atdaro lango. Ji laikė po pažastimi portfelį ir žvaliai žengė. Ji turėjo darbą. Ji uždirbo pinigų. Jis sėdėjo prie lango ir leidosi kutenamas saulės. Ji švietė šiltai, ir atrodė, kad pasaulyje viskas gerai, niekas jo netrikdo.

Kornelija greitai dingo iš akių. Jis negalėjo jos pašaukti atgal. Jeigu būtų tai padaręs, jeigu būtų persisvėręs per langą ir pasakęs: „Grįžk atgal, aš nenoriu, kad tu dirbtum, aš nenoriu, kad tu eitum pas Makartą!", ji būtų atsakiusi: „Ką čia šneki? Duok man pinigų arba netrukdyk". Ir daugiau negalėdamas sau niekuo padėti jis parodė saulei liežuvį.

– Ką jūs ten darote? – paklausė ponia Holfeld. Ji buvo nepastebimai įėjusi į kambarį.

Fabianas nerūpestingai atsakė:

– Gaudau muses. Jos šiemet didelės ir traškios.

– Jūs neinate į darbą?

– Aš išėjau į atsargą. Kito mėnesio pirmą dieną finansų ministerijos ataskaitose būsiu minimas kaip nenumatytas nuostolis.

Jis uždarė langą ir atsisėdo ant sofos.

– Netekote darbo? – paklausė šeimininkė.

Jis linktelėjo ir išsitraukė iš kišenės pinigų.

– Štai aštuoniasdešimt markių už kitą mėnesį.

Ji greitai pasičiupo pinigus ir pasakė:

– Nereikėjo taip skubėti, pone Fabianai.

– Priešingai. – Jis pažėrė ant stalo paskutinius banknotus ir monetas ir suskaičiavo, kas jam liko. – Jeigu nuneščiau savo kapitalą į banką, per metus gaučiau tris markes procentų, – pasakė jis. -- Vargu ar apsimoka.

Šeimininkei atsirišo liežuvis.

– Vakar laikraštyje vienas inžinierius siūlė sumažinti Viduržemio jūros vandens lygį dviem šimtais metrų, tuomet iškiltų daug naujų žemių, kaip prieš ledynmetį, jas būtų galima apgyvendinti ir išmaitinti milijonus žmonių. Be to, supylus kelis nedidelius pylimus, būtų galima nutiesti tiesioginę geležinkelio liniją Berlynas–Kapštatas! – Ponia Holfeld tebebuvo įkvėpta inžinieriaus idėjos ir kalbėjo labai karštai.

Fabianas taip plojo per sofos atramą, kad net dulkės pakilo.

– Čia tai bent! – sušuko jis. – Pirmyn, prie Viduržemio jūros. Sumažinkime jos lygį! Jūs vyktumėte kartu, ponia Holfeld?

– Mielai. Nuo savo povestuvinės kelionės ten daugiau nebuvau. Puikios vietos. Genuja, Nica, Marselis, Paryžius. Paryžius, beje, ne prie Viduržemio jūros. – Ji pakreipė pokalbį kita linkme: – Bet panelė daktarė turbūt labai nusiminė?

– Gaila, kad ji jau išėjo, būtume galėję paklausti.

– Puiki mergina, tokia prakilni, man ji panaši į Rumunijos karalienę, kai buvo jauna.

– Atspėjote. – Fabianas pakilo ir nuvedė šeimininkę prie durų. – Ji karalienės duktė. Bet tegu tai lieka tarp mūsų.

Po pietų jis sėdėjo didelio laikraščio leidykloje ir laukė, kada ponas Zaharijas galės jį priimti. Ponas Zaharijas buvo pažįstamas, po vieno pokalbio apie reklamos prasmę jam pasakęs: „Jeigu jums manęs reikės, ateikite“. Fabianas išsiblaškęs vartė laikraščius, puošiančius laukiamojo salę, ir galvojo apie tą pokalbį. Zaharijas tuomet entuziastingai pritarė H. G. Velso minčiai, kad krikščioniškoji bažnyčia suklestėjo iš dalies dėl sumanios pro-

pagandos; jis taip pat visiškai pritarė Velso teiginiui, kad atėjo metas naudoti reklamą ne vien muilo ir kramtomosios gumos vartojimo didinimui, bet pagaliau pajungti ir idealų skleidimui. Fabianas pasakė, kad auklėjimo poveikis žmonijai labai abejotinas dalykas; be to, neaišku, ar propagandistas gali auklėti tautą ir ar auklėtojas gali būti propagandistas; proto galima išmokyti labai ribotą skaičių žmonių, be to, tie jau ir taip protingi. Juodu su Zahariju tiesiog susikirto, kol priėjo išvadą, kad jų ginčas pernelyg akademiškas, nes abu galimi rezultatai – idealistinio auklėjimo pergalė ar pralaimėjimas – itin brangiai kaštuoja, o idealams pinigų niekas nemėto.

Koridorių labirintais veikliai lakstė kurjeriai. Iš metalinių vamzdžių dunksėdamos krito kartoninės tūtos. Be perstogės skambėjo budėtojo telefonas. Lankytojai ateidavo ir išeidavo. Darbuotojai bėgiojo iš vieno kabineto į kitą. Vienas redakcijos vedėjas, lydimas valdinių štabo, nubildėjo laiptais žemyn.

– Ponas Zaharijas jūsų laukia.

Kurjeris nuvedė jį iki durų. Zaharijas karštai paspaudė Fabianui ranką. Tam jaunam žmogui buvo būdinga tai, kad jis viską darė be galo įkvėptai. Jį visąlaik buvo apėmusi euforija. Tiek valydamasis dantis, tiek kalbėdamas, tiek leisdamas pinigus ar duodamas viršininkams pasiūlymus jis visuomet nėrėsi iš kailio. Jo visiškas humoro nesupratimas užkrėsdavo bet ką, kas su juo bendraudavo. Pokalbis apie kaklaraiščio mazgus galėjo tapti svarbiausia dabarties tema. Ir viršininkai, aptarinėdami su Zahariju reikalus, jusdavo, koks be galo svarbus jų darbas, jų laikraštis ir vieta. Jis pats nesulaikomai kilo aukštyn. Leidyklai jis buvo katalizatorius, jį supantiems žmonėms – stimulas. Jis buvo tapęs nepamainomu ir jau dabar, būdamas dvidešimt aštuonerių metų, gavo du tūkstančius penkis šimtus markių algos. Fabianas jam išdėstė savo reikalą.

– Laisvų vietų nėra, – pasakė Zaharijas, – o aš jums labai norėčiau padėti. Be to, esu tikras, kad mes puikiai sutartume. Ką gi mums daryti? – Jis suspaudė rankomis smilkinius kaip

pranašautojas, laukiantis proto prašviesėjimo. – O ką jūs, jeigu aš jus priimčiau kaip asmeninį darbuotoją ir mokėčiau iš savo kišenės? Toks žmogus kaip jūs man būtų reikalingas. Čia per dieną iš manęs tikimasi tuzino idėjų. Aš juk ne automatas! Ką aš padarysiu, kad kitų galvos prasčiau veikia? Jeigu ir toliau taip bus, mano smegenys virs miltais. Aš neseniai nusipirkau mažą simpatišką automobiliuką, šešių cilindrų „Šteirą" su specialiu kėbulu. Mes galėtume kasdien keliom valandom išvažiuoti į gamtą ir pamąstyti. Aš mėgstu vairuoti, tai ramina nervus. Aš jums galėčiau mokėti tris šimtus markių, o kai tiktai atsirastų laisva vieta, ji būtų jūsų. Na kaip?

Fabianui dar nespėjus atsakyti, jis kalbėjo toliau:

– Ne, negerai. Paskui sakys, kad Zaharijas turi baltąjį negrą. Nė vienu iš tų tipų negalima pasitikėti. Visi jie stovi su kirviais už durų, pasiruošę suskaldyti man makaulę. Ką gi mums daryti? Ar jums niekas neateina į galvą?

Fabianas atsakė:

– Aš galėčiau atsistoti Potsdamo aikštėje su didele lenta ant pilvo, kur būtų parašyta: „Šis jaunas vyras dabar niekur nedirba, bet išbandykite jį ir įsitikinsite, kad jis moka viską". Taip pat galėčiau šį tekstą užrašyti ant didelio oro baliono.

– Jeigu jūs rimtai, tai puiki idėja! – sušuko Zaharijas. – Bet ji nieko neverta, nes jūs ja netikite. Jūs rimtai žiūrite tiktai į išties rimtus dalykus, o gal ir į juos ne. Tai tragedija. Su savo gabumais jūs šiandien jau būtumėte direktorius.

Su pranašesniais už save žmonėmis jis naudodavo labai rafinuotą triuką: visiškai pripažindavo jų pranašumą ir tiesiog primygtinai jį pabrėždavo.

– Kas man iš to, kad aš gabesnis? – liūdnai paklausė Fabianas.

Šio retorinio klausimo Zaharijas nelaukė. Gana, kad pats buvo atviras. O čia ateina kažkoks tipas, klausia patarimo ir dar plėšo akis.

– Gaila, kad jūs įsižeidėte dėl mano žodžių, – pasakė Fabianas. – Aš nenorėjau jūsų įžeisti. Aš pernelyg gerai manau

apie savo talentus. Jų užtenka kaip tik tam, kad numirtum iš bado. O taip striuka, kad aš galėčiau jais didžiuotis, man bus tik po dviejų savaičių.

Zaharijas atsistojo ir pabrėžtinai mandagiai palydėjo jį iki laiptų.

– Paskambinkite man rytoj, apie dvyliktą, ne, man tada konferencija, tarkim, po dviejų. Galbūt ką nors sugalvosiu. Sėkmės.

Fabianas mielai būtų paskambinęs Labudei, tačiau tas buvo Frankfurte. Bet jokia mada nebūtų jam pasakojęs apie savo rūpesčius. Labudė pats jų turėjo į valias. Jis tik norėjo išgirsti pažįstamą balsą, ir viskas. Tarp draugų netgi pokalbis apie gamtą gali padaryti stebuklą. Motina buvo išvažiavusi. Tas keistas senas išradėjas su savo pelerina dabar keliauja į beprotnamį. Kornelija nusipirko naują skrybėlę, kad patiktų keliems kino veikėjams. Fabianas buvo vienas. Kodėl negalima, bent jau laikinai, pabėgti nuo savęs? Nors jis be jokio tikslo slankiojo po centrą, netrukus atsidūrė priešais namą, kuriame dirbo Kornelija. Pyktelėjęs ant savęs nuėjo toliau ir pastebėjo, kad žvilgčioja į visas skrybėlių parduotuves. Ar ji tebėra darbe? Ar jau matuojasi skrybėles ir megztinius?

Anhalto geležinkelio stotyje nusipirko laikraštį. Žmogus, sėdėjęs kioske, jam pasirodė malonus.

– Sakykite, ar jums nereikia padėjėjo? – paklausė Fabianas.

– Aš pats netrukus imsiu mokytis megzti kojines, – atsakė kioskininkas, – prieš metus apyvarta buvo dviguba ir tai ne kažin kas išeidavo. Dabar žmonės laikraščius skaito tik kirpyklose ir kavinėse. Kepėju reikėtų būti. Valgyklose dar niekas dykai duonos nedalija.

– Neseniai kažkas pasiūlė, kad valstybė tiektų duoną į namus, kaip vandenį vamzdžiais, – pasakė Fabianas. – Tad atsargiai, vieną dieną net ir duonos kepimas neapsaugos jūsų nuo bado.

– Ar norite sumuštinio? – paklausė kioskininkas.

– Savaitę dar kaip nors išsiversiu, – pasakė Fabianas, padėkojo ir nuėjo į geležinkelio stotį. Ir ėmė studijuoti traukinių eismo tvarkaraštį. Gal nusipirkti už paskutinius pinigus bilietą ir išbildėti pas motiną? Bet galbūt Zaharijas rytoj bus ką nors sugalvojęs? Išėjus iš geležinkelio stoties ir pamačius gatvių virtines ir namų blokus, tą neviltį keliantį, negailestingą labirintą, jam ėmė suktis galva. Jis atsirėmė šalia kelių nešikų į sieną ir užsimerkė. Bet dabar jį kamavo ir triukšmas. Atrodė, lyg tramvajai ir autobusai važinėtų po jo skrandį. Fabianas apsigręžė, nuėjo į laukimo salę ir padėjo ten galvą ant kieto suolo. Po pusvalandžio pasidarė geriau. Jis nuėjo į tramvajų stotelę, parvažiavo namo, krito ant sofos ir tuojau užmigo.

Pabudo vakare. Buto durys greitai užsitrenkė. Gal Kornelija sugrįžo? Ne, kažkas greitai nubėgo laiptais. Jis nuėjo į kitą kambarį ir išsigando.

Spinta buvo atidaryta. Ir tuščia. Lagaminai dingę. Fabianas uždegė šviesą, nors dar tiktai temo. Ant stalo, prispaustas vaza, kur gėlės laukė, kada bus išmestos, gulėjo laiškas. Jis linktelėjo galva, paėmė laišką ir grįžo į savo kambarį.

„Mielas Fabianai, – rašė Kornelija, – ar ne geriau bus, jeigu aš išeisiu per anksti, negu per vėlai? Aš ką tik stovėjau šalia Tavęs prie sofos. Tu miegojai, ir Tu miegi dabar, kai aš Tau rašau. Aš mielai pasilikčiau, bet įsivaizduok, kad aš taip padariau! Dar kelios savaitės, ir Tu pasijusi nelaimingas. Tave slegia ne neturtas, o mintis, kad neturtas gali tiek daug reikšti. Kol buvai vienas, Tau nieko negalėjo atsitikti, kad ir kas. Ir toliau taip bus. Ar Tu labai liūdi?

Jie nori mane parodyti kitame filme. Rytoj pasirašau sutartį. Makartas išnuomojo man du kambarius. Be to neapsieisi. Jis kalbėjo apie tai taip, kaip apie centnerį briketų. Jam penkiasdešimt metų, ir jis atrodo kaip per gerai apsitaisęs imtynininkas pensininkas. Jaučiuosi taip, lyg būčiau parsidavusi anatomijai. O jeigu dabar ateičiau į Tavo kambarį ir pažadinčiau Tave? Aš

nekelsiu Tavęs. Aš neprašūsiu. Įsivaizduosiu, kad mane apžiūrinėja gydytojas. Tegu, ką padarysi. Iš šito purvo išsikapstyti galima tik išsipurvinus! O mes juk norime išsikapstyti!

Aš rašau: mes! Supranti mane? Dabar palieku Tave, kad likčiau su Tavimi. Ar Tu tebemylėsi mane? Ar dar norėsi į mane žiūrėti ir galėsi apkabinti, nepaisydamas to kito? Rytoj po pietų, nuo keturių valandų, aš lauksiu Tavęs Šotenhamlio kavinėje. Kas bus man, jeigu Tu neateisi? Kornelija."

Fabianas sėdėjo tyliai tyliai. Vis labiau temo. Skaudėjo širdį. Jis laikė apgniaužęs krėslo bumbulus, tarsi priešindamasis kažkam, kas nori jį išsitempti. Jis susitvardė. Laiškas gulėjo ant grindų ir švytėjo tamsoje.

– Aš juk norėjau pasikeisti, Kornelija, – ištarė Fabianas.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Fabianas leidžiasi ieškoti nuotykių
Šūviai Vedinge
Dėdulės Pelės lunaparkas

Tą patį vakarą jis nuvažiavo metro į šiaurinę miesto dalį. Jis stovėjo prie vagono lango ir spoksojo į juodą tunelį, kuriame tik retkarčiais šmėsteldavo lemputės. Jis spoksojo į judrius požeminių stočių peronus. Traukiniui išlindus iš tunelio, spoksojo į pilkas namų eiles, į niūrius skersgatvius ir apšviestus kambarius, kur nepažįstami žmonės sėdėjo aplink stalus ir laukė savo lemties. Spoksojo į blykčiojančias geležinkelio bėgių virtines, kuriomis jis važiavo; į tarpmiestines geležinkelio stotis, kuriose raudoni miegamieji vagonai dūsaudami laukė tolimų kelionių; į nebylią Šprė, į ryškiai šviečiančius reklaminius užrašus ant teatrų fasadų ir bežvaigždį violetinį dangų virš miesto.

Fabianui atrodė, lyg tiktai jo akys ir ausys važiuotų per Berlyną, o jis pats būtų toli toli. Jo žvilgsnis buvo įdėmus, bet širdis nieko nejautė. Jis ilgai sėdėjo savo mebliuotame kambaryje. Kažkur šiame žvilgsniu neaprėpiamame mieste paklusniai užsimerkusi gulėjo Kornelija su penkiasdešimtmečiu vyru. Kur ji buvo? Įmanydamas jis būtų nuplėšęs visų namų sienas, kad tik juos rastų. Kur Kornelija? Kodėl pasmerkė jį neveikimui? Kodėl padarė tai kaip tik tomis retomis akimirkomis, kai jis troško veiklos? Ji nepažinojo jo. Ji ryžosi pasielgti neteisingai, užuot pasakiusi jam: „Tu pasielk teisingai!" Ji manė, kad jis verčiau

iškęs tūkstantį smūgių, negu pats pakels ranką. Ji nežinojo, kad jis trokšta tarnauti ir būti atsakingas. Bet kur tie žmonės, kuriems jis būtų norėjęs tarnauti? Kur Kornelija? Ji guli po storu senu vyru ir leidžiasi verčiama kekše, kad jos mielas Fabianas ramiai galėtų nieko neveikti. Ji kilniaširdiškai grąžino jam laisvę, nuo kurios neseniai buvo išlaisvinusi. Atsitiktinumas atvedė į jo rankas žmogų, dėl kurio pagaliau panoro veikti, ir tas pats žmogus jį vėl išstūmė į nenorimą, prakeiktą laisvę. Likimas padėjo abiem, o dabar jiems jau nebuvo galima padėti. Tą akimirką, kai darbas įgijo prasmę, nes jis rado Korneliją, neteko darbo. O dėl to, kad neteko darbo, neteko Kornelijos.

Ištroškęs jis paėmė į rankas indą, bet padėjo į šalį, nes jis buvo tuščias. Ir tada, kai jau beveik prarado viltį, likimas suteikė jam malonę ir indas prisipildė. Jis pasilenkė prie jo, norėdamas pagaliau atsigerti.

„Ne, – pasakė tada likimas, – tu nenorėjai laikyti jo rankoje", ir indas buvo išmuštas jam iš rankų, o vanduo per rankas nutekėjo ant žemės.

Valio! Dabar jis laisvas. Fabianas taip garsiai ir piktai nusijuokė, kad kiti keleiviai išsigandę nuo jo truputį pasislinko į šalį. Jis išlipo iš traukinio. Koks skirtumas kur, juk jis laisvas. Kornelija, velniai žino kur, su kažkuo miegojo dėl karjeros ar kad apimtų neviltis, ar dėl vieno ir antro. Plento gatvėje, policijos kareivinių kieme, pro atvirus vartus jis matė žalius automobilius su įjungtomis šviesomis. Policininkai lipo į automobilius ir stovėjo, ryžtingi, nebylioje kolonoje. Keletas automobilių nudardėjo šiaurės pusėn. Fabianas nuėjo paskui juos. Gatvės buvo pilnos žmonių. Automobilius lydėjo šūksniai. Lėkdami iš paskos lyg akmenys. Policininkai žiūrėjo tiesiai priešais save.

Vedingo aikštėje jie atitvėrė išėjimą į Reinikendorfo gatvę, kuria artinosi darbininkų būriai. Raitoji policija kitapus grandinės laukė įsakymo pulti. Uniformuoti proletarai, su dirželiais pasmakrėje, laukė civilių proletarų. Kas juos varė vienus prieš kitus? Darbininkai buvo jau čia pat, jų dainos vis garsėjo,

ir policininkai lėtai pajudėjo pirmyn, per metrą vienas nuo kito. Dainavimas virto piktu baubimu. Net nematant, kas dedasi, iš triukšmo ir kaip jis auga, buvo justi, kad darbininkai ir policija tenai priekyje tuojau susikibs.

Ir netrukus šūksniai tai patvirtino. Kolonos susiėjo, ir policija puolė. Tada supdami savo raitelius į susidariusį vakuumą risčia pajudėjo arkliai, jų kanopos kaukšėjo per grindinį. Priekyje driokstelėjo šūvis. Išsilakstė stiklai. Arkliai pasileido šuoliais. Vedingo aikštėje buvę žmonės bandė prasiveržti pro grandinę. Antra policininkų grandinė, užstojusi įėjimą į Reinikendorfo gatvę, lėtai judėjo į priekį ir valė aikštę. Ėmė lėkti akmenys. Vienas vachmistras gavo peiliu. Policija iškėlė gumines lazdas ir perėjo į bėgimą. Trimis sunkvežimiais atvyko paspirtis, vyrai šoko iš lėtai važiuojančių automobilių. Darbininkai ėmė bėgti, bet vėl sustojo aikštės pakraščiuose ir į ją išeinančiose gatvėse. Fabianas prasibrovė pro gyvą sieną. Triukšmas nutolo. Už trijų gatvių jau atrodė, kad visur tylu ir ramu.

Vienoje pavartėje stovėjo kelios moterys.

– Ei, jūs! – pašaukė viena. – Ar teisybė, kad Vedinge peštynės?

– Jie duoda vieni kitiems į kailį, – atsakė jis ir praėjo pro šalį.

– Aš nežinau, ką padarysiu, jeigu Francas vėl ten, – sušuko moteris. – Tegu jis man pareina namo!

Gatvėje, tarp senų didelių nuomojamų namų, prieš akis netikėtai iškilo pramogų aikštė, vadinama dėdulės Pelės lunaparku. Vargonėlių garsai stelbė merginų balsus. Susikibusios už rankų jos ilga grandine vaikštinėjosi priešais vartus. Nutrūktgalvius vaizduojantys vaikiai su pakreiptomis į šoną kepurėmis zujo aplink jas ir įžūliai šūkaliojo. Merginos pamalonintos kikeno ir nedviprasmiškai atsikirtinėjo.

Fabianas įėjo pro vartus. Parkas buvo panašus į didžiulę skalbinių džiovyklą. Šokinėjo acetileno lempų liepsnos, takai ir

balaganai skendėjo prieblandoje. Žemė buvo lipni ir apaugusi dygia žole. Karuselė, dėl menkos paklausos, apkarstyta brezentais. Vyrai prastomis striukėmis, senos moterys su skaromis, vaikai, seniai turėję gulėti lovose, maklinėjo tarp balaganų.

Žvangėjo laimės ratas. Žmonės stovėjo susigrūdę, jų akys buvo įsmeigtos į besisukantį skritulį. Jis sukosi vis lėčiau ir lėčiau, praėjo dar du numerius ir sustojo.

– Dvidešimt penktas! – sušuko aptarnautojas.

– Čia, čia! – Sena moteris su akiniais ant nosies iškėlė bilietą. Ji gavo prizą. Ką gi ji laimėjo? Ogi svarą gabalinio cukraus.

Ratas vėl ėmė suktis.

– Septynioliktas!

– Ei, mano! – Jaunas darbininkas pamojavo bilietu. Jis gavo ketvirtį svaro pupelių kavos.

– Motinai atiduosiu! – pasakė jis patenkintas ir pasišalino.

– O dabar didysis prizas! Laimėtojas galės jį pasirinkti!

Ratas pasiūbavo, spragtelėjo, sustojo, ne, dar pasisuko per vieną numerį.

– Devintas!

– Vaje, aš laimėjau! – Mergina, fabriko darbininkė, suplojo rankomis. Ji ėmė skaityti loterijos sąlygas: „Didysis prizas – penki svarai aukščiausios rūšies miltų arba svaras sviesto, arba trys ketvirčiai svaro pupelių kavos, arba svaras ir trys ketvirčiai liesų lašinių". – Ji paprašė svaro sviesto. – Visai neblogai už dešimt pfenigų, – šūktelėjo ji. – Turėsiu ką parsinešti!

– Pradėsime naują lošimą! – suriko aptarnautojas. – Kas dar neturi bilieto, kas nori? Jūs, močiut? Čia vargetų Monte Karlas! Ne už markę, ne už pusę, o tik už grašį!

Priešais buvo panaši įstaigėlė. Tik čia prizai mėsa ir dešra, ir bilietas kainavo dvigubai.

– Didysis prizas, ponai, šįkart didysis prizas yra pusė Hamburgo žąsies! – spiegė mėsininkienė. – Bilietas kainuoja dvidešimt pfenigų, nagi drąsiau, žmonės! – Jos pagalbininkas skustuvu pjovė nuo dešros plonus griežinius ir davė ragauti

perkantiems bilietus. Kiti varvino seilę, traukė iš piniginių du grašius ir dėjosi prie lošimo.

– Ar norėtum keptos žąsienos? – paklausė vienas be kaklaryšio ir apykaklės greta stovinčią moterį.

– Gaila pinigų, – atsakė ta. – Mudviem su tavim nesiseka, Vilemai.

– Tegu, – tarė vyras, – kartais visaip būna.

Jis nupirko bilietą, įkišo moteriai į burną dešros griežinį, kurį už tai gavo, ir viltingai įsistebeilijo į ratą.

– Lošimas prasideda, – suspiegė mėsininkienė. Laimės ratas ėmė suktis. Fabianas nuėjo toliau. „Hipodromas ir šokiai" buvo parašyta virš didelės palapinės. Bilietas – dvidešimt pfenigų. Jis įėjo į vidų. Tenai buvo du skrituliai. Vienas paaukštintas ant polių, jame buvo šokama. Viduryje sėdėjo pučiamųjų kapela ir grojo taip, lyg muzikantai būtų susipykę. Merginos stovėjo pasirėmusios į turėklus. Jaunuoliai jas graibstė. Niekas nesivaržė. Kitame skritulyje buvo smėlio maniežas, kuriame, grojant muzikai, risnojo trys kuinai. Jiems užmigti nedavė arklininkas su cilindru, kuris mojavo botagu ir vis rėkė: „Riiis-čia!" Ant mažo vienakio kuino vyriškai sėdėjo moteris. Jos sijonas buvo aukštai atsismaukęs virš kelių. Ji jojo smulkia risčia ir kiekvieną syk atsitrenkdama į balną juokėsi.

Fabianas atsisėdo šalia maniežo su alaus bokalu. Raitelė prajodama pro šalį kiekvieną syk traukėsi žemyn sijoną. Tai buvo beprasmiška. Sijonas tuojau vėl atsismaukdavo. Ketvirtąsyk jodama pro Fabiano stalą ji šyptelėjo ir paliko sijoną ten, kur buvo. Sukant penktą ratą širmis sustojo prie stalo ir žliba akimi įsispoksojo į alaus bokalą.

– Cukraus tenai nėra, – pasakė moteris ir pasižiūrėjo Fabianui į akis. Arklininkas pliaukštelėjo botagu, ir širmis nubidzeno toliau.

Vos tiktai nulipusi nuo arklio, moteris tarsi netyčia atsisėdo prie gretimo stalo, į šoną nuo Fabiano taip, kad jis matytų ją visu gražumu. Jo žvilgsnis užkliuvo už jos figūros, ir tada iš

narkozės pabudo skausmas. Kur Kornelija? Ar jai bjaurus tas glėbys, kuriame dabar guli? Ar ji, jam dabar čia sėdint, jaučia malonumą svetimoje lovoje? Jis pašoko. Kėdė pargriuvo. Moteris prie gretimo stalo vėl pažvelgė jam į akis, jos išsiplėtė, burna persikreipė ir truputį prasivėrė, liežuvio galas sudrėkino viršutinę lūpą.

– Ar eisite su manim? – niūriai burbtelėjo Fabianas.

Ji ėjo, ir jie, daug nešnekėdami, patraukė į „teatrą". Tai buvo vargana lentinė pašiūrė. „Garsių auksabalsių Reino dainininkų pasirodymas", „Rūkyti leidžiama", „Vakarinių spektaklių metu vaikai atskirų vietų neužima". Pašiūrė buvo puspilnė. Žiūrovai sėdėjo su skrybėlėmis, švampė cigaretes ir tamsoje davėsi iki ašarų jaudinami be galo banalios ir melagingos romantikos, kuri jiems buvo tiekiama už trisdešimt pfenigų. Niekingi teatro burtai juos jaudino labiau negu jų pačių bėdos.

Fabianas apkabino tą nepažįstamą moterį. Ji prisiglaudė ir ėmė sunkiai alsuoti, kad jis girdėtų. Pjesė buvo be galo liūdna. Šaunus studentas – jo vaidmenį atliko pats direktorius Blazemanas, žilas, į šeštą dešimtį įžengęs ponas, – kiekvieną rytą girtas grįždavo namo. Dėl visko kaltas buvo prakeiktas šampanas. Jis dainavo studentų dainas, visaip kvailiojo, buvo baramas durininko žmonos ir padovanojo savo paskutinį talerį senai podagros kamuojamai rūmų dainininkei, kad ji liautųsi dainavusi.

Įvykiai keitėsi žaibo greičiu. Senoji rūmų dainininkė buvo, kas gi ji galėjo daugiau būti, kaip tik to penkiasdešimtmečio studento motina! Jis buvo jos dvylika metų nematęs, kas mėnesį gaudavo pinigų ir manė, kad ji, kaip ir anksčiau, yra rūmų dainininkė. Ir, aišku, jos nepažino. Bet motinos akys geriau mato, ji tuojau suprato: tai jis. Tačiau dramos kulminacija dar buvo toli. Prasidėjo meilės istorija. Studentas mylėjo ir buvo mylimas tokios panelės Martin, gražutės siuvėjos, gyvenančios priešais, minančios siuvimo mašiną ir dainuojančios kaip vyturys. Elena Martin, dainuojantis vyturys, svėrė gerus du cent-

nerius. Ji įlėkė į sceną taip, kad ta net susiūbavo, ir ėmė dainuoti su direktoriumi Blazemanu, studentu, kupletus. Pirmi publiką sužavėjusio dueto žodžiai buvo tokie:

Ak tu varge, kaip myliu,
Be tavęs aš negaliu!

Jaunoji pora, sykiu sudėjus mačiusi apie šimtą pavasarių, sunkiai maklinėjo po kiemą, kurį vaizdavo scena. Jis pažadėjo ją vesti, bet ji liūdėjo: nes jis norėjo priversti senąją dainininkę palikti sceną. Po to jie užtraukė kitą kupletą.

Žmonės plojo. Moteris, kurios liemenį Fabianas buvo apkabinęs, truputį pasigręžė, kad jis pajustų jos krūtinę.

– Ak, kaip puiku, – pasakė ji. Matyt, turėdama galvoje pjesę. Salėje vėl įsiviešpatavo iškilminga tyla. Senoji, sulinkusi, podagros kamuojama rūmų dainininkė, leidusi sūnų studijuoti mediciną ir davusi galimybę priklausyti prašmatniai korporacijai, krypuodama išlindo iš užkulisio, sunkiai išpėdino į kiemą, pakėlė smilių, pianistas tam ženklui pakluso, ir tuojau turėjo prasidėti graudi motinos daina.

– Einam, – pasakė Fabianas, ištraukdamas ranką iš nepažįstamosios liemenėlės.

– Jau? – paklausė ji nustebusi, bet išsekė paskui.

– Aš čia gyvenu, – pareiškė ji priešais didelį namą Miulerštraseje. Ji atrakino duris. Fabianas pasakė:

– Aš užeisiu.

Ji ėmė priešgyniauti, bet tik dėl akių. Jis įstūmė ją į priemenę.

– Ką pasakys mano šeimininkai? Ak, koks jūs smarkus. Bet tyliai, gerai?

Ant durų buvo parašyta „Heceris“.

– Kodėl tavo kambaryje dvi lovos? – paklausė jis.

– Ts, mus gali išgirsti, – sušnabždėjo ji. – Šeimininkai neturi kitos kur statyti.

Jis nusirengė.

– Negaišk, – pasakė jai.

Bet ji įsivaizdavo, kad būtinai reikia pakoketuoti ir ėmė kaip senmergė maivytis. Pagaliau juodu sugulė. Ji užgesino šviesą ir tiktai tada visai nusirengė.

– Luktelėk, – sušnabždėjo ji, – ir nepyk.

Ji įjungė kišeninį žibintuvėlį, uždėjo jam ant veido nosinę ir apžiūrėjo jį pasišviesdama žibintuvėliu kaip senas ligonių kasos gydytojas.

– Atleiskite, dabar atsarga gėdos nedaro, – paaiškino ji.

Daugiau jokių kliūčių nebuvo.

– Aš dirbu pardavėja pirštinių parduotuvėje, – pasisakė ji kiek vėliau. – Ar tu liksi iki ryto? – paklausė ji dar po pusvalandžio. Jis linktelėjo. Ji dingo virtuvėje; jis išgirdo, kaip ji leidžia vandenį. Grįžusi su muilino vandens dubeniu, jį rūpestingai kaip gera šeimininkė nuprausė ir vėl įsilipo į lovą.

– Ar tavo šeimininkai nieko nesakys, kad virtuvėje šildai vandenį? – paklausė jis. – Neišjunk šviesos!

Ji pasakojo visokius niekus, klausinėjo, kur jis gyvena, vadino jį „brangučiu“. Jis apžiūrėjo kambario apystatą. Be lovų, čia dar buvo aistringai išlinkusi pliušinė sofa, praustuvė su marmurine lenta, bjauri spalvota litografija, kur jauna įmitusi moteris su naktiniais marškiniais tupėdama ant baltojo lokio kailio žaidė su rožiniu kūdikiu, ir spinta su blogai rodančiu veidrodžiu duryse.

„Kur Kornelija?“ – pagalvojo jis ir vėl puolė ant nuogos išsigandusios pardavėjos.

– Aš tavęs bijau, dievaži, – sušnabždėjo ji po to. – Tu norėjai mane pribaigti? Bet buvo nuostabu.

Ji atsiklaupė šalia, žiūrėjo išplėstomis akimis į jo abejingą veidą ir bučiavo.

Kai jinai užmigo, mirtinai pavargusi, jis gulėjo nemiegodamas, vienas svetimame kambaryje, įdėmiai žvelgė į tamsą ir galvojo: „Kornelija, ką mes padarėme?“

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Veršienos kepenys be plėvių
Jis pasako jai savo nuomonę
Komivojažierius netenka kantrybės

– Aš melavau, – pasakė moteris kitą rytą. – Aš visai nedirbu parduotuvėje. Ir šis butas mano. Ir mes visiškai vieni. Eikš į virtuvę.

Ji įpylė kavos, padarė sumuštinių, švelniai paplekšnojo jam per veidą, nusirišo prijuostę ir atsisėdo šalia jo prie virtuvės stalo.

– Gardu? – žvaliai paklausė, nors jis nieko nevalgė. – Tu atrodai išblyškęs, brangusis. Bet nenuostabu. Prisikirsk kaip reikia, kad vėl būtum didelis ir stiprus. – Ji padėjo jam ant peties galvą ir kaip mergiūkštė atkišo lūpas.

– Tu bijojai, kad aš nepavogčiau tavo sofos ar neperpjaučiau pilvo? – paklausė Fabianas. – Tai kodėl tavo miegamajame dvi lovos?

– Aš ištekėjusi, – pasakė ji. – Mano vyras vienos trikotažo firmos komivojažierius. Dabar jis Reino krašte. Paskui važiuos į Viurtembergą. Jo nebus dar mažiausiai dešimt dienų. Ar liksi pas mane iki tol?

Jis gėrė kavą ir nieko neatsakė.

– Aš negaliu būti viena, – ryžtingai pareiškė ji, tarsi jai kas nors būtų papriekaištavęs. – Jo amžinai nėra namie, o kai būna, tai irgi menka nauda. Pabūk pas mane tas dešimt dienų. Jauskis

kaip namie. Aš skaniai verdu. Pinigų irgi turiu. Ko norėtum šiandien pietums? – Ji ėmė ruoštis baugščiai žvilgčiodama į jį. – Ar mėgsti veršienos kepenėles su keptomis bulvėmis? Kodėl tu tyli?

– Ar jūs turite telefoną? – paklausė jis.

– Ne, – atsakė ji. – Tu nori išeiti? Pasilik. Buvo taip gera. Gera kaip niekad.

Ji nusišluostė rankas ir ėmė glostyti jo plaukus.

– Aš pasilieku, – pasakė jis, – tik man reikia paskambinti.

Ji pasakė, kad paskambinti galima Rarišo mėsinėje, ir ar jis negalėtų parnešti pusę svaro šviežių veršienos kepenų be plėvių. Paskui davė jam pinigų, atsargiai atidarė laiptinės duris ir įsitikinusi, kad tenai nieko nėra, išleido.

– Pusę svaro šviežių veršienos kepenų, bet be plėvių, – pasakė jis mėsinėje. Ir kol jam svėrė, paskambino Zaharijui. Telefonas buvo taukuotas.

– Ne, – pasakė Zaharijas, – aš nieko nesugalvojau. Bet neprarandu vilties, tai būtų juokinga, mano mielas. Žinote ką, ateikite rytoj vėl. Gal kas išdegs. Blogiausiu atveju valandėlę plepelsime. Ar gerai? Iki.

Fabianas paėmė veršienos kepenis. Popierius buvo kruvinas. Jis sumokėjo ir atsargiai nunešė mėsos paketą į namus. Kadangi kaimynė valė durų rankeną, užlipo į penktą aukštą. Po valandėlės grįžo atgal. Moteris, su kuria praleido naktį, atidarė jam net nepaskambinus ir įsitraukė vidun.

– Ačiū Dievui, – sušnabždėjo ji. – O aš jau maniau, kad ta palaidaliežuvė tave pastebės. Pasėdėk svetainėje, branguti. Gal laikraštį paskaitysi? Aš tuo tarpu apsitvarkysiu.

Jis padėjo grąžą ant stalo, atsisėdo svetainėje ir ėmė skaityti laikraštį. Moteris už sienos dainavo. Po kiek laiko ji atnešė cigarečių, vyšninės ir pasižiūrėjo jam per petį.

– Pirmą valgysim, – pasakė ji. – Tikiuosi, gerai jautiesi?

Ji išėjo iš kambario ir vėl uždainavo. Jis perskaitė policijos pranešimą apie neramumus Reinikendorfo gatvėje. Vachmist-

ras, sužeistas peiliu, ligoninėje mirė. Buvo sunkiai sužeisti trys demonstrantai. Dar keli suimti. Laikraštis rašė apie neatsakingus elementus, kurie vis bando sukurstyti bedarbius, ir svarbų uždavinį, tenkantį policijai. Nieku gyvu negalima mažinti policijai skiriamų lėšų, nors tam tikri sluoksniai tai nuolatos bando padaryti. Tokie įvykiai kaip vakarykščiai aiškiai rodo profilaktinio mąstymo ir veiklos svarbą.

Fabianas apžiūrėjo nedidelį kambarį. Baldai buvo su visais įmanomais išraitymais. Ant spintelės gulėjo trys albumai. Stalą puošė margaspalvė stiklinė lėkštė, metanti vingrius atšvaitus ir pridėta atvirukų. Fabianas paėmė viršutinį. Jame buvo pavaizduota Kelno katedra, ir jis prisiminė cigarečių reklamos plakatą. „Miela Muke, – perskaitė jis, – kaip tu gyveni ir ar tau užtenka pinigų? Aš gavau gerų užsakymų ir rytoj važiuoju į Diuseldorfą. Sveikinu ir bučiuoju, Kurtas".

Jis padėjo atviruką į lėkštę ir išgėrė taurelę vyšninės.

Per pietus, kad nenuliūdintų Mukės, suvalgė viską, kas buvo lėkštėje. Ji labai džiaugėsi, kaip džiaugiamasi, kad šuo išlaižė dubenį. Po to buvo kava.

– Ar tu nieko nenori man papasakoti apie save, branguti? – paklausė ji.

– Ne, – atsakė jis ir nuėjo į svetainę. Ji atbėgo jam iš paskos. Jis stovėjo prie lango.

– Eikš ant sofos, – paprašė ji. – Kad tave matyčiau. Ir nebūk piktas.

Jis atsisėdo ant sofos. Ji atnešė kavos, įsitaisė šalia Fabiano ir atsisagstė palaidinę.

– O dabar desertas, – pasakė ji. – Bet be kandžiojimųsi.

Apie tris Fabianas susiruošė eiti.

– Ar tikrai grįši? – Ji stovėjo priešais jį taisydamasi sijoną ir kojines ir žiūrėjo prašančiomis akimis. – Prisiek, kad grįši.

– Tikriausiai grįšiu, – atsakė jis. – Pažadėti negaliu.

– Aš lauksiu išvirusi vakarienę, – pareiškė ji ir atidarė duris. – Greičiau! – sušnabždėjo ji. – Kelias laisvas.

Jis nukurnėjo laiptais. „Kelias laisvas", – pagalvojo jis bjaurėdamasis namu, iš kurio išėjo. Jis nuvažiavo iki Didžiosios Žvaigždės, perėjo Tyrgarteną iki Brandenburgo vartų, vėl nuklydo į parką, kur žydėjo rododendrai. Išėjo į Pergalės alėją. Hoencolernų dinastija ir skulptorius Begas atrodė amžini.

Prie Šotenhamlio kavinės Fabianas apsigręžė. Apie ką čia dar galima kalbėti? Šaukštai popiet. Jis nuėjo toliau, į Potsdamo gatvę, neryžtingai pastovėjo Potsdamo aikštėje, patraukė Belviu gatve į viršų ir vėl atsidūrė prie kavinės. Ir dabar įėjo į vidų. Kornelija tenai sėdėjo nutaisiusi tokį veidą, lyg būtų jo laukusi jau daugelį metų, ir mostelėjo jam. Jis atsisėdo prie jos. Ji paėmė jo ranką.

– Netikėjau, kad tu ateisi, – pasakė nedrąsiai.

Jis tylėjo ir žvelgė pro ją.

– Aš negerai padariau, taip? – sušnabždėjo ji ir nuleido galvą. Į jos kavos puodelį ėmė kapsėti ašaros. Ji atstūmė jį į šalį ir nusišluostė ašaras.

Fabianas nežiūrėjo į stalą. Dvejų į viršų vedančių barokinių laiptų sienas buvo apgyvenusios margos papūgos ir kolibriai. Paukščiai buvo stikliniai. Jie tupėjo ant stiklinių lianų ir šakų laukdami vakaro ir jo žiburių, kai pradės švytėti trapios džiunglės.

Kornelija sušnabždėjo:

– Kodėl tu į mane nežiūri?

Ir prisidėjo prie burnos nosinę. Jos verksmas skambėjo taip, lyg kažkur toli raudotų nevilties apimtas vaikas. Kavinė buvo tuščia. Svečiai sėdėjo lauke priešais namą po dideliais raudonais skėčiais. Tik vienas padavėjas stovėjo netoliese. Fabianas pažvelgė jai į veidą. Jos antakiai virpėjo iš susijaudinimo.

– Pasakyk pagaliau ką nors, – kimiai ištarė ji.

Jo burna buvo išdžiūvusi. Gerklė užgniaužta. Jis sunkiai nurijo seilę.

– Bent žodį, – pakartojo ji labai tyliai ir sunėrė ant staltiesės tarp nikeliuotų indų rankas. Jis tylėjo. – Kas manęs laukia? –

sušnabždėjo ji, lyg kalbėtųsi pati su savimi ir jo čia nebūtų. – Kuo aš pavirsiu?

– Nelaiminga moterimi, kuri gerai gyvena, – ištarė jis pernelyg garsiai. – Tave tai stebina? Argi tu ne dėl to atvažiavai į Berlyną? Čia vyksta mainai. Kas nori gauti, turi atiduoti tai, ką turi.

Jis valandėlę palaukė, bet ji tylėjo. Ji išsiėmė iš rankinuko pudrinę, bet paskui neatidariusi padėjo ant stalo. Jis jau buvo susitvardęs. Jo greitai pavargstantys jausmai nurimo ir užleido vietą norui padaryti tvarką. Į tai, kas nutiko, jis žiūrėjo kaip į nusiaubtą kambarį ir ėmė jį abejingai ir kruopščiai tvarkyti.

– Tu atvažiavai čionai turėdama planų, kurie išsipildė greičiau, negu galėjai tikėtis. Tu radai įtakingą žmogų, kuris tave remia. Be to, yra galimybių iškilti. Aš neabejoju, kad tu susilauksi pasisekimo. Taigi jis atgaus pinigus, kuriuos bus tam tikra prasme į tave įdėjęs; tu ir pati imsi uždirbti pinigų ir vieną dieną pasakysi: „Mes atsiskaitę, pone".

Fabianas stebėjosi. Jis pyko ant savęs ir galvojo: „Dar trūksta, kad sudėčiau visus kablelius".

Kornelija žiūrėjo į jį taip, lyg matytų pirmąsyk. Paskui atidarė pudrinę, pasižiūrėjo į save mažame apskritame veidrodėlyje ir persibraukė baltu dulkančiu pūkučiu per užverktą, vaikiškai nustebusį veidą. Ji linktelėjo, girdi, kalbėk toliau.

– O kas bus paskui, – pasakė jis, – kas bus paskui, kai tau nebereikės Makarto, iš anksto negalima pasakyti, be to, ir nereikia. Tu dirbsi, o tada iš moters mažai kas lieka. Pasisekimas didės, poreikiai didės, beje, pavojus nusiristi žemyn auga priklausomai nuo to, kaip aukštai kyli. Galbūt tai bus ne vienintelis pavojus, kuris tau grės. Visuomet atsiranda vyras, kuris pastoja moteriai kelią, ir ji turi su juo atsigulti, jeigu nori jo atsikratyti. Tu prie to priprasi, juk vienas precedentas vakar jau buvo.

„Aš verkiau prieš jį, o jis mane dar muša", – pamanė Kornelija nustebusi.

– Tačiau ateitis man nerūpi, – pasakė jis ir mostelėjo ranka, lyg padėdamas tašką, – aptarti galima tiktai praeitį. Tu nieko nepaklausei vakar išeidama. Kodėl tave dabar domina mano atsakymas? Tu manei, kad buvai man našta. Tu manei, kad aš tavęs norėjau atsikratyti. Tu manei, kad aš trokštu turėti meilužę, kuri gulėdama su kitais uždirba man pinigus. Jeigu tavo teisybė, vadinasi, aš šunsnukis. O jeigu aš ne šunsnukis, vadinasi, tai, ką tu padarei, buvo neteisinga.

– Taip, tai buvo neteisinga, – pasakė ji ir atsistojo. – Lik sveikas, Fabianai.

Jis išėjo paskui ją labai savimi patenkintas. Jis įžeidė ją, nes turėjo tam teisę, bet ar tokio pagrindo užtenka? Tyrgarteno gatvėje pasivijo ją. Jie ėjo tylėdami, gailėdamiesi savęs ir vienas kito. Jis dar pagalvojo: „Jeigu ji dabar paklaustų, ar galiu pas tave sugrįžti, ką aš atsakyčiau? Aš teturiu kišenėje penkiasdešimt šešias markes“.

– Vakar buvo taip klaiku, – staiga pasakė ji. – Jis buvo toks atkarus! Kas manęs laukia, jeigu tau manęs nebereikia? Dabar rūpesčių nebeliko, bet iš tiesų jie didesni negu pirma. Ką man daryti, jeigu žinosiu, kad tu manęs nebenori matyti?

Jis paėmė ją už rankos.

– Pirmiausia susitverk. Tai senas, bet geras receptas. Tu nusikirtai galvą, tad žiūrėk, kad tai būtų bent neveltui. Ir atleisk, kad aš tave įžeidžiau.

– Taip, taip. – Ji buvo dar liūdna, bet jau vėl džiaugėsi. – O ar galiu po pietų ateiti pas tave?

– Gerai, – pasakė jis.

Ji apkabino jį vidury gatvės, pabučiavo, sušnabždėjo: „Ačiū tau“ ir kūkčiodama nubėgo.

Jis sustojo. Vienas praeivis šūktelėjo:

– Jūs turėtumėte šypsotis!

Fabianas pasibjaurėjęs persibraukė ranka burną. Ką Kornelijos lūpos lietė anksčiau? Ar jam lengviau nuo to, kad ji išsivalė dantis? Ar gali higiena pašalinti pasibjaurėjimą?

Jis perėjo gatvę ir įsuko į parką. Dorovė geriausia kūno higiena. Išsiskalauti burną vandenilio peroksidu neužtenka.

Ir tiktai dabar prisiminė, kur buvo praėjusią naktį.

Jis nenorėjo grįžti į Miulerštrasę. Bet pagalvojęs apie savo kambarį, apie smalsaujančią našlę Holfeld, tuščią Kornelijos būstą, apie jo laukiančią naktį, kurią turės praleisti vienumoje, kai Kornelija išduos jį antrąkart, jis toliau ėjo gatvėmis, taikydamas į šiaurę, į Miulerštrasę, į tą namą ir pas tą moterį, kurios nenorėjo matyti. Ji švytėjo. Didžiavosi, kad jis sugrįžo, ir džiaugėsi, kad jį vėl turi.

– Kaip gerai, – pasakė pasitikdama. – Eime, tu, matyt, alkanas.

Ji buvo padengusi stalą svetainėje.

– Paprastai mes valgome virtuvėje, – pasakė ji. – Tačiau kam tada tas trijų kambarių butas?

Ant stalo buvo patiekta dešros, kumpio ir kamambero. Staiga ji padėjo peilį ir šakutę ant stalo, sumurmėjo: „Fokus marokus!" ir parodė butelį Mozelio vyno. Įpylė jo į taures ir susidaužė su juo.

– Už mūsų vaiką! – sušuko ji. – Jis turi būti toks kaip tu, jeigu bus ne berniukas, aš tave nubausiu!

Ji išgėrė taurę iki dugno, vėl įsipylė, jos akys blizgėjo.

– Kokia laimė, kad aš tave sutikau, – pasakė ji ir vėl išgėrė. – Vynas mane baisiai jaudina. – Ir puolė jam ant kaklo.

Tuo metu už durų barkštelėjo raktai. Koridoriuje pasigirdo žingsniai. Durys atsidarė. Į kambarį įėjo vidutinio ūgio kresnas vyras. Moteris pašoko. Jo veidas apsiblausė.

– Gero apetito, – pasakė jis eidamas prie žmonos.

Ji traukėsi atgal ir, jam nespėjus nutverti, atlapojo miegamojo duris, įpuolė vidun, užtrenkė duris ir užsisklendė.

Vyras sušuko:

– Aš tau dar įkrėsiu!

Jis atsigręžė į Fabianą, kuris sutrikęs pakilo, ir pasakė:

– Prašau sėstis. Aš jos vyras.

Jie valandėlę žiūrėjo į viens kitą nieko nesakydami. Paskui vyras paėmė Mozelio vyno butelį, kruopščiai perskaitė etiketę ir prisipylė pilną taurę. Išgėrė ją ir pasakė:

– Traukiniai dabar klaikiai perpildyti.

Fabianas pritariamai linktelėjo.

– Bet vynas geras. Ar jums patiko? – paklausė vyras.

– Aš nesu balto vyno mėgėjas, – tarė Fabianas ir atsistojo.

Anas pasekė jo pavyzdžiu.

– Jūs jau išeinate? – paklausė.

– Daugiau nenoriu jūsų trukdyti, – atsakė Fabianas.

Staiga komivojažierius puolė jį ir ėmė smaugti. Fabianas jam trenkė kumščiu į dantis. Vyras jį paleido, atsisėdo ir susiėmė skruostą.

– Labai prašau man atleisti, – liūdnai ištarė Fabianas.

Vyras numojo ranka, raudonai nusispjovė į nosinę ir nuo šiol domėjosi vien tik savimi.

Fabianas išėjo iš buto. Kur dabar? Jis parvažiavo namo.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Jis pareina iš nevilties namo
Ko gali norėti policija?
Liūdnas vaizdas

Nors Fabianas ir labai tyliai atsirakino duris, ponia Holfeld jį pasitiko koridoriuje. Kadangi buvo jau vakaras, ji vilkėjo chalatą ir buvo labai susijaudinusi.

– Aš buvau palikusi atviras savo kambario duris, kad girdėčiau, kai jūs pareisite, – pasakė ji. – Čia buvo kriminalinė policija. Norėjo jus išsivesti.

– Kriminalinė policija? – paklausė jis. – Kada ji buvo?

– Prieš tris valandas, o po valandos vėl. Jūs turite nedelsdamas ten nueiti. Aš, žinoma, pasakiau, kad jūs praeitą naktį nenakvojote ir kad panelė Batenberg vakar, nepasakiusi nė žodžio, susirinko daiktus ir dingo. – Našlė norėjo žengti žingsnį arčiau, tačiau žengė atgal. – Tai baisu, – sušnabždėjo susijaudinusi. – Ką jūs ten iškrėtėte?

– Miela ponia Holfeld, – atsakė jis. – Jūsų vaizduotė pernelyg laki. Jums turbūt patiktų, kad ši maža meilės drama būtų su letaline baigtimi, ką? Ponia Holfeld liudija su gedulo drabužiais, abu jos nuomininkai išfotografuoti visuose laikraščiuose, žudikas Fabianas kaltinamųjų suole, neįsivaizduokite nesąmonių!

– Manęs tai neliečia, – atsakė ji, jo atžarumas ją labai įžeidė. Tas žmogus štai jau dveji metai gyvena pas ją, ir argi ji jo nepo-

pino ir nelepino kaip sūnaus? O dabar net nelaiko reikalinga išlieti širdį.

– Kur man nueiti? – paklausė jis.

Ji padavė jam raštelį.

Jis perskaitė adresą.

– Na štai, – pasakė ji pergalingai. – Kodėl jūs staiga taip išbalote?

Jis atplėšė duris ir nubildėjo laiptais žemyn. Prie Niurnbergo aikštės susistabdė automobilį, nurodė adresą ir pasakė:

– Važiuokite kuo greičiau.

Senas iškleręs automobilis šokinėjo net važiuodamas asfaltu. Fabianas nuleido langą.

– Aš juk prašiau važiuoti greičiau! – sušuko jis. Paskui bandė rūkyti, bet jo ranka drebėjo, o vėjas užpūsdavo degtukus. Jis atsilošė atgal ir užsimerkė. Retsykiais atsimerkdavo ir žiūrėdavo, kur jie yra. Tyrgartenas, Tyrgartenas, Tyrgartenas, Brandenburgo vartai. Unter den Linden. Prie kiekvieno kampo turėdavo sustoti. Kiekvienas šviesoforas, jiems privažiavus, degė raudona šviesa. Jam atrodė, lyg jie važiuotų per klampų, tirštą molį. Už Frydrichštrasės pasidarė geriau. Universitetas, opera, katedra ir pilis pagaliau liko už nugarų. Automobilis pasuko į dešinę ir sustojo. Fabianas sumokėjo ir galvotrūkčiais nulėkė į namą.

Atidarė nepažįstamas žmogus. Fabianas pasakė savo pavardę.

– Pagaliau, – tarė nepažįstamasis. – Aš esu kriminalinės policijos komisaras Donatas. Be jūsų mes negalime pajudėti iš vietos.

Pirmame kambaryje sėdėjo penkios jaunos moterys, prie jų stovėjo vienas policininkas. Fabianas pažino Zelov ir skulptorę.

– Pagaliau, – pasakė Zelov. Kambarys buvo nusiaubtas, ant grindų gulėjo taurės ir buteliai. Kitame kambaryje nuo rašomojo stalo pakilo jaunas vyras.

– Mano padėjėjas, – pristatė komisaras.

Fabianas apsidairė ir išsigando. Ant sofos gulėjo Labudė, baltas kaip drobė, užmerktomis akimis. Labudės smilkinyje žiojėjo skylė. Plaukai nuo sukrešėjusio kraujo buvo sulipę.

– Štefanai, – tyliai ištarė Fabianas ir atsisėdo prie negyvėlio. Jis uždėjo ranką ant ledinių draugo rankų ir papurtė galvą.

– Bet, Štefanai, – pasakė jis, – taip juk nedaroma.

Policininkai atsitraukė prie lango.

– Daktaras Labudė jums paliko laišką, – pasakė komisaras. – Mes norime, kad jūs tą laišką perskaitytumėte ir supažindintumėte mus su jo turiniu, kiek jis mus gali dominti. Mes kaip ir jūs manome, kad jis nusižudė, ir tos penkios ponios, kurias kol kas laikome gretimame kambaryje, tvirtina šūvio metu buvusios gretimame kambaryje. Tačiau kai kas lieka neaišku. Jūs turbūt pastebėjote, kad gretimas kambarys nusiaubtas. Kaip tai suprasti?

Komisaro padėjėjas padavė Fabianui voką.

– Gal malonėkite perskaityti šį laišką? Ponios tvirtina, jog kambarys buvo apverstas aukštyn kojomis aiškinantis tarpusavio santykius. Daktaras Labudė čia esąs niekuo dėtas. Jo net nebuvę, jis pasakęs, kad norįs parašyti laišką, ir nuėjęs į šį kambarį.

– Ponios, kiek galima spręsti iš jų užuominų, susijusios tam tikra prasme neįprastais ryšiais. Man atrodo, kad tarp jų būta savotiškos pavydo scenos, – paaiškino komisaras. – Jos tuojau, ir tai rodo, kad jos yra niekuo dėtos, paskambino policijai ir palaukė mūsų čia, užuot išsilaksčiusios. Būkite malonus, perskaitykite laišką.

Fabianas atplėšė voką ir išėmė sulankstytą lapą. Tuo metu ant grindų nukrito banknotų pluoštas. Padėjėjas jį pakėlė ir padėjo ant sofos.

– Mes palauksime gretimame kambaryje, – mandagiai pasiūlė komisaras, ir jie paliko Fabianą vieną. Jis atsistojo ir uždegė šviesą. Tada vėl atsisėdo ir pasižiūrėjo į negyvą draugą, kurio pageltęs, su sustingusia nuovargio išraiška veidas buvo kaip

tik po lempa. Burna truputį praverta, apatinis žandikaulis atsiknojęs. Fabianas išskleidė laišką ir perskaitė:

Mielas Jakobai!

Nuėjęs šiandien į institutą pasiklausti apie savo darbą, slaptojo tarėjo vėl neradau. Bet buvo Vekherlinas, jo asistentas, ir jis pasakė, kad mano disertacija atmesta. Slaptasis tarėjas apibūdinęs ją kaip visiškai nepatenkinamą ir pareiškęs, kad grąžinti ją į fakultetą būtų tiktai kitų apsunkinimas. Be to, esą nėra reikalo garsinti mano gėdą. Tas darbas iš manęs atėmė penkerius metus, penkerius metus dirbau dėl apsijuokimo, kurį vien tik iš gailesčio norima nuslėpti nuo kitų.

Aš norėjau paskambinti Tau, bet man buvo gėda. Aš nemoku priimti paguodos, ir čia man trūksta talento. Pokalbis apie Ledą prieš kelias dienas mane tuo įtikino. Tu būtum paaiškinęs, kokia mikroskopinė mano mokslinio žlugimo reikšmė, aš būčiau sutikęs, mes būtume vienas kitam pamelavę.

Darbo atmetimas faktiškai ir psichologiškai, ypač psichologiškai, yra mano pražūtis. Leda mane atstūmė, universitetas mane atstumia, visur aš gaunu nepatenkinamus pažymius. Mano savigarbai tai per didelis smūgis, to per daug tiek mano galvai, tiek širdžiai, Jakobai. Manęs nepaguos jokia istorinė statistika, kiek žymių žmonių buvo blogi mokiniai ir prasti meilužiai.

Mano politinė iškyla į Frankfurtą irgi virto fiasko. Galop mes susimušėme. Kai vakar grįžau namo, Zelov gulėjo su skulptore mano lovoje, o kelios merginos laukė savo eilės. O dabar, kai aš rašau, jos gretimame kambaryje mėtosi taurėmis ir gėlių vazomis. Įvertinęs savo dabartinę padėtį galiu pasakyti: mano dainelė sudainuota! Nuo to, ką branginau, buvau atstumtas. O tenai, kur būčiau priimtas, aš nenoriu. Nepyk ant manęs, mielasis, aš išsinešdinu. Europa ir be manęs gyvuos arba sužlugs, aš jai nereikalingas. Mes gyvename tokiu metu, kai smulkus užkulisinis tąsymasis nieko nekeičia, jis tiktai paspartins žlugimą arba uždels. Mes priėjome vieną iš istorijos posūkio taškų, kai turi įsitvirtinti nauja pasaulėžiūra, visa kita yra beprasmiška. Man jau nebeužtenka jėgų kęsti patyčias tų profesionalių politikų, kurie savo vaistais nuvarys mūsų žemyną į kapus. Žinau, kad esu teisus, bet man to šiandien neužtenka. Aš esu tapęs komiška figūra, susikirtau per du svarbiausius egzaminus – meilės ir pro-

fesijos. Tokiam, pripažink, nėra ko čia maišytis. Revolveris, kurį andai atėmiau iš vieno komunisto prie Brandenburgo muziejaus, susilaukė savo valandos. Aš atėmiau jį, kad neįvyktų nelaimė. Man reikėjo tapti mokytoju, tiktai vaikai sugeba vertinti idealus. Taigi lik sveikas, Jakobai. Vos rimtai neparašiau: aš dažnai Tave prisiminsiu. Bet ir tam galas. Nepyk ant manęs, kad taip mus abu nuviliu. Tu vienintelis žmogus, kurį mylėjau, nors ir puikiai pažinodamas. Perduok linkėjimų savo tėvams, pirmiausia motinai. Jeigu kada atsitiktinai sutiktum Ledą, nesakyk jai, koks didelis smūgis man buvo jos išdavystė. Tegu mano, kad aš tik įsižeidžiau. Ne kiekvienam reikia viską žinoti.

Aš prašyčiau Tavęs sutvarkyti mano reikalus, tačiau tvarkyti nėra ko. Buto Nr. 2 atsisakys mano tėvai, su baldais tegu daro ką nori. Knygas palieku Tau. Rašomojo stalčiuje pirma radau du tūkstančius markių, paimk jas, tai ne kažin kokia suma, bet nedidelei kelionei užteks.

Lik sveikas, drauge. Gyvenk geriau už mane. Sėkmės. Tavo Štefanas.

Fabianas atsargiai prisilietė prie mirusiojo kaktos. Apatinis žandikaulis buvo dar labiau atvipęs. Burna pražiota.

– Kad mes gyvename, yra atsitiktinumas, o kad mirštame, – dėsnis, – sušnabždėjo Fabianas ir šyptelėjo draugui, lyg norėdamas jį paguosti.

Komisaras atsargiai atidarė duris.

– Atsiprašau, kad vėl trukdau.

Fabianas padavė jam laišką. Pareigūnas jį perskaitė ir pasakė:

– Tuomet galiu paleisti merginas.

Jis grąžino laišką ir nuėjo į gretimą kambarį.

– Viskas aišku, aš jūsų nebelaikau, – sušuko jis.

– Valandėlę, – pasigirdo moteriškas balsas, – mano silpnybė numirėliai.

Visos penkios suėjo pro duris ir tylomis sustojo prie sofos.

– Jam reikėtų parišti žandikaulį, – pagaliau pasakė viena mergina, kurios Fabianas nepažinojo. Skulptorė nubėgo į kitą kambarį ir grįžo su servetėle. Ji užveržė Labudei žandikaulį, kad burna susičiauptų, ir ant viršugalvio surišo servetėlės galus mazgu.

– Negyvėlis skaudamais dantimis, – pasakė Zelov ir piktai susijuokė.

Ruta Reiter pasakė:

– Kokia kiaulystė! Mano dirbtuvėje tūno Vilhelmis ir kasdien vis labiau sveiksta, paršas, nors gydytojai į jį jau seniai numoję ranka. O šitas jaunas sveikas bernas pats pasidarė galą.

Po to padėjėjas išstūmė jas iš kambario. Komisaras atsisėdo prie rašomojo stalo ir parašė ataskaitą. Jo padėjėjas grįžo atgal.

– Ar ne geriausia būtų, jeigu iškviestume automobilį ir pervežtume velionį į tėvų vilą? – paklausė jis ir pasilenkė, nes banknotai buvo nukritę nuo sofos ir vėl gulėjo ant grindų. Jis pakėlė juos ir įkišo Fabianui į kišenę.

– O tėvams ar jau pranešta? – paklausė Fabianas.

– Jų, deja, neradome, – atsakė padėjėjas. – Teisės tarėjas Labudė išvykęs į trumpą kelionę, namų tarnai daugiau nieko nežino. Motina – Lugane. Jai pasiųsta telegrama.

– Na gerai, – tarė Fabianas, – nuvežkime jį namo!

Padėjėjas paskambino į artimiausią gaisrinę. Paskui visi tylėdami palaukė, kol atvažiavo automobilis. Sanitarai paguldė Labudę ant neštuvų ir nunešė laiptais žemyn. Priešais namą stovėjo žiopliai iš gretimų pastatų. Neštuvai buvo įkelti į automobilį, Fabianas atsisėdo šalia išsitiesusio draugo. Pareigūnai atsisveikino. Jis padavė jiems ranką. Sanitaras pakėlė kopėtėles ir uždarė duris. Fabianas ir Labudė paskutinįsyk kartu važiavo per Berlyną.

Langas buvo nuleistas, tarp jo rėmų šmėstelėjo katedra. Po to vaizdai keitėsi. Fabianas matė Šinkelio sargybinę, universitetą, Valstybės biblioteką. Prieš kiek laiko juodu kartu čia važiavo autobusu?

Tą patį vakarą prie Brandenburgo muziejaus juodu atėmė iš dviejų vaidininkų revolverį. O dabar Labudė guli ant neštuvų, važiuoja pro Brandenburgo vartus ir nieko nenori žinoti. Jį tvirtai laiko du diržai. Galva truputį pasisukusi į šalį.

– Mąstai? – tyliai paklausė Fabianas, pataisė ant pagalvės Labudės galvą ir neatitraukė rankos.

„Negyvėlis skaudamais dantimis“, – pasakė Zelov.

Automobiliui sustojus prie Grunevaldo vilos, tarnai jau laukė prie durų. Namų ekonomė kūkčiojo, tarnas oriai rodė sanitarams kelią, eidamas pirma, kambarinės sekė iš paskos, liūdnos, kaip ir pridera tokią valandą. Labudė buvo nuneštas į jo kambarį ir paguldytas ant sofos. Tarnas plačiai atvėrė langus.

– Moteris jo pašarvoti ateis rytoj rytą, – pasakė ekonomė, tada jau ėmė kūkčioti ir kambarinės. Fabianas davė sanitarams pinigų. Jie atidavė pagarbą ir išėjo.

– Pono teisės tarėjo vis dar nėra, – pasakė tarnas. – Neišmanau, kur jis. Bet, tikiuosi, sužinos iš laikraščio.

– Jau parašyta? – paklausė Fabianas.

– Taip, – atsakė liokajus. – Gerbiamajai poniai jau pranešta. Rytoj apie pietus turėtų būti Berlyne, jeigu sveikata leis. Šiuo metu greitasis traukinys jau artėja prie Belinconos.

– Eikite miegoti, – pasakė Fabianas. – Aš prie jo pabūsiu pernakt.

Jis prisitraukė prie sofos kėdę. Kiti išėjo iš kambario. Jis liko vienas.

Labudės motina dabar Belinconoje? Fabianas atsisėdo prie draugo ir pagalvojo: „Kokia bausmė blogai motinai!“

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

Fabianas gina draugą
Sudaužomas Lesingo portretas
Vienatvė Halenzėje

Servetėlė tiktai tariamai laikė Labudės veidą, jis keitėsi. Atrodė, lyg būtų tapęs skysta klampia mase ir pamažu sunkęsis į savo vidų, tad ryškiai išsišovė žandikauliai. Akys giliai įkrito į juosvas akiduobes. Šnervės subliūško, lyg piktai šypsantis.

Fabianas, palinkęs prie jo, galvojo:

„Kodėl tu keitiesi? Ar nori, kad man būtų lengviau atsisveikinti? Aš norėčiau, kad tu galėtum kalbėti, nes turiu tavęs daug ko paklausti, mano mielas. Ar tau dabar gera? Ar tu ir dabar, kai esi negyvas, džiaugiesi, kad numirei? Ar gailiesi, kad taip pasielgei? Ar norėtum, kad atgal grįžtų tai, kas nebesugrąžinama? Anksčiau aš maniau, jog būdamas prie lavono žmogaus, kurį myliu, negalėsiu suvokti, kad jis negyvas. Kaip gali suprasti, kad žmogaus jau nebėra, jeigu jis guli prieš tave, su kaklaryšiu ir apykakle, tuo pačiu kostiumu kaip vakar? – maniau aš. – Kaip galima patikėti, kad žmogus tik dėl to, jog užmiršo kvėpuoti, jau virtęs mėsos gabalu, kurį po trijų dienų užkas kaip niekam nereikalingą? – galvojau aš. – Ir argi niekas nesušuks, kada jį užkas: ‚Ei, padėkit, jis uždus!' Ir turiu tau prisipažinti, Štefanai, kad nebesuprantu, ko anksčiau bijojau: kaip galima abejoti mirtimi ir jos galia? Tu esi negyvas, mano mielas, ir guli čia kaip prasta savo paties nuotrauka, kuri akyse gelsta.

Ją įmes į krosnį, vadinamą krematoriumu. Tu degsi, ir niekas nesišauks pagalbos, aš taip pat tylėsiu".

Fabianas priėjo prie rašomojo stalo ir iš geltonos dėžutės, stovėjusios ten jau daug metų, paėmė cigaretę. Ant sienos kabojo vario raižinys, Lesingo portretas.

– Jūs dėl to kaltas, – pasakė Fabianas vyrui su kasa ir parodė į Labudę. Bet Gotholdas Efraimas Lesingas nekreipė dėmesio į priekaištą, praėjus šimtui penkiasdešimčiai metų po jo mirties. Jis rimtai ir labai drąsiai žvelgė priešais save. Jo platus valstietiškas veidas nė nevirptelėjo. – Tiek to, – pasakė Fabianas, atsuko portretui nugarą ir atsisėdo prie draugo.

– Va, – pasakė jis Labudei, – čia tai buvo vyras, – ir parodė sau per petį nykščiu. – Jis kandžiojosi, grūmėsi ir švaistėsi plunksnakočiu, lyg žąsies plunksna būtų kardas. Jis gimė, kad kovotų, o tu – ne. Jis net gyveno ne dėl savęs ir neturėjo asmeninio gyvenimo, jam nieko sau nereikėjo. Ir kai pagaliau prisiminė save, kai pareikalavo iš likimo žmonos ir vaiko, tuomet viskas griuvo ant jo ir palaidojo po nuolaužomis. Ir tai buvo natūralu. Kas nori gyventi dėl kitų, tas turi nieko sau nenorėti. Jis turi būti kaip tas gydytojas, kurio laukiamasis dieną naktį pilnas žmonių, o tarp jų sėdi vienas, kurio eilė niekad neprieina, bet jis niekad nesiskundžia, nes tai jis pats. Ar tu būtum įstengęs taip gyventi?

Fabianas pabraukė draugui per kelį ir papurtė galvą.

– Aš linkiu tau laimės, nes tu miręs. Tu buvai geras žmogus, tu buvai padorus vyras, tu buvai mano draugas, tačiau tuo, kuo labiausiai norėjai būti, nebuvai. Tavo tvirtumas egzistavo tik tavo iliuzijose, ir kai jos buvo sudaužytos, liko tik revolveris ir tai, kas čia dabar guli ant sofos. Matai, tuojau prasidės nuožmi kova, pirma dėl sviesto ant duonos, o paskui dėl pliušinės sofos; vieni norės tai pasilaikyti sau, kiti – atimti, jie talžys kaip titanai vieni kitus ir galop suskaldys sofą, kad ji niekam netektų. Tarp vadų stovės turgaus šaukliai, kurie baubs susigalvotus didžius šūkius ir svaigs nuo savo pačių balsų. Galbūt

tarp jų bus du ar trys tikri vyrai. Jeigu jie dusyk iš eilės pasakys tiesą, bus pakarti. Jeigu dusyk iš eilės sumeluos, bus pakarti. Tavęs niekas nebūtų koręs, tu būtum mirtinai užjuoktas. Tu nebuvai nei reformatorius, nei revoliucionierius. Nesigraužk dėl to.

Labudė gulėjo tarsi klausydamasis. Bet taip tik atrodė. Fabianas nutilo, pavargo.

„Kodėl nepasitenkinai manydamas, kad gražu tai, kas gražu? – galvojo jis. – Tuomet nepasisekimas su ponu Lesingu tavęs nebūtų taip užgavęs. Tuomet tu galbūt sėdėtum Paryžiuje, užuot čia gulėjęs. Tuomet tavo akys būtų pramerktos ir tu laimingas žvelgtum nuo Šventosios Širdies bažnyčios į mirguliuojančius bulvarus, virš kurių oras verda. Arba mudu vaikštinėtume po Berlyną. Medžiai šviežiai išdažyti, žydras dangus paauksuotas; merginos gardžiai paruoštos, ir jeigu kuri nors permiega su filmų direktoriumi, susirandi geresnę. Mano senasis išradėjas, štai kas mylėjo gyvenimą! Aš tau net nespėjau papasakoti, kaip jis pas mane stovėjo spintoje. Su skrybėle ant galvos ir skėčiu rankoje, lyg bijodamas, kad spintoje gali pliaupti lietus".

Truputį nusnūdęs, Fabianas staiga pabudo. Gatvėje buvo girdėti balsai, jis priėjo prie lango. Priešais duris stovėjo automobilis, iš namo išėjo liokajus ir atidarė dureles. Teisės tarėjas išlipo ir atkišo liokajui laikraštį. Liokajus linktelėjo galvą ir parodė į langą, prie kurio stovėjo Fabianas. Iš automobilio norėjo išlipti moteris, bet teisės tarėjas įstūmė ją atgal. Automobilis pajudėjo. Moteris, automobiliui ją nuvežant, prispaudė prie stiklo veidą. Teisės tarėjas žengė į namą. Liokajus nusekė jam iš paskos, rūpestingai išskėtęs rankas, kad, jeigu kas, paremtų šeimininką.

Fabianas išėjo į koridorių, nes nenorėjo būti, kai tėvas pamatys gulintį sūnų. Teisės tarėjas lipo laiptais stvarstydamasis už turėklų, o senas liokajus sekė paskui jį atkišęs į priekį ran-

kas, bet Labudės tėvas nepargriuvo. Nepasižiūrėjęs į Fabianą jis įėjo į apšviestą kambarį. Liokajus uždarė duris ir palenkė galvą į priekį, kad girdėtų, jei bus reikalingas. Tačiau kambaryje buvo tylu. Fabianas ir liokajus stovėjo prieš jį, kiekvienas savo vietoje, nežiūrėdami į viens kitą ir įdėmiai klausydamiesi. Pasiruošę užjausti jie laukė kokios nors dejonės ar panašiai. Bet nieko neišgirdo. Už durų vykstanti scena liko neaiški.

Pasigirdo skambutis. Liokajus įsmuko į kambarį ir vėl pasirodė koridoriuje.

– Ponas teisės tarėjas norėtų su jumis pasikalbėti.

Fabianas įėjo į kambarį. Senasis Labudė sėdėjo prie stalo parėmęs galvą rankomis. Po valandėlės jis išsitiesė, atsistojo, kad pasisveikintų su savo sūnaus draugu, ir dirbtinai šyptelėjo.

– Aš nemoku sutikti tragiškų įvykių, – pasakė jis prislėgtu balsu. – Tas truputis užuojautos, kurį leidžia mano egoizmas, nuo daugybės turėtų bylų ir procesinės rutinos įgijo nenatūralaus blizgesio, atspindinčio bet ką, tik ne tikrą užuojautą. – Jis nusigręžė, pasižiūrėjo į savo sūnų, ir atrodė, lyg norėtų atsiprašyti mirusiojo. – Beprasmiška priekaištauti sau, – kalbėjo jis toliau. – Aš buvau ne toks tėvas, kuris gyvena dėl sūnaus. Aš esu malonumų ištroškęs pagyvenęs ponas, įsimylėjęs gyvenimą. Ir šis gyvenimas anaiptol nepraranda prasmės dėl to, kas įvyko. – Jis mostelėjo ištiesta ranka į lavoną. – Jis žinojo, ką daro. Ir jeigu tai laikė protingiausia, kitiems nėra ko verkti.

– Kaip tik dėl to, kad jūs taip blaiviai kalbate, būtų galima pamanyti, kad priekaištaujate sau, – pasakė Fabianas. – Tai būtų beprasmiška. Štefano nusižudymo priežastis ne iš mūsų sferos.

– Ką jūs žinote? Jis paliko laiškų? – paklausė teisės tarėjas.

Fabianas nutylėjo, kad gavo laišką.

– Viską paaiškino trumpas raštelis. Slaptasis tarėjas atmetė Štefano darbą kaip nepatenkinamą.

– Aš jo neskaičiau. Neturėjau kada. Jis buvo toks blogas? – paklausė pašnekovas.

– Tai vienas geriausių ir originaliausių man žinomų literatūros istorijos darbų, – atsakė Fabianas. – Štai jis.

Fabianas paėmė rankraščio kopiją nuo knygų lentynos ir padėjo ant rašomojo stalo.

Teisės tarėjas pavartė jį, paskui paskambino, liepė atnešti telefonų knygą ir surado numerį.

– Aišku, dabar labai vėlu, – pasakė jis ir priėjo prie telefono, – bet nieko nepadarysi. – Telefonininkė jį sujungė. – Ar galiu pakalbėti su slaptuoju tarėju? – paklausė jis. – Tuomet pakvieskite prie aparato maloningąją ponią. Taip, nors ji ir jau miega. Kalba teisės tarėjas Labudė. – Jis palaukė. – Atsiprašau, kad trukdau, – pasakė jis. – Girdėjau, kad jūsų vyras išvykęs. Į Veimarą? Ak, į Šekspyro draugijos kongresą. Kada jis grįš? Aš leisiu sau rytoj aplankyti jį institute. Gal žinote, ar jis jau perskaitė mano sūnaus darbą? – Jis valandėlę pasiklausė, paskui atsisveikino, padėjo ragelį ant šakutės, atsigręžė į Fabianą ir paklausė:

– Ar jūs ką nors suprantate? Slaptasis tarėjas neseniai per pietus sakė, kad darbas apie Lesingą be galo įdomus, ir jis nekantriai laukia baigiamųjų išvadų, tai yra darbo pabaigos. Apie Štefano mirtį dar, atrodo, nieko nežinoma.

Fabianas susijaudinęs pašoko.

– Jis pagyrė darbą? Argi atmetami darbai, kurie yra giriami?

– Šiaip ar taip, dažniau priimami tokie darbai, kurie laikomi blogais, – atsakė teisės tarėjas. – Gal dabar paliktumėte mane vieną? Aš pabūsiu su savo sūnumi ir perskaitysiu rankraštį. Jis penkerius metus prie jo sėdėjo, ar ne? – Fabianas jam linktelėjo ir padavė ranką.

– Štai kur kabo mirties priežastis, – pasakė senasis Labudė ir mostelėjo į Lesingo portretą. Jis nukabino portretą nuo sienos, apžiūrėjo ir ramiai sudaužė į rašomąjį stalą. Po to paskambino. Pasirodė liokajus. – Iššluok tą mėšlą ir atnešk pleistro, – paliepė teisės tarėjas. Jo dešinė ranka kraujavo.

Fabianas darsyk pasižiūrėjo į negyvą draugą. Paskui išėjo palikdamas juodu vienus.

Jis buvo pernelyg pavargęs, kad užmigtų, ir pernelyg pavargęs, kad liūdėtų, kaip reikėjo šią dieną. Komivojažierius, matyt, laikosi už skruosto, kokia jo pavardė, rodos, Heceris? Jo žmona nepatenkinta guli lovoje, Kornelija antrąsyk miega su Makartu, Fabianas regėjo įvykius kaip paveikslus, be trečio išmatavimo, toli savo atminties horizonte. Ir tai, kad Labudė kažkokioje viloje guli ant sofos negyvas, jam dabar buvo tik mintis. Skausmas sudegė kaip degtukas ir užgeso. Jis prisiminė mokykloje patyręs panašią būseną: tuomet ilgai verkė iš sielvarto, nes jam atrodė, kad įvyko didelė ir nepataisoma bėda, ir rezervuaras, iš kurio tekėjo sielvartas, išseko. Jausmai apmirė, kaip paskui po širdies spazmų apmirdavo pirštai. Jį užpildęs liūdesys buvo bejausmis, skausmas – šaltas.

Fabianas ėjo Karaliaus alėja. Pro Ratenau ąžuolą. Ant jo kabojo du vainikai. Prie šio gatvės kampo buvo nužudytas protingas žmogus. „Ratenau turėjo mirti, – kartą pasakė jam rašytojas nacionalsocialistas. – Jis turėjo mirti, dėl to kaltas jo įžūlumas. Jis buvo žydas ir norėjo būti užsienio reikalų ministru. Įsivaizduokite, kad Prancūzijoje įsikurti *Quai d'Orsay* pretenduotų kolonijos negras, iš to irgi nieko neišeitų".

Politika ir meilė, garbėtroška ir draugystė, gyvenimas ir draugystė – visa tai Fabiano nejaudino. Jis ėjo visiškai užsidaręs savyje tamsia alėja. Virš lunaparko į dangų iškilo fejerverkas ir margais ugnies pluoštais ėmė leistis į žemę. Bet pusiaukelėje pluoštai išsisklaidė, dingo be pėdsako, ir naujos raketos drioksėdamos kilo į orą. Prie parko vartų kabojo lentelė: „Fernandas, šokių maratono pasaulio čempionas, ruošiasi viršyti savo rekordą. Jis šoks 200 valandų. Žiūrovams užsisakyti vyno nebūtina".

Fabianas atsisėdo vienoje alinėje, prie pat Halenzės geležinkelio tunelio. Aplinkinių kalbos jam atrodė visiškai beprasmiškos. Mažas iliuminuotas cepelinas su dideliu švytinčiu užrašu „Triumfo šokoladas" virš galvų skrido miesto pusėn. Po tiltu lindo traukinys apšviestais langais. Autobusai ir tramvajai ilga

grandine važiavo gatve. Prie gretimo stalo vyras su užkritusiu ant apykaklės sprandu pasakojo anekdotus ir kelios moterys, sėdinčios su juo, taip krykštė, lyg joms po sijonais būtų pelių.

„Kam visa tai?" – pagalvojo jis, greitai susimokėjo ir nuėjo namo.

Ant stalo gulėjo keli laiškai. Jo prašymai priimti į darbą buvo sugrįžę. Niekur nėra laisvos vietos, buvo pranešama su pagarba ir gailesčiu. Fabianas nusiprausė. Vėliau sugavo save, jog nejudėdamas sėdi su šlapiu rankšluosčiu prie veido ant sofos ir pro jo kraštą spokso į kilimą. Jis nusišluostė veidą, numetė rankšluostį, atsigulė ir užmigo. Šviesa degė visą naktį.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Kornelija automobilyje
Slaptasis tarėjas nieko nežino
Ponia Labudė netenka sąmonės

Kai kitą rytą pabudo ir pamatė, kad dega šviesa, jis ne iškart prisiminė, kas buvo vakar. Jautėsi prislėgtas ir nelaimingas, bet dar nežinojo kodėl. Jis užmerkė akis ir tik tada labai pamažu suprato, kas jį slegia. Tai, kas įvyko, iškilo atmintyje, tarsi kas būtų įmetęs pro langą akmenį. Jis vėl žinojo, ką buvo pamiršęs iš nuovargio, prisiminimai tarsi smego vis gilyn, augo ir krisdami keitėsi; atrodė, lyg jų lyginamasis svoris didėtų ir jie kaip akmenų kruša bombarduotų širdį. Jis nusisuko į sieną ir užsiėmė ausis. Ponia Holfeld, atnešusi pusryčius, nepakėlė triukšmo, nors rado degančią šviesą, o jį patį gulintį ne lovoje, bet ant sofos. Ji padėjo padėklą ant stalo, išjungė šviesą ir atliko visus kitus ligonio palatoje būtinus veiksmus.

– Aš jums reiškiu nuoširdžiausią užuojautą, – pasakė ji, – ką tik skaičiau laikraštyje. Koks smūgis jums. Ir vargšams tėvams.

Jos tonas ir balsas skambėjo nuoširdžiai. Ji iš tiesų jį užjautė. To dar trūko!

Jis susitvardė ir sumurmėjo:

– Ačiū.

Jis palaukė, kol ji išėjo iš kambario, paskui atsikėlė ir apsirengė. Jam reikėjo pasikalbėti su slaptuoju tarėju. Nuo vakar

vakaro jį kamavo įtarimas, kuris, nieko nedarant, vis labiau stiprėjo. Jam reikėjo nueiti į universitetą. Išėjus iš namo, prie jo privažiavo ir sustojo didelis lengvasis automobilis.

– Fabianai! – sušuko kažkas.

Tai buvo Kornelija. Ji sėdėjo automobilyje ir mojo. Jam priėjus arčiau, ji išlipo.

– Mano vargšas Fabianas, – pasakė ji ir paglostė jo ranką. – Aš negalėjau ištverti iki popietės, ir jis davė man automobilį. Aš tavęs netrukdau? – Ji prislopino balsą. – Šoferis mus seka. – Ir paskui garsiau paklausė: – Kur tu susiruošei?

– Į universitetą. Jis nusižudė todėl, kad buvo atmestas jo darbas. Man reikia pasikalbėti su slaptuoju tarėju.

– Aš tave nuvešiu. Ar galiu? – paklausė ji. – Nuvežkite mus prie universiteto, – pasakė ji šoferiui, jie įlipo į automobilį ir nuvažiavo centro link.

– Kaipgi tau sekėsi vakar vakare? – paklausė Fabianas.

– Nekalbėk apie tai, – paprašė ji. – Visąlaik atrodė, kad man gresia nelaimė. Makartas man pasakojo apie vaidmenį, kurį reikės vaidinti; aš beveik nesiklausiau, taip mane slėgė bloga nuojauta. Lyg prieš audrą.

– Kokį vaidmenį? – Į Kornelijos nuojautas jis nekreipė dėmesio. Fabianas nekentė įpročio atskleisti ateitį lyg antklodę, o dar labiau didžiavimosi paskui, – štai, girdi, ar aš nesakiau. Koks nevėkšliškas ir įkyrus elgesys su likimu! Jo bjaurėjimasis neturėjo nieko bendra su tuo – ar nuojauta galima, ar ne. Jis laikė, jog įžūlu nepaisyti to, kas dar gaubiama paslapties. Kad ir koks stengėsi būti gyvenime abejingas, to negalima buvo pavadinti nuolankumu likimui.

– Labai keistas vaidmuo, – atsakė ji. – Įsivaizduok, kad patenkintų savo iškrypėlišką vaizduotę, vyras reikalauja, jog aš kaip žmona nuolatos keisčiausi. Jis yra su patologiniais nukrypimais ir verčia mane tai būti nepritvrusia mergina, tai rafinuota moterimi, tai vulgaria boba, o paskui besmegene, elegantiška lėlyte. Ir tada jis ir žiūrovai pamato, kad aš esu visai kitas žmo-

gus, negu pati manau. Mes abu nustebinti, nes aš nesulaikomai, vėliau prieš jo valią, keičiuosi ir per tai tampu tuo, kuo visuomet buvau. Pasirodo, kad iš esmės esu bjauri ir valdinga, ir jis tragiškai pralaimi, savo reikalavimais sukėlęs konfliktą.

– Tai Makarto idėja? Pasisaugok, Kornelija, tas žmogus pavojingas. Jis, nors ir vers tave tik suvaidinti tas metamorfozes, patyliukais pats su savimi eis lažybų, kad iš tiesų tave tokia padarys.

– Tai nebaisu, Fabianai. Tokie vyrai nori būti pervažiuoti. Tas filmas bus tarsi gyvenimo mokykla.

Jis pasirausė kišenėse, išsiėmė pinigų pluoštą, atskaičiavo tūkstantį markių ir atidavė Kornelijai.

– Še. Tuos pinigus man paliko Labudė, paimk pusę. Tai mane nuramins.

– Jeigu mes prieš tris dienas būtume turėję du tūkstančius markių, – tarė ji.

Fabianas stebėjo šoferį, kuris nuolatos žvilgčiojo į mažą įgaubtą veidrodėlį sekdamas juos.

– Tavo guvernantė dar įvažiuos į medį. Į priekį reikia žiūrėti, – šūktelėjo jis, ir šoferis trumpam atitraukė žvilgsnį.

– Šiandien po pietų ateisiu be jo, – pasakė ji.

– Aš nežinau, ar būsiu namie, – atsakė jis.

Ji nedrąsiai glustelėjo prie jo.

– Aš vis tiek ateisiu, gal tau manęs reikės.

Prie universiteto jis išlipo. Ji su savo kalėjimo prižiūrėtoju nuvažiavo toliau.

Universiteto durininkas jam atidarė. Slaptojo tarėjo dar nesą, bet jo laukiama bet kurią akimirką. O asistentas ar esąs? Taip.

Prieškambaryje sėdėjo teisės tarėjas Labudė ir jo žmona. Ji atrodė labai sena, apsiverkė, kai Fabianas su ja pasisveikino, ir pasakė:

– Mes juo visai nesirūpinome.

– Beprasmiška sau priekaištauti, – tarė Fabianas.

– Jis juk buvo suaugęs žmogus, – pasakė teisės tarėjas. Jo žmona garsiai sukūkčiojo, ir jis suraukė kaktą. – Aš šiąnakt perskaičiau Štefano darbą, – ėmė pasakoti jis. – Tiesa, nelabai nusituokiu apie jūsų sritį ir nežinau, ar tyrinėjimo pagrindai teisingi. Bet kad išvados protingos ir sąmojingos, nėra jokių abejonių.

– Tyrinėjimo pagrindai taip pat be priekaištų, – pasakė Fabianas. – Darbas meistriškas. Kurgi tas slaptasis tarėjas!

Ponia Labudė tyliai verkė.

– Kodėl dabar, kai jis mirė, jūs norite atimti iš jo mirties priežastį? – paklausė ji. – Eime iš čia! – Ji atsistojo ir paėmė juos už parankių. – Duokite jam ramybę!

Bet teisės tarėjas pasakė:

– Sėskis, Luiza.

Ir tada atėjo slaptasis tarėjas. Tai buvo su senolišku elegantiškumu apsitaisęs vyras truputį išsprogusiomis akimis. Universiteto tarnas lipo paskui jį laiptais nešdamas lagaminą.

– Kaip baisu, – pasakė slaptasis tarėjas ir truputį palenkęs į šoną galvą priėjo prie Labudės tėvų. Ponia tarėjienė jam paspaudus ranką garsiai pravirko, susijaudino ir teisės patarėjas. – Mes pažįstami, – pasakė senasis literatūros istorikas Fabianui. – Jūs buvote jo draugas.

Jis atidarė savo kabineto duris, pakvietė užeiti, akimirką atsiprašė ir, kol kiti tylomis sėdėjo aplink stalą, rūpestingai, lyg gydytojas prieš ligonių apžiūrą, ėmė plautis rankas. Tarnas laikė paruoštą rankšluostį.

Šluostydamasis slaptasis tarėjas pasakė:

– Prašau nieko neįleisti. – Tarnas išėjo, ir slaptasis tarėjas atsisėdo. – Šįryt aš nusipirkau Naumburge laikraštį, – pasakojo jis, – jame buvo žinia apie tragišką jūsų sūnaus mirtį. Ar neįsižeisite, jeigu aš jūsų paklausiu: kas, dėl Dievo, paskatino jūsų sūnų tokiam žingsniui?

Teisės tarėjas sugniaužė į kumštį ant stalo gulėjusią ranką.

– O jūs nenutuokiate?

Slaptasis tarėjas papurtė galvą:

– Nė trupučio.

Labudės motina pakėlė rankas ir sunėrė jas ore. Jos akys prašė vyrų liautis.

Bet Labudės tėvas visu kūnu palinko į priekį:

– Mano sūnus nusišovė dėl to, kad jūs atmetėte jo darbą.

Slaptasis tarėjas išsitraukė iš kišenės šilkinę nosinę ir persibraukė ja kaktą.

– Ką? – dusliai paklausė jis.

Jis atsistojo, nužvelgė sėdinčius savo išsprogusiomis akimis, tarsi bijodamas, kad jie išprotėję.

– Tai neįmanoma, – sušnabždėjo jis.

– Deja, taip! – sušuko teisės tarėjas. – Apsirenkite, eikite su mumis ir pasižiūrėkite į mūsų sūnų! Jis guli ant sofos ir yra negyvas kaip tiktai įmanoma.

Ponia Labudė sėdėjo išplėstomis, sustingusiomis akimis spoksodama priešais save. Ji pasakė:

– Jūs antrąsyk jį žudote.

– Tai siaubinga, – sumurmėjo slaptasis tarėjas. Jis nutvėrė teisės tarėją už rankos. – Aš atmečiau darbą? Kas taip sakė? – sušuko jis. – Aš paleidau jį per fakultetą su pastaba, kad tai brandžiausias pastarųjų metų literatūros istorijos pasiekimas. Savo votume parašiau, kad daktaro Štefano Labudės darbas, be jokios abejonės, susilauks didelio specialistų susidomėjimo. Aš parašiau, kad daktaras Labudė padarė neįkainojamą paslaugą dabartinei literatūrologijai, aprašydamas svarbų Šviečiamojo amžiaus etapą. Aš parašiau, kad dar niekuomet nebuvau gavęs tokio brandaus savo mokinio darbo ir kad siūlau jį tuojau išleisti instituto darbų serijoje atskiru leidiniu. Kas sakė, kad aš atmečiau jo darbą?

Labudės tėvai sėdėjo nejudėdami.

Fabianas atsistojo. Jis drebėjo visu kūnu.

– Luktelkite, – kimiai ištarė jis, – aš jį atvesiu.

Ir nubildėjo laiptais žemyn į katalogų kambarį. Daktaras Vekherlinas, mokslinis universiteto bendradarbis, sėdėjo pa-

linkęs prie kartotekos ir tvarkė korteles, kuriose buvo surašyti nauji universiteto įsigyti leidiniai. Jis nepatenkintas pakėlė galvą ir primerkė trumpareges akis.

– Ko jums reikia? – paklausė jis.

– Jūs tučtuojau turite eiti pas slaptąjį tarėją, – pasakė Fabianas ir, kai anas nė nekrustelėjo, tik linktelėjo galvą ir toliau vartė kartoteką, nutvėrė jį už pakarpos, pakėlė nuo kėdės ir pastūmė prie durų.

– Ką jūs sau leidžiate? – paklausė anas, bet Fabianas, užuot atsakęs, trenkė jam kumščiu į veidą. Vekherlinas pakėlė ranką apsiginti ir nukepėstavo klupinėdamas ir daugiau neprieštaraudamas viršun. Prie slaptojo tarėjo kabineto vėl stabtelėjo, bet Fabianas atlapojo duris. Slaptasis tarėjas ir Labudės tėvai krūptelėjo. Moksliniam bendradarbiui kraujavo nosis.

– Aš turiu jums girdint kai ko paklausti šį poną, – pasakė Fabianas. – Daktare Vekherlinai, ar jūs vakar per pietus sakėte mano draugui Labudei, kad jo darbas atmestas? Ar jūs sakėte, kad, anot slaptojo tarėjo, atiduoti darbą į fakultetą svarstymui, vadinasi, be reikalo apsunkinti profesorius? Ar jūs jam sakėte, kad, be to, slaptasis tarėjas asmeniškai atmetė tą darbą, norėdamas jį apsaugoti nuo viešo apsijuokimo?

Ponia Labudė sudejavo ir netekusi sąmonės nuslydo nuo kėdės. Nė vienas iš vyrų į ją net nepasižiūrėjo. Vekherlinas jau buvo atsitraukęs prie durų. Kiti trys vyrai, palinkę į priekį, laukė atsakymo.

– Vekherlinai, – sušnabždėjo slaptasis tarėjas ir sunkiai atsirėmė į kėdės atkaltę.

Tas perkreipė platų, išblyškusį veidą, lyg norėdamas šyptelėti, ir keliskart žioptelėjo.

– Ar ilgai reikės laukti? – grėsmingai paklausė teisės tarėjas.

Vekherlinas uždėjo ranką ant rankenos ir pasakė:

– Aš tik pajuokavau!

Čia suriko Fabianas, tai buvo neartikuliuotas garsas, panašus į žvėries kaukimą. Po akimirkos jis šoko į priekį ir ėmė be

perstogės abiem kumščiais kulti Vekherliną nežiūrėdamas, kur duoda. Jis daužė nesąmoningai, kaip automatinis kūjis.

– Niekše! – užriko jis ir abiem kumščiais smogė jam tiesiai į veidą. Vekherlinas vis dar šypsojosi, tarsi norėdamas atsiprašyti. Jis pamiršo, kad laiko ranką ant rankenos ir norėjo sprukti iš kambario. Nuo smūgių trumpam suklupo ant kelių. Paskui pakilo laikydamasis už rankenos ir durys atsidarė. Tiktai dabar prisiminė, ką ketino daryti, ir išpuolė pro duris į koridorių; Fabianas išbėgo paskui jį, ir jie žingsnis po žingsnio ėmė artintis prie laiptų, vedančių į pirmą aukštą, vienas mušė, o kitas taškėsi kraujais.

Laiptų papėdėje susirinko studentai, triukšmo privilioti iš auditorijų. Jie stovėjo tylėdami ir laukdami, tarsi suprasdami, kad tai, kas vyksta viršuje, yra teisinga.

– Šunie! – sušvogždė Fabianas ir smogė Vekherlinui į pasmakrę. Vekherlinas pargriuvo, trenkėsi pakaušiu į laiptus ir su triukšmu nuriedėjo žemyn. Fabianas nubėgo paskui ir norėjo vėl jį pulti. Tada prišoko keli studentai ir jį sulaikė.

– Paleiskite mane! – šaukė jis ir kaip beprotis plėšėsi iš jį laikančių rankų. – Paleiskite mane, aš jį užmušiu!

Kažkas užėmė jam burną. Universiteto tarnas klūpojo prie gulinčiojo. Tas bandė atsistoti, bet vėl dejuodamas susmuko. Studentai jį nutempė į katalogų skyrių.

Antrame aukšte, prie pat turėklų, stovėjo slaptasis tarėjas ir Labudės tėvas. Pro praviras duris sklido ištęstos dejonės, Štefano motina buvo atgavusi sąmonę.

– Ak, štai kaip, tai buvo tik pokštas! – sušuko teisės tarėjas ir nusijuokė iš nevilties.

Slaptasis tarėjas svariai, lyg pagaliau radęs išeitį, pasakė:

– Daktaras Vekherlinas atleistas.

Studentai paleido Fabianą, jis nukorė galvą, galbūt tai turėjo reikšti atsisveikinimą, ir išėjo iš universiteto.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Teisininkė tampa kino žvaigžde
Sena pažįstama
Motina pardavinėja skystą muilą

Tai buvo tik pokštas!

Ponas Vekherlinas kvailai pajuokavo, o Labudė per tai numirė. Tai tik iš pažiūros buvo savižudybė. Iš tiesų jo draugą nužudė smulkus universiteto tarnautojas. Jis lyg į stiklinę arseno įbėrė jam į ausį užnuodytų žodžių. Jis juokais nusitaikė į Labudę ir paspaudė gaiduką. Ir iš neužtaisyto ginklo driokstelėjo mirtinas šūvis.

Einant Frydricho gatve Fabianui prieš akis tebestovėjo bailiai šypsantis Vekherlino veidas, ir jis stebėdamasis galvojo:

„Kodėl aš jį užpuoliau taip, lyg norėdamas viską sunaikinti? Kodėl ant jo niršau labiau, negu liūdėjau dėl beprasmiškos Labudės mirties? Ar žmogus, kaip kad jis netyčia sukėlęs tokią bėdą, labiau nusipelno užuojautos, negu neapykantos? Ar jis kada nors galės ramiai miegoti?"

Fabianas pamažu ėmė suvokti jo paskatas. Vekherlinas taip pasielgė ne netyčia. Jis norėjo kliudyti Labudę, ne nugalabyti jį, o tik sužeisti. Netalentingas varžovas atsikeršijo talentingam. Jo melas buvo sprogdiklis. Jis metė jį į Labudę ir nubėgo, kad iš saugaus atstumo galėtų stebėti sprogimą.

Vekherlinas buvo atleistas ir dar gavo į kailį. Bet ar ne geriau būtų buvę, jeigu jis nebūtų praradęs savo vietos ir negavęs

lupti? Ar nebūtų buvę geriau, jeigu Vekherlino melas būtų toliau gyvavęs, nes Labudė vis tiek negyvas? Vakar draugo mirtis jam sukėlė liūdesį, šiandien pasėjo abejonių viduje. Tiesa iškilo į dienos šviesą, bet kam nuo to pasidarė geriau? Gal Labudės tėvams, kurie dabar žino, kad jų sūnus tapo niekšybės auka? Prieš jiems sužinant tiesą melas neegzistavo. Dabar laimėjo teisingumas ir savižudybė virto tragiškai pasibaigusiu pokštu. Fabianas pagalvojo apie Labudės laidotuves, ir jį nukrėtė šiurpulys: jis jau matė save gedulingoje eisenoje, prie karsto, greta jo – Labudės tėvai, kiek toliau – slaptasis tarėjas, Labudės motina garsiai surinka. Ji nusiplėšia juodo krepo kaspiną nuo juodos skrybėlės ir aimanuodama susmunka.

– Atsargiai! – piktai pasakė kažkas šalia. Fabianas gavo niuksą į šoną ir sustojo. Ar jam, užuot aiškinusis, reikėjo nuslėpti tai, ką padarė Vekherlinas? Gal reikėjo pasilaikyti tiesą sau ir apsaugoti nuo jos Labudės tėvus? Kodėl Labudė iki pat savo paskutinio laiško buvo toks nuodugnus, toks mylintis tvarką? Kodėl įvardijo savo nusižudymo motyvą? Fabianas ėjo toliau. Įsuko į Leipcigo gatvę. Buvo pietų metas. Kontorų tarnautojai ir pardavėjos grūdosi stotelėse ir šturmavo autobusus, pietų pertrauka buvo trumpa.

Jeigu ne tas Vekherlinas, jeigu Labudė būtų sužinojęs, kaip iš tiesų įvertintas jo darbas, jis dabar būtų gyvas; be to, pasisekimas jį būtų įkvėpęs, palengvinęs nusivylimą Leda ir davęs impulsą jo politiniams siekiams. Kodėl jis atidavė tam darbui penkerius metus? Kadangi pats sau norėjo įrodyti, ką sugeba. Jis tikėjosi susilaukti pasisekimo, mintyse pasvėrė visus „už" ir „prieš" ir įkalkuliavo į savo raidą, ir jo apskaičiavimai buvo teisingi. Ir vis dėlto greičiau patikėjo Vekherlino melu, negu savo įsitikinimu.

Ne, Fabianas nenorėjo būti tada, kai jo draugas bus lydimas į amžinybę. Jis norėjo kuo greičiau dingti iš šio miesto. Jis spoksojo į pravažiuojančius automobilius. Ar tai ne Kornelija? Antai, šalia to storulio? Jo širdis sustojo. Ne, tai ne ji. Jam reikia dingti, net dešimt arklių jo čia neišlaikys.

Jis nuėjo į geležinkelio stotį. Net nenuvažiavo pas našlę Holfeld, paliko jos kambaryje viską kaip stovi. Nenuėjo ir pas Zahariją, tą pasipūtėlį ir melagį. Jis nuėjo į geležinkelio stotį.

Greitasis traukinys važiavo po valandos. Fabianas nusipirko bilietą, laikraščių, atsisėdo laukimo salėje ir pervertė juos. Ekonomikos tarybos posėdyje buvo reikalaujama smarkiai plėsti tarptautinius ryšius. Ar tai tik gražbyliavimai? Ar pamažu buvo suvokiama tai, ką žinojo visi? Suprantama, kad išmintingiausia elgtis išmintingai? Galbūt Labudė neklydo? Galbūt iš tiesų nereikėjo laukti, kol doroviškai pakils puolusi žmonija? Galbūt moralisto, koks buvo Fabianas, tikslai iš tiesų pasiekiami ekonominėmis priemonėmis? Ar doroviniai reikalavimai neįgyvendinami vien todėl, kad jie beprasmiški? Ar tvarkos pasaulyje problema yra tiktai reglamento dalykas?

Labudė buvo negyvas. Jį tai būtų sužavėję. Tai būtų atitikę jo planus. Fabianas sėdėjo laukimo salėje, mąstė kaip draugas ir liko abejingas. Ar jis norėjo, kad pagerėtų gyvenimas? Jis norėjo, kad pagerėtų žmonės. Kas jam buvo tas tikslas be kelio į jį? Jis norėjo, kad kiekvienas žmogus galėtų išsivirti dešimt vištų per dieną, norėjo, kad kiekviename klozete būtų garsiakalbis, norėjo, kad kiekvienas turėtų septynis automobilius, kiekvienai savaitės dienai atskirą. Bet ką galima tuo pasiekti, jeigu tuo bus pasiekta tik tai? Ar jam norėta įkalbėti, kad žmogus bus geras tada, kai jis gerai gyvens? Tuomet naftos verslovių ir anglies kasyklų savininkai turėtų būti tikri angelai!

Argi jis nesakė Labudei: „Tame rojuje, apie kurį tu svajoji, žmonės vienas kitam daužys snukius". Argi Eliziejus su dvidešimčia tūkstančių markių pajamų kiekvienam barbarui žmogaus vertas galutinis tikslas?

Kol jisai, sėdėdamas laukimo salėje, gynė savo dorovines pažiūras nuo konjunktūros tyrėjų, viduje vėl atgijo abejonės, jau seniai lyg kirminai graužusios jo sielą. Ar tie humaniški, padorūs, normalūs žmonės, apie kuriuos jis svajojo, iš tiesų verti,

kad apie juos svajotų? Ar dangus žemėje, nesvarbu, pasiekiamas ar ne, netaps pragaru jau vien vaizduotėje? Ar tokiame kilnumu paauksuotame amžiuje išvis būtų galima gyventi? Ar tai greičiau neprivestų prie suidiotėjimo? Galbūt nevaržomu savanaudiškumu paremtas planinis ūkis būtų ne tik lengviau įgyvendinamas, bet ir lengviau pakenčiama ideali būsena? Ar jo utopija turėjo vien reguliuojamąją reikšmę ir kaip tikrovė buvo tiek pat nepageidaujama, kiek ir nepasiekiama? Ar jis nesakė žmonijai vien kaip mylimajai: „Aš tau nuo dangaus priraškysiu žvaigždžių!" Pagirtinas pažadas, bet vargas, jeigu įsimylėjėlis jį ištesėtų. Ką vargšė mylimoji darytų su tomis žvaigždėmis, jei jis jas atitemptų? Labudė stovėjo ant žemės, tvirtai remdamasis į faktus, norėjo eiti į priekį ir suklupo. Jis, Fabianas, pleveno erdvėje, nes nebuvo pakankamai sunkus, ir liko gyvas. Kodėl jis dar gyvena, jei nežino kam? Kodėl negyvas jo draugas, kuris žinojo kam? Miršta tie, kurie turėtų gyventi, ir gyvena tie, kurie turėtų mirti.

Bulvarinio laikraščio priede, gulėjusiame ant jo kelių, vėl išvydo Korneliją. „Teisininkė tampa kino žvaigžde", – didelėmis raidėmis buvo parašyta po nuotrauka. „Panelę t. m. daktarę Korneliją Batenberg, – buvo rašoma toliau, – atrado Edvinas Makartas, žinomas kino pramonininkas. Artimiausiomis dienomis ji pradeda filmuotis juostoje: ‚Ponios Z. kaukė'.

– Sėkmės, – sušnabždėjo Fabianas ir linktelėjo nuotraukai. Kitame laikraštyje vėl ją pamatė. Ji buvo su įspūdingais vasariniais kailiniais ir sėdėjo prie jam jau žinomo automobilio vairo. Šalia jos kiūtojo storas, didelis vyras, matyt, pats atradėjas. Parašas po nuotrauka patvirtino jo spėjimą. Jis atrodė šiurkštus ir suktas, kaip velnias be gimnazijos. Edvinas Makartas, vyras su stebuklinga vytele, tvirtino laikraštis; jo naujausias atradimas vadinasi Kornelija Batenberg. Kaip buvusi referentė ji įkūnija naują madingą tipą, išsilavinusią vokiečių moterį.

– Sėkmės, – pakartojo Fabianas spoksodamas į nuotrauką. Kaip seniai viskas buvo! Jis žiūrėjo į nuotrauką lyg į kapo duobę.

Nematomos pamėkliškos žirklės buvo nukirpusios visus siūlus, siejusius jį su šiuo miestu. Darbas prarastas, draugas – negyvas, Kornelija – svetimose rankose, ką jam čia daugiau veikti?

Jis atsargiai išplėšė iš laikraščių nuotraukas, įsidėjo į užrašų knygelę ir išmetė laikraščius. Niekas jo nebelaikė, jis norėjo ten, iš kur buvo atkakęs: namo, į savo gimtą miestą, pas motiną. Jis jau seniai buvo nebe Berlyne, nors vis dar sėdėjo Anhalto geležinkelio stotyje. Ar jis sugrįš čionai? Kai keli žmonės atsisėdo šalia, jis atsistojo, išėjo į peroną ir įlipo į traukinį, laukiantį signalo išvykti.

Kuo greičiau iš čia! Minutinė stoties laikrodžio rodyklė pasislinko. Kuo greičiau!

Fabianas sėdėjo prie lango ir žiūrėjo pro jį. Laukai ir pievos sukosi lyg ant žiestuvo skritulio. Telegrafstulpiai tūpčiojo per kelius. Kartais šokančiame kraštovaizdyje stovėjo basi vaikiūkščiai ir mechaniškai mojo rankomis. Pievoje ganėsi arklys. Palei tvorą mosuodamas galva šuoliavo kumeliukas. Paskui jie važiavo per tamsų eglyną. Kamienai buvo apaugę pilkomis kerpėmis. Medžiai stovėjo lyg raupsuotieji, kuriems būtų uždrausta palikti mišką.

Jam pasirodė, lyg kažkas ieškotų jo žvilgsnio. Jis atsigręžė ir apžvelgė kupė. Bendrakeleiviai, abejingi, abejingai sėdintys žmonės, buvo užsiėmę patys savimi. Kas į jį žiūrėjo? Bet toliau, koridoriuje, jis pastebėjo Ireną Mol. Ji rūkė cigaretę ir šypsojosi jam. O kad jis nė nekrustelėjo, pamojo ranka.

Jis išėjo į koridorių.

– Tiesiog siaubinga, kaip mes lakstome paskui viens kitą, – pasakė ji. – Kur tu važiuoji?

– Namo.

– Būk mandagus, – pasakė ji, – ir malonėk paklausti, kur aš važiuoju.

– Kur jūs važiuojate?

Ji prisiglaudė prie jo ir sušnabždėjo:

– Aš nešu muilą. Vienas iš vyrukų pakišo mano pensioną.

Širyt aš tai sužinojau iš vieno policininko, kurio algą buvau padvigubinusi. Ar važiuosi su manimi į Budapeštą?

– Ne, – atsakė jis.

– Aš turiu šimtą tūkstančių markių. Mums nebūtina važiuoti į Budapeštą. Gal per Prahą maunam į Paryžių? Mes gyventume „Kleridže". Arba išsinuomotume nedidelę vilą Fontenblo.

– Ne, – atsakė jis. – Aš važiuoju namo.

– Važiuojam, – neatlyžo ji. – Aš ir brangenybių turiu. Kai viską išleisim, prispausim tas senes, kur lakstė pas mane barškintis su berniukais. Aš žinau įdomių smulkmenų, durų akutės geras daiktas. O gal tu nori į Italiją? Kaip tau Beladžio, ką?

– Ne, – atsakė jis, – aš važiuoju pas savo motiną.

– Prakeiktas asilas, – piktai sušnabždėjo ji. – Gal man prieš tave atsiklaupti ir prisipažinti, kad myliu? Ką tu prieš mane turi? Gal aš tau pernelyg prityrusi? Tau labiau patiktų kvaila višta? Man nusibodo stvarstyti pirmas pakliuvusias kelnes. Tu man patinki. Mes vis susitinkame. Tai negali būti atsitiktinumas. – Ji suėmė jo ranką ir paglostė pirštus. – Maldauju tave, važiuojam.

– Ne, – atsakė jis. – Nevažiuosiu. Laimingos kelionės.

Ir norėjo grįžti į kupė.

Ji sulaikė jį.

– Gaila, labai gaila. Galbūt kitąsyk. – Ji atidarė rankinuką. – Ar tau reikia pinigų?

Ji norėjo jam įsprausti į delną kelis banknotus. Jis sugniaužė ranką į kumštį, papurtė galvą ir nuėjo į kupė.

Ji dar valandėlę stovėjo tarpduryje ir žiūrėjo į jį. Jis spoksojo pro langą. Traukinys važiavo per kaimą.

Kai atvažiavo, buvo apie šešias vakaro. Jis išėjo iš stoties ir pamatė Trijų Karalių bažnyčią. Jam atrodė, kad ji žiūri į jį iš viršaus: „Kodėl tavęs šiandien niekas nepasitinka ir kodėl tu be lagamino?"

Jis patraukė per pylimą ir perėjo viaduką. Apačioje begalinis prekinis traukinys bildėjo taip, kad gaudė akmeniniai viaduko skliautai. Namas, kuriame anksčiau gyveno mokytojas Šancė, buvo šviežiai nudažytas. Kiti namai stovėjo nepasikeitę kaip pilkas, jam nuo vaikystės pažįstamas frontas. Kampiniame name, priklausiusiame pribuvėjai Šreder, buvo atidaryta nauja parduotuvė, mėsinė, vitrinoje dar stovėjo vazonai su gėlėmis.

Jis lėtai artėjo prie namo, kuriame buvo gimęs. Kokia sava jam ta gatvė. Jis pažinojo fasadus, pažinojo kiemus, rūsius ir aukštus, viskas čia buvo sava. Tiktai žmonės, išeinantys ir įeinantys į namus, svetimi. Jis sustojo. „Muilo parduotuvė" buvo parašyta virš vienerių durų. O lange priklijuotas popierėlis. Jis perskaitė: „Kainos sumažintos ir aukštų rūšių muilams. Levandos muilas dabar kainuoja dvidešimt, o ne dvidešimt du pfenigus. ‚Torpedo' – dvidešimt penkis, vietoj dvidešimt aštuonių".

Jis priėjo prie durų.

Jo motina stovėjo anapus prekystalio, o prieš ją dvi moterys. Motina kaip tik pasilenkė ir padėjo ant prekystalio skalbimo miltelių pakelį ir perpjovė perpus gabalą paprasto muilo. Paskui paėmė vyniojamojo popieriaus lapą ir medinį šaukštą, pakabino iš statinės skysto muilo, pasvėrė jį ir suvyniojo. Jis užuodė muilo kvapą net gatvėje.

Tada atidarė parduotuvės duris. Dzingtelėjo skambutis. Senutė pasižiūrėjo į jį ir išsigandusi nuleido rankas.

Jis priėjo prie jos ir drebančiu balsu pasakė:

– Mama, Labudė nusišovė.

Ir staiga jam iš akių pasipylė ašaros. Jis atidarė duris, vedančias į kitą kambarį, vėl jas uždarė, atsisėdo į krėslą prie lango, pasižiūrėjo į kiemą, lėtai nuleido galvą ant palangės ir ėmė raudoti.

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

Apsilankymas vaikų kareivinėse
Kėgliai parke
Praeitis pasuka už kampo

– Kas jam yra? – kitą rytą paklausė tėvas.

– Neteko darbo, – atsakė motina. – Ir jo draugas nusižudė, žinai, tas Labudė, su kuriuo kadaise susipažino Heidelberge.

– Aš nežinojau, kad jis turėjo draugą, – tarė tėvas, – man niekas nieko nesako.

– Tu tik nesiklausai, – pasakė mama.

Tuo metu suskambėjo parduotuvės skambutis. Kai ponia Fabian grįžo į kambarį, vyras skaitė laikraštį.

– Be to, jam nepasisekė su viena jauna mergina, – kalbėjo ji toliau. – Bet apie tai jis nekalba. Ji studijavo teisę ir dabar pereina į kiną.

– Gaila studijoms išmestų pinigų, – burbtelėjo vyras.

– Daili mergina, – toliau kalbėjo Fabiano motina. – Bet ji dabar gyvena su vienu storuliu, filmų direktoriumi, fe, kaip bjauru.

– Kiek jis čia bus? – paklausė tėvas.

Motina trūktelėjo pečiais ir įpylė kavos.

– Jis man davė tūkstantį markių. Labudė jam tuos pinigus paliko. Aš juos padėsiu. Berniuką ištiko bėda, ir aš negaliu jų imti. Bet viskas ne dėl Labudės ir ne dėl kino artistės. Jis netiki Dievą, štai kas yra. Jis neturi į ką atsiremti.

– Kai buvau toks kaip jis, aš jau buvau beveik dešimt metų vedęs, – pasakė tėvas.

Fabianas Herštrase praėjo pro Įgulos bažnyčią ir kareivines. Apskrita žvyruota aikštė priešais bažnyčią buvo tuščia. Kada gi tai buvo, kai jisai čia stovėjo, kareivis tarp tūkstančių kitų, su ilgomis kelnėmis, šalmu ant galvos, aptaisytas pilkai žalsvoms mišioms, septyniolikmetis, pasiruošęs išklausyti, ką vokiečių Dievas pasakys savo armijoms? Jis sustojo prie buvusių artilerijos kareivinių ir įsikibo į geležinius tvoros strypus. Rytiniai ir vakariniai patikrinimai, artilerijos mokymai, rikiuotės prieš sargybas, paskaitos apie karines paskolas, algų mokėjimai – ko tik nebuvo šiame nykiame kieme. Jis čia girdėjo, kaip seni kareiviai trečią ir ketvirtą kartą ruošėsi į frontą ir ėjo lažybų iš duonos davinio, kuris greičiausiai sugrįš. Ir ar jie negrįždavo po savaitės sudriskusiomis uniformomis, su grynai briuseliškos kilmės triperiu? Fabianas paleido strypus ir toliau ėjo pro senas pompastiškas grenadierių ir pėstininkų kareivines. Čia buvo parkas ir mokykla, kurioje jis daug metų sėdėjo ir gyveno, prieš supažindinamas su šautuvo graižtuvų, stereovamzdžių ir lafeto uodegos paslaptimis. Žemyn į miestą vedančia gatve vakarais slapčia bėgdavo namo, pas motiną, kelioms minutėms. Nesvarbu kas – mokykla, kadetų korpusas, ligoninė ar bažnyčia – šio miesto pakraštyje viskas buvo kareivinės.

O štai ir didelis pilkas pastatas šiferiu dengtais smailiais kampiniais bokšteliais, lyg iki pat stogo pripildytas vaikiškų rūpesčių. Direktoriaus buto langai vis dar su baltomis užuolaidomis, priešingai negu daugybė juodų plikų klasių, mokinių gyvenamųjų patalpų, drabužinių ir miegamųjų langų. Anksčiau jis visąlaik manė, kad tas milžiniškas namas toje pusėje, kur buvo direktoriaus butas, turėjo nugrimzti giliai į žemę, toks svarus jam atrodė tas faktas, kad ten buvo užuolaidos. Jis įėjo pro vartus ir užlipo laiptais. Iš klasių sklido duslūs ir skardūs balsai. Jie buvo užpildę tuščią koridorių. Pirmuose

aukštuose aidėjo chorinio dainavimo ir pianino garsai. Fabianas numojo ranka į plačius centrinius laiptus ir šoniniame fligelyje ėmė kopti į viršų siaurais laipteliais, jam priešais žemyn leidosi du mokinukai.

– Heinrichai, – šūktelėjo vienas, – tu turi tučtuojau eiti pas Gandrą paimti sąsiuvinių.

– Nieko, palauks, – atsakė Heinrichas tyčia lėtai eidamas prie stiklinių durų.

„Gandras, – pagalvojo Fabianas, – niekas nepasikeitė". Tie patys mokytojai, tos pačios pravardės. Tik mokiniai kiti. Čia auklėjamos ir mokomos vis naujos laidos. Anksti rytą sargas paskambina. Ir prasideda lėkimas: miegamasis, prausykla, drabužinė, valgykla. Jauniausieji dengia stalus, atneša iš šaldytuvo sviestines ir emaliuotus kavinukus iš virtuvės lifto. Lėkimas tęsiasi: bendrasis kambarys, dulkių valymas, klasė, pamokos, valgykla. Jauniausieji padengia stalą pietums. Lėkimas tęsiasi: laisvalaikis, darbas sode, futbolas, bendrasis kambarys, namų darbai, klasė, valgykla. Jauniausieji padengia stalą vakarienei. Lėkimas tęsiasi: bendrasis kambarys, namų darbai, prausykla, miegamasis. Vyresniųjų klasių mokiniams galima dar dvi valandas nesigulti, ir jie rūko parke cigaretes. Niekas nepasikeitė, tiktai karta kita.

Fabianas sustojo ketvirtame aukšte ir atidarė aktų salės duris. Rytinė malda, vakarinė malda, vargonų muzika, imperatoriaus gimimo diena, Sedano, Tanenbergo mūšių metinių dienos, vėliavos bokšte, pažymiai prieš Velykų atostogas, atsisveikinimai su pašauktaisiais į armiją, karo dalyvių kursų atidarymas, ir vis vargonų muzika, šventinės, kupinos dievobaimingumo ir orumo kalbos. Vienybė, teisė ir laisvė tvirtai įaugusi į šios salės atmosferą. Ar dabar, kaip ir anksčiau, pro šalį einant mokytojui reikia atsistoti ramiai? Trečiadienį dvi, šeštadienį tris valandas buvo leidžiama į miestą. Ar ir dabar tuos, kurie negavo leidimo išeiti į miestą, inspektorius verčia žirklėmis karpyti laikraščius tualetui?

O ar nebūdavo čia nors retkarčiais gera? Ar jis visuomet juto čia tik lyg šmėklą klaidžiojantį melą ir piktą slaptą jėgą, visas vaikų kartas verčiančią paklusniais valstybės tarnautojais ir bukapročiais piliečiais? Kartais, aišku, būdavo gera, bet tik, kai pažeisdavai tvarką. Jis išėjo iš aktų salės ir tamsiais įvijais laiptais užlipo į prausyklų ir miegamųjų aukštą, kur ilgomis eilėmis stovėjo geležinės lovos. Ant sienų kariškai kabojo naktiniai marškiniai. Svarbiausia tvarka. Naktimis vyresniųjų klasių mokiniai ateidavo iš parko ir lįsdavo pas išsigandusius mažylius į lovas. O tie tylėdavo. Svarbiausia tvarka. Jis priėjo prie lango. Apačioje upės slėnyje savo bokštais ir terasomis blykčiojo miestas. Kiek kartų, kitiems miegant, jis atitykindavo čia, žiūrėdavo žemyn ir akimis ieškodavo namo, kuriame gulėjo jo serganti motina. Kiek kartų glaudė galvą prie lango tramdydamas ašaras. Nei tas kalėjimas, nei tramdomos ašaros jam nepakenkė, ir tai buvo teisinga. Tuomet jis nesugniužo. Keli jo bendraamžiai nusišovė. Per karą savižudybių buvo daugiau. Vėliau dar keli mirė. Šiandien pusės klasės nebėra. Jis nulipo laiptais žemyn, išėjo iš pastato į parką. Jie čia su šluotomis, kastuvais ir smailiomis lazdomis sekiojo paskui rankinį vežimėlį, šlavė krūvon nuvytusius lapus ir smaigstė numestus popierius. Parkas buvo didelis, jis leidosi prie mažo upelio.

Fabianas ėjo senais pažįstamais takais, prisėdo ant vieno suolo, pasižiūrėjo į medžių viršūnes, nuėjo toliau, veltui stengdamasis apsiginti nuo to, ką mato. Salės ir kambariai, medžiai ir lysvės buvo ne tikrovė, o prisiminimai. Čia jis buvo palikęs savo vaikystę ir dabar vėl ją rado. Ji nusileido ant jo nuo šakų, sienų ir bokštų ir užvaldė. Jis vis giliau grimzdo į liūdesio kerus. Priėjo prie kėgelbano, kėgliai stovėjo paruošti. Fabianas apsidairė, jis buvo vienas, paėmė iš dėžės rutulį, užsimojo, pabėgėjo kelis žingsnius ir paleido mediniu taku. Rutulys kelissyk šoktelėjo į viršų. Takas vis dar buvo nelygus. Su triukšmu nuvirto šeši kėgliai.

– Ką tai reiškia? – piktokai paklausė kažkas. – Svetimiems žmonėms čia nėra kas veikti.

Jį užsipuolė direktorius. Jis buvo beveik nepasikeitęs. Tiktai asiriška barzda pasidariusi žilesnė.

– Atsiprašau, – pasakė Fabianas, kilstelėjo skrybėlę ir buvo benueinąs.

– Luktelėkite, – sušuko direktorius. Fabianas atsigręžė. – Ar jūs ne buvęs mūsų mokinys? – paklausė direktorius. Po to atkišo ranką. – Na žinoma, Jakobas Fabianas! Džiaugiuosi matydamas! Kaip malonu. Tai pasiilgote savo senosios mokyklos? – Jie pasisveikino.

– Blogas metas, – pasakė direktorius. – Bedieviškas metas. Teisuoliai labai kenčia.

– O kas tie teisuoliai? – paklausė Fabianas. – Duokite man jų adresą.

– Jūs vis toks pat, – tarė direktorius. – Jūs visuomet buvote vienas geriausių mokinių ir vienas įžūliausių. Ir ko tuo pasiekėte?

– Valstybė ruošiasi man mokėti nedidelę pensiją, – atsakė Fabianas.

– Bedarbis? – griežtai paklausė direktorius. – Aš iš jūsų daugiau tikėjausi.

Fabianas nusijuokė.

– Teisuoliai labai kenčia, – pasakė jis.

– Jeigu tuomet būtumėte laikęs valstybinį egzaminą mokytojo teisėms gauti, – tarė direktorius, – tai dabar nebūtumėte be specialybės.

– Aš, šiaip ar taip, būčiau be specialybės, – susijaudinęs paprieštaravo jam Fabianas. – Nors ir būčiau išlaikęs. Pasakysiu jums vieną paslaptį: žmonija, be kunigų ir mokytojų, nebežino kas kur. Kompasas sugedęs, o čia, šiame name, to niekas nepastebi. Jūs kaip ir anksčiau savo liftu važinėjate aukštyn žemyn, nuo sekstos iki primos, kam gi jums kompasas?

Direktorius pasikišo rankas po surduto skvernais ir pasakė:

– Aš sukrėstas. Nejau neradote vietos gyvenime? Eikite ir

pasistenkite pergalėti save, jaunuoli! Kam gi mes tada mokėmės istoriją? Kam skaitėme klasikus? Nugludinkite savo asmenybę!

Fabianas pasižiūrėjo į gerai įmitusį, savimi patenkintą poną ir šyptelėjo. Paskui tarė: „Ak jūs, nugludinta asmenybe!" ir nuėjo sau.

Gatvėje sutiko Evą Kendler. Ji ėjo su dviem vaikais ir buvo gan smarkiai pastorėjusi. Jis nustebo, kad ją išvis pažino.

– Jakobai! – sušuko ji ir išraudo. – Tu nė kiek nepasikeitei. Pasisveikinkite su dėde!

Vaikai padavė jam ranką ir tūptelėjo. Tai buvo mergaitės. Jos atrodė panašesnės į savo mamą, negu ji pati į save.

– Mes nesimatėme mažiausiai dešimt metų, – pasakė jis. – Kaip tau sekasi? Kada ištekėjai?

– Mano vyras vyriausiasis Karolos namų gydytojas, – pasakė ji. – Tad didelės karjeros nepadarys. O atidaryti savo praktikai neužtenka pinigų. Galbūt jis su profesoriumi Vandsbeku važiuos į Japoniją. Jeigu ten bus gerai, tai ir aš paskui su vaikais važiuosiu.

Jis linktelėjo ir pasižiūrėjo į mergytes.

– Tada buvo geriau, – tyliai pasakė ji. – Ar prisimeni, kaip mano tėvai buvo išvažiavę? Aš tada buvau septyniolikos. Kaip bėga laikas. – Ji atsiduso ir pataisė mažylėms jūreiviškas apykakles. – Tiktai pradedi savarankiškai gyventi ir jau esi atsakinga už vaikus. Šiais metais mes vėl nenuvažiuosim prie jūros.

– Tai, žinoma, baisu, – pasakė jis.

– Taip, – tarė ji, – na, tai mes jau eisime. Iki, Jakobai.

– Iki.

– Paduokite dėdei ranką.

Mažylės tūptelėjo, prisiglaudė prie mamos ir nuėjo su ja. Fabianas dar valandėlę pastovėjo. Praeitis pasuko už kampo, vedina dviem vaikais, susvetimėjusi, vos beatpažįstama. „Tu visai nepasikeitei", – pasakė jam praeitis.

– Na, kaip pasivaikščiojai? – paklausė motina po pietų, kai jie stovėjo parduotuvėje ir ėmė iš dėžės baliklio pakelius.

– Aš buvau nuėjęs prie kareivinių. Ir mokyklon. Po to sutikau Evą. Ji turi dvi mergaites. Vyras gydytojas.

Motina suskaičiavo pakelius, kuriuos buvo sudėjusi ant lentynos.

– Evą? Anksčiau ji buvo graži. Kas ten tada atsitiko? Tu dvi dienas neparėjai namo.

– Jos tėvai buvo išvažiavę, ir aš turėjau su ja išeiti visą mokymo kursą. Aš buvau jai pirmas ir stengiausi viską padaryti kaip reikia.

– Aš tada nerimavau, – pasakė mama.

– Bet aš juk atsiunčiau tau telegramą!

– Telegramos turi savyje kažką kraupaus, – pareiškė ji. – Aš daugiau kaip pusvalandį sėdėjau prieš ją ir nedrįsau atplėšti. – Jis davė pakelius, o motina krovė juos ant lentynos. – Ar nebūtų geriau, jeigu tu susirastum vietą? – paklausė ji. – Ar tau pas mus jau nebepatinka? Galėtum gyventi svetainėje. Merginos čia mielesnės ir ne tokios kvaištelėjusios. Galbūt susirastum žmoną.

– Aš dar nežinau, ką darysiu, – pasakė jis. – Gali būti, kad liksiu čia. Aš noriu dirbti. Noriu kažką veikti. Pagaliau noriu turėti tikslą. Ir jeigu jo nerasiu, tai susigalvosiu. Taip daugiau negalima.

– Mano laikais taip nebuvo, – pasakė ji. – Tada tikslas buvo uždirbti pinigų, vesti ir turėti vaikų.

– Galbūt aš prie to priprasiu, – tarė jis. – Kaip tu visąlaik sakai?

Ji atsitraukė nuo pakelių ir svariai pareiškė:

– Žmogus yra įpročių vergas.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

Pilzeno alus ir patriotiškumas
Turkiškas bydermejeris
Fabianas aptarnaujamas už dyką

Pavakare Fabianas išėjo į senamiestį. Nuo tilto vėl išvydo visame pasaulyje garsius pastatus, kuriuos žinojo nuo to laiko, kiek siekė jo atmintis: buvusią pilį, buvusią Karališkąją operą, buvusią Rūmų bažnyčią, viskas čia buvo nuostabu ir mėnuo pamažiukais riedėjo nuo pilies bokšto smaigalio prie bažnyčios bokšto smaigalio, tarsi slysdamas viela. Upės kranto terasa buvo apaugusi senais medžiais ir garbiais muziejais. Šis miestas, jo gyvenimas ir kultūra išėję į pensiją. Panorama panėšėjo į brangias laidotuves. Senajame turguje sutiko Venckatą.

– Kitą penktadienį klasės susitikimas rotušės rūsyje, – pasakė Venckatas. – Ar tu dar būsi čia?

– Tikiuosi, – atsakė Fabianas. – Jeigu galėsiu, tai pasirodysiu.

Jis jau norėjo eiti, bet Venckatas jį pakvietė išgerti. Jo žmona jau dvi savaitės esanti kurorte. Jie nuėjo pas Gasmejerį gerti Pilzeno alaus.

Po trečio bokalo Venckatas ėmė politikuoti.

– Taip daugiau negalima, – karščiavosi jis. – Aš priklausau „Plieniniam šalmui". Ženkliuko nenešioju. Negaliu dėl savo civilinės praktikos. Tačiau tai nieko nekeičia. Reikia pradėti žūtbūtinę kovą.

– Jeigu jūs pradėsite, tai jokios kovos nebus, – pasakė Fabianas. – Bus vien tik žūtys.

– Gal ir tavo teisybė, – sušuko Venckatas ir trenkė kumščiu į stalą. – Tada visi užversim kanopas!

– Aš nežinau, ar visa tauta to norės, – suabejojo Fabianas. – Nejau jums užteks įžūlumo pasmerkti pražūčiai šešiasdešimt milijonų žmonių vien todėl, kad jūsų garbės jausmas kaip tų kalakutų, kuriems kad tik ką užpulti?

– Pasaulio istorijoje visuomet taip buvo, – ryžtingai pareiškė Venckatas ir išgėrė bokalą.

– Ta jūsų pasaulio istorija tiek iš priekio, tiek iš užpakalio vienoda! – sušuko Fabianas. – Gėda tokius dalykus skaityti, ir turėtų būti gėda tai kalti vaikams. Kodėl visada reikia daryti taip, kaip anksčiau buvo daroma? Jeigu istorija būtų tokia nuosekli, tai mes ir šiandien tebetupėtume medžiuose.

– Tu ne partriotas, – pareiškė Venckatas.

– O tu mulkis, – sušuko Fabianas. – Tai daug liūdniau.

Po to jie užsisakė dar po bokalą ir atsargiai pakeitė temą.

– Man kilo puiki mintis, – pareiškė Venckatas. – Nueinam trumpam į bordelį.

– Ar jų dar yra? Maniau, kad uždrausti.

– Kas be ko, – atsakė Venckatas, – uždrausti, bet dar yra vienas kitas. Tai skirtingi dalykai. Pamatysi, patirsi malonumą.

– Man tai nerūpi, – numojo ranka Fabianas.

– Išgersime su merginomis butelį šampano. Visa kita nebūtina. Būk geras. Eime. Ir pasaugok mane, kad aš nepridaryčiau savo žmonai nemalonumų.

Bordelis buvo siauroje gatvelėje. Kai jie atėjo prie jo, Fabianas prisiminė, jog įgulos karininkai čia keldavo orgijas. Tai buvo prieš dvidešimt metų. Namas atrodė nepasikeitęs. Ką gali žinoti, gal ir merginos tos pačios? Venckatas paskambino. Pro durų skylę juos ėmė tyrinėti kažkieno akis. Durys atsidarė. Venckatas atsargiai apsidairė. Gatvė buvo tuščia. Jie žengė į vidų.

Praėjo pro seną moteriškę, kuri sveikindamasi kažką sumurmėjo, ir pakilo siaurais mediniais laiptais į viršų. Pasirodė šeimininkė ir pasakė:

– Labas, Gustavai, tai vėl pas mus atėjai?

– Butelį šampano! – sušuko Venckatas. – Ar Lili pas jus dar dirba?

– Ne, bet yra Lotė. Jos užpakalis irgi duok Dieve. Sėskitės!

Kambarys, į kurį jinai juos įvedė, buvo šešiakampis ir įrengtas turkišku bydermejerio stiliumi. Lempa degė raudonai. Sienos iškaltos medžiu ir papuoštos raštų intarsijomis ir nuogomis moterimis. Palei jas stovėjo žemi minkštasuoliai. Jiedu atsisėdo.

– Kaip matau, reikalai nelabai eina, – pasakė Fabianas.

– Niekas neturi pinigų, – paaiškino Venckatas. – Be to, šis verslas jau atgyvenęs.

Į kambarį įėjo trys jaunos moterys ir pasisveikino su nuolatiniu svečiu. Fabianas sėdėjo kampe ir viską stebėjo. Šeimininkė atnešė kibirėlį, įpylė šampano, sušuko: „Į sveikatą!", ir visi išgėrė.

– Lote, – paliepė Venckatas, – visos nusirenkite.

Lotė buvo stora ypata linksmomis akimis.

– Gerai, – sutiko ji ir išėjo su kitomis iš kambario. Paskui jos grįžo ir atsisėdo tarp svečių.

Venckatas pašoko ir trenkė Lotei per užpakalį. Ta suspiegė, pabučiavo jį ir ėmė stumti kažką murmėdama iš kambario. Jie dingo už durų.

Fabianas liko prie stalo su šeimininke ir dviem nuogomis moterimis, gėrė šampaną ir kalbėjosi.

– Ar čia visuomet taip tuščia? – paklausė jis.

– Andai, per dainų šventę svečių buvo į valias, – atsakė blondinė, susimąsčiusi žaisdama su savo krūtų speneliais. – Per vieną dieną aš aptarnavau aštuoniolika vyrų. Bet šiaip tiesiog mirštam iš nuobodulio.

– Kaip vienuolyne, – liūdnai atsiduso juodukė ir prisislinko arčiau jo.

– Dar vieną butelį? – paklausė šeimininkė.

– Manau, kad ne, – atsakė jis. – Aš įsidėjęs tik kelias markes.

– Nesąmonė! – sušuko blondinė. – Gustavas pinigų turi kaip šieno. Be to, jis čia gauna skolon.

Šeimininkė išėjo atnešti antro butelio.

– Ar tu eisi su manim į viršų? – paklausė blondinė.

– Aš jau, atrodo, sakiau, kad neturiu pinigų, – atsakė jis džiaugdamasis, kad nereikia meluoti.

– Nors tu pasikark! – sušuko blondinė. – Argi tam aš ėjau į bordelį, kad vėl užakčiau? Eime, pinigus kitądien užneši!

Fabianas atsisakė.

Netrukus grįžo Venckatas ir įsitaisė šalia blondinės.

– Dabar tau nėra ko prie manęs sėsti, – pasakė ji įsižeidusi.

Čia pasirodė ir Lotė. Ji abiem rankom laikėsi susiėmusi sėdynę.

– Koks kiaulė! – dejavo ji. – Amžinai muša. Dabar aš vėl tris dienas negalėsiu atsisėsti.

– Še tau dar dešimt markių paguodai, – pasakė Venckatas.

Ji įsikišo banknotą į pusbatį; jai pasilenkus, jis vėl kirto per sėdimąją. Ji nutaisė piktas akis ir buvo bepuolanti jį.

– Sėskis! – paliepė jis, paskui apkabino per liemenį blondinę ir paklausė: – Tai gal einam?

Ji tiriamai nužvelgė jį ir pasakė:

– Bet kad man nesimuštum. Aš tiktai normaliai darau.

Jis linktelėjo. Ji pakilo ir išėjo vizgindama savo anatomiją.

– Prašei, kad aš tave saugočiau, – priminė Fabianas.

– A, – numojo ranka draugas, – kas bus, tą krikštysim.

Ir išėjo paskui blondinę.

Šeimininkė atnešė antrą butelį ir visiems įpylė. Lotė plūdo Venckatą ir rodė raudonus ruožus. Juodukė timptelėjo Fabianą už švarko ir sušnabždėjo:

– Einam į mano kambarį.

Jis pasižiūrėjo į ją, jos akys buvo išplėstos ir rimtai žvelgė į jį.

– Aš noriu tau kai ką parodyti, – ramiai paaiškino ji, ir jie abu išėjo.

Tos mažos nuogos ypatos kambarys buvo taip pat turkiškai ir neskoningai įrengtas kaip ir svetainė, iš kurios jie atėjo. Lova visa gėlėta ir mezginiuota. Paveikslai ant sienų labai juokingi. Elektrinė krosnelė šildė orą. Langai buvo atviri. Ant palangės stovėjo trys gėlių vazonai. Juodukė uždarė langą, priėjo prie Fabiano, apkabino jį ir paglostė veidą.

– Ką tu norėjai man parodyti? – paklausė jis.

Ji nieko nerodė, nieko nesakė, tik žiūrėjo į jį.

Jis draugiškai paplekšnojo jai per nugarą.

– Aš juk neturiu pinigų, – pasakė jis.

Ji papurtė galvą, atsegė jam liemenę, atsigulė ant lovos ir laukiamai žiūrėjo nejudėdama.

Jis trūktelėjo pečiais, nusirengė kostiumą ir atsigulė prie jos. Ji su palengvėjimu atsiduso ir apkabino jį. Ji labai atsargiai jam atsidavė, nenuleisdama rimto žvilgsnio nuo jo veido. Jis pasijuto, tarsi įkalbėjęs nekaltą mergelę lengvabūdiškam žingsniui. Ji tylėjo. Tiktai vėliau jos lūpos truputį prasivėrė, ir ji sudejavo, bet labai santūriai.

Po to ji atnešė vandens, įlašino į dubenį iš dviejų buteliukų kažkokių chemikalų ir paslaugiai atkišo rankšluostį.

Venckatas pavargęs sėdėjo tarp Lotės ir blondinės. Jis linktelėjo Fabianui. Jie baigė gerti butelį ir atsisveikino. Fabianas įspraudė juodukei į delną dvi dviejų markių monetas.

– Daugiau dabar neturiu, – tyliai pasakė.

Ji rimtai į jį pasižiūrėjo.

Po to visi nuėjo prie laiptų. Venckatas vėl sklaidėsi, jis buvo įkaušęs. Staiga Fabianas pajuto savo kišenėje kažkieno ranką. Gatvėje patikrino ją ir vėl rado dvi dviejų markių monetas.

– Klausyk, kas čia dabar? – paklausė jis draugo. – Aš daviau mažylei kelias markes, o ji vėl jas grąžino.

Venckatas garsiai nusižiovavo ir pasakė:

– Ką gi, meilė. Jai, matyt, to labai reikėjo. Beje, Jakobai, jeigu

tu ateitum į klasės susitikimą, tai žiūrėk, kad nieko nepasakotum! Nepamiršk, penktadienio vakarą rotušės rūsyje.

Ir nuėjo.

Fabianas dar truputį pasivaikščiojo. Gatvės buvo beveik tuščios. Tramvajai tušti važiavo į parkus. Ant tilto jis sustojo ir pasižiūrėjo į vandenį. Jame virpėdami atsispindėjo lenkti žibintai ir atrodė kaip serija į vandenį įkritusių mėnuliukų. Upė buvo plati. Kalnuose, matyt, buvo liūtis. Ant miestą supančių kalvų degė mirksinčios šviesos.

Jam čia stovint Labudė pašarvotas gulėjo Grunevaldo viloje, o Kornelija gulėjo šalia pono Makarto lovoje su baldakimu. Kaip toli jie guli! Fabianas stovėjo po kitu dangumi. Čia Vokietija nekarščiuoja. Čia jos temperatūra žemesnė už normalią.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

Ponas Knoras turi nuospaudų
Laikraščiui „Tagespost" reikia sumanių žmonių
Mokykitės plaukti!

Kitą dieną jis iš duonos parduotuvės paskambino Venckatui į kontorą. Tas neturėjo laiko. Skubėjo į teismą. Fabianas paklausė, ar jis nežino kokios nors laisvos vietos.

– Nueik pas Holcapfelį, – patarė Venckatas, – tas dirba „Tagespost".

– Ką jis ten veikia?

– Pirma jis ten sporto redaktorius, be to, muzikos kritikas. Gal ką žinos. Ir primink jam apie penktadienį. Iki.

Fabianas parėjo namo ir pasakė, kad ketina eiti į senamiestį pas Holcapfelį, kuris „Tagespost" laikraštyje dirba redaktoriumi. Galbūt jis jam padėtų. Motina stovėjo parduotuvėje ir laukė klientų.

– Tai būtų puiku, sūnau, – pasakė ji. – Eik su Dievu!

Tramvajuje, ties posūkiu, jis atsitrenkė į ilgą kaip kartis poną. Jie piktai viens į kitą pasižiūrėjo.

– Mes juk pažįstami, – pasakė ponas ir atkišo ranką.

Tai buvo toks Knoras, buvęs atsargos vyresnysis leitenantas. Jis ruošė kuopą, kurioje tarnavo Fabianas, ir gyviems lupo kailį septyniolikmečiams naujokams, lyg mirtis ir velnias jam būtų mokėję tantjemą.

– Tučtuojau atitraukite ranką, – pasakė Fabianas, – nes aš ją prispjausiu.

Ponas Knoras, iš profesijos ekspeditorius, paklausė šio rimto patarimo ir sutrikęs nusijuokė. Mat platformoje jie buvo ne vieni.

– Ką gi aš jums padariau? – paklausė jis, nors puikiai žinojo.

– Jeigu nebūtumėte toks ilgas, aš jums dabar trenkčiau per ausį, – tarė Fabianas, – bet kad nepasieksiu jūsų garbaus skruosto, tai padarysiu ką kita.

Ir taip smarkiai užmynė ponui Knorui ant nuospaudų, kad tas sučiaupė lūpas ir išblyško kaip drobė. Aplinkiniai nusijuokė, Fabianas išlipo ir likusį kelią ėjo pėsčias.

Holcapfelis, buvęs klasės draugas, atrodė be galo suaugęs, gėrė iš butelio alų ir tikrino hieroglifais išmargintą korektūrą.

– Sėskis, Jakobai, – pasakė jis. – Man reikia peržiūrėti jojimo lenktynių programą ir informaciją apie fortepijono koncertus. Seniai nesimatėme. Kur tu buvai? Berlyne? Aš su malonumu tenai nuvažiuočiau. Bet vis nėra kada. Per tą darbą ir per alų. Nuospaudos ant smegenų, nuospaudos ant sėdynės, vaikai auga, draugės jaunėja, taip ir ligą gali gauti. – Šitaip plepėdamas jis taisė korektūrą ir ramiai gurkšnojo alų. – Kopelis išsiskyrė, mat sužinojo, kad jo žmona duodasi su dar dviem. Jis visada buvo geras matematikas. Bretšneideris pardavė vaistinę ir nusipirko dvariuką. Dabar augina vaisinius kisielius ir keptas bulves. Kiekvienam pagal kišenę. Va taip, o fortepijono koncertai palauks.

Jis paskambino kurjeriui ir pasiuntė jojimo lenktynių korektūrą į rinkyklą. Tada Fabianas pasakė, kad jis ieško vietos ir paskutiniu metu dirbo reklamos srityje. Bet jam nesvarbu, ką dirbti, kad tik galėtų užsikabinti mieste.

– Apie muziką tu nenusituoki. Apie boksą irgi, – tarė Holcapfelis. – Galbūt galėtum dirbti literatūriniame priede, rašyti apie teatro spektaklius ar panašiai.

Jis pakėlė ragelį ir pakalbėjo su direktoriumi.

– Nueik pas jį, – patarė jis. – Papasakok jam ką nors įdomaus. Jis, tiesa, labai riečia nosį, bet nekvailas.

Fabianas padėkojo, priminė Holcapfeliui, kad penktadienį klasės susitikimas, ir nuėjo pas direktorių Hankę.

– Daktaras Holcapfelis jūsų klasės draugas? – paklausė direktorius. – Jūs studijavote literatūros istoriją? Šiuo metu laisvų vietų nėra. Tačiau tai nieko nereiškia. Jūs, atrodo, sumanus žmogus, o sumanių žmonių man visuomet reikia. Padirbėkite dvi savaites savo rizika. Aš jus supažindinsiu su literatūrinės dalies vedėju. Jeigu jis atmes jūsų straipsnius, vadinasi, bus nepasisekę. Tada galėsite būti mūsų neetatiniu bendradarbiu. – Ir jau norėjo paspausti skambutį.

– Luktelėkite, pone direktoriau, – pasakė Fabianas. – Dėkui už suteiktą galimybę. Bet man labiau patiktų dirbti reklamos skyriuje. Pavyzdžiui, būtų galima įsteigti konsultavimo punktą tiems, kurie duoda į laikraštį skelbimus, siūlyti klientams ryškius, įsimenančius tekstus ir galbūt organizuoti ištisas reklamos kampanijas. Sumani ir sisteminga reklama padidintų laikraščio tiražą. Kartu su stambiais užsakovais būtų galima organizuoti naudingus konkursus. Rengti prenumeratoriams bokso vakarus ar panašias šventes.

Direktorius įdėmiai jį išklausė. Paskui tarė:

– Mūsų stambiausiems akcininkams Berlyno metodai nepatinka.

– Bet jie už tai, kad laikraščio tiražas didėtų!

– Tačiau ne gudrių triukų pagalba, – paaiškino direktorius. – Šiaip ar taip, aš šnektelėsiu su mūsų skelbimų skyriaus vedėju. Galbūt ir galima nedidelėmis dozėmis naudotis priemonėmis, kurių mums ilgainiui vis tiek nebus galima išvengti. Ateikite rytoj vienuoliktą. Aš pažiūrėsiu, ką galiu padaryti. Atneškite kelis darbus. Ir kokių nors pažymų, jeigu turite.

Fabianas atsistojo ir padėkojo direktoriui už parodytą dėmesį.

– Jeigu mes jus priimsime, – pasakė direktorius, – nesitikėkite fantastinių sumų. Du šimtai markių dabar dideli pinigai.

– Tarnautojams? – smalsiai paklausė Fabianas.

– Ne, – atsakė direktorius, – akcininkams.

Fabianas sėdėjo „Limbergo" kavinėje, gėrė konjaką ir mąstė. Kokie vis dėlto beprotiški jo planai. Jeigu sulauks malonės ir bus priimtas, jis ketina padėti išsiplėsti dešiniajam laikraščiui. Nejau mano save įtikinti, kad jį domina tiktai reklama kaip tokia, nesvarbu, kam ji tarnautų? Jis nori save apgauti? Ruošiasi už dvi šimtines per mėnesį diena po dienos chloroformuoti savo sąžinę? Tai gal jis jau priklauso Miunceriui ir kompanijai?

Motina būtų patenkinta. Ji nori, kad jis taptų naudingu visuomenės nariu. Naudingu šios visuomenės nariu! Ribotos atsakomybės organizacijos! Ne, nieko nebus. Jis dar ne taip nusistekenęs. Pinigai jam kol kas dar ne svarbiausias dalykas.

Jis nusprendė nesakyti tėvams, kad galėtų įlįsti į „Tagespost". Jis nenori ten lįsti. Velniop! Nešliaužios keliais! Jis nusprendė atsakyti direktoriui ir vos tiktai tam pasiryžo, jam pasidarė lengviau. Jis galėjo paimti Labudės paliktus pinigus, nuvažiuoti į Rūdinius kalnus ir apsigyventi kokiame nors tykiame vienkiemyje. Pinigų užtektų kokiam pusmečiui, o gal ir daugiau. Jis galėtų iškylauti, kiek tai leistų nesveika širdis. Kalnus, jų viršūnes ir žaislinius miestelius juose jis žinojo nuo mokyklinių išvykų laikų. Jis žinojo jų miškus, kalnų pievas, ežerus ir neturtingus susigūžusius kaimus. Kiti žmonės važiuoja prie Pietų jūrų. Rūdiniuose kalnuose pigiau. Galbūt tenai, aukštai, jis atsipeikės. Galbūt tenai, aukštai, vėl pasidarys panašus į žmogų. Galbūt atokiuose miško takuose ras tikslą, dėl kurio verta stengtis ką nors daryti. Galbūt užtektų tiktai penkių šimtų markių. Kitą pusę galėtų palikti motinai.

Tad pirmyn, į gamtos prieglobstį, kuo greičiau! Kai Fabianas sugrįš, pasaulis jau bus žengęs žingsnį į priekį arba du at-

gal. Nesvarbu, kurlink jis bus pasukęs, tada bus geriau negu dabar. Bet koks įvykių posūkis, ar lauktų kova, ar darbas, jam būtų palankesnis. Jis nebegali ilgiau stovėti šalia gyvenimo lyg vaikas prie kokios šiukšlių krūvos. Jis dar niekuo negali padėti, nežino ko griebtis, su kuo eiti išvien. Jam reikia tylos, nori klausytis laiko pulso kalnuose, kol išgirs starterio šūvį, skirtą jam ir į jį panašiems.

Jis išėjo iš kavinės. Bet ar tai, ką jis ketina daryti, nėra bėgimas? Juk tas, kuris nori, visuomet ir visur ras ką veikti? Ko jis laukė metų metus? Galbūt suvokimo, kad gimęs būti ne stebėtoju, kaip ligšiol manė, o pasaulio teatro aktoriumi?

Jis stoviniavo prie vitrinų, apžiūrinėjo drabužius, skrybėles ir žiedus, bet nieko nematė. Atsitokėjo prie vienos korsetų parduotuvės. Kaip bežiūrėsi, gyvenimas vis dėlto vienas įdomiausių užsiėmimų. Barokiniai Pilies gatvės pastatai tebestovėjo vietoje. Jų statytojas ir pirmieji nuomininkai buvo seniai mirę. Laimė, kad ne atvirkščiai.

Fabianas ėjo per tiltą.

Staiga pamatė ant akmeninių turėklų balansuojantį berniuką.

Fabianas paspartino žingsnį. Pasileido bėgti.

Berniukas susverdėjo, spigiai riktelėjo, parpuolė ant kelių, išmetė į viršų rankas ir griuvo nuo turėklų į upę.

Keli išgirdę riksmą praeiviai atsigręžė. Fabianas persisvėrė per plačius turėklus. Jis pamatė vaiko galvą ir rankas, plakančias vandenį. Tada nusimetė švarką ir šoko iš paskos gelbėti vaiko. Sustojo du tramvajai. Keleiviai išlipo iš vagonų ir žiūrėjo, kas darosi. Krantu bėginėjo susijaudinę žmonės.

Berniukas garsiai bliaudamas plaukė į krantą.

Fabianas nuskendo. Jis, deja, nemokėjo plaukti.

UAB „Baltų lankų leidyba"
Mėsinių g. 4, 2001 Vilnius
http://www.baltoslankos.lt
baltos.lankos@post.omnitel.net
Spausdino AB „Vilspa"
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Užsakymas 760

Erichas Kästneris (1899–1974) – vokiečių romanistas, satyrikas, spaudoje pašaipiai, su ironija kritikavęs savo meto politinį ir visuomeninį Vokietijos gyvenimą. Viename iš garsiausių jo romanų, *Fabianas: vieno moralisto istorija* (1931), atsiskleidžia gana pesimistinis paskutiniųjų Veimaro Respublikos gyvavimo dienų vaizdas. Šiandien šis kūrinys aktualus ne tik kaip anos epochos dvasią fiksuojantis dokumentas, bet ir kaip tekstas, aukštinantis žmogiškąsias vertybes visuotinio moralinio nuopuolio akivaizdoje.